

104. Perjantaina 11 päivänä syyskuuta 1998

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1997 4118

Kertomus 10/1998 vp

2) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1999 4127

Hallituksen esitys 105/1998 vp

Mietintöjen pöydällepano

3) Hallituksen esitys vaalilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 4187

Hallituksen esitys 48/1998 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 5/1998 vp
Lakialoite 47, 50/1998 vp
Toivomusaloite 2, 4—7/1995 vp, 1/1997 vp, 4/1998 vp

4) Hallituksen esitys laiksi elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 21 kohdan kumoamisesta „

Hallituksen esitys 81/1998 vp
Talousvaliokunnan mietintö 16/1998 vp

5) Hallituksen esitys laiksi aravalain, vuokra-asuntolainojen korkotuesta annetun lain ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys 90/1998 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 2/1998 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Aho, Alaranta, Aula, Biaudet, Bremer, Helle, Huotari, Ihmäki, Kaarilahti, Kalliomäki, Kanerva S., Kemppainen, Kukkonen J., Lehtosaari, Markkula-Kivisilta, Olin, Pekkarinen, Pietikäinen S., Pykäläinen, Rehula, Soininvaara, Tiilikainen, Vartiainen ja Vokkolainen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat ensimmäinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Biaudet, Kanerva S., Rehula, Pekkarinen ja Kukkonen J.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä
sairauden perusteella ed. Kaarilahti sekä
muun syyn perusteella edustajat Aho, Huotari, S. Pietikäinen ja Vartiainen.

Uudet hallituksen esitykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentti on tänään antanut eduskunnalle hallituksen esitykset n:ot 106—113.

Kirjalliset kysymykset

Merkitään saapuneiksi vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 813, 818, 819, 821, 822, 824—827, 829, 830 ja 832—835.

Valtioneuvoston jäsenten sidonnaisuudet

Puhemies: Ilmoitetaan, että 10 päivänä syyskuuta 1998 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä (VN 3/1998 vp) on eduskunnalle saapunut valtiopäiväjärjestyksen 38 b §:n mukaisesti hallitusmuodon 36 c §:ssä tarkoitettu, 4 päivänä syyskuuta 1998 valtioneuvoston jäseneksi nimetyn Suvi-Anne Siimeksen selvitys sidonnaisuuksistaan.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1997

Lähetekeskustelu
Kertomus 10/1998 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Valtioneuvoston oikeuskansleri oli täällä joitakin aikoja sitten, kun käsiteltiin Oikeuskanslerinviraston kertomusta. Siinä vaiheessa nousi keskustelun alaiseksi se, onko Oikeuskanslerinviraston ja toisaalta Oikeusasiamiehen toimiston tehtäväjako nykyisin niin selkeä, että siitä ei ole haittaa asioiden hoitamiselle. Jos hiukan karrikoin, yleinen käsitys on se, että ei ole mitään merkitystä, mihin lähetetään kantelu, on se Oikeusasiamiehen toimisto tai Oikeuskanslerinvirasto, kunhan se tulee jommassakummassa hylätyksi. Näin olen ei ole mitään merkitystä sillä, kumpaan se laitetaan, eikä näin ollen ole myöskään minkäänlaista työnjakoa näillä kahdella virastolla.

Minä olen itse hiukan taipuvainen ajattelemaan siihen suuntaan, että näin todella on, koska ei ole mitään merkitystä, kumpaan se lähetetään. Hyvin harvoin varmasti postitetaan Oikeusasiamiehen toimiston Oikeuskanslerinvirastoon joitakin kanteluasiakirjoja sillä perusteella, että katsotaan, että asia ei kuulu oikeusasiamiehelle. Mutta kun oikeusasiamies on paikalla ja varsinkin kun Oikeuskanslerinviraston toiminta on hiukan muuttunut, hän voisi vastata siihen kysymykseen, onko tehtäväjako selkeä, olisiko sitä selkeytettävissä ja olisiko tällaisesta selkeyttämisestä olemassa yhteiskunnallista hyötyä ja nimenomaan asioiden käsittelemisen pohjalta,

niin saataisiin sekin asia jossakin vaiheessa selväksi.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Itsekin samaan asiaan kuin ed. Aittoniemi aion puuttua. Viikko sittenhän käytiin keskustelu oikeuskanslerin kertomuksen osalta ja silloin oikeastaan ei suoraa ratkaisua löydetty siihen, vaikka vuoropuhelua käytiinkin silloin siitä, mikä tämä ratkaisumalli on. Siinä mielessä järjestelmää pitäisi kehittää kansalaisten suuntaan siten, että jokainen tietää tarkkaan, mihin kannattaa valittaa. Tällä hetkellähän on tilanne semmoinen, jotta näköjään, kun jompikumpi muuttuu, oikeusasiamies tai oikeuskansleri, silloin tulee valitusten tulva eli koetellaan sitä henkilöä, jotta onko tämä henkilö mahdollisesti parempi kuin toinen henkilö, ja odotteet ovat kovat siinä mielessä.

Tämä on näköjään hyvin vaikea ratkaistava, ja toivoisin, jotta nyt linjoitettaisiin valtionhallinnon puolella valitusprosessi, miten tämä korkein oikeusvalvonta toimii, ja siitä hyvä tiedottaminen tuonne lehdistön, television ja radion kautta, jotta ihmiset tietäisivät tosiaan, millä tavalla pitää käyttäytyä, mihin osoitetaan valitus. En tiedä, onko järkevää, että jotkin hallinnon alaa koskevat jutut jaotellaan toiselle ja toiset toiselle, mutta jokin tällainen. Minä ainakin odotan ja toivoisin, että tämä keskustelu voisi jatkua siltä osin.

Ed. Mikkola: Arvoisa puhemies! Vaikka minun vastattavakseni ei kuulukaan oikeusasiamiehelle osoitettu kysymys tehtäväjaoista, onhan se sillä tavalla perinteisesti aika selkeä, että meillä on olemassa laki valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtäväjaoista, uusittu vuonna 1990, ja toisaalta eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntö, joka on kylläkin vanha, vuodelta 1919, mutta paljon sen jälkeen korjattu, erikoisesti vuonna 1990. Mutta tämä tehtäväjako ei koskaan tule tiedotuksellaan eikä muulla kovin selväksi kansalaisille, koska tämä on hyvin hienojakoinen ja monimutkainen, mitkä viranomaiset kenellekin kuuluvat ensisijaisesti jnp. Tässä mielessä se on vaikea ihmisten ymmärtää samoin kuin se, että tämä ei ole valitusviranomainen vaan tämä on kanteluviranomainen taikka muistutusviranomainen. Valituksiahan näissä kummassakaan ei käsitellä lainkaan.

Haluan tässä yhteydessä lyhyessä puheenvuorossani vain todeta tilanteen ja kiittää informatiivisesta kertomuksesta. Se on edelleen parantunut

viime vuodesta, ja mielestäni on hyvä se uudistus, että asiaryhmittäin on jaoteltu myös ne, jotka ovat antaneet aiheita muistutuksiin taikka huomautuksiin tai vastaaviin. Nykyiseen järjestelmään verrattuna se, että on asianomaisen asiaryhmän kohdalta käsitelty sektori kokonaan, on mielestäni parannus.

Jos oikeusasiamiehen kertomuksen lukee, siitä saa aikamoisen laajan käsityksen Suomen oikeuslaitoksesta, erikoisesti tästä tietysti siksi, että oikeuslaitosvalvonta kuuluu erikoisesti oikeusasiamiehen toimivaltaan. Mutta muutenkin meidän oikeushallinnostamme ja kansalaisten oikeusturvasta saa aika hyvän käsityksen ja myös sen toimivuudesta.

Myös pidän hyvänä yleistä kehitystä siihen suuntaan, että Oikeusasiamiehen toimiston, niin kuin muittenkin viranomaisten, toiminta on meillä siirtynyt yhä enemmän neuvonnan ja ohjauksen piiriin eikä niinkään virheitten osoittamiseen eikä rangaistustoimenpiteisiin. Tämä on mielestäni oikein. Oikeusasiamiehen toimistosahan on päivystävä lakimies, jolle vuosittain tulee noin 1 500 puhelinkyselyä, ja on varmasti sinänsä oikein, että ihmiset tietävät ensinnäkin, miten kantelu tehdään, kenelle se tehdään. Tässä mielessä työnjaonkin kannalta tämä auttaa merkittävästi tätä tilannetta. Muutenkin monta kertaa asia saattaa tulla jo neuvonnalla selväksi. Kun asianomainen henkilö on soittanut sinne, pienemmät asiat ovat tulleet tällä tavalla hoide-
tuiksi.

Neuvontahan näkyy myös siinä, miten oikeusasiamies jatkossa toimii. Rankin toimenpide, syytteen nostaminen, on viime vuonna tapahtunut vain 3 tapauksessa. Huomautus on annettu 17 tapauksessa, ja 201 tapausta on ollut sellaista, joissa oikeusasiamies on lausunut käsityksensä oikeasta menettelystä ja tällä tavalla ohjaa hallintoa ja viranomaisia oikeaan menettelytapaan. Aikaisemminhan, vuosikymmeniä sitten, pääpaino oli huomautuksissa ja syytteitten nostamisissa varsin vähäpätöisissäkin asioissa, ja tämä on hyvä kehitys Oikeusasiamiehen toimiston kohdalla, niin kuin meidän viranomaistemme neuvontasysteemi kokonaisuudessaankin.

Kun suurin asioiden määrä, joka viime vuonna on ratkaistu, on koskenut tuomioistuinlaitosta, niin lopuksi kiinnitän huomiota ongelmaan, joka minusta on todellinen. Siihen on eri yhteyksissä puututtu, enkä oikein osaa sanoa, kuuluuko sen selvityksen tekeminen Oikeusasiamiehen toimistolle ja onko se oikeastaan edes mahdollista siellä. Kiinnitän huomiota kansalaisten yhden-

vertaisuuskysymykseen oikeudenkäyntikulujen kannalta arvosteltuna.

Meillä on uusi lainsäädäntö, kesäkuun alussa voimaan tullut, maksuttoman oikeudenkäynnin osalta ja oikeusavustajien osalta, mutta meidän prosessilainsäädäntömme on yleisissä tuomioistuimissa muuttunut. Oikeudenkäyntikulut ovat kasvaneet kautta linjan, ja sanon, että ne ovat kasvaneet ennen kaikkea prosessiuudistuksen myötä. Kun myös hovioikeusuudistus tähän lisätään ja prosessin uudistus siellä, oikeudenkäyntikulut nousevat pienissä ja keskivertojutuissa aivan kohtuuttoman korkeiksi. Ne nousevat käytännössä usein samalle tasolle kuin suurten oikeusjuttujenkin prosesseissa, koska menettely on sen kaltainen, ettei se erottele riittävästi oikeusjuttujen luonnetta.

Tämäntapaisen tutkimuksen tekeminen ei luonnollisestikaan kuulu suoranaisesti oikeusasiamiehelle, mutta toivoisin tästä asiasta selvitystä, kun vähän on aikaa kulunut ja on saatu käsityksiä myös kesäkuun alussa tulleesta lainsäädännöstä sen takia, että käsitykseni on, että jos oikeusasiamies puuttuu johonkin asiaan ja kiinnittää siihen huomiota, siihen tulee korjaus huomattavasti nopeammin, kuin jos esimerkiksi oikeusministeriö omassa toiminnassaan kiinnittää siihen huomiota ja näkee sen ongelman. Tämöinen valvovan viranomaisen huomautus ja huomion kiinnittäminen olisi tässä kohtaa myös uudistuksia nopeuttavaa.

Ed. K a r p i o : Arvoisa rouva puhemies! Oikeusasiamiehen pääasiallinen toimialahan on tutkia kanteluita valvontaansa kuuluvien virkamiesten tehtävien hoitamisesta ja sitä, mihin mahdollisiin rikoksiin virkamies on syyllistynyt. Kertomuksesta onkin havaittavissa, että kanteluiden tutkiminen vie hänen työajastaan suurimman osan. Mielenkiintoista on myös havaita kertomuksesta se, mikä kunakin aikana ihmisten mieliä painaa ja missä asioissa kansalaiset kokevat tulleen kohdelluiksi väärin.

Vuosikymmenen alussa laman aikana koettiin kertomuksen mukaan, että sosiaaliviranomaiset syyllistyivät laittomuuksiin, minkä jälkeen seurasi pankkikriisi ja siitä aiheutuneet kantelut. Tällöin varmasti aiheellisestikin koettiin, etteivät pankit aina toimineet niin kuin olisi pitänyt, mistä sitten seurasi lukuisa määrä kanteluita.

Yllättävää ainakin minulle oli se, että viime vuonna, jota kertomus koskee, kritiikin kohteiksi joutuivat ennennäkemättömässä määrässä oikeusistuimet, niin kuin myös oikeusasiamies to-

teaa. Kun kuitenkin pohtii viimevuotisia tapahtumia, ymmärtää varsin hyvin, että näin on käynyt, siksi paljon mieliä kuohuttivat jotkin korkeimman oikeuden ympärillä tapahtuneet asiat tai joidenkuiden julkisuuden henkilöiden toiminta, jonka kansa samaisti oikeusistuinten toimintaan ja katsoi, ettei kaikkien kohtelu ollut tasavertaista ja oikeudenmukaista.

Arvoisa puhemies! Kantelujen määrässä edelliseen vuoteen verrattuna on lievää nousua, ja ongelmaksi kertomuksen mukaan on koettu se, että helpotkin asiat ovat jääneet odottamaan käsittelyvuoroaan. Vaarana näin ollen on, että kantelija voi menettää asian viipyessä itselleen tärkeitä määräaikoja odottaessaan omaa vuoroaan. Mielenkiintoista olisikin oikeusasiamieheltä saada tietää, onko käytännössä näin usein tapahtunut ja olisiko kansalaisille mahdollisesti tietämättömyydestä johtuen aiheutunut todellista vahinkoa.

Lopuksi, mielestäni erittäin mielenkiintoinen kohta kertomuksessa oli oikeusasiamiehen pohdinta siitä, pitäisikö oikeusasiamiehen toimintaa Suomessa enemmän kohdentaa asioiden sovitteluun, niin kuin muualla maailmassa tapahtuu. Suomessa asia nähdään kuitenkin toisin eli meillä katsotaan, että kansalaisten ja julkisen vallan välinen ristiriita on viime kädessä oikeusistuinten ratkaistava ja että oikeusasiamiehen rooli on toisenlainen. Pohtia sopisi, onko käytäntömme sopiva ja pitäisikö oikeusasiamiehen toimenkuvaa tulevaisuudessa laajentaa riitoja ennalta ehkäisevämpään suuntaan eli välittämään kansalaisten ja julkisen vallan välisessä ristiriidassa.

Ed. M. P o h j o l a : Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomusta käsiteltäessä tuli erityisesti esille kysymys ja huoli siitä, miten ihmis- ja perusoikeuksien valvonta tässä maassa toteutuu. Panen ilolla merkille sen, että eduskunnan oikeusasiamies on ottanut nimenomaan tähän kysymykseen kantaa ja toteaa, että hänellä on mahdollisuus omasta aloitteestaan puuttua niihin epäkohtiin, jotka tulevat hänen tietoonsa esimerkiksi tarkastusten yhteydessä tai tiedotusvälineitten kautta. Hän näkee, että tällaisen oma-aloitteisen toiminnan tulisi tapahtua etenkin perus- ja ihmisoikeuksien valvonta-tehtävän kannalta. Nyt tilanne kuitenkin vain on se, että kun eduskunnan oikeusasiamiehelle tulee kovin paljon kanteluita, häneltä ei tahdo jäädä aikaa tähän merkittävään tehtävään.

Toivoisin, että perustuslakivaliokunta tulee paneutumaan siihen, millä tavalla oikeusia-

mies voi enemmän resursoida aikaa oma-aloitteeseen puuttumiseen. Tähän liittyy se, että Eduskunnan oikeusasiamiehen toimistossa tänä vuonna on ratkaistu kanteluja ja asioita enemmän kuin sen historian aikana koskaan.

Arvoisa puhemies! Puutun myös toiseen asiaan, joka minusta on erittäin merkittävä. Se käy ilmi tästä eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen kirjoituksesta. Nimittäin hän on joutunut vetämään rajaa toisaalta kuntien ja toisaalta valtion toimivallan osalta. Opettajien lomautukset ovat olleet erityisesti viime ja tänä vuonna hyvin keskeinen kysymys. Tässä tämä toimivallan rajanveto on kulminoitunut merkittävällä tavalla.

Apulaisoikeusasiamies toteaa nimenomaan, että kuntien tehtäviin kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetustoimen peruspalvelut, joilla sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia toteutetaan. Hän korostaa, mikä on minusta hyvin merkillepantavaa, kuntien itsehallintoa ja siinä viime aikoina tapahtunutta kehitystä. Pidän hyvin merkittävänä, että tämä nyt tulee juuri eduskunnan oikeusasiamiehen kautta todettua, koska yleensä pelätään sitä, että valtiovalta puuttuu liikaa kuntien asioihin, pyrkii holhoamaan kuntia ja kunnallinen itsehallinto tästä syystä kärsii.

Eduskunnan oikeusasiamies viittaa kuntien itsehallintoon, jota hallitusmuoto turvaa, ja sen ohella Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjaan ja viime aikoina tapahtuneeseen eurooppalaiseen kehitykseen, joka on vahvistanut eurooppalaisen läheisyysperiaatteen esiintuomista suomalaisessa paikallishallinnossa. Minusta tämä kehitys on erittäin oleellinen. On hyvä, että se täällä eduskunnassa erityisesti noteerataan, ja tätä kehityslinjaa minusta tulee vahvistaa. Sitä vastoin, ja näin apulaisoikeusasiamies toteaa, valtionhallinnolle kuuluvaa oikeutta ohjata ja valvoa kuntia on lainsäädännössä rajoitettu ja kevennetty. Tämä tendenssi on myöskin vahvistumassa. Tämä on hyvä linja, allekirjoitan sen.

Ed. Biaudet merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Johannes K o s k i n e n : Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni oli kiinnittää huomiota aika lailla samoihin seikkoihin kuin edellä edustajat Mikkola ja M. Pohjola.

Nämä avauspuheenvuorot, jotka oikeusasiamiehen kertomukseen on liitetty, ovat molemmat hyvin ansiokkaita, kiinnittävät ajankohtaisiin ja tärkeisiin kysymyksiin huomiota.

Oikeusasiamies Lehtimajan kirjoituksessa pohdiskellaan tällaista sovittelumahdollisuutta kanteluasioissa, ja se tuntuisi hyvinkin perustellulta. Kun mietitään sitä, että viranomaisten itse-oikaisumahdollisuudet ovat lisääntyneet, voitaisiin tavallaan harkintavallan puitteissakin lainmukaisia päätöksiä tarkistaa, jotta saavutettaisiin paremmin kohtuullinen lopputulos asianomaisen kannalta tai paremmin toteutuisi lainsäädännön tarkoitus, yleiset oikeusperiaatteet jne. Tämän kaltaisen päätöksen tarkistaminen voisi olla onnellisessa tilanteessa lopputuloksena tuollaisesta vapaamuotoisesta sovittelusta, jota kanteluviranomainen, kantelun kohteena ollut viranomainen ja asiakas voisivat käydä. Tähän suuntaan varmasti, jos työaikaresurssit ja muut mahdollistavat, Oikeusasiamiehen toimiston tehtäväkenttää voitaisiin hyvin laajentaa.

Eduskuntakäsittelyyn liittyen sekä oikeuskanslerin että oikeusasiamiehen kertomukset ovat paisuneet. Sinänsä niiden informatiivisuus on lisääntynyt ja ne tuovat paljon mielenkiintoisia asioita esille. Toisaalta kun näiden pitäisi kuluu mahdollisimman laajojen kansanjoukkojen käsissä ja hallinnon lakimiesten myöskin, laajuuteen kannattaisi jatkossa kiinnittää huomiota. Nyt näissä kahdessa kertomuksessa yhteensä on 559 sivua, kun vielä muutama vuosi sitten yhteissivumäärä oli ehkä 400 sivun luokkaa. Tässä pitäisi ehkä yhdistää näiden periaatteiden selkeyttäminen tavallaan sen ohjaavan vaikutuksen kannalta, miten nuo kertomukset muokattaisiin niin, että niillä hallintoa ohjaava ja sen toimivuutta parantava lopputulos saavutettaisiin.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnan oikeusasiamies -instituutio on kyllä viime vuosien aikana, nimenomaan tämän ja viime vuoden aikana, nostanut hyvin positiivisella tavalla profiiliaan. Uskon, että myös kansalaisten usko tältä osin oikeuslaitoksen toimintaan ja myöskin tähän vetoomus- ja valitusinstituutioon on vahvistumassa.

Apulaisoikeusasiamies Paunio kirjoitus on myös hyvin tärkeä. Hänen alueeseensahan kuuluu sosiaalihuolto ja terveydenhoito. Hän viittaa erittäin ajankohtaiseen asiaan, joka on nimenomaan näinä päivinä noussut monissa otsikoissa, nimenomaan siihen, että psyykkisesti sairastuneet jäävät eräissä tilanteissa kiireellisen sairaanhoidon ulkopuolelle ja vaille tätä oikeutta ja välttämättömyyttä. Tiedämme sanomattakin nämä erityisen ikävät tapahtumat, jotka viime päivinä ovat olleet julkisuudessa. Taustalla on

usein tai ainakin saattaa olla huumeriippuvuus ja sen mukainen käyttäytyminen. Kuten tiedämme, psykiatrinen hoito nimenomaan on suunnattu ja sitä pitäisi pystyä suuntaamaan huumeriippuvuuden auttamiseen, helpottamiseen ja poistamiseen.

Toinen asia, arvoisa puhemies, on Kynnys ry:n valitus, johon myös tässä artikkelissaan apulaisoikeusasiamies viittaa. Hän on asian tutkittuaan nähnyt valituksen olevan aiheellinen ja viittaa tässä nimenomaan siihen, että kunnat ovat toimineet väärin.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni ei ole kovin pitkää puheenvuoroa pitää, mutta ettei puhemiehen tarvitse huomauttaa ja kehottaa siirtymään puhujakorokkeelle, niin tulinkin tänne valmiiksi.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus, joka nyt lähetetään perustuslakivaliokuntaan, on sinällään aika mielenkiintoinen, kun sitä kahlaa lävitse. Kertomus on sangen paksu ja sisältää monenlaista tietoa.

Asia, jonka johdosta korokkeelle tulinkin, kun oikeusasiamieskin on läsnä, on, että haluaisin muutaman sanan sanoa erästä tapauksesta, joka liittyy nimenomaan kertomusvuoteen 1997 ja varmasti moneen muuhunkin sellaiseen vuoteen, joista kertomuksia on annettu. Osittain asia liittyy myös samanlaiseen pohdiskeluun, mitä oikeusasiamies on alkupuheenvuorossaan käsitellyt, eli että kantelija ei ole valmis hyväksymään lyhyttä ja sinänsä selkeää vastausta. Monet kantelijat uusivat kantelunsa ja kantelevat edelleen eduskunnan perustuslakivaliokunnalle, tasavaltaisen presidentille ja kansainvälisiin elimiin.

Monella meistä edustajista on tiedossa vuosikausia eri viranomaisasteissa esillä ollut tapaus, joka kantaa nimeä Oswald H. Laakso. Minulla oli tällä viikolla mahdollisuus tutustua ensimmäistä kertaa perusteellisesti siihen aineistoon, mitä hänellä oli. Mielenkiintoista tässä on se, niin kuin varmasti monessa kantelutapauksessa, että kyse sinällään ei ole suuresta asiasta, vaan kyse on periaatteista. Oswald H. Laakson tapauksessa kyse on pienestä kolarista, jota on pyritetty Oikeuskanslerinvirastossa, Eduskunnan oikeusasiamiehen toimistossa ja korkeimmassa oikeudessa. On yritetty turhaan saada tuomion purkua.

En tiedä, olenko tulkinnut väärin asiapaperit, valokuvat ja myöskin lausunnon, jonka näin, jonka lausunnon ehkä Suomen tämän hetken pätevin sen alan henkilö eli Teknillisen korkeaa-

koulun auto- ja työkonetekniikan professori Antti Saarialho, on tehnyt. Hänellä on ollut kyseinen aineisto edessään silloin, kun hän pitkän asiantuntijalausunnon on antanut. Kyseinen henkilö tämän mukaisesti toimii myös yli-insinööriuvoksena KHO:ssa.

Jotenkin tulee mieleen, ehkä väärälläkin tavoin, sellainen ajatus, että silloin, kun henkilö lähtee periaatteellisista syistä hakemaan oikeutta, kun on tuntenut, että häntä on kohdeltu väärin, ja kun asia on vähäpätöinen näihin asioihin ei paneuduta riittävällä huolellisuudella. Ymmärrän tämän ja tiedän sen työtaakan, mikä kummassakin laillisuusvalvontavirastossa on. Mutta toisaalta silloin, kun on tällainen henkilö, joka on sitkeä ja haluaa hakea oikeutta itselleen, toivoisin, että näihin asioihin perehdyttäisiin sillä vakavuudella, että ei tällaista hirveää ruljanssia näistä tulisi.

Nyt, kun on kyseessä eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen lähettäminen perustuslakivaliokuntaan, toivoisin, että jos muuta ratkaisua tähän asiaan ei tule, perustuslakivaliokunta käsittelee nyt tätäkin tapausta, koska se liittyy tietyiltä osin minun ymmärtääkseni tähän kertomukseen. Eduskunnan oikeusasiamies on 10.6.1997 antanut asiasta eräänlaisen lausunnon, jossa kuvastuu tämä ongelmatilanne sillä tavoin, että eduskunnan oikeusasiamies toteaa lopussa muun muassa: "En voi käyttää kohtuuttomasti aikaa ja voimavaroja yhden henkilön asioiden selvittämiseen. Minun on huolehdittava siitä, että muutkin saavat äänensä kuuluviin ja asiansa käsiteltyksi kohtuullisessa ajassa."

Tämä on totta, ja minä allekirjoitan tämänkin kohdan eduskunnan oikeusasiamiehen kirjelmästä ihan täysin. Mutta jos ajatellaan yhteiskunnallisesti sitä, paljonko tapauksen käsitteilyyn menee kaiken kaikkiaan varoja, jos ajatellaan eriasteisten virkamiesten työaikaa ja sen kautta muodostuvia palkkamenoja, niin uskoisin ja väittäisin, että kokonaisuus tulee yhteiskunnalle paljon kalliimmaksi kuin se, että kerralla tutkittaisiin ja selvitetäisiin, onko alioikeudessa tapahtunut pieni inhimillinen virhe, niin kuin tässä tapauksessa mitä ilmeisimmin on käynyt ainakin sen perusteella, mitä itse katsoin memoriaalipöytäkirjaa.

Siellä ei ole merkintää, että valokuva oli mukana oikeudenkäynnissä, mutta varsinaisessa pöytäkirjassa se merkintä on. Siitä on saatavissa valaehdotin lausunto, että sitä valokuvaa ei ole periaatteessa voinut olla, koska se on ollut vahinkotarkastajan kassakaapissa. Jos tällaisesta pie-

nestä erehdyksestä ja pienestä paikkailusta lähtee tällainen hirveä prosessi, jossa on varmasti toista metriä paksu nippu papereita, niin tuntuu se jotenkin kohtuuttomalta.

Arvoisa puhemies! En väitä, että olen asiantuntija, mutta kävin eilen läpi aineistoa, jossa oli valokuvia, ja vertasin myöskin Antti Saarialhon asiantuntijalausuntoon sitä tapausta ja tulini vakuuttuneeksi siitä, että alioikeudessa kerran on tapahtunut pieni virhe, mutta seuraavat oikeusasteet ovat todenneet, että on ollut tällainen pieni liikennevahinko, josta pieni sakko on tullut, eikä siihen perehdytä. Kuten äsken totesin, kun on sellainen henkilö, joka uhraa kaiken aikansa ja jolla on varaa juosta ja hankkia asiantuntijalausuntoja jne., tämä koituu mielestäni hyvin raskaaksi laillisuusvalvontaviranomaisille, koska heidän täytyy kuitenkin jokin kanta asiaan ottaa, kun niitä valituksia uudelleen ja uudelleen lähetetään.

Arvoisa puhemies! Toivoisin, että jos asia ei sitä ennen selviä, niin perustuslakivaliokunnassa asia kuitenkin käsiteltäisiin, koska tähän liittyy eduskunnan oikeusasiamiehen lausunto vuoden 97 heinäkuulta.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa puhemies! Ensin muutama sana ed. Vistbackan puheenvuoron johdosta.

Minusta perustuslakivaliokunta ei todellakaan ole se elin, jonka pitäisi käsitellä tämän tyyppisiä tapauksia, selvittää yksityistä liikenne-rikkomusasiaa, vaan kyllä ed. Vistbacka juristina hyvin tietää, että jos hän on todella sitä mieltä, että on tapahtunut oikeusmurha, niin silloin hän juristina voi auttaa tätä henkilöä tuomion purussa. Ne menettelytavat täytyy hänellä juristin koulutuksen saaneena olla hyvin tiedossaan.

Minäkin satun tuntemaan tämän henkilön, josta on kysymys, ehkä vuosikymmenten takaa. Hän käyttää todella kaiken kapasiteettinsa viranomaisten kanssa kirjelmöimiseen, heidän kanssaan asioimiseen. Kielenkäyttö ei ole mitenkään kovin ystävällistä. Hän käyttää suorastaan sellaista kieltä, että se, jos oltaisiin tekemisissä tavallisten kansalaisten eikä kaiken kestävien viranomaisten kanssa, johtaisi jatkuvasti kunnianloukkaussytteenä häntä vastaan. Toivon todella, että eduskunnan oikeusasiamiehen ei tarvitse jatkuvasti samojen ihmisten asioita tonkia, vaan että hän voi keskittyä parantamaan kansalaisten oikeusturvaa.

Aikaisemmin puhuttiin siitä, että työnjako eduskunnan oikeusasiamiehen ja oikeuskansle-

rin välillä pitäisi selkeyttää, niin että kaikki kansalaiset tietäisivät, missä tapauksissa kenellekin kantelevat. Edustan sitä kantaa, että kun meillä kerran perinteisesti saa kannella mistä tahansa, koska tahansa ja kenelle tahansa, tätä järjestelmää, siitä huolimatta että se on joskus hieman työläs, on syytä edelleenkin ylläpitää. Nimittäin kansalaisen pitää voida osoittaa kirjelmänsä sille viranomaiselle, jota kohtaan hän tuntee luottamusta. On erittäin tärkeä asia silloin, kun henkilö katsoo joutuneensa koneiston kanssa hakauksiin, että hän etsii sen instituution, jossa katsoo olevan sellaisia henkilöitä, joihin hän nimenomaan ja tässä tapauksessa voi luottaa.

Ed. Mikkola puheenvuorossaan toi esiin monia niistä asioista, joita olin ajatellut sanoa. En käy niitä toistamaan.

Totean myöskin, että Eduskunnan oikeusasiamiehen toimistossa on usein meneteltykin niin, että on neuvoteltu kansalaisten kanssa — tässä peräänkuulutettiin joustavaa asiointitapaa — ja usein voitu väärinkäsityksiä sillä torjua ja kansalaiset ovat kenties voineet päästä sovintoon viranomaistenkin kanssa. Minusta vain mielikuvitus asettaa rajat sille toiminnalle, jota tuossa virastossa harjoitetaan.

Apulaisoikeusasiamies Paunio kirjoiutus kertomuksessa on minunkin mielestäni hyvin ansioikas. Sen lisäksi, mitä aiemmin on sanottu nuorten mielenterveystilanteesta ja siitä, että nuoret joutuvat aikuisten osastoille — tästä asiasta on tehty myös eduskuntakysely — toivon, että vastaisuudessaakin kansanedustajat ja eduskunnan oikeusasiamies -instituutio voivat hyvässä vuorovaikutuksessa yhdessä toimia siten, että kansalaisten oikeusturva paranee.

Eräs asia, joka minusta pitäisi hyvin vakavasti ottaa — ja toivon, että siihen perustuslakivaliokunta paneutuu — on kuntien ohjauksen kehittäminen. Nimittäin kuntien ohjauksen kehittämisestä on esitetty erilaisia ajatuksia aina normiohjauksen kiristämisestä valtionapujen kohdentamiseen. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole riittäviä välineitä valtionhallinnolla ohjata kuntia sillä tavalla, että myös sen suuntaisia tuloksia saataisiin aikaan kuin valtion edustajat edellyttävät.

Keskeiset sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet on meillä turvattu perusoikeuksina hallitusmuodossa, ja tämä edellyttää sitä, että ne myös käytännössä toteutuvat hallitusmuodossa vahvistetulla tavalla. Niinpä yhdyin siihen, mitä apulaisoikeusasiamies Paunio on todennut kirjelmässään. Hän on lähtenyt siitä, että kun julkiselle vallalle on asetettu velvoitteita eikä niitä nyky-

tilanteessa voida täyttää oikeuksia koskevien säännösten lainmuutoksia, uusin tehtäväjaoihin taikka rahoitusvastuun, on kehitettävä keinoja ohjata ja seurata peruspalveluiden lainmukaisuutta.

Yhdyin edelleen siihen käsitykseen, että tähän velvoittaa myös hallitusmuodon 16 a §:n nimenomainen säännös, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tiedämme, että erityisiä ongelmia tällä saralla on muun muassa nuorten kohdalla, päihteiden väärinkäyttäjien kohdalla, mielisairaiden kohdalla ja vanhusten, erityisesti laitoksissa olevien vanhusten, kohdalla. Toivon, että perustuslakivaliokunta vakavasti miettii, miten on lainsäädäntöämme kehitettävä niin, että kunnat saadaan todella noudattamaan valtion ja lainsäätäjän tahtoa näissä kysymyksissä.

Ed. Olin: Arvoisa puhemies! Käsiteltävää asiakirjaa arvioitaessa mielenkiinto kohdistuu ensinnäkin oikeusasiamiehen avauskirjoitukseen ”Riittääkö laillisuuden valvonta?” Mielestäni kysymys on perusteltu, samoin kuin johdattelu siihen, millä tavalla oikeusasiamies-instituutio maahamme ja maailmaan on kehittynyt.

Sivulla 17 oikeusasiamies esittää joukon kysymyksiä, perusteltuja kysymyksiä, joissa hän ikään kuin hakee vastausta eduskunnaltakin siihen, onko perinteinen laillisuusvalvonta toimenkuvana liian suppea oikeusasiamiehen toiminnalle, olisiko Suomessa mahdollista kehittää oikeusasiamiehen toimenkuvaa jonkinlaisen sovitelun suuntaan.

Mielestäni myös sen näkökulman tuominen tähän keskusteluun oikeusasiamiehen toimesta, että tuon instituution toimiala olisi myös ennalta ehkäisevään suuntaan painottunut, on vakavan pohdinnan arvoinen asia, jotta, kuten oikeusasiamies aivan oikein toteaa kirjoituksessaan, tässä ikään kuin johdannossaan, voitaisiin varmistaa, jos tämä toimiala siis laajennettaisiin, ettei vastedes synny edes epäilystä tietynlaisista virheistä.

Haluaisin yhteen yksityiskohtaan lopuksi kiinnittää huomiota, ja se on nämä ed. Mikkolan mainitsevat oikeudenkäyntikulut, jotka ovat kohtuuttomasti nousseet. Erityisesti vähävaraisia ajatellen tätä asiaa toivon myös eduskunnan valiokuntakäsittelyssä tarkastelevan.

Ed. Jäättelä: Arvoisa puhemies! Haluan myös yhtyä niihin kiitoksiin, joita täällä on edellä lausuttu. Tämä kertomus on erittäin

selvä ja johdonmukainen, ja nämä avauspuheenvuorot ovat kyllä sellaisia, että kaikkien täällä olevien kannattaa ne lukea.

Oikeusasiamies näkee suurimpana haasteena nykyoloissa ihmisten luottamuksen palauttamisen lakiin ja laillisuuteen. Siinä on kyllä meillä yhdessä oikeuslaitoksen kanssa paljon miettimistä ja myös tekemistä, että tämä luottamus palautuisi.

Minusta on myös erinomaista tässä kertomuksessa perus- ja ihmisoikeuspykälien hyvin perusteellinen läpikäynti ja sen osoittaminen, miten perusoikeudet toteutuvat tavallisen ihmisen arkipäivässä. Ihmisellehän ne on kirjoitettu, joten on erinomainen asia, että silloin, kun näitä ongelmia on, ne tulevat tässä hyvin esille ja selvitetään myös hyvin ymmärrettävällä tavalla, miten perus- ja ihmisoikeuksien tulisi toteutua ja miten niitä tulisi arkielämässä käytäntöön pistää.

Eduskunnan oikeusasiamies onkin kiitettävällä tavalla nostanut profiiliaan perus- ja ihmisoikeusasioissa. Mietin vain, mitä me edustajat ja mitä hallinnon täytäntöönpanijat, ministerit ja virkamiehet, tekevät, että perusoikeudet myös, voisi sanoa, tässä hallinnossa toteutuvat ja ihmiset kokevat, että he tulevat yhdenvertaisesti kohdelluiksi. Kuten kertomuksessa todetaan, yhdenvertaisuusloukkaukset esimerkiksi ilmenevät usein omien suosimisena, ja siinä esimerkiksi meidän talollamme on kyllä miettimistä myös, tarkoitan eduskunnan jäsenillä, mitä mekin voimme tehdä yhdenvertaisuuden toteutumisen eteen.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! Tällä on eräissä puheenvuoroissa tullut esiin kuntien valvonta, se millä tavalla kunnat hoitavat tehtäviään. Tähän liittyen olisin tuonut esiin yhden aika uuden ongelman. Nyt yksityistäminen on tunkeutumassa aika monelle alueelle valtionhallintoon ja myös kunnallishallintoon. Sen myötä on sosiaalitoimen laitoksia yksityistetty, ja tällä tarkoitan juuri näitä lasten perhekoteja, joista on aika lailla ikävää julkisuutta tullut paristakin, tässä nimeltä mainitsemattomista. Tiedän, että oikeusasiamies on joutunut bumerangina lähettämään tämän tyyppisiin laitoksiin kohdistuneita kanteluja takaisin viitaten siihen, että niitä valvovat lääninhallitukset ja asianomaisen kunnan sosiaalilautakunnat. Mutta olen saanut aika luotettavina pitämiäni tietoja, että lääninhallitukset ja sosiaalilautakunnat ovat aika lailla voimattomia.

Olin kysynyt, kun nähtävästi oikeusasiamies tulee täällä yleisestikin esittämään omia näkemyksiään: Onko oikeusasiamies valmis suosittelemaan, että lainsäädäntöä hänen valtuuksiensa osalta muutettaisiin sikäli, että silloin, kun yksityinen yritys hoitaa sosiaali- tai terveystoimen kunnalle kuuluvaa tehtävää tai valtiolle kuuluvaa tehtävää, niin myös pääsee oikeusasiamies tai oikeuskanslerikin siihen puuttumaan. Nyt hän ei oikeusasiamies pääse puuttumaan. Suljetuista valtion laitoksista, nimeltä mainittuja, kiertään kyllä nykyisin valtuuksin tunnollisesti — kaikki nämä laitokset — ja asianomaiset työntekijät ja viranhaltijat osaavat varautua niihin kiertämissiin.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Oikeusasiamiehen virasto on kyllä myönteisellä tavalla nostanut profiilia viime vuosina, mutta täytyy aina muistaa, että kyllä tämän profiilin nostamisen aikanaan aloitti oikeusasiamies Söderman, joka oli tavattoman kunnioitettu ja arvostettu omastakin mielestäni. Nykyinen tietenkin jatkaa tätä linjaa, eikä tämä vähennä ollenkaan nykyisen oikeusasiamiehen arvostusta. Siitä huolimatta uskon, että laillisuuden ja oikeuden palauttaminen suomalaisessa yhteiskunnassa on kyllä aika vaikea tempu ja sitä ei kyllä kauniillaakaan kirjoitetuilla esipuheilla saada aikaan. Se on aivan selvä asia.

Mitä tulee siihen, että ed. Kokkonen totesi, että pitää olla ihmisellä oikeus tietyllä tavalla tutulle tuomarille valittaa eli sellaiselle tuomarille ja oikeusinstanssille, johon uskoo ja luottaa, kyllähän tietysti näinkin olisi, mutta kyllä viranomaisen täytyy yhteiskunnassa saada aikaan sellainen luottamus itseään kohtaan, ettei voi tästä olla kysymys. Tältä pohjalta lähdenkin siitä, että Eduskunnan oikeusasiamiehen toimistolla ja Oikeuskanslerin virastolla pitäisi olla yhteinen kirjaamo, jossa asiantunteva henkilö jakaa toimenkuvan mukaisesti asiat kummallekin instituutiolle sillä tavalla kuin kuuluu. Minun mielestäni siinä on edelleenkin sekavuutta, joka ei nyt tietyksi tätä maata kaada eikä asioiden hoitoakaan tietysti heikennä kovin suuresti.

Mitä tulee vielä Laakson ja Pihti-Virtasen ja muiden asioihin, niin kyllä minäkin olen tutkinut näitä asioita ja olen sitä mieltä, että ajan askeleet ovat kävelleet armeliaasti yli ja niistä asioista ei saada mitään muuta ratkaisua kuin se, mikä on ollut olemassa. Parempaa näyttöä ei tulekaan, ja minun mielestäni tässä tapauksessa pitäisi olla oikeus pysäyttää tutkimukset, koska näissä on

äärimmäisen pienestä periaatekysymyksestä kysymys. Periaatekysymyksissä monta kertaa ihminen alkaa uskoa jo itsekkin omaa muistikuvaansa, on se sitten virheellinen tai ei, eli yhteiskunnan resursseja ei näihin asioihin kannattaisi mahdolltomasti ja kohtuuttomasti enää uhrata.

Ed. K a r p i o : Rouva puhemies! Joissakin puheenvuoroissa varsin erikoisesti puututtiin oikeustapauksiin ja väitettiin, etteivät kansalaiset saisi tiettyä oikeusturvaa oikeuskanslerilta tai oikeusasiamieheltä ja ettei muka asioihin suhtauduttaisi tietyllä vakavuudella. Mielestäni on sanomattakin selvää, että kansalaisilla tulee olla oikeus selvittää asiansa ja että asiat myös käsitellään perusteellisesti ja oikeudenmukaisesti. Toisaalta en tiedä tapauksia, missä näin ei olisi tapahtunut, eli joissakin puheenvuoroissa käytetty kritiikki oli mielestäni kovin yliampuvaa ja hakevaa.

Jos kansalainen ei saa mielestään oikeudenmukaista ratkaisua, hän helposti katsoo, että kaikki ovat häntä vastaan, niin oikeusasiamies, kansanedustajat kuin kaikki muutkin. Hän kokee vääryyttä ja mahdollisesti itsekkin uskoo siihen.

Eduskunnan oikeusasiamies L e h t i m a j a : Arvoisa rouva puhemies! Täällä on viitattu työnjakoon oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen välillä ja sen epäselvyyteen yleisön silmissä. Tästä on usein aikaisemminkin puhuttu. Nykyinen työnjako johtuu historiallisista syistä. Niitä ei tässä kannata ruveta kertaamaan, mutta korostaisin kuitenkin sitä, ettei tämä työnjako ole käytännössä johtanut mihinkään oikeudenmenetyksiin. Lähtökohta on se, että sekä oikeusasiamiehellä että oikeuskanslerilla on rinnakkainen toimivalta valvoa kaikkea julkisen vallan käyttöä ja julkisten tehtävien hoitamista.

Sen työnjakolain, joka säädettiin 30-luvulla, tarkoituksena oli tasata sitä työmäärää, joka silloin oli lähinnä oikeuskanslerin harteilla. Kun silloin osoitettiin muun muassa suljettuja laitoksia koskevat kantelut siirrettäviksi oikeusasiamiehelle, niin tarkoituksena oli ainoastaan tasata laillisuusvalvojen työmäärää, mutta ei suinkaan ottaa oikeuskanslerilta pois toimivaltaa oikeusasiamiehelle siirrettävien tapausten osalta.

Viime viikolla käytiin täällä tästä samasta asiasta keskustelua, kun käsiteltiin oikeuskanslerin toimintakertomusta. Silloin tuli joissakin puheenvuoroissa esiin semmoinen ajatus, että esimerkiksi mielenterveyshuollossa avohuolto ku-

luisi vain oikeuskanslerille ja suljetut laitokset pelkästään oikeusasiamiehelle. Mielestäni näin ei voida sanoa. Kyllä kummankin laillisuusvalvojan toimivalta ulottuu kumpaankin hoitomuotoon. Ainoastaan työmäärän tasaamiseksi mielisairaalakantelut on osoitettu ensisijaisesti oikeusasiamiehelle.

Tämä työnjakolaki tähtää siihen, että kantelijan asia tulisi kussakin yksittäisessä tapauksessa mahdollisimman nopeasti, luotettavasti ja uskottavasti hoidetuksi. Työnjako on tehty aika joustavaksi niin, että voidaan tapauskohtaisesti harkita, kumpi kantelun ratkaisee, ottaen huomioon kummankin laillisuusvalvojan työmäärä, esteellisyys, asiantuntemus sekä luottamus- ja uskottavuuskysymykset juuri siinä asiassa. Tämän harkinnan päämääränä on nimenomaan päästä kantelijalle mahdollisimman edulliseen ja oikeudenmukaiseen lopputulokseen. Kantelun mahdollisessa siirrossa otetaan huomioon myös kantelijan oma toivomus. Jos kantelija itse on sitä mieltä, ettei hän missään tapauksessa halua asiaa siirrettäväksi toiselle laillisuusvalvojalle, silloin sitä ei siirretä. Toisin sanoen käytännössä nämä siirrot eivät johda eivätkä ole johtaneet ongelmiin.

Meillä on paljon muita epäselviä toimivaltajakoja, esimerkiksi kuuluvatko tietyt vesioikeudelliset kysymykset hallintotuomioistuimille vai yleisille tuomioistuimille. Nämä ovat paljon vaikeampia ja yksilön oikeusturva huomioon ottaen myös paljon kohtalokkaampia rajanvetokysymyksiä. Sitä vastoin kummalle tahansa laillisuusvalvojalle tehty kantelu löytää aina perille.

Olen joskus aikaisemminkin tuonut esille sen, että tarvitsisimme ehkä laintasaisen laillisuusvalvontalain, jossa voitaisiin puuttua myös työnjakokysymyksiin oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin välillä. Tähän mennessä kumpaakin laillisuusvalvojaa on kehitetty erillisesti, toisistaan riippumatta. Kun olemme nyt uudistamassa oikeusasiamiehen johtosääntöä, on tullut esille monia sellaisia oikeusturvakysymyksiä, joihin pitäisi oikeastaan puuttua keskitetysti, ottaen huomioon myös oikeuskanslerin tarpeet, ja etsiä yhdenmukaisia ratkaisuja kumpaakin laillisuusvalvojaa koskeviin ongelmiin. Tässä yhteydessä varmaan voitaisiin puuttua myös siihen työnjakokysymykseen, jonka ed. Aittoniemi ja ed. Lahela ovat täällä tuoneet esiin.

Ed. Karpio esitti kysymyksen määräaikaisten mahdollisista menetyksistä oikeusasiamiehen kansliassa eli onko tapauksia, joissa kanteluasia olisi joutunut odottamaan vuoroaan niin kauan,

että määräajat muiden mahdollisten oikeuskeinojen käyttämiseen olisivat jo menneet umpeen. Tässä menetellään niin, että asiaan, jossa jokin valitusaikea on avoinna, reagoidaan välittömästi. Asianosaiselle ilmoitetaan, että hänen pitää valittaa esimerkiksi 30 vuorokauden kuluessa hovioikeuteen tai läänioikeuteen, jotta muutoksenhauille säädettyjä määräaikoja ei menetettäisi. Myös tuomionpurkuasioissa on määräaikoja, tosin vähän pidempiä. Näissä piilee se vaara, että jos jokainen saapunut kantelu odottaa oman saapumisjärjestyksensä mukaista käsittelyvuoroa, tuomionpurulle säädetty määräajat voivat nykyisen ruuhkan vallitessa mennä umpeen.

Nimenomaan tämän lopputuloksen välttämiseksi olemme siirtyneet sellaiseen etupainoiseen järjestelmään, että kussakin kantelutapauksessa pyritään jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa katsomaan, onko siinä esimerkiksi tuomionpurun mahdollisuuksia. Tällaiset tapaukset pyritään hoitamaan jonon ohi. Silloin on poikettava saapumisvuororajestyksestä. Määräaikojen menettämisen vaara on tiedossa, ja siihen on pyritty vastaamaan tällä tavalla.

Ed. Vistbacka toi esille Oswald Laakson tapauksen, josta on täällä aikaisemminkin keskusteltu. Korostaisin sitä, että tämä tapaus nostaa esiin yleisemminkin oikeudenmukaisuuskysymyksen. Ymmärsin ed. Vistbackan puheenvuorosta, että hänen mielestään sitkeää oikeustaistelijaa pitäisi palkita nimenomaan hänen sitkeytensä takia. Näin tietysti voidaan ajatella, mutta mielestäni tässä herää kuitenkin kysymys oikeudenmukaisuudesta ja yhdenvertaisuudesta: pitääkö meidän palkita nimenomaan sitkeyttä? Silloinhan signaali yhteiskuntaan päin olisi se, että kannattaa vain tarpeeksi sitkeästi kirjoittaa monta kertaa uudestaan samasta asiasta. Lopuksi sillä siis päästäisiin parempaan lopputulokseen, kuin mihin muilla on mahdollisuus.

Kun edeltäjäni Olavi Heinonen astui oikeusasiamiehen virkaan 12 vuotta sitten, hän korosti haastatteluissaan, että hän haluaisi lähestyä myös niitä "maan hiljaisia", jotka eivät muuten saa ääntään kuuluviin. Heinonen tahtoi kantaa nimenomaan huolta niistä, jotka eivät syystä tai toisesta osanneet tai jaksaneet olla yhtä sitkeitä kuin eräät toiset. Mielestäni tämä on syytä pitää mielessä silloin, kun keskustellaan sitkeyden palkitsemisesta. Sitkeys on sekin eräänlainen resursi, joka joillakin ihmisillä on, mutta ei kaikilla. Emme silti voi sanoa, etteivät maan hiljaiset olisi oikeutettuja samantasoiseen oikeusturvaan kuin niin sanotut sitkeät oikeustaistelijat.

Laakson tapauksessa on jo haettu tuomionpurkua korkeimmasta oikeudesta, mutta hakeumus ei ole menestynyt. Oma ennusteeni on ollut se, että uusikaan tuomionpurkuhakemus tuskin tulisi menestymään, koska määräajatkin ovat jo kuluneet. Meidän järjestelmämme on kerta kaikkiaan sellainen, että jos asia aikanaan ajetaan niin puutteellisesti, että virheitä pääsee tapahtumaan ja ne jäävät lainvoimaiseen tuomioon, niin silloin asiaa ei voida uudestaan avata enää kovin kevein perustein. Muutenhan meidän järjestelmämme hukkuisi tuomionpurkuihin. Laakson tapauksessa saattaa olla kysymys juuri tästä. En ole missään vaiheessa väittänyt, en Laaksolle enkä muille, ettei hänen tapauksessaan saattaisi olla jokin virhe tai erehdys, mutta on oikeudellisesti eri asia, mitä mahdolliselle virheelle voidaan enää tässä vaiheessa tehdä ja voidaanko ihmistä tuomionpurun kautta auttaa.

Ed. Vähänäkki esitti kysymyksen sosiaalitoimen yksityistämisestä ja toimivaltaongelmista, joita laillisuusvalvonnalle aiheutuu. Toimivalta-kysymykset ovat vaikeatulkintaisia. Meillä on tällä hetkellä hallitusmuodossa käsite "julkisen tehtävän hoitaminen", jonka valvontaan oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin toimivalta perinteisen virkatoiminnan valvonnan ohella ulottuu. Aika pitkälle voidaan tulkintateitse päästä siinä, mikä katsotaan julkisen tehtävän hoitamiseksi. En pitäisi tätä mahdolltomana myöskään sosiaalitoimen puolella. Ainakin itse olen pyrkinyt tulkitsemaan julkisen tehtävän käsitettä aika laajasti. Tavoitteena on ollut nimenomaan turvata ainakin se, ettei koko yhteiskunnan kannalta tärkeitä toimintoja pääse luisumaan laillisuusvalvonnan ulottumattomiin.

Tässä yhteydessä vielä toistaisin, että jos säädetään erityinen laillisuusvalvontalaki, joka olisi ehkä yhdistettävissä hallitusmuodon uudistuspakettiin, niin tässä laissa varmasti voitaisiin nykyistä analyyttisemmin säännellä myös julkisen tehtävän käsitteestä. Lainsäätäjä voisi ottaa kantaa siihen, miten se halutaan rajata ja miten yksityistämisongelma halutaan lainsäädännössä kohdata.

Arvoisa puhemies! Tässä olivat vastaukseni suoranaisiin kysymyksiin, joita minulle esitettiin. Ilmeisesti keskustelu jatkuu myöhemmin.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Halusin lyhyesti vielä ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta todeta, että neljännesvuosisata terveydenhuollon palveluksessa erilaisissa instansseissa on osoittanut minulle sen, että luotta-

mus on subjektiivinen asia eikä objektiivinen asia. Vaikka kuinka hyvin toimisi, saattaa olla, että joku vain ei luota, niin sanotusti pärstäkerroin ei miellytä. Ja silloin minusta pitää voida, jos ei Nikula miellytä, kannella Lehtimajalle ja päinvastoin.

Ed. Kuosmanen: Arvoisa rouva puhemies! Suora kysymys eduskunnan oikeusasiamiehelle: Jos laillisuusvalvontalaki saataisiin aikaan, merkitseekö se esimerkiksi sitä, että jos valtion ja kuntien virkamiehet ja luottamushenkilöt syyllistyvät väärinkäytökseen omalla paikakunnallaan tai Suomessa, niin julkinen syyttäjä eli kihlakunnansyyttäjä olisi velvollinen puuttumaan, jos näistä henkilöistä olisi esimerkiksi negatiivisia lehtikirjoituksia vaikkapa lahjonnan tai vastaavasta?

Eduskunnan oikeusasiamies Lehtimä: Arvoisa puhemies! Näkisin, että laillisuusvalvontalakiin tulisivat lähinnä ne asiat, joista tällä hetkellä säädetään oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin johtosäännöissä, eikä tällaisella lailla välttämättä puututtaisi laajemmalti esimerkiksi syyttäväviranomaisten välisiin toimivaltasuhteisiin. Mutta jos nähdään, että nämäkin kysymykset ovat sisällytettävissä saman lain piiriin, silloin se on tietysti mahdollista. Uudessa hallitusmuotoesityksessä laillisuusvalvonta on otettu omana lukunaan hallitusmuotoon. Epäilemättä sille halutaan antaa tähänastista laajempikin sisältö.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Puhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 15.

Täysistunto keskeytetään kello 14.00.

Täysistuntoa jatketaan

kello 15

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. S. Kanerva merkitään läsnä olevaksi.

2) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1999

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 105/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Nyt jo monetta päivää jatkuvassa keskustelussa on budjetista melkein kaikki sanottu, mutta aina uusia näkökulmiakin on olemassa. Kansalaisten keskuudessa kun on gallupia tehnyt siitä, miten ihmiset suhtautuvat ensi vuoden budjettitietoihin, mitä lehdistön kautta on ollut, niin suhtautuminen on suhteellisen myönteinen. Meillä on tapahtunut sellainen kehitys tässä matkan varrella tiedonvälityksen ja tietysti poliitikkojen puheidenkin myötä, että ihmiset ymmärtävät aika hyvin tilanteen ja ovat siltä osin myös kantamassa vastuuta siitä, mitä meille tulevaisuudessa tulee tapahtumaan, voiko suomalainen hyvinvointiyhteiskunta jatkua. Silloin sellaiset vaikeatkin asiat kuin niukkuus ymmärretään.

Hyvänä asiana talousarviossa on tietysti se, mikä on todettu jo kymmeniä kertoja, että nyt ensimmäisen kerran nettomääräinen velanotto voidaan katkaista, vaikkakin siinä on joitakin, onko ne, vippaskonsteja vai muuta. Mutta kuitenkin kaikkia mahdollisia keinoja on käytetty, mitkä ovat järkeviä. Minusta se suunta on hyvä. Sehän tietää sitä, että kaikki hallinnonalat ovat aika tiukalla. Hankkeita on siirretty tulevaisuuteen, hyvin tärkeitäkin hankkeita siirretty siten, että ensi vuonna niitä ei toteuteta.

Siinä mielessä tämä on merkittävä budjetti, jotta vaikka on vaalivuosi, niin voi sanoa, että tämä on omituinen vaalibudjetti siinä mielessä, kun vertaa vanhoja, menneitä budjetteja. Siinä ei satsata ylimääräistä rahaa, niin kuin aina ennen eduskuntavaalien alla näköjään on ollut tapana. Historiasta kun katsoo, niin sillä on ollut tarkoitus ilmeisesti ostaa äänestäjiä.

Yksi asia tässä henkilökohtaisesti on ihmetyttänyt, joka ei ole oikein linjassa, joitakin pieniä muitakin, mutta tämä koskee tietysti eduskuntaa, kun ajatellaan, että me olemme kuitenkin

sillä linjalla, että hallintoa pitää keventää. Sellaisia toimenpiteitä on koko tämä vaalikausi tehty, tehtiin jo edellisenkin hallituksen aikana suora linjaus, että hallintoa kevennetään, päällekkäisyyksiä puretaan.

Jostakin syystä kansalaisten usko meihin edustajiin siltä osin kyllä horjuu, kun täällä on esitetty eduskunnan lisätiloja, 20 miljoonaa suunnitteluun. Voisi kuvitella, että sille rahalle olisi muutakin käyttöä. Ajankohta on huono, mutta ei yksin ajankohta. Pääkaupunkiseudulla on ihan riittävästi tyhjiä tiloja — vaikka ei olisi tyhjiäkään — virastotaloja, yhteiskunnan omistamia palatseja. Suuri osa niistä on vain virka-aikaan, päiväsaikaan, käytössä. Uskoisin, että pienillä työaikajärjestelyillä voisi saada tiloja vapaaksi mahdollisesti myös eduskunnan lisätarpeisiin, jos niitä on, jolloin samalla tietysti ihmisten palvelukyky vielä paranisi näissä virastoissa. Ei tarvitsisi välttämättä työaikana ottaa vapaata ja lähteä käymään asioilla. Miksi virasto ei voisi olla illallakin auki?

Kun olen itse tullut teollisuuden puolelta, niin siellähän tehdään siten, että otetaan ympäri vuorokauden käyttöön teollisuustilat, viikonlopun käyttöön. Mutta yhteiskunnan byroot näyttävät olevan sellaisia, että ne eivät pysty saman tyyppiin ajatteluun eikä katsota tehokkuutta, vaan levitellään seiniä ja tehdään siten tiloja, että ne ovat vain murto-osan vuodesta oikeastaan käytössä ja loput ajat tyhjiillään. Sen takia olen sitä mieltä, että toivon mukaan eduskunta tekee sellaisen päätöksen, että eduskunnan lisätiloja ei rakenneta, vaan jos tarpeita on, tutkitaan lähi-seutuvalta, miten tiloja on otettavissa käyttöön.

Sitten on puhuttu erinäköisistä asioista. Kun olen itse maa- ja metsätalousvaliokunnassa, puhun katokorvauksista, kun niihinkin aina joudutaan jotenkin varautumaan ja kaikki se on tietysti kansallisesta budjetista. Minusta tätä puolta tulevaisuudessa pitäisi kehittää siten, että siihen luotaisiin jonkin tyyppinen rahastointi, puskurijärjestelmä. Puskurit ovat nykyisin muotia, niin että miksi ei kerätä sitten jonkin näköistä maksua vuosittain, niin kuin kerätään mistä hyvänsä. Siihen toimintaan osallistuisivat myös itse viljelijät, ja kompensoitaisiin sitä vähän valtion verovaroin, jolloin saataisiin tasaisempi systeemi, ei oltaisi niin tavallaan yhden vuoden säiden armoilla, vaan siellä olisi jemmassa puskuria. Vanha viisaus seitsemästä lihavasta ja seitsemästä laihasta vuodesta voitaisiin ottaa opiksi tässäkin, jolloin jemmattaisiin vähän laariin ja jaettaisiin sinä aikana, kun kato on käynyt.

Toisena asiana on se, että tässä tilanteessa köyhä Suomi voisi kyllä kurkku suorana jo huuata EU:n suuntaan ja sanoa, että näin on käynyt, ja kinuta rahaa. Niin muut maat tekevät. Se on eri asia, saisimmeko me, mutta sellaista tahtoa pitäisi osoittaa, että ollaan kakussa kiinni ja halutaan jakaa sitä. Ei oltaisi kainoja ja hienotunteisia, että antaa muiden tehdä, mutta me olemme sivussa.

Raamibudjetoinnin ihanuudesta olen tässä miettinyt, mikä tässä on hyvää, mikä huonoa. Kyllä kieltämättä, niin kuin täällä on todettu, yksittäisen edustajan lukukyky ei riitä suoraan budjetista irti repimään hyvin moniakaan hankkeita, mihin ne kohdentuvat. Toisaalta olen myös miettinyt sitä, että tämä jättää mahdollisuuden eteville lobbareille karvahatut päässä, vai mitä näitä lähetystöjä käykin. Tämän tyyppinen väljä budjetointi tekee niille sijaa. Nythän riippuu siitä, miten aktiivisesti maakunnat ja eri toimijatahot ovat virkamiehiä kolistelemassa ja vaikuttamassa siihen, jotta meidän asiamme on paras asia. En tiedä, onko se hyvästä vai pahasta. Ainakin se nostaa aktiivisuuden tasoa kunnissa ja yrityksissä kaikkien niiden tahojen osalta, joilla on toivoa saada jotain budjetista lohkaistua itselleen.

Hyvänä linjauksena ihan pitkän päälle, mitä tämä hallitus on tehnyt, on kotimaisen energian suosiminen ja keinojen etsiminen siihen, millä tavalla sitä voitaisiin käyttää. Oikeastaan vasta tämän hallituskauden aikana on tapahtunut aika merkittäviä asioita ja tulee tapahtumaan. Tarkoitan puuenergian käytön lisäämistä. Olen käsitänyt, että sille puolelle tullaan myös satsaamaan investointitukia sikäli kuin on mahdollista. Nyt on tavallaan luotu pohja sille toiminnalle, että jatkossa — ketkä ministeriaitiossa ja eduskunnassa istuvatkin — ollaan valmiita sitä työtä jatkamaan. Täällä on näköjään epäileviä tuomaksiakin, mutta sehän kuuluu asiaan, näin täytyykin olla.

Kielteisenä puolena syrjäseutujen ihmisten näkökulmasta näen kuljetustuet. Kysymys on kuitenkin rahassa hyvin pienestä summasta, mutta sillä on hyvin paljon aluepoliittista merkitystä. Toivonkin, kun budjettia käsitellään, että löytyisi sellaista tahtoa, jotta kuljetustukia voitaisiin vielä uudelleen pohtia. Sehän tulee vielä ilmeisesti lakina, niin kuin täällä lukee, jotta on tarkoitus lopettaa koko juttu. Olen sitä mieltä, että se on huono asia meille. Toivon, että ne, jotka kokevat sen tärkeänä, ovat jatkossa sitä puoltamassa, jotta tätä ei lopetettaisi missään

tapauksessa. Tiedän, että joissakin yrityksissä kuljetustuki on juuri se merkittävä osa, jolla voidaan kilpailukykyisesti viedä tuotteita mahdollisesti ulkomaille tai ruuhkaseuduille.

Toinen, mikä tähän liittyy, on vesiväylien luotsausmaksut. Tässä on esitetty 36 prosentin korotusta ja rahana on laskettu, että se on kai 3–4 miljoonan luokkaa. Siinäkin kerrannaisvaikutukset syrjäseutujen yrityksille ovat huomattavasti isommat. Se on minusta huonoa aluepolitiikkaa. Aikaisemminkin olen korostanut, että sitä harrastetaan, mutta tämä on huonoon suuntaan menoa nyt kyllä.

Isona ja viimeisenä asiana jokin sana työllisyydestä. Hiljattain, taisi olla toissa päivänä, kun uutisia kuuntelin, tuli tieto siitä, että Atria lopettelee Itä-Suomessa joitakin laitoksiaan. Mielenkiintoista uutisessa oli se, jotta ensimmäisen kerran sanottiin, että tämä johtuu automaatiosta, tekniikan kehittymisestä. Siitä syystä Atria voi lempata ulos lähemmäksi kaksisataa ihmistä.

Samanlainen suuntaushan jatkuu joka paikassa. Siihen eivät auta mitkään työreformit eivätkä ne jutut, että yritetään saada ihmisiä orjatyöhön tai hyvin matalille palkoille. Joudumme kyllä vakavasti katsomaan jatkossa kaikissa teollistuneissa maissa sitä, millä tavalla työt jaetaan uudelleen. Muuta konstia en kyllä näe kuin vuorotyöt; siirrytään kuusituntiseen työpäivään. Siinä kukaan ei pysty luistamaan. On pakko ottaa ihmisiä tilalle. Sellaisissa ammateissa, missä on mahdollisuus työtä pätkiä, se tarkoittaa muunlaista jakotoimenpidettä. Se tarkoittaa vuotuista tai elinikäistä työnjakoa. Millään vippaskonsteilla tai tukisysteemeillä emme saa työllisyyttä pysyvästi paranemaan. Mutta siihen toivoisi myös porvaripuolueen taholta myönteistä suhtautumista, ketkä täällä jatkossa ovatkin työllisyyspolitiikasta päättämässä.

Ed. Rehula merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tiedän, että täällä on paljon käyty keskustelua eduskunnan lisärakennuksesta. Kun olen nyt itse istunut yli 15 vuotta eduskunnassa, niin eduskunnan työn luonne on muuttunut täysin. Kun ajatellaan sitä kansainvälistä toimintaa, joka meillä on tänä päivänä EU:n kautta ja erilaisten järjestöjen kautta, Euroopan neuvoston ym. järjestöjen kautta, niin katson,

että tilat eivät alkuunkaan vastaa sitä, mitä varten tämä rakennus vuonna 1930 alun perin on rakennettu ja 1978 täydennetty. Kun 1930-luvulla kansalla oli varaa rakentaa näin upea rakennus, kun meillä nyt on, niin jo on kumma, ettei tämä eduskunta voi antaa sitä mahdollisuutta tuleville kansanedustajille, että he pystyisivät kansainvälisesti toimimaan ja viemään meille tärkeitä asioita eteenpäin.

Kun tällä alueella on tutkittu kaikki mahdolliset sijoituspaikat vanhoissa kiinteistöissä, on todellakin todettu, että kustannukset tulevat huomattavasti korkeammiksi, jos tilat sovitetaan nykyiseen eduskunnan toimintasysteemiin, puhumattakaan logistiikasta, joka ei tulisi missään tapauksessa pelaamaan, toisin kuin jo alun perin eduskuntaa varten suunnitelluissa tiloissa. Jos ajatellaan jotakin rakennuksia ympärivuorokautiseen käyttöön, niin eduskuntahan istuu usein illat ja yöt, joten en ymmärrä, minkä viraston kanssa voisimme olla samassa rakennuksessa ja tehdä työtä. Minä pidän ed. Lahtelan puheenvuoroa täysin asiantuntemattomana.

Ed. Kääriäinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahtela puuttui aluepolitiikkaan ja varsinkin kuljetustukeen. Ainakin tältä osin ed. Lahtelan puheenvuoro oli asiantunteva. Kuljetustuen poistamisyritys tai -suunnitelma, joka hallituksella on, on piste i:n päällä aluepolitiikan alasarjassa. Ensi vuodelle ei ole varattu valtuutuksissa pennin kuutinaa kuljetustukeen, ja samalla hallitus esittää vielä sitä, että laki kumotaisiin kokonaan.

Minä vetoan ed. Lahtelan kautta SDP:hen ja ministeri Kalliomäkeen, koko mahtavaan SDP:n eduskuntaryhmään, että täällä eduskunnassa asia vielä korjattaisiin hyvin laajalla poliittisella rintamalla, maakuntien edustajien yhteisrintamalla, sillä tavalla, että kuljetustukilaki lakina jää voimaan ja että ensi vuonnakin voitaisiin tukea myöntää vähintään se 16 miljoonaa markkaa, joka viime aikoina tähän tarkoitukseen on varattu.

Ed. Pekkarinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Lahtela (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Drombergille voi todeta, että meillä on mainostettu ja markkinoitu semmoista, että etätyö on pop-asioita ja nykytietekniikalla voidaan hoitaa asioita mistä hyvänsä,

vaikka Australiasta asti. Meillä avustajakysymys on nostanut esiin sen, että meidän pitää tehdä lisärakennus. Näin olen käsittänyt, että pelkästään tämä pompautti sen pintaan, kun täällä 200 avustajaa pyörii. Minusta avustajat voisivat olla maakunnissa ja opetellaan käyttämään uutta tietotekniikkaa ja näytetään muillekin esimerkkiä, miten tämä systeemi toimii. Siinä mielessä minä uskon, että kokoustiloja ja edustustiloja kyllä löytyy tästä vielä ihan läheltä ja ovat komeita palatseja, ei tarvitse hyvin etäs mennä tästä eduskunnan ympäristöstä.

Ed. K a l l i : Arvoisa puhemies! Minäkin löydän tästä ensi vuoden talousarviosta ainakin yhden hyvän asian. Menoarvio on pystytty tasapainottamaan ilman lisälainanottoa, ja se tietenkin on hyvä asia. Kuitenkin tämä perustuu 4 prosentin talouskasvuun, ja niin kuin moneen kertaan on kuultu ja kritisoitu, tähän liittyy myös kertaluontoisia maksuja, valtion omaisuuden myyntiä, jotka välttämättä eivät ehkä toteudu sillä tavalla kuin on ajateltu. Siitä syystä tämä tasapainotus saattaa olla varsin kyseenalainen.

Tämä 4 prosentin talouskasvu on kova haaste ja tavoite. Tiedämme, että Keski-Aasiassa, Kaakkois-Aasiassa ja nyt viime aikoina Venäjällä on nämä epävarmuustilanteet. Jotta nämä alueet omaa talouttaan ja tuotantoaan pystyvät tehostamaan, se edellyttää alueen yritystoiminnan tehostamista, minkä seurauksena on olemassa mahdollisuus, että entistä edullisemmin ja halvemmalla tuotettua tavaraa tulee suomalaisenkin tai suomalaisten omistuksessa olevan yritystoiminnan kilpailumarkkinoille ja tätä kautta kilpailu kiristyy.

Nykyiseen talouskasvuun on osasyllisenä edellisen hallituksen tietyt toimet, joista merkittävin oli pääomatulojen verotuksen uudistaminen, josta varsin harvat silloin osasivat uneksia, että se toteutuessaan toimii sillä tavalla, että kaikki osapuolet siitä hyötyvät ja yrittäjien kannattaa yrittää mahdollisimman hyvää tulosta ja tätä kautta myös valtio tulee saamaan mahdollisimman paljon verotuloja.

Jotta tulevaisuudessa uudessa, entistä kilpailullisemmassa maailmanmarkkinatilanteessa suomalaisetkin yritykset pärjäävät, se edellyttää, että myös jatkossa pitää kyseisen alan uudistuksia tapahtua. Viimeisten vuosien aikana näitä ei ole saatu nähdä, ja ellei näihin uudistuksiin kyetä, on olemassa ennuste ja pelko, että me vähitellen taannumme. Kun yritykset ovat kansainvälisiä, painopiste siirtyy niille alueille, joilla edelly-

tykset ja bisneksenteko ovat edullisempia. Sen tähden Suomessa jatkossakin pitää näistä edellytyksistä huolehtia. Siksi tarvitaan rakenteellisia uudistuksia ja siksi tarvitaan uudistuksia, jotka nimenomaan suosivat pientä ja keskisuurta yritystoimintaa. Pitää aukottomasti tarkastella esimerkiksi palkkasidonnaisia maksuja, olisiko niistä löydettävissä sen kaltaisia asioita, jotka veisivät eteenpäin myös henkilöyritysten tarpeita, jotka myös tuottavat sellaisia palveluita, jotka jatkossa ovat työllisyyden kannalta hyvin välttämättömiä.

Automaation vastustaminen, minkä ed. Lahela totesi, ei voi olla pelastus tähän. Jos automaatiota vastustetaan, samalla liputetaan tämän alueen teollisuus pois. Se on hyväksyttävä, ja jotta kilpajuoksussa pysytään mukana, sitä vain pitää lisätä, mutta ei saa antautua sille. Myös henkilöyrityksille pitää löytää vastaavia keinoja. Tämä tietenkin johtaa siihen suuntaan, että alueellisia vaikutuksia tulee olemaan niitten yritysten osalta, jotka nopeasti etenevät ja käyttävät hyväksi teknistä kehitystä ja automaatiota.

Erityisesti Venäjän epävarma taloudellinen ja poliittinen tilanne on vaikuttanut viime aikoina elintarviketeollisuuden vientiin. Ensinnähän se vaikutti makeisten, suklaateollisuuden ja erilaisten liköörien ja muiden alkoholijuomien vientiin, mutta ihan viime viikkoina ja viime päivinä se on jo purrut maitotaloustuotteiden vientiin, joka tällä hetkellä on enää noin 25 prosenttia siitä tasosta, jolla se parhaimmillaan oli. Kun koko viennin arvio oli lähes miljardi markkaa, jokainen ymmärtää, että kysymys on varsin merkittävästä asiasta. Kun selvästi tiedetään, että yhtä edullista vientialuetta tälle teollisuuden osalle ei ole olemassa ja joudutaan myymään halvemmalla entistä kilpaillummalle alueelle, niin tätä kautta se tulee näkymään myös tuloksessa ja osaltaan tulee painamaan myös kotimarkkinahintaa alaspäin.

Eilispäivänä EU:n komissiossa Venäjän vientitilannetta pohdittiin eikä ainakaan tähän häntään löytynyt lääkkeitä. Varmaan jatkossa parin kolmen viikon päästä asiaa yritetään uudelleen ratkaista, koska asia on tärkeä myös muille, ei pelkästään Suomen elintarviketaloudelle. Meidän vientimme Venäjän markkinoille tältä osin on suhteellisen vaatimatonta.

Maataloudesta, jota myös moni puhuja on korostanut, haluaisin muistuttaa, että aikanaan, kun Suomea oltiin viemässä EU:n jäseneksi, meitähan opetettiin ja meille kerrottiin, että EU:hun mennään nimenomaan päättämään ja vaikutta-

maan ja viemään niitä asioita, jotka meille ovat tärkeitä, ja parannetaan ja korjataan niitä puutteita, jotka meidän kannaltamme ovat esteitä. Nyt kuitenkin ensimmäisten vuosien aikana on joutunut toteamaan erityisesti maatalouspolitiikan alueella, että on varsin paljon auki olevia asioita: On koko seuraava ohjelmakausi; on auki koko Agenda; on auki se, millä tavalla kansallista tukea seuraavan ohjelmakauden aikana voidaan käyttää; on auki se, millä tavalla artikla 141 toimii, jotta mahdollisia hintaportaita jatkossa voidaan poistaa.

Tavallinen suomalainen maatalousyrittäjä on erittäin epävarmassa tilanteessa. Tällä hetkellä hän ei tiedä, millä tavalla kotimainen tuki ensi vuoden osalta tullaan jakamaan. Hän ei tiedä, millä tavalla Agenda toimii, eikä hän tiedä, millä tavalla koko seuraava ohjelmakausi toteutuu, onko olemassa edellytyksiä yleensä ollenkaan jatkaa. Siksi tulee mieleen, että emme me olekaan päättämässä vaan me suomalaisina ajaudumme mukana ja hyväksymme kaikki ne puutteet, jotka eivät toimi meidän tilanteessamme.

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta vajaa vuosi sitten totesi, että Agenda ja Suomen kansalliset erityisolosuhteet ovat niin tärkeä asia, että ennen kuin voidaan sitoutua itse Agendaan, niistä on saatava aikaan neuvottelutulos. Tässäkin salissa vähäteltiin Agendan merkitystä ja todettiin, että nämä asiat neuvotellaan. Nyt kuitenkin joudumme toteamaan, että viikko viikon jälkeen ja kuukausi kuukauden jälkeen edelleen olemme täysin samassa tilanteessa. Tuleekin mieleen, onko Suomen poliittinen johto ja Suomen hallitus ajanut riittävän tehokkaasti ja ponneksaasti tätä asiaa vai eikö se ole halunnutkaan ajaa. Olen varma, että tavallinen suomalainen talonpoika tulee seuraavien kuukausien aikana tätä asiaa kysymään monella eri tavalla.

Kansallista tukeahan vähennettiin, ja kansallisen tuen jakaminen tällä hetkellä on täysin auki. On olemassa sen kaltainen tilanne, että kun suomalainen tuottaja sekä kotieläintaloudessa että siihen liittyvässä taloudessa joutuu ensi talvena tuottamaan tuotteita panoksilla, jotka ovat selvästi kalliimpia kuin tällä hetkellä, ja kun hän tulee saamaan tuotteista vähemmän kansallisen tuen vähentyessä ja kun myös markkinahinnat tulevat painumaan entistä alemmas johtuen Venäjän-viennin romahduksesta, niin viljelijät joutuvat selvästi halvempien hintojen takia huonompaan asemaan. Eli kun lähdetään 4 prosentin talouskasvusta, niin yksi osa kansakuntaa joutuu lähtemään tilanteessa, joka alkaa tulok-

senteon osalta selvästi miinusmerkkisenä. Siksi ensi vuoden talousarvion osalta nämä maatalouden leikkaukset ilman muuta olisi pitänyt peruuttaa ja olisi ollut syytä palata siihen aikaisempaan mitoitukseen, joka oli yhtenä osana kansallista tukea.

Jotta viljelijäväestön luottamusta tulevaisuuteen voidaan palauttaa, se edellyttää myös täysin toisenlaista otetta Agendan käsittelyyn, johon läheisesti liittyy kansallinen tuki artikla 141:n osalta. Mehän olemme tämän asian osalta koti-Suomessa omaksuneet hiukan erilaisia linjoja. Hallitus on lähtenyt siitä, että ensin neuvotellaan Agenda ja vasta sen jälkeen artikla 141. Itse olen sitä mieltä, että asia on yksi kokonaisuus ja sillä ministerillä, joka Suomen osalta sitoutuu Agendaan, on oltava myös tieto ja neuvottelutulos komission kanssa siitä, millä tavalla artikla 141 toimii ja miten sitä kautta voidaan käyttää kansallista tukea, jotta valtakuntaan ei synny eri alueiden välillä jyrkkiä hintaportaita, jotka sitten toteuttavat niitä markkinavääristymiä, jotka eivät mitenkään ole toivottuja. Sen lisäksi uhka koko EU-maataloudelle ja myös Suomen maataloudelle ovat nämä Wto:n neuvottelut, jotka kaikki tulevat tapahtumaan hyvin lyhyellä aikavälillä.

Ed. Lahtela puuttui kuluneen kesän katotilanteeseen, katokorvaukseen. Yksi hänen mainitsemansa Emu-puskuri voisi olla esimerkiksi verotuksen jaksotus. Mehän osaltamme olimme viemässä eteenpäin täällä asiaa, jolla tuloja olisi voitu jaksottaa ja jossa parempien vuosien tulosta olisi voinut ohjata heikompien vuosien osalle, mutta eduskunnassa tämä asia valitettavasti ei eteenpäin mennyt. Yritimme ilman hallituksen esitystä; valitettavasti tämä asia ei toteutunut. Jatkossa on syytä käyttää myös äärimmilleen niitä kansallisia toimia, jotka liittyvät nimenomaan verotuksen hyväksikäyttöön sekä tuloihin että tilanpidon alkuun liittyvien ongelmien osalta. Tähän katoonhan liittyy monenlaisia asioita, on sekä määrällisiä että laadullisia menetyksiä. Sen lisäksi moni joutuu satoaan korjaamaan hyvin vaikeissa olosuhteissa ja korjuukalusto ja -koneet joutuvat ihan erilaisen rasituksen kohteeksi. Sitä kautta, kun satoa korjataan, kustannuksia syntyy verraten paljon enemmän kuin silloin, kun olosuhteet ovat varsin hyvät.

Samaan aikaan on myös lisätty maatalouden valvontaa viranomaisten taholta. Tähänkin budjettiin liittyy lisäystä valvontaan ja taas vähennystä neuvonnasta. Kun puhutaan, että

maaseudulle pitäisi saada myös muuta maaseudun yritystoimintaa, niin vaikea on kuvitella, että sitä syntyy itsestään, kun neuvonnasta koko ajan vähennetään resursseja ja varoja ja kun vain valvontaan lisätään resursseja. Tällä tavalla kiristetään sitä motivaatiota ja niitä mahdollisuuksia, joita ihmisillä on, jotka maaseudulla asuvat.

Erilaisten tutkimusten mukaan nyt vain reilut puolet on sen kaltaisia tiloja, jotka saavat päätoimeentulon maataloudesta, ja parisenkymmentä prosenttia tiloja, joilla on muuta maaseutuyritystoimintaa. Vain noin kymmenkunta prosenttia maaseudulla on yrityksiä, jotka millään tavalla eivät ole mukana maatilataloudessa. Se osoittaa, että maatiloilla on taitoa, tietoa ja mahdollisuuksia aloittaa erilaista yritteliäisyyttä, kunhan siihen vain annetaan ja luodaan mahdollisuuksia. Siksi nimenomaan neuvontaan pitäisi kohdistaa vähintäänkin sama määrä resursseja, kuin siellä on ollut aiempina vuosina, eikä pitäisi vain koko ajan vähentää ja kiristää sitä ruuvia.

Muuten kulunut kesä kadon takia on ollut vaikea. Se tulee tietenkin vaikuttamaan ihmisten asennoitumiseen ja siihen valmiuteen, jota heillä seuraavan vuoden osalta on. Katsehan pitäisi aina siirtää eteenpäin ja lähteä siitä, että ensi kesä on hyvä ja ensi kesänä sitten peitetään niitä monttuja, joita tänä vuonna on syntynyt. Tämä kaikki tapahtuu aikana, jolloin Suomessa valmistaudutaan viimeiseen siirtymäkauden vuoteen eli pitäisi olla valmiudet kasassa entistä kovempaan ja ahtaampaan kilpailuun. Nyt joudumme kantamaan sen kaltaista lisätaakkaa, jota maatalousväestö ei välttämättä kykene kantamaan. Se hokema, että rakennetta kehittämällä voidaan parantaa tulotasoa, ei välttämättä pidä paikkaansa, koska nimenomaan, mitä enemmän on hehtaareja, mitä enemmän elämiä, mitä enemmän työtä, sitä enemmän on riskejä ja sitä enemmän vaikeuksia. Jotta näitä vaikeuksia voitaisi vähentää ja helpottaa, tarvittaisiin erilaisia verotukseenkin liittyviä jaksotuksia, joista jo aiemmin puhuin.

Jotta voitaisiin todistaa, että Suomi vaikuttaa EU:ssa, se edellyttää Suomen hallitukselta täysin uudenlaista asennoitumista. Myös maaseudun ja maatalouden asioihin, jotka EU:ssa ovat merkittäviä, pitää ottaa toinen katsantokanta. Niiden asioiden eteenpäinviemiseksi pitää edellyttää, että ne neuvotellaan valmiiksi. Vasta sen jälkeen ollaan valmiita sitoutumaan itse laajemman Agendan toteuttamiseen. Muuten tässä asiassa ei ole mahdollisuutta päästä eteenpäin.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Täytyy heti aluksi todeta, että on aivan hyvä ja helppo yhtyä niihin puheenvuoroihin, joissa on ilmaistu se, että budjettikirja on aika lailla vaikeasti tulkittavissa ja että yksittäisen kansanedustajan on äänestäjilleen melkoisen vaikea näyttää korvaamiseksi rahoja. Erityisesti tämä on meillä Itä-Suomessa tullut esille. Hyvin monet äänestäjät ovat kyselleet, mitä budjetti antaa Itä-Suomelle ja jäikö Itä-Suomi-projektista mitään käsiin. Toden totta, ei sieltä sen nimikkeen alta juurikaan löydy. Tietysti me kaikki tiedämme, että suurten kokonaisuuksien alle toki kätkeytyy myös itä-suomalaista hyvinvointia tulevana vuonna.

On käytetty aika värikästä kieltä monta kertaa, niin kuin tietysti näissä yhteyksissä on tapana. Siellä on kirottu ja kiitetty, asiallisia puheenvuoroja kuultu, joista äskenin puheenvuoro, ed. Kallin käyttämä, oli hyvä esimerkki. Hänen puheenvuorossaan oli hyvä esimerkki, ja hänen puheenvuoroonsa monin osin voin täydellä syyllä yhtyä.

Arvoisa puhemies! Ei voitane kuitenkaan vakavasti kiistää sitä tosiasiaa, että Suomen talous on viime vuosina kasvanut voimakkaasti ja että se omalta aika suureltakin osaltaan on hallituksen määrätietoisien politiikan ansiota. Samaan aikaan ovat muutamien vuosien takaiset talouden tasapainottomuudet lieventyneet. Maailma näyttää nyt aivan toiselta kuin hallituksen aloittaessa työnsä. Usko tulevaisuuteen on palautunut nykyhallituksen toimien seurauksena. Uskon palautuminen on tapahtunut niin yksilöiden kuin elinkeinoelämänkin tahoilla, ja sitä samaa on sanottava meidän luotettavuudestamme myös ulkovaltojen suunnalla — meille äärettömän tärkeitä tekijöitä tällaisina rauhattomina aikoina, joita maailmalla parhaillaan eletään.

Suotuisan kehityksen johdosta työllisyys on kohentunut merkittävästi, eivätkä opposition vastaväitteet tätä tosiasiaa voi muuksi muuttaa. Tietenkin on samalla tunnustettava, että tilanteen paraneminen on kohdellut maataamme varsin epätasaisesti. Uusia työpaikkoja on kuitenkin syntynyt runsaasti, jos kohta työttömien määrä ei ole laskenut samassa suhteessa. Syitä tähän on tietysti monia eikä vähiten se, että työmarkkinoiden käyttöön on rekisteröitynyt sellaista työvoimaa, jota siellä ei ennen ollut. Eräänä syynä tällaiseen kehitykseen ovat esimerkiksi maataloudessa tapahtuneet rakennemuutokset, jotka näkyvät tietysti maaseudulla kaikkein eniten.

Työllisyyden suotuisaan kehitykseen ovat vaikuttaneet muiden talouspoliittisten toimien li-

säksi myös verotuksen ja välillisten työvoimakustannusten alentuminen ja muut työmarkkinoiden toimintaa kohentaneet rakenteelliset uudistukset. Tätä linjaa jatkaa käsiteltävänä oleva Lipposen hallituksen viimeinen talousarvioesitys.

En tiedä, kuinka suuria ja minkälaisia rakenteellisia uudistuksia oppositio haluaa, mutta ponnekkaasti sillä taholla on yritetty todistella sitä, että siltä saralta löytyisi ratkaisu työttömyyden nujertamiseen. Uudistusten sisältöä on monta kertaa tivattu, mutta hatariksi ovat vastaukset jääneet. Mistä moinen salaperäisyys?

Tässä salissa ja muuallakin julkisuudessa on vaadittu, että valtion olisi tehostettava työllistämistoimenpiteitään. Ei tuo sinänsä mikään huono vaade ole, päinvastoin. Mutta kun samassa yhteydessä julistetaan, että hallituksen toimesta ei ole itse asiassa tehty juuri mitään tämän asian eteen tai jos on jotakin tehty, kaikki toimenpiteet ovat menneet pieleen, jää vähän sellainen tunne, että suu puhuu toista kuin mielessä liikkuu.

Olen pohtimalla pohtinut, mihin perustuu väite, että vaikkapa puolen vuoden työ, johon valtio on tukitoimenpiteillään osallistunut, ei olisikaan ihan oikeata työtä. Mitä se sitten on? Olen pitkän elämäni aikana työskennellyt paljon lyhyemmäsäkin työsuhteessa, joskus muutaman päivän, joskus jopa tunnin, ja oikealta työltä se on joka kerta tuntunut ja vielä pahuksen kovalta sellaiselta. Minusta näiden vähättelijöiden pitäisi hienan tarkastella itseään ja esittää edes jokunen tapa, jolla työllisyys voitaisiin paremmin korjata.

Edelleen on vallalla henki, että valtiiovallan on yksin hoidettava työllisyys. Tietysti sillä pitää olla vakava ja pääasiallinen vastuu työllisyydestä, sitä ei voi kiistää, mutta milloin ryhtyisimme vaatimaan todella ponnekkaasti myös yksityisen elinkeinoelämän, ennen kaikkea suurfirmojen, vastuuta tässä asiassa? Myös sen suuntaan olisi esitettävä vaatimuksia ainakin tällaisina aikoina, jolloin kehuskellaan miljoonien tai jopa miljardien markkojen vuosivoitoilla, ja aikana, jolloin maanmainiot työvoimasaneerausjohtajat nostelevat kymmenien miljoonien optioita hyvistä teoistaan.

Suomen julkinen talous on tasapainottumassa, ja valtion velkaantuneisuus on käännetty laskevalle uralle hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Milloin suunta onkaan ollut viimeksi tämän kaltainen? Haluan muistuttaa, että laman torjuntatavoista ja aikatauluista kerrottiin ihmisille välittömästi hallitusohjelman julistamisen yhteydessä. Tässäkin suhteessa nykyinen hallitus

eroaa ratkaisevasti edeltäjästään, jonka aikana joskus ajlehdittiin ratkaisujen sekamelskassa lähes viikosta toiseen.

Julkisen talouden toimintaa on tehostettu. Samalla on pidetty tinkimättä kiinni laadukkaista palveluista ja palveluista, jotka kestävät tänäkin päivänä vielä varsin paljon kansainvälistä tarkastelua. Jotenkin on tullut sellainen tunne, en tiedä, olenko väärässä, onko pääoppositiopiopuole keskusta menettämässä kokonaan tai ainakin osittain otteensa talouspoliittisiin realiteetteihin. Tämä on toisaalta ymmärrettävää. Tuntuu, että sillä taholla ollaan jotenkin turhautuneita, kun joutuu vertailemaan Ahon hallituksen ja Lipposen hallituksen aikaansaannoksia.

Keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Aapo Saari esitti ryhmäpuheenvuorossaan muun muassa seuraavaa: "Vientivetoisen kasvun rinnalle Suomi kaipaisi ja olisi jo kipeästi tarvinnut työreformia eli työllistämisen, työllistymisen ja yrittäjyyden edellytysten parantamista." Eikö tätä juuri yritetty viime vaalikaudella, jolloin sitä kutsuttiin silloisen pääministeri Ahon taholta uudeksi talouspoliittiseksi ajatteluksi? Tuon politiikan tulokset ovat valitettavasti hyvin jokaisen suomalaisen muistissa.

Yksistään vientivetoisen kasvun aikaansaaminen pakkodevalvaatioiden avulla synnytti maa-han joukkotyöttömyyden, vaikeasti katkaistavissa olevan konkurssikierteen ja upotti liian monia kotitalouksia ikuisen velkavankeuteen muun muassa kasvaneiden valuuttavelkojen ja korkokustannusten nousun seurauksena. Tänäkin tuo sama on toistumassa myös Venäjällä ja muissa kriisien ja devalvaatioitten kohteeksi joutuneissa maissa.

Edellisen hallituksen ajautuminen paniikinomaisiin pakkodevalvaatioihin ja sitä edeltäviin tappaviin korkoihin on myös yksi keskeinen syy nykyisiin alueellisiin eroihin, joita joillakin ta- hoilla pidetään yksinomaan tämän hallituksen aikaansaannoksina. Ei asia taida niin yksinkertainen kuitenkaan olla. Devalvaatioitten seurauksena tuhannet pk-yritykset kaatuivat kasva-neisiin valuuttavelkoihin tai rajusti nousseisiin velan korkomenoihin. Konkurssiaalto oli tyrmäävä ja koski jokaista kuntaa Suomessa. Erityisen pahaa jälkeä se teki maakunnissa, joissa yritysten tuotanto suuntautui pelkästään kotimarkkinoille. Pahimmilla aloilla toimineiden, kuten rakennustuotannon varassa eläneiden pää- ja alirakentajien, oli vaikea aloittaa luottokelvottomina uutta yritystoimintaa konkurssin jälkeen. Miten tällaisessa ympäristössä, kysyn vain,

esimerkiksi työreformilla olisi työpaikkoja kyetty lisäämään, kun useilla paikkakunnilla ei ollut edes yrittäjiä kysymään työvoimaa?

Arvoisa puhemies! On arvioitu hallituksen toimenpiteitä savamaksuissa, ja toki niistä tiettyjä kriittisiäkin näkökantoja on esitettävä. Mutta on käynyt selville, että savamaksuista luopuminen on huomattavasti vaikeampi kysymys kuin niistä päättäminen oli silloin, kun edellinen hallitus niistä päätti.

Arvoisa puhemies! Budjettiin sisältyy ajatus, että olisi lisättävä työvoiman alueellista liikkumista sekä työllistymisen että alueellisten työvoimakapeikkojen purkamisten vuoksi — lähtökohdaltaan ihan kelvollinen tavoite. Työttömälle, jolla on mahdollisuus siirtyä töihin vähän kauemmaksi kotipaikkakuntansa ulkopuolelle, on yhteiskunnan ojennettava siihen mahdollisuus.

Mutta tuolta kauempaa katsoen kysymys ei olekaan välttämättä aivan mutkaton kaikilta osiltaan. Jos nopeasti elpyvät suuret asutuskeskukset imaisevat aktiivisyysvoimaa runsaasti maaseutualueilta ja olotilasta tuleekin pysyvä, se kiihdyttää helposti joidenkin pelkäämää muutoliikettä edelleen. Pahimmassa tapauksessa se merkitsee ikääntyneen eläkeläisväestön suhteellisen osuuden kasvamista muuttotappiokunnissa, kuntien verotulojen pienentymistä, josta seurauksena väistämättä on kunnallisten ja myös muiden palvelutoimintojen supistuminen ja pahimmassa tapauksessa lakkaaminen. En voi varuudesta maaseudun kansanedustajana olla hyväksymässä tämän suuntaista kehitystä. Pienissä kunnissa jo muutamien veronmaksajien paikkakunnalta poismuutto voi merkitä kohtalokasta takaiskua, josta toipuminen on lähes ylivoimaista.

Sen vuoksi on välttämätöntä, että valtiovalan toimenpiteiden ohella myös alueilla itsessään kiinnitetään kaikki huomio omiinkin mahdollisuuksiin eikä jäädä voivottelemaan valtiovalan voimattomuutta. Eikä tuossa ole sijaa jarrumiehille eikä toivottomuuden lietsojille.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä ei kannattaisi kyllä vastauspuheenvuoroja käyttää, kun ilta tulee eteen, mutta kyllä ed. Mähönen kitarassa oli nyt niin menneisyyden sävel ja kaiken lisäksi se oli niin ristisointuinenkin, että täytyy pakosta käyttää puheenvuoroa.

Kun te puhuitte siitä, että pääoppositiivipuolella, keskustalla, on ote irtaamassa talouden

realiteeteista, niin minä palautan, ed. Mähönen, tämän asian vähän paikalleen.

Se hallituskausi, jolloin talouden realiteetit luistivat käsistä, oli 87—91. Se oli se aika, jolloin talouden realiteetit todella luistivat pois valtaa pitävien käsistä. Silloin sosialidemokraatit ja kokoomus hallitsivat tätä maata. 91—95 vaikeina vuosina täytyi pakosta olla talouden realiteetit hallinnassa, jotta selviydettiin siitä tilanteesta, ettei vuonna 93 helmi — maaliskuussa sorruttu täydellisesti ja Kansainvälisen valuuttarahaston hoidettavaksi. Siis tämä aika oli sitä, jolloin pelattiin poliittisilla realiteeteilla.

Mutta nyt minusta alkaa entistä enemmän kyllä tuntua siltä, kun te touhuate tämän budjetin kanssa, joka on tehty niin kuin lapanen kansakoulussa — supistettu liian aikaisin ja tekeillä tehty tällainen budjetti — että teiltä, saat- taan kyllä seuraavien kuukausien aikana osoittautua, taloudelliset realiteetit, ed. Mähönen, ovat olleet kaukana näinä kuukausina, kun te olette nyt jauhaneet ja täällä ylpeyden vimmassa puhuneet budjetistanne tällä tavalla kuin puhutte. Hyvä on, kun näin on, mutta minä varoitan siitä, että saattaa olla, että ääni on toinen kellossa, kun mennään muutama kuukausi eteenpäin.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mähönen on varsin taitava sanankäyttäjä. Tässäkin hän kehuu sitä, kuinka hyvässä kunnossa budjetti on, kuinka kaikki menee hyvin, kuinka huonoa on se, että jotkut valittavat. Sen jälkeen hän itse löysi sieltä kyllä valittamisen aihetta — aivan oikein.

Ed. Mähönen, te olette Rakennusliiton toimitsija, vanhastaan ainakin olette ollut siinä tehtävässä myös sen maakunnan alueella, mitä minä edustan. Mitä te sanotte siitä, että samaan aikaan, kun miljardeja käytetään pääkaupunkiseudun asuntotuotannon rahoittamiseen, Keski-Suomessa aivan valtaosassa maakuntaa tänä vuonna ei ole yhtään asuntolainapäätöstä koko sillä alueella tehty? Mistä se kertoo? Määritellä kantanne siihen. Kertooko se siitä, että meitä sorretaan asuntopoliittisesti, vai onko kysymys vielä pahemmasta, siitä että sen alueen aluekehitys on niin huonossa jamassa, että luottamusta ja uskoa siihen, että selvittää, ei ole niin, että voitaisiin asuntolainoja sinne myöntää? Jompikumpi vastauksen täytyy olla; määritellä, kumpi se vastaus on.

Mitä tulee vielä siihen kysymykseen, mikä on keskustan työreformi jne., minä toivon siinäkin, että lopetatte jatkuvan, joutavan pelottelun siitä

pöpöstä, mitä se voisi olla. Ei se sen hirveämpää ole kuin muun muassa välillisten työvoimakustannusten radikaali laskeminen, työllistämismahdollisuuksien parantaminen sekä työhön ottamisen että työhön menemisen kannalta ja sitä kautta tuotannollisen perustan ja pohjan vahvistaminen Suomen selviytymiseksi pitemmällä tiellä. Käytännössä tämä edellyttää sitä, että vaurailta vientialoilta olisi ollut ja on pakko ottaa. On otettava niistä miljardeista, jotka nyt menevät niiden osingonsaajien tai niiden johtajien taskuun, jotka ovat saaneet jo tähän mennessä monien miljardien markkojen optiot. Tällä hetkellä Suomen kansantuotteesta merkittävä osa löytyy niistä taskuista, mihin äsken viittasin, niistä osingonsaajien ja optiolainavoittajien taskuista, kun näiden menestysalojen menestystä on entisestään vahvistettu.

Ed. Kuosmanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Mähönen puuttui hyvin ansiokkaasti yrittäjien konkurssissa menettämiin työpaikkoihin ja ennen kaikkea reaaliomaisuuteen. Mutta hän unohti yksityisten henkilöiden velkajärjestelyt. Konkurssia on tehty tällä vuosikymmenellä 43 125 toukokuun loppuun mennessä ja yksityisten henkilöiden velkajärjestelyjä 56 840. Sen lisäksi yrityssaneerauksia on tehty 2 039. Tämä edustaa erittäin suurta ihmismassaa eli puolta miljoonaa kansalaistamme, jotka ovat tämän epäonnen kohdanneet sen takia, että 80-luvun lopussa rahamarkkinat liian nopeasti vapautettiin, ei ollut totuttu tähän systeemiin, että suljetusta taloudesta mennään avoimeen talouteen. Siinä olisi pitänyt olla viiden vuoden siirtymäaika. Tällaista ei olisi saanut syntyä.

Toinen on pörssissä pelaaminen. Ei ole opittu mitään entisestä, vaan nyt pelataan samalla tavalla velkarahalla. Sanon teille, hyvät edustajat ja olen vakuuttunut siitä, että jos vuodenvaihteen jälkeen ei tapahdu samanlaista uutta pörssiromahdusta ja velkasaneerausten määrää, mikä tuli 90-luvulla, olen huono ennustaja.

Ed. Mähönen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensin ed. Kuosmaselle. En ole unohtanut sitä, että yksityisetkin ovat velkavankuudessa ja pahasti. Mutta yhdessä puheessa ei voi koko maailmaa syleillä, siitä tulee liian pitkä.

Ed. Pekkariselle toteaisin, että täsmälleen samasta asiasta olin eilen kyselytunnilla huolissani, kun kysyin hallituksen ministereiltä, mitä he aikovat tehdä, että rakennustoiminta turvataan

myös meidän alueillamme. Olen täsmälleen yhtä huolissani varmasti kuin ed. Pekkarinen tässä asiassa. Meille kyllä riittää sarkaa tässä asiassa varmasti, kun lähdetään rahoja jakamaan.

Ed. Aittoniemelle, kun hän otti sointupohjan esille. Minun puheissani ja kannanotoissani ja kitarassani soi kyllä duurisointujakin mollisointujen lomassa, mutta onko ed. Aittoniemen huuliharpussa vain mollisointuinen puoli? Joskus vähän tuntuu siltä.

Ed. Jäättelä: Arvoisa puhemies! Ihmisten arkielämän ja politiikan puheenaiheiden välillä näyttää joskus olevan syvä kuilu. Sen osoitti myös keskustelu heti valtion ensi vuoden tulo- ja menoarvion valmistuttua. Kun lähes kaikki silmäätekevät poliitikot, toimittajat ja talouselämän vaikuttajat ovat ehtineet huokaista helpotuksesta — tulipa helppo budjetti — painiskellaan monissa kodeissa toimeentulokysymysten parissa.

Lehdistö, tuo vallan vahtikoirakin, vaikenee tai haukkuu väärää puuta. Mielenkiintoista ja kuvaavaa oli lukea Pohjalaisesta 3.9. tänä vuonna ministeri Ole Norrbackin haastattelua. Pitkään vallan ytimessä ollut Norrback syyttää maan suurinta sanomalehteä siitä, että se on liiaksi osa valtakoneistoa.

Arkielämän huolet koskevat toimeentuloa, päivähoitoa, työ- ja opiskelupaikkaa, terveyttä ja ihmissuhteita. Työuupumus on iskenyt lääkäreihin ja sairaanhoitajiin, kuten muun muassa Etelä-Pohjanmaan keskussairaalaista tehty tutkimus osoittaa. Tällaisia tutkimuksia on varmaan tehty muallakin, eivätkä tulokset ole mitenkään iloisia luettavaa.

Poliittinen ylätason keskustelu luo kuitenkin vaikutelman, että kaikki konsensuksen hyvässä hengessä on paremmin kuin hyvin. Onko todella näin? Miltä tuntuu vanhainkodissa asuvasta, moninkertaisen päivätyönsä suomalaiselle yhteiskunnalle tehneestä vanhuksesta, kun terveydenhuollon ja sosiaalisen kanssakäymisen peruspalveluista nipistetään taas? Kenen eduista punotaan politiikan pelisäännöt?

Suomi on jakautunut entistä selvemmin kahtia monin tavoin. Taloudellisesti syrjäytyneet ovat syrjäytyneet myös poliittisen päätöksenteon huoneista. Niissä istuvat ne, jotka voivat surutta todeta budjetin syntyneen helposti. Edes sosiaali- ja terveysministeri ei tunnu löytävän hallinnon-alaltaan tyydyttäviä tarpeita.

Ajathan ovat olleet vaikeat, mutta eivät kuitenkaan meille kaikille. Siksi onkin kysyttävä,

mitkä ovat ne yhteiskunnallisen etiikan pelisäännöt, joiden varassa yhteiskuntamme haluaa itseään rakentaa. Haluammeko valita yhteiskunnalliseksi ohjeeksemme turvattomuuden ja yksinäisyyden vai yhteisvastuun? Poliitiikan viisasten kiven löytää se ihmisryhmä, joka yhdessä toimien osaa punoa arkipäivän huolet toteutettavaksi politiikaksi. Kaikkien poliittisten liikkeiden ja poliittisten toimijoiden onkin uskallettava katsoa arkea silmästä silmään.

Arvoisa puhemies! Yhteisvastuun ja vapauden yhteiskunta rakentuu hyvin laajan turvallisuuden käsitteelle. Tämä turvallisuus syntyy paitsi kansanvaltamme vakaudesta ja todellisesta osallisuudesta myös mahdollisuuksien ja oikeuksien tasa-arvosta.

Viimeaikainen ja tässä juuri käyty keskustelu asuntopolitiikasta ja määrärahojen keskittämisestä on laittanut minut miettimään niitä oikeuksia ja mahdollisuuksia, joita tarjoamme Suomessa asuville. Kasvukeskuksissa tai syrjäisellä maaseudulla asuvan työttömän, palkkakuopasta ylös pyrkivän yksinhuoltajaperheen ja toisaalta hyvätuloisen oikeudet ja mahdollisuudet tuntuvat monta kertaa liian erilaisilta.

Nahistelemisen hallitus — oppositio-asetelmalla on turhaa. Meidän on yhdessä tunnustettava, että voimattomina emme ole pystyneet ehkäisemään kaikkien ongelmien syntymistä, muun muassa eriarvoisuuden ja syrjäytyneisyyden, ja nyt me joudumme puuttumaan ja meidän tulee puuttua niihin.

Pari tuntia sitten istunnon alkuosassa me kiitelimme eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusta monilta kohdin ja muun muassa siitä, miten hyvin siellä oli selvitetty ja tutkittu perusoikeuksien toteutumista. Me olemme kyllä valmiit monta kertaa keskustelemaan siitä, miten oikeusistuimet noudattavat ja soveltavat lakia perusoikeuksien toteutumisesta, mutta ehkä meidän olisi tässä syytä katsoa itsekin peiliin ja miettiä, onko eduskunta kaikilta osin noudattanut, viimeisen päälle, perusoikeuksien toteutumista, ja tarkoitan tässä muun muassa kansalaisten yhdenvertaisuutta ja alueellista tasa-arvoa. Muun muassa oikeusasiamiehen kertomuksessa apulaisoikeusasiamies Paunio painotti sitä, että alueellista tasa-arvoa on pidetty tähän asti hyvin tärkeänä perusoikeuksien toteutumisessa. Entä tulevaisuudessa?

Laajan turvallisuuden käsite edellyttää monien tahojen yhteistoimintaa: sosiaali- ja terveyspuolen, oikeuslaitoksen ja myös varmasti poliisivoimien. Käsiin ryöpsähtäneet ongelmat osat-

tomuuden, kahtiajaon ja turvattomuuden Suomessa on hoidettava. Tutkimustulokset perheväkivallasta, elinkeinon tuhoaminen suoraan demokratiaan väärin vedoten tai väkivallan ja rasismin raa'at ilmentymät on hoidettava ennaltaehkäisyyn panostaen.

Nämä asiat ovat vaikeita, enkä suinkaan tarkoita, että ne ovat syntyneet yhtäkkiä tai ne olisi hoidettava jonkun määrärahan korottamisella tai budjetin kautta kokonaisuutena. Ne ovat laajoja kysymyksiä. Niihin tarvitaan budjettia, mutta tarvitaan myös ihmisiä ja asennemuutosta, mielenmuutosta. Mutta me emme toki voi vähentellä myöskään sitä, mitä valtion talousarvio tarjoaa, minkälaiset raamit se asettaa muun muassa viranomaistyölle tai järjestöjen työlle.

Toivoisinkin, että taloudellisia voimavaroja suunnattaisiin enemmän esimerkiksi perheväkivallan ehkäisytyöhön. Tämä on pieni määräraha eikä todella sellainen, että se kaikki ongelmat ratkaisisi, mutta sekin on yksi tärkeä tekijä, että perheväkivaltaa voidaan ennalta ehkäistä niin, että lapset eivät jo kotona opi väkivaltaisen käytäytymisen muotoja. Sitä ei yksinomaan rahalla saada aikaan, mutta me jokainen tiedämme, että turva- ja ensikodit tarvitsevat rahaa, tarvitaan asennekasvatusta, mutta valitettavasti siihen tarvitaan ihmisten lisäksi myös rahaa. (Ed. Aaltonen: Miten se rahalla hoidetaan?) Kukaan ei tätä työtä voi ainoastaan vapaaehtoiselta pohjalta tehdä. — Mutta, arvoisa puhemies, haluan ed. Aaltoselle todeta, että kuten jo sanoin, yksinomaan ei ole kysymys suinkaan rahasta. Kysymys on monta kertaa meidän ihmisten asenteista, mutta rahaakin tarvitaan. Siitä me emme varmastikaan voi olla eri mieltä.

Demokratian ja oikeusvaltion kriisiä ei hoideta arjen asioita pakenemalla tai tymeällä ja keinoitekoisella poliittisella vastakkainasettelulla. Sekä hallituksella että oppositiolla tulee olla rohkeutta katsoa arjen ongelmia silmästä silmään, tutkia etukonflikteja ja tehdä päätökset demokraattisesti.

Suomi tarjoaa parhaat edellytykset tasaiselle ja oikeudenmukaiselle kasvulle sekä inhimillisten voimavarojen hyödyntämiselle silloin, kun me huolehdimme ihmisten turvallisuudesta laajasti. Toivon tarjoaminen ei ole vain sanahelinää. Sen pitää olla myös tekoja ja markkoja.

Ed. R. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jääteenmäki totesi, että nahistelu opposition ja hallituksen välillä on turhaa ja olisi tunnustettava, että voimattomina emme ole

kaikkea pystyneet kuntoon saattamaan. Minusta hyvin monessa puheenvuorossa se on täällä myös tunnustettu.

Mutta perään pitäisi kyllä kysyä, eikö samalla rehellisesti voisi myös tunnustaa sen, kuinka paljon hyvää on saatu aikaan ja kuinka hyvässä yhteiskunnassa me Suomessa elämme, kuinka paljon esimerkiksi eläkeläisten nettotulot ovat muuttuneet plussan puolelle tämän hallituskauden aikana verrattuna edelliseen hallitukseen.

Tällöinen riitely on tietysti turhaa, ja voisi-kin olla mielenkiintoista, jos nämä keskustelut kaikki televisioitaisiin suorana lähetyksenä päiväkoiteihin. Lapset saisivat hyvän mallin siitä, kuinka riidellään sivistyneesti ilman väkivaltaa, mutta näkisivät samalla myös turhaa riitelyä.

Jos ed. Jäätteenmäen puhe olisi pidetty 400 kilometrin päässä Moskovasta, missä olin viikonvaihteessa, siellä kaupunginvaltuuston juhlasalissa olisi voinut kyllä nyökkäillä ja todeta, että varmasti asiat ovat näin huonossa mallissa tässä valtakunnassa. Mutta minusta ei aivan näin pessimististä kuvaa kyllä pidä Suomesta antaa, vaikka on paljon tehtävää, paljon tarpeellista tehtävää sen mukaan kuin rahat myöten antaa, mutta ollaan rehellisiä.

Ministeri Skinnari: Arvoisa puhemies! Päätin olla käyttämättä yhtään puheenvuoroa, mutta ed. Jäätteenmäki onnistui oppositiolle poikkeavasti ja niin virkistävällä tavalla kritisoidaan tätä budjettia, että en voinut olla käyttämättä tätä puheenvuoroa.

Hän oli oikeassa siinä, että työssä olevat ihmiset Suomessa ovat olleet kovilla ja ovat tälläkin hetkellä; työssä uupuminen on totta.

Tämä budjetti ei syntynyt mitenkään helposti, vaikkakin se syntyi nopeasti. Kun jouduttiin supistamaan, jotta päästiin tasapainoon, se on merkinnyt käytännössä sitä, että moni ministeri joutui tekemään sellaista, mitä ei olisi missään tapauksessa halunnut tehdä, saadakseen läpi sellaisen asian, jonka nimenomaan halusi saada. Totta kai eduskuntakäsittelyn aikana tulee näkymään ministeriöitten pääluokissa tämä tasapainottamisen ongelma ja se tavoite, joka tässä on saavutettu.

Mutta ihan samalla tavoin tapahtui budjetin neuvotteluissa, kuin ed. Jäätteenmäki toivoi peräänkuuluttaen luopumista tarpeettomasta nahistelusta. Minusta oli erittäin merkittävä asia, että keskusteltiin budjetin tekemisen yhteydessä nimenomaan asioista ja siitä, miten parhaalla tavalla tätä maata tässä tilanteessa ja tulevaisuu-

den kannalta voitaisiin hoitaa. Uskon, että tämä on sellainen tekijä, jota ihmiset tällä hetkellä myös odottavat politiikan tekijöiltä, koska nimenomaan tarpeeton nahistelu ei asioita edistä. Ovat nämä sen verran vaikeita tällä hetkellä.

Yhdenvertainisuus, alueellinen tasapaino ja tasa-arvo, joita ed. Jäätteenmäki peräänkuulutti, ovat tämänkin hallituksen tavoitteina ihan vilpittömästi olleet ja ovat. On totta, että budjettikirjasta on vaikea löytää kaikkia vastauksia esimerkiksi Itä-Suomen työryhmän esittämiin asioihin. Ei siellä ole Itä-Suomi-otsikkoa, mutta budjetin tarkempi tarkastelu valtiovarainvaliokunnassa tulee osoittamaan, että tässäkin asiassa, yhtenä esimerkkinä, on tehty töitä niin paljon kuin on ollut mahdollista budjetin tasapainon saavuttamisen rajoissa.

Raha on tietysti tärkeää. Rahaa tässä budjetissa on jälleen jaettu niin paljon kuin tulopuoli on antanut myöten, mutta rahallakaan ei kai kaikkea saa, eli käytännössä punatiilitalossa keskellä kaupunkia järven rannalla asuva miljoonaosingonsaajaperhe ei välttämättä ole aina se kaikkein onnellisin, vaikka helposti näin luulisi.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun tässä on rakennettu hyvällä hengellä tätä keskustelua ja todettu, että nahistelu ei auta, minäkin haluaisin itse asiassa tunnustaa ed. Jäätteenmäen puheenvuorosta sen tärkeän seikan hallituspuolueiden edustajana, että kun budjetti on nyt tasapainoitettu, niin epäilemättä se huomio, jota ed. Jäätteenmäki kiinnitti kuntien taloudelliseen tilanteeseen, on täysin perusteltua. Käsitykseni mukaan hallitus on myös tietoinen tästä.

Valtiontalouden tasapainotus on ollut tärkeää, mutta seuraavassa vaiheessa meidän tulee kiinnittää vahva huomio nimenomaan kuntien talouden takaamiseen siitäkin syystä, että hyvinvointipalvelut ovat nimenomaan kuntien sarkaa. Kun kuitenkin samanaikaisesti keskustellaan siitä, että lähivuosina kunnat tulevat olemaan kriisissä, ikään kuin väistämättä luonnonlain mukaisessa kriisissä, täytyy kyllä huomioida se seikka, että se on politiikan kriisi, koska kunta on julkista taloutta ja siitä kantavat vastuun viime kädessä poliitikot.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan todeta, että olen ymmärtänyt, että tämä on budjetin lähetekeskustelu. Tässä keskustelussa mielestäni on tarkoituksena tuoda esille epäkohtia ja mahdollisia

muutosesityksiä budjettiin. En ole ollenkaan ajatellut, että tämän keskustelun pitäisi olla vain ylistystä ja kiitosta.

Toki me kaikki varmasti olemme sitä mieltä, että Suomi on hyvä maa asua. Tämä on ehdottomasti paras paikka maailmassa, ja monilla ihmisillä menee hyvin eikä ole mitään valittamista. Tietysti jos vertaamme vielä Venäjään, kuten edellä, meidän asiammehan ovat monta kertaa paremmin ja toivottavasti sellaisina myös pysyvät sekä poliittisesti että taloudellisesti.

Mutta emme varmaan kukaan kiistä sitä, että Suomessa on eriarvoisuutta ja meillä on vaikeuksia ja vielä paljon tehtävää, että suuremmalla osalla ihmisistä kuin tänä päivänä olisi hyvä ja turvallinen olo.

Koska näitä puutteita vielä on, minä ainakin olen tänne eduskuntaan tullut vain sen vuoksi, että pyrin saamaan tätä yhteiskuntaa paremmaksi. Silloin täytyy nämä epäkohdat tuoda esille. Ei muutoksia saa aikaan sillä, että kiitetään vain, että ihanaa, että saimme tällaisen budjetin ja nyt varmaan voimme lähteä lomalle. Minä ainakin haluan tehdä työtä sen eteen, että budjetia korjattaisiin, niin että entistä useampi ihminen voisi voida hyvin.

Ed. A a l t o n e n : Herra puhemies! Lipposen hallituksen aloittaessa työnsä neljä vuotta sitten Suomen kansantalous oli laman jäljiltä pahassa kunnossa. Joukkotyöttömyys ei ollut juuri hellittänyt, taloudellinen kasvu oli laman pohjaa seuranneen lyhyen kasvupyrähdysen jälkeen alkanut hiipua vuoteen 1995 tultaessa. Valtion velka ei ollut hallinnassa. Hallituksen ja työmarkkinaosapuolten välinen yhteistyö ei toiminut, ja palkkainflaatio oli alkanut kiihtyä syksyn 1994 liittokohtaisen kierroksen jälkeen. Suomen Pankki kiristi rahapolitiikkaansa, ja korot alkoivat nousta uudelleen.

Lipposen hallituksen talouspoliittinen ohjelma tähtäsi suotuisten edellytysten luomiseen pikaiselle korkojen alentamiselle ja tämän myötä tapahtuvalle taloudellisen kasvun voimistumiselle.

Hallituksen harjoittaman politiikan tulokset ovat olleet aika vakuuttavia. Se on täällä jo usein todettu. Taloudellinen kasvu on ollut maassamme EU-maiden nopeimpia. Työllisyystilanne kohenee vauhtia, jolle ei löydy vertaa muista teollisuusmaista. Inflaatio on vakautunut alhaiselle, Talous- ja rahaliiton olosuhteiden edellyttämälle tasolle. Ansiotulojen verotusta on kevennetty, ja bruttoveroaste on kääntynyt laskuun.

Kansantalous voi nyt suuntautua tulevaisuuteen paljon vahvempana kuin kuluvan vaalikauden alussa. Sen rakenteet on saatu kestäväälle kannalle. Valtiontalous on tasapainottunut, veroasteen ja julkisten menojen välillä ei ole sellaista julkisen talouden kestävyttä jäytävää ristiriitaa, joka edellyttäisi supistuksia julkisissa palveluissa ja sosiaaliturvassa.

Vaihtotaseen suuren ylijäämän myötä on kansantalouden korollisen valuuttamääräisen nettovelan määrä supistunut jo noin 10 prosenttiin bruttokansantuotteesta, siis viidennekseen kriisivuosien huipputasosta.

Savotta työllisyystilanteen parantamiseksi on kuitenkin vielä kesken. Työttömyys on edelleen liian korkea. Pitkäaikaistyöttömyyden ongelma ja siihen liittyvä syrjäytymisuhka ovat vakavia. Työttömyyden aiheuttama rasite julkiselle taloudelle on vieläkin hyvin ankara.

Talouspoliittisessa keskustelussa tulee usein ristiriitoja ja erilaisia näkemyksiä sen suhteen, ovatko talouspolitiikan päähaasteet ja erityisesti työttömyyden hoito rakenneongelmia vai suhdanneongelmia. Tämä on minusta turha vastakainasettelu. Rakennepolitiikka ja suhdannepolitiikka eivät ole vaihtoehtoja, vaan kummassakin on onnistuttava.

Euroopan suhteellisen hyvistä talousnäkymistä huolimatta meillä on tietysti syytä varautua myös uhkakuviin. Nämä ovat lisäperuste sille, että meillä harjoitetaan pitkäjänteistä, vakautta tukevaa talouspolitiikkaa. Myös Talous- ja rahoiliittoon osallistuminen korostaa vakautta vaalivan kansallisen talouspolitiikan merkitystä.

Täystyöllisyyden saavuttaminen on vaativa tavoite. Sen saavuttaminen edellyttää paitsi vakaita ulkoisia olosuhteita myös täydellistä onnistumista talouspolitiikassa. Kunnianhimoisen tavoitteen asettaminen onkin tärkeää juuri työllisyysnäkökulman terävöittämiseksi talouspoliittisessa tavoitteenasettelussa. Välttämätön edellytys täystyöllisyyden palauttamiseksi on taloudellisen kasvun jatkuminen meillä muita EU-maita keskimäärin nopeammin vielä seuraavankin vaalikauden ajan. Suhteellisen nopeana jatkuva taloudellinen kasvu ja työllisyyden koheneminen purkavat samalla tehokkaasti talouspolitiikan jännitteitä ja ristiriitoja. Se mahdollistaa veroasteen maltillisen alentamisen lähelle EU-maiden keskiarvoa.

Muita teollisuusmaita nopeammalle taloudelliselle kasvulle ei lähivuosina ole syntymässä rakenteellisia esteitä. Työttömät muodostavat reservin, jonka käyttöönotto luo kasvua. Vaihtota-

seen alijäämä, johon Suomen kansantalouden kasvu on aiemmin usein törmännyt, ei enää ole uhka. Korkotaso pysyy Talous- ja rahaliiton oloissa vakaana ja suhteellisen alhaisena.

Nämä olosuhteet luovat hyvät edellytykset kotimarkkinoiden kasvulle. Tuotannon kasvu on meillä lamasta toipumisen jälkeen perustunut voimakkaasti vientiin. Kotimarkkinoiden pirstuminen on ollut sen sijaan verkkaisempaa. Menekki on niillä monessa tapauksessa yhä vähäisempää kuin ennen lamaa. Vientituotannon pääomavaltaisuuden takia tämä tuotantorakenteen muutos on osaltaan näkynyt tuotannon kasvuun nähden jossakin määrin hitaana työllisyyden paranemisena. Nyt onkin oikeastaan, voi sanoa, vetojuhdan vaihtamisen aika. Kun kasvun painopiste alkaa siirtyä kotimarkkinoihin, näkyy kasvu paljon herkemmin myös työllisyyden kohentumisena. Kotimarkkinoiden vakaa kasvu vähentää myös kansantalouden herkkyyttä ulkoisille häiriöille.

Maailmanmarkkinoiden tulevaisuudennäkömät ovat viimeaikaisten tietojen valossa entistä epävarmempia. Asian ja Venäjän heikkenevät talousnäkömät vaikuttavat jo sellaisinaan suomalaisten vientiyritysten markkinoihin. Näistä uhkakuvista huolimatta Suomen kansantalouden kasvuedellytykset ovat kohtuullisen hyvät. Suomen talous kestää nykykunnossaan maailmanmarkkinoiden heikentymisen paljon paremmin kuin vuosikymmenen alussa. Tätä edesauttaa myös edelleen vallitseva hyvä kilpailukyky, jonka turvin viennin laajeneminen on mahdollista, vaikka maailmantalous ei laajenisikaan. Euroopan unionin suuret taloudet ovat niin ikään elpyneet hyvään kasvuvauhtiin, jota niiden keskinäisetkin kytkökset voivat pitää yllä riippumatta Aasian vaikeuksista.

Herra puhemies! Edessä on pitkä ilta ja junatkin lähtevät, joten siirrän muutaman liuskan omaan mappiini ja tiivistän puheenvuoron loppuksi seuraavaa: Talouspolitiikan tärkein tehtävä tiellä takaisin täystyöllisyyteen on kokonaistaloudellisesta vakaudesta huolehtiminen. 1990-luvun alun lama käy opetuksesi siitä, millaiseen kurimukseen voidaan joutua, jos taloudellisen vakauden ehdot talouspolitiikassa laiminlyödään. Yhtä lailla kuluvan vaalikauden nopea talouskasvu osoittaa, millaisiin tuloksiin kasvun ja työllisyyden kannalta vakautta tukevalla talouspolitiikalla voidaan päästä.

Ed. L a p i o l a h t i : Arvoisa herra puhemies! Kuluvan vaalikauden aikana harjoitettu talous-

politiikka on osoittautunut toimivaksi tavaksi kohentaa työllisyyttä. Sen perustana on ollut laaja yhteistyö eri yhteiskunnallisten tahojen kesken. Kaksi peräkkäistä poikkeuksellisen laajaa tulopoliittista ratkaisua ovat mahdollistaneet vakaan talouden kehityksen ja antaneet tilaa myös työllisyyden parantumiselle.

Pelkästään kansainvälisten suhdanteiden varassa ei työllisyyden kehityksessä olisi onnistuttu toteutuneella tavalla. Työmarkkinoiden vakaus yhdistettynä vaalikauden aikana toteutettuihin muihin merkittäviin ratkaisuihin, kuten markan erm-kytkentään ja euroalueeseen liittymiseen, on johtanut korkotason alentumiseen, inflaatiopaineiden laskemiseen ja sitä kautta myös työllisyyden paranemiseen. Unohtaa ei voi niitä merkittäviä toimenpidekokonaisuuksia, joita on toteutettu työvoimahallinnossa työmarkkinoiden toimivuuden takaamiseksi.

Työllisyyden paranemisen ripeästä tahdista kertoo myös Oecd:n tekemä maaraportti Suomesta. Siinä on todettu työttömyyden vähenemisen Suomessa olleen poikkeuksellisen nopeata. Työttömyysaste on laskenut vuoden 1994 huipuluvusta eli 16,5 prosentista alle 12 prosenttiin vuoden 1998 alussa. Raportissa Suomen työttömyyden laskua pidetään läntisten teollisuusmaiden nopeimpana näin lyhyessä ajassa.

Opposition taholta on esitetty erilaisia arvioita työttömien määrästä joko prosentteina tai lukumääränä. Myös opposition laskuperusteilla laskettuna työttömyys on kuitenkin alentunut merkittävästi edellisen hallituksen synkimmistä ajoista. Tilastokeskuksen erilaisten kyselytutkimusten mukaan työttömien määrä on koko vaalikauden ollut laskussa. Unohtaa ei kuitenkaan saa sitä tosiasiaa, että sille ihmiselle, joka on työtön, on työttömyysprosentti aina 100. Siksi pitää edelleen jatkaa työllisyyden parantamiseen tähtäävää politiikkaa. Lopullisena tavoitteena tulee olla täystyöllisyys.

Talousarvioesityksessä työvoiman liikkuvuutta tehostetaan ja ihmisiä aktivoidaan työnhakuun. Työvoiman liikkuvuutta edistetään muun muassa lisäämällä työmatkakuluvähennysoikeutta 23 000 markkaan ja toteuttamalla omavastuusuuden laajennusosuus siten, että osan vuodesta työttömänä olleella on mahdollisuus vähentää työmatkakuluja. Työllisyyskoulutuksen avulla pyritään siihen, että työmarkkinoilla olisi jatkossakin ammattitaitoista työvoimaa eikä turhia kapeikkoja syntyisi. Koulutuksen määrän ohella huomiota kiinnitetään enemmän siihen, että koulutus vastaa yritysten tarpeita.

Työllisyyden myönteisen kehityksen ohella on alettu yhä enemmän kiinnittää huomiota työllisyyden rakenteellisiin piirteisiin. Niiden korostaminen on muodostunut sitä selkeämmäksi, mitä paremmaksi työllisyystilanne yleisesti on kehittynyt. Työttömyyden kesto on pidentynyt ja alueelliset erot ovat kasvaneet. Ikääntyvien työntekijöiden työttömyys on muodostumassa varsin suureksi ongelmaksi.

Vaikka pitkäaikaistyöttömien määrä on vähentynyt 16 prosentilla vuodesta 1995 vuoteen 1998, ei ongelmaa ole vielä ratkaistu. Toimenpiteisiin on ryhdytty muun muassa yhdistelmätuen avulla. Työ on kuitenkin vielä kesken, mutta siihen tulee jatkossa kiinnittää erityistä huomiota, koska työttömyys on yhä enemmän painottumassa yli 50-vuotiaiden ikäryhmään.

Talousarvion hyvästä yleislinjauksesta huolimatta haluaisin kiinnittää huomiota eräisiin yksityiskohtiin budjetin jatkokäsittelyä ajatellen.

Oikeusministeriön pääluokan kohdalla kiinnittivät huomiota vankeinhoidon laitosinvestoinnit. On valitettavaa, että Vantaan lääninvankilan rakentamishankkeesta on luovuttu lähinnä rakennusalan ylikuumenemisen ja ehkä muidenkin syiden johdosta. (Ed. Aittoniemi: Eihän meillä ole enää vankejakaan!) Vankeinhoitolaitoksen rakennukset ovat päässeet pahasti rappeutumaan, ja niiden valtakunnallinen peruskorjaustarve on todella suuri. Tähän velvoittavat jo pelkästään rakennuksista annetut yleiset säädökset ja määräykset sekä Suomen allekirjoittamat ihmisoikeussopimukset.

Erityisen pikaisia toimia ja määrärahojen myöntämistä vaatisivat muun muassa Riihimäen keskusvankila sekä Kakolan laitokset. Sekä työllisyys että paikoittainen rakennusalan ylikuumeneminen puoltaisivat peruskorjausten aloittamista, koska näillä alueilla ei voida puhua rakennusalan ylikuumenemisesta. Siksi minun mielestäni tässä yhteydessä saattaisi olla mahdollisuus harkita Riihimäen keskusvankilan peruskorjauksen aloittamista ja noin 105 miljoonan markan investointihankkeen käyntiin laittamista.

Liikenneministeriön kohdalla kiinnitti huomiota tiemäärärahojen, lähinnä uusinvestointimäärärahojen, 100 miljoonan markan supistus. Toisaalta tienpidon määrärahat säilyivät entisellä, tämänvuotisella tasollaan, mutta on otettava huomioon se, että Suomessa on investoitu päätieverkostoomme viime vuosina varsin voimakkaasti ja samaan aikaan kunnostusmäärärahojen osuus on päässyt putoamaan. Kun tiemäärä-

rahoja on jatkuvasti karsittu, yleisesti on tieverkkoon kunto päässyt rapistumaan. Siksi ja ehkä viimekesäisistä omistakin kokemuksista johtuen pidän erittäin tarpeellisena sitä, että budjetissa ohjattaisiin korjausmäärärahoihin lisää resursseja urautumisen ja kulumisen ehkäisemiseksi sekä koko tieverkostomme kunnan ja liikenneturvallisuuden edistämiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan kohdalla kiinnitti huomiota eräs pieni mutta merkitykseltään ehkä sitäkin suurempi asia. Eduskunta käsitellessään tämän vuoden budjetin työsuojelupiirien kohdalla viime vuonna lausui, että työsuojelupiireille tulee taata tarvittavat resurssit, jotta työsuojelupiirit pystyisivät hoitamaan valvontatehtävänsä täysimääräisesti. Tähän ei tämän vuoden budjetissa ole lainkaan tullut lisäresursseja, ainoastaan tulopoliittisen sopimuksen edellyttämän lisäyksen verran, ja olenkin erittäin huolissani siitä, miten tulevaisuudessa työsuojelupiirit pystyvät hoitamaan valvontatehtävänsä. Työsuojelupiirien tehtävään on hyvin monialainen ja laaja. Mutta ennen kaikkea nykyisin työsuhteissa esiintyvien työssäjaksamisen, työuupumisen, työsyynnän ja työkiusaamisen toimialoilla työsuojelupiirien asiantuntemus olisi varmasti paikallaan, ja toivoisin, että näitä resursseja voitaisiin työsuojelupiirien käyttöön ohjata.

Arvoisa herra puhemies! Lopuksi voi todeta, että hallituskauden aikana tehdyt ratkaisut ovat olleet tehtyjen säästöleikkausten vaikeudesta huolimatta välttämättömiä muun muassa työttömyyden alentamiseksi. Edelleen on syytä todeta, että nykyiseen tilanteeseen ei olisi päästy jättäytymällä pelkästään kansainvälisten suhdanteiden varaan, vaikka niistä apua on ollutkin.

Perusta on ollut se yhteistyö, jota hallituspuolueet ja edelleen työmarkkinajärjestöt ovat harjoittaneet, sekä selkeä poliittinen linjaus työllisyyden nostamisesta ensimmäiseksi kysymykseksi. Edelleen on todettava, että työttömyys ei ole vielä ratkaistu ongelma, ei vielä silloinkaan, kun työttömyys on puolitettu alkuvuoden 1995 lukemista. Meidän sosialidemokraattien tavoitteena tulee olla tulevaisuudessakin täystyöllisyyden saavuttaminen.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin käytän tilaisuutta vastauspuheenvuoroon ed. Lapiolahden äskeisen puheenvuoron johdosta. Ei kannattaisi kovin paljon vedota näihin Oecd:n raportteihin. Nehän ovat meidän valtiovarainministeriömme itsekehuraportteja, jot-

ka on lähetetty Pariisiin postitettavaksi takaisin valtiovarainministeriöön. Se on hyvin epäekologinen tapa, kun ne olisi voinut omassa konttorisakin julkistaa.

Arvoisa puhemies! Näistä muista asioista. Ensinäkin täällä on varsin moni kansanedustaja puheenvuorossaan viitannut siihen, kuinka monet erinomaiset tärkeät luvut ovat omalla tavallaan kaunistuneet kuluva vaalikauden aikana. Velkaantumiskehitys on saatu pysähtymään ja budjetti on pystytty vihdoin, tosin tässä viime vaiheessa hiukan vippaskonstein, mutta kuitenkin, tasapainottamaan. Nämä ovat hyvin merkittäviä aikaansaannoksia, joista voi kertoa iloa tuntien.

Mutta sitten on kuitenkin, jos oikein asiallisesti asiaa miettii, todettava samaan syssyyn, että meillä on se vertailukohtana toista hallitusta, joka olisi näissä olosuhteissa toiminut, jolloin voitaisiin verrata, millä tavalla se olisi toiminut, vielä kun täällä meidän eduskunnassamme on hyvin selvästi rajallinen määrä puolueita. Elikkä tässä suhteessa ei ole olemassa esimerkiksi Esko Ahon toista hallitusta tässä rinnalla, joka olisi vertailukohtana sille, mitä vallitsevissa ympäristöolosuhteissa Paavo Lipposen hallitus on tehnyt.

Voidaan kuitenkin, arvoisa ed. Aittoniemi, ottaa yksi asia, jossa voidaan olla ihan varmoja siitä, että poliittinen ero käyttäytymisessä olisi tämmöisessä hypoteettisessa mallissa ollut erilainen, ja sen opposition kansanedustajat ovat täällä käytetyissä puheenvuoroissa vahvistaneet kerta toisensa jälkeen. Siis opposition puolella, tarkoitan lähinnä Suomen keskustaa, on aivan erilainen suhtautuminen tulopolitiikkaan ja työntekijöitten oikeuksia koskeviin asioihin. Opposition vaihtoehtohan on työreformi, johon ei kuulu tulopolitiikka eikä sen mukanaan tuoma taloudellinen vakaus. Siis tässä on harvinaisen selvä poliittinen linjaero, jolla on ollut, jos nyt uskaltaisain sanoa, fundamentaalinen vaikutus tämän vaalikauden aikana suhteessa edellisen vaalikauden tapahtumiin.

Arvoisa puhemies! Tällä asialla sinänsä on erittäin suuri merkitys, kun ajatellaan aikaa tästä eteenpäin. Mitä tarkoittaakaan tämä nykyinen tupokausi? Sehän tarkoittaa sitä, että sen jatko tai päätyminen ajoittuu muun muassa Suomen EU-puheenjohtajakaudelle. Silloin kaikki olenainen tässä suhteessa — arvoisa ministeri Skinari, eikö näin ole — ratkeaa käytännön tasolla. Kuka viitsisi ottaa piikkiinsä tämmöisen työmarkkinaturbulenssin, kun Suomi on keräämäs-

sä europisteitä puheenjohtajakaudellaan? Siihenhän on varustauduttu liiankin juhlallisesti, niin uskon, ja siltä se näyttää. Toisin sanoen tässä nimenomaan opposition täällä käyttämät puheenvuorot ovat aivan erikoisen suuntaa antavia. Kuinka voitaisiin kuvitella, että opposition työreformipyrkimykset palvelisivat työmarkkinoiden vakautta, palvelisivat tupopolitiikan jatkamista erittäin vaikeissa euro-olosuhteissa? Ei voida ajatella, että siellä aivan kaikki menee noin vain kevyesti pilven reunalla leijuen. Siis näinhän uskon asianlaidan olevan. Siis tässä suhteessa erällä tavalla olosuhteet ovat työreformin toteuttamisajatus vastaan kaikilta osin.

Sen verran, arvoisa puhemies, ennustajaukko — tässä olen, että kun ensi keväänä maaliskuun jälkeen pikavauhtia kootaan se hallitus, joka hoitelee nämä puheenjohtajakausi-asiat ja kaikki siihen liittyvät, silloin näillä näkökohdilla on erittäin suuri painoarvo. En halua vähätellä pienimmästäkään määrin demokratian ja vaalien tuloksen vaikutusta, mutta joka tapauksessa näihin asioihin on pakko kiinnittää erittäin suurta huomiota. Silloin katsotaan, minkälainen on tulopolitiikka, millä ehdoilla työntekijöiden asema otetaan huomioon. Se on avainasemassa. Vaikka ehkä intohimoja johonkin muuhunkin olisi, pakko on ottaa siinäkin ympäristöolosuhteet huomioon.

Arvoisa puhemies! Tämän vaalikauden alkupuolella asetettiin maatalouspoliittinen työryhmä, joka sai mielestäni ihan mukavan paperin aikaiseksi, mutta sen toteuttamisessa on takerrelltu. Viimeksi eletyn kesän tapahtumat ovat osoittaneet, että olisi pitänyt toimia, vaan ei ole toimittu. Maatalouspoliittinen työryhmään ehdotti varausjärjestelmän käyttöönottoa tasapainottamaan vuosivaihtelu taloudellisessa tuloksessa. Vuosivaihtelun perussyhän on ihmisestä riippumaton eli luonnonolosuhteitten vaihtelu. Jokainen meistä tietää, minkälainen mennyt kesä oli ja miten nyt olisi tarvittu tällaista varausjärjestelmää.

Koska varausjärjestelmää ei ole, johon poliittinen taho voisi vedota, nyt jää ainoaksi mahdollisuudeksi satovahinkokorvauksen luominen tilanteessa, missä ei itse asiassa ollut varauduttu edes tähän. Siinä meillä taas olisi ollut täsmälleen kaksi vaihtoehtoa. Toinen olisi perinteisen, jos näin voisi sanoa, satovahinkolakiin perustuvan käytännön jatkaminen ja terävöittäminen. Toinen vaihtoehto olisi katovahinkovakuutusjärjestelmän luominen. Mutta tämä asia on

jätetty puolitiehen, ja niin sitten ollaan aika vaikeassa tilanteessa.

Arvoisa puhemies! Kun tämä on budjetin lähetekeskustelu eikä sen kummallisempaa, täytyy jotakin evästystäkin todeta. Tässä tulee nyt se osa. Se koskee puuenergian käyttöä.

Budjettiriihessä saatiin aikaiseksi harvinaisen selvä lausuma, että KTM:n pääluokan energiatukimomenttia tulisi voida käyttää puuenergian käytön edistämiseen energiastrategian mukaisella tavalla. Tästä tuli harvinaisen selvä lausuma budjettiriihen muistioon. Mutta mitä tapahtui sen jälkeen? Sen jälkeen ystävämme kauppa- ja teollisuusministeri ohjeisti omat virkamiehensä niin, että kun piti olla vastauksena ”kyllä”, niin tulikin vastaukseksi ”ei”. Budjetissa budjettiriihen — ymmärsin: yksimielinen — kannanotto vesitettiin niin, ettei se merkitse yhtään mitään. Itse asiassa estettiin sen homman hoitaminen näin.

Minä nyt olen sitä mieltä, että ihan hallituksen sisäisen yhteistyöhengen säilyttämiseksi olisi erinomaisen paikallaan hoitaa tämä asia valtiovarainvaliokunnassa vihdoinkin kuntoon, olletikin kun ed. Mähönen on kerännyt täällä nimiä talousarvioaloitteeseen, jossa haluttaisiin nyt osoittaa extra 15 miljoonaa markkaa tähän tarkoitukseen, kun budjettiriihen päätös käytännössä merkitsisi 10 miljoonan markan käyttämistä siitä 70 miljoonasta markasta, joka budjetissa jo on suunniteltu käytettäväksi energiatukiasioihin, tähän tarkoitukseen.

Arvoisa puhemies! Hartaasti toivon, kun sellainenkin instituutio on olemassa kuin budjettiriihi, että pikkuisen edes yritettäisiin pysyä siinä rootelissa ainakin positiivisilta osilta.

Ed. Ranta-Muotio: Herra puhemies! Edellinen puhuja ed. Pulliainen aloitti puheenvuoronsa vastauspuheenvuorolla edelliseen puheenvuoroon, ja niin teen minäkin.

Surukseni toteen, että ed. Pulliainen ei ole professorin perusteellisuudella perehtynyt työreformiin, koska hän sortui sen kaltaiseen tulkintaan, joka siitä on propagandistisesti julkisuudessa esitetty. Ei keskusta suinkaan työreformilla siihen tähtää, että olisi täysin ristiriidassa ja tukkanuottasilla ammattiyhdistysliikkeen kanssa. Päinvastoin, kun työreformin lukee, joka on painettuna saatavissa, todetaan, että yhteistyössä ammattiyhdistysliikkeen kanssa näitä asioita koetetaan ratkoa.

Olin kesällä SAK:n järjestämässä Metalliliiton tilaisuudessa Vaasassa ja voin todeta, että

siellä Metalliliiton edustaja puolusti työreformia ja totesi, että meistä monikaan ei ole sitä lukenut, vaan ottanut kantaa aivan tutustumatta asiaan ja kun niihin 20—30 esitykseen, jotka se sisältää, perehtyy, niistä monet ovat hyvin käyttökelpoisia.

Olen huomannut, että ainakin kokoomuspuolue on sieltä ottanut jo vähän toisella nimellä joitakin asioita ja luultavasti sosialidemokraatitkin. Uskon, että kun seuraavia hallitusneuvotteluja käydään, tosiasia on se, että työreformin periaatteita ja esityksiä on varmasti niissä neuvotteluissa mukana ja siitä tulee hyvin monia ajatuksia seuraavaan hallitusohjelmaan.

Herra puhemies! Hallituksen talousarvioesitys on markkinoitu julkisuudessa erinomaisen hyvänä suorituksena lähinnä kahdella perusteella, ensinnäkin sillä, että budjetti valmistui hyvin nopeasti ja sopuisasti, ja toiseksi sillä, että valtion lisävelkaantumiskierre, noin kymmenen vuotta jatkunut lisävelkaantumiskierre, tällä budjetilla onnistutaan katkaisemaan. Eilen olin kuulevina, että joku hallituspuolueen edustaja totesi täällä, että se on jopa kaikkien aikojen paras budjetti, mitä Suomen eduskunnassa on esitetty. Hallituksen taholta on korostettu ja myös ministeri Niinistö on korostanut sitä, että tämä pitkään aikaan ei ole vaalibudjetti, vaan tässä on vaalit unohdettu ja on pysytty täysin asiapohjalla.

Julkisuuskuva on monilta osin aivan paikkansa pitävä. On hyvä asia, että velkaantumiskierre on katkaistu. Mutta täytyy muistaa, että ministeri Niinistö on täälläkin todennut, että budjetissa on todellisuudessa kätkeytynä 5 miljardin alijäämä.

Oma arvioni on se, että kun tämä perustuu mahdollisimman korkeaan kansantuotteen kasvuarvioon, 4 prosenttiin, ja kun muun muassa Etlä on tällä viikolla omia lukujaan esittänyt ja päättänyt jonkin verran alempiin lukuihin — sen verran alempiin, että niillä on selvä vaikutus budjettiin, mikäli ne toteutuvat — täytyy todeta, että tämä kuitenkin on näistä syistä vaalibudjetti. Se on äärimmilleen kiristämällä saatu tasapainoon. Hyvä olisi tietysti, jos se toteutuisi. En sitä suinkaan vastusta.

Arvoisa puhemies! Haluan lähete keskustelussa muutama asia kiinnittää huomiota, joita valiokuntakäsittelyssä pitäisi vielä tarkemmin harkita ja tehdä jopa korjauksia. Nämä kohdat liittyvät hallituksen aluepoliittiseen linjaukseen.

Keskustalaisten mielestä yleensä ja myös omasta mielestäni varsin perustellusti nykyhallituksen toimintaa voi arvostella aluepolitiikan

hylkäämisestä. Tässäkin talousarvioesityksessä valitettavasti on selkeä jatko tälle linjalle. Muutamia esimerkkejä.

Budjetissa on ammatillisten ja yleissivistävien oppilaitosten peruskorjaus- ja rakentamismäärärahoja vähennetty. Alun perin siellä taisi olla noin 450 miljoonaa markkaa, mikä on tälle vuodellekin, mutta siihen on kuitenkin tehty 40 prosentti leikkaus eli 270 miljoonaan. Tätä on perusteltu rakentamisen ylikuumenemisellä pääkaupunkiseudulla.

Kuitenkin opetusministeriöstä olen saanut tietää, että suunnitellut hankkeet ovat pääosin maakunnissa. On homeongelmakouluja ja niissä muutamia hyvin akuutteja tapauksia. Omasta kunnastanikin tiedän, että 4 miljoonan katonkorjaus olisi aika pieni investointi. Sen tietyksi kunkin pystyy tekemään, mutta se on akuutti ongelma. Muutama opettaja on jo joutunut työnsä jättämään homeongelmasta aiheutuvien sairauksien vuoksi. Tällaiset nyt siirtyvät tämän 40 prosentin leikkauksen vuoksi, vaikka ne läänin listalla on asetettu ykköseksi. Mutta niitä ei ole edellisvuonna haettu. On kerrottu, että vain ne peruskorjaukset voidaan rahoittaa, mitkä ovat edellisvuonna haettuja.

Kehitysalueilla, missä nämä pääosin sijaitsevat, on työttömyys vielä aika korkea ja rakennusalan henkilöitä on työttöminä. Ei tämä missään tapauksessa ylikuumentaisi tilannetta. Pääinvastoin se olisi työllisyyspolitiikkaa ja mitä tehokkaita aluepolitiikkaa.

Toinen asia on tutkimus- ja tuotekehitysvarojen jako. On hyvä, että niitä on tässäkin budjetissa lisätty. Vuonna 1997 ne olivat 2,2 miljardia, tälle vuodelle on talousarviossa 2,4, ja ensi vuodelle on esitetty 2,6 miljardia markkaa kokonaisuutenaan teknologiapolitiikkaan. Valtaosa rahoista ohjautuu tuotantoteknologiaan ja tuotekehitykseen Tekesin kautta. Kuitenkin mielestäni pitäisi, kun samaan aikaan on perinteisiä KTM:n kautta yrityksiin ohjautuvia investointivaroja rajusti vähennetty, osa näistä jakaa aluepoliittisesti, esimerkiksi 10 prosenttia. Siitä voisi aloittaa, kiintiöidä aluepoliittisesti. En tarkoita sitä, että niiden pitäisi olla joitain heikompi hankkeita, vaan sitä, että kun täysin unohtuu aluepoliittinen näkökulma, niin tämä vain kiihdyttää muuttoliikettä, koska työpaikat syntyvät Tekes-rahoilla muutamalle kasvukeskusalueelle: pääkaupunkiseudulle, Oulun alueelle; Oulunkin saa vain suurin piirtein väestöosuuttaan vastaavan määrän. Ei tarvitsisi siis lisätä mitään budjettiin, kohdistaa vain osa rahoista aluepoliittisiin

perusteisiin. Voitaisiin korvata perinteisen investointituen vähenemistä.

Aluepolitiikkaan liittyy myös maakunnan kehittämisraha. Ensi vuodelle on esitetty 112 miljoonaa markkaa. Siitä pitäisi sitoa jo EU-projekteihin kotimaisena osuutena 80 prosenttia. Mielestäni maakunnan kehittämISRahan pitäisi olla vapaammin maakunnallisten liittojen käytettävissä. Se on liian pieni raha, sillä ei pysty maakunnan sisällä toteuttamaan sellaisia hankkeita kuin haluttaisiin. EU-systeemi tietysti korvaa sitä, mutta se on aika jäykkä menettely ja siihen tulee kuitenkin te-keskusten kautta kotimaista osuutta.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnon osaan en puutu tarkemmin, koska valiokunnan puheenjohtaja ed. Timo Kalli toi koko ongelmakentän erinomaisesti esille. Toteaisin vain, että hyvin nurinkuriselta tuntuu, että maatilayritysten konsultointimäärärahoja vähennetään ja valvojia, poliiseja, lisätään. Sen pitäisi tässä tilanteessa olla täysin päinvastoin. Valvonnan mielettömyydestä olisi käytännön esimerkkejä vaikka kuinka paljon kerrottavana, mutta aika ei nyt salli tällä foorumilla niitä esittää.

Meitä kaikkia suomalaisia suorastaan huvittaa EU-käytäntö, kuinka pitkälle byrokratia on juuri maatalouden valvonnassa mennyt. Yhden yrittäjän kimpussa on monta valvojaa monelta taholta, ja koko ajan erilaisilla ristiintarkistuksilla ja -taulukoinneilla yritetään saada kiinni tätä yrittäjää, joka tänä kesänäkin, sateisena kesänä, yrittää kuitenkin harjoittaa yritystoimintaa ja korjata satoaan.

Arvoisa puhemies! Lopuksi vielä työttömyys-tilanteeseen oma näkemykseni.

Täällä on monessa puheenvuorossa viitattu Ahon hallitukseen, mutta on unohdettu se, että Ahon hallituksen viimeisen toimintavuoden aikana työttömyys väheni 40 000:lla. Silloin kun muutkin kansantalouden käyrät kääntyivät nousuun, tämä tilanne alkoi heti parantua. Tämä on hyvä joskus palauttaa mieliin, ja jos ei usko, sen voi tilastoista tarkistaa.

Tämä eduskunta ja tämä hallitus tekivä työttömyysturvajärjestelmään muutoksia. Kentällä kun on liikkunut, tuntuu, että työvoimaviranomaiset ja varsinkin työttömät ovat muutoksiin pettyneitä ja tyytymättömiä. Se, että pyrittiin selkeyttämään järjestelmää, ei ole käytännössä toteutunut. Toisaalta pyrittiin lyhyen työsuhteen vastaanottaminen tekemään kilpailukykyiseksi vaihtoehdoksi työttömänä olemiselle. Tässäkin on työttömien taholta aika paljon kritiikkiä. Itse

he ovat todenneet, että täytyy aika paljon — no, se on suhteellista mikä on paljon — vähintään 2 000 markan edestä tehdä työtä, jotta ylipääntään kannattaa minkäänlaista pätkätyötä ottaa vastaan. Pienyritysalueella, jolta tulen, saattaisi olla lyhyitä jaksoja tarjota vaikka mitkä määrät tällaisia töitä, joissa palkkaus ei aivan siihenkään rahamäärään vielä yllä. Työttömät ovat itse sitä mieltä, että niin pitäisi tapahtua, että vaikka menisi kolmeksi päiväksi töihin, se olisi parempi vaihtoehto kuin olla työttömänä, mutta nykyjärjestelmälläkään se ei ole vielä kannattanut.

Sitten asia, mihin täällä on aiemmin viitattu, yritysten työllistämiskynnyksen alentaminen. Eikö nyt vihdoinkin pitäisi päästä puheista tekoihin ja työnantajan maksuja porrastaa jollakin lailla liikevaihtoon tai yrityskokoon liittyen niin, että pienillä työvaltaisilla yrityksillä olisivat vähän alemmat nämä maksut? On selvää, että se kokonaissumma täytyy kerätä. Ne ovat pakollisia sosiaalimaksuja, jotka meidän on maksettava. Tuntuu nurinkuriselta, että esimerkiksi 30 työntekijää työllistävä työvaltainen yritys maksaa valtavasti näitä maksuja ja sitten joku suuri, hyvin automatisoitu muutaman työntekijän yritys, jonka liikevaihto on kuitenkin paljon suurempi, maksaa todella vähän näitä maksuja. Kyllä jollakin lailla pitäisi tässä asiassa päästä eteenpäin. Se varmasti vaikuttaisi osaltaan myönteisesti työllisyyskehitykseen.

Ed. Viitanen: Arvoisa herra puhemies! Voisi sanoa, että vihdoinkin — täällä pitämässä puhetta! Tässä on ollut aikamoiset puheet ja jonnottelut ja vihdoinkin tänne asti päästiin. Jälleen kerran tässä ollaan muutenkin pitämässä talousarviopuheita, tällä kertaa tämän vaalikauden viimeisiä. Välillä siltä on tuntunut, kun on kuunnellut näitä juttuja, että voi olla, että me edustajat tässä vähän samaan aikaan, kun pidetään ihan fiksuja budjettipuheita, pikkuisen myös pidämme vaalipuheitamme, mikä tietenkin on vähän toinen asia. Ajattelin itsekseni, että tietenkin meille itsellemme olisi varmaan vähän hyödyllisempää, jos pidettäisiin ne vaalipuheet niin, että olisi edes yksi paikalla, joka voisi meitä sitten äänestääkin. En usko, että esimerkiksi ed. Aittoniemi ensimmäiseksi minua äänestää ensi vaaleissa. (Ed. Aittoniemi: Jos sovitaan, niin kyllä minä vetäisen!) — No, hyvä, sovitaan vaan. Tästä ilmeisesti jää pöytäkirjaan merkintä.

Budjetista jotain yleisiä. Minun mielestäni, kuten moni muukin on todennut, tämän yleislajahan on todella myönteinen tällä kertaa. Kyllä

minustakin on tuntunut paljon mukavammalta tutustua tähän budjettiin kuin monen muun vuoden aiemmin. Voi tietenkin sanoa, että kun on tehty tiukkaa politiikkaa, niin nyt se pikkuisen vihdoinkin alkaa kantaa hedelmää. Työttömyyslukemat näyttävät paremmilta, ja kuten sanottu, velkaa ei todellakaan enää oteta, ja se on minun mielestäni loppujen lopuksi aika iso juttu. Kun ajattelee, että on saanut sen kehityksen tämänöiselle tolalle, niin se on jo hyvin iso askel eteenpäin, vaikka se onkin vaatinut paljon työtä ja kiperiäkin ratkaisuja.

Toisaalta minä olen vähän ihmetellyt sitä, että oppositio, keskustapuolue esimerkiksi, kovasti on esitellyt sitä, että heillä on tähän vaihtoehtoja tai jotain muuta. Mutta minäkin kuulun siihen porukkaan, joka katseli muutama päivä sitten Astudion. Siellä ei todellakaan kansalle paljon vaihtoehtojakaan kerrottu eikä oikeastaan luovuttu. Jos minä olisin ollut potentiaalinen kepun äänestäjä siinä vaiheessa, olisin saattanut miettiä vähän, mikä se vaihtoehto konkreettisesti on. Jos se on joku työreformi, miksi te ette kerro sitä niillä sanoilla, mitä se sisältää? Kertokaa sitten se, että ruvetaan leikkaamaan ansiosidonnaista työttömyysturvaa tai, kuten täällä juuri edellisissä puheenvuoroissa mainittiin, että se tarkoittaisi nimenomaan sitä, että tämä sopimusyhteiskunta murenisi tai jotain muuta. Ehkä niistä vaihtoehtoista on parempi puhua oikeilla termeillä. Käytännössä se tarkoittaisi esimerkiksi juuri sitä työttömän kuristamista, mistä muun muassa te niin kovasti olette tätä hallitusta muutama vuosi sitten haukkuneet.

En malta olla sanomatta, hieman tietenkin jälkiviisaasti, myös yleisestä taloudellisesta kehityksestä. Nimittäin nyt kun tilanne on maailmalla se, mikä se on, eli aika huolestuttava ja talous heilahtelee vähän sinne sun tänne Venäjän ja muiden kriisien myötä, kyllä minä ainakin tuln siihen johtopäätökseen, kun seurasin, miten Suomi tähän asti on selvinnyt, että kyllä se meidän Emu-ratkaisumme, minkä puolesta itekin ihan mielelläni oikeastaan äänestin, oli siinä tilanteessa oiva ratkaisu.

Minulle tuli sellainen herätys oikein, kun katselin yhtä tv-ohjelmaa viime viikolla, ajankoh-taisohjelmaa, jossa kerrottiin, että Venäjän kriisin myötä muun muassa Ruotsissa ja Norjassa olivat korot ruvenneet kovasti heilahtelemaan ylöspäin. Reportteri oli tekemässä juttua Norjassa, kadunkulkijoilta kyselemässä, mitäs tämä nyt tarkoittaa, kun teillä on korkotas heilahtanut ylöspäin kovasti. Siinä oli lapsiperhe, isä ja äiti

kahden pienen lapsensa kanssa, ja he kertoivat, että heille tämä koron heilahdus tarkoittaa sitä, että heiltä on joka kuukausi 700 markkaa pois rahapussista. Isä kiteytti sen jutun niin, että se on käytännössä sitä, että kotitalousmenoja sen verran joudutaan kiristämään, mikä on siis lapsilta pois.

Harvoin tullaan ajatelleeksi, kun höpötetään kaikista korkomarginaaleista ja bruttokansantuotteista ja kaiken maailman talouslukemista, että niiden talouslukemien takana on myös ihmisen asema ja se, että korko vaikuttaa ihan tavalisenkin ihmisen elämään aika lailla, varsinkin kun normaali ihminen usein on myös velkaantunut eri syistä, on opintovelkaa, asuntovelkaa jne. Siinä mielessä tuntui siltä, että on hyvä, että ainakin toistaiseksi Suomi on tältä säästynyt. Mutta tietenkin maailma on epävarma eikä koskaan tiedä, mitä tapahtuu. Minusta tuntuu, että me olemme kuitenkin aika hyvin varustautuneet tähän ongelmatiikkaan.

Sitten budjetista muutama yksityiskohta. Oikeastaan kaikkein isoin, vaikka tässä kehuin näitä yleislinjoja, ongelma tälläkin hetkellä kuitenkin on — minäkin olen sitä mieltä — asuntopuoli. Siitä on täällä paljon puhuttu, ja olen siitä tyytyväinen, että laidasta laitaan ovat ihmiset käyneet kertomassa, että tästä huolta kannetaan. Historiahan tässä on sellainen, että sosiaalisen asumistuotannon rahoja oli vuonna 1997 vielä 9,6 miljardia, tänä vuonna niitä on 7,5 miljardia, ja nyt on budjetoitu ensi vuodeksi eli vuodeksi 1999 vain 6,9 miljardia. Käytännössä kakku pienenee koko ajan.

Mielestäni tässä voi myös todeta ihan rauhasa sen, että historia toistaa itseään. Nimittäin muistan tasan vuosi sitten, että kun näistä rahoista alettiin keskustella ennen lopullisen budjetin laadintaa, niin valtiovarainministeriöstä silloin jo yritettiin kovasti kiskoa sitä summaa mahdollisimman alas. Sitten ministeri Mönkäre sai sitä tapeltua ylös, mistä hänelle kiitokset, mutta kuitenkin itse loppusumma kompromissien tulokseksi jäi edellisvuotta pienemmäksi. Epäilin jo silloin, että valtiovarainministeriön linja on kiinni enemmän ideologiasta kuin suhdanteista. Useat tutkimukset osoittavat, että ylikuumenemispelko ja siihen vetoaminen ei ole ihan todellista vaan enemmänkin sen suuntaista, että sen varjolla pyritään toteuttamaan tiettyjä mielihaluja sosiaalisen asuntotuotannon suhteen.

Tietenkin aiempi epäilykseni osoittautui ainakin hieman todeksi siinä vaiheessa, kun muutama viikko sitten Demari-lehti julkaisi jonkun val-

tiovarainministeriön virkamiehen laatiman salaisen muistion siitä, että koko sosiaalinen asuntotuotanto on ajettava alas tietyn aikavälin kuluessa ja vapaat markkinat ja markkinavoimat, eläköön, tietenkin hoitavat sitten homman jatkossa. Onneksi tästä mahdollisimman nopeasti esimerkiksi asuntonministeri Mönkäre sanoutui irti ja tietenkin tehtiin selväksi, että tämä on yhden virkamiehen hengentuote eikä mikään valtioneuvoston tai edes valtiovarainministeriön virallinen linja.

Mutta satuin kyllä kuuntelemaan radiohaastattelua, jossa kyseistä ihmistä haastateltiin, ja hän kertoi, että siellä virkamiehet ovat samaa mieltä tästä itse perusajatuksesta. Tätä hengentuotetta myötäilevää ajattelua, vaikka se muistio olisi ollut yhden ihmisen, olen aistinut aikaisemmin myös valtiovarainministeriössä muutenkin. Satun olemaan ympäristövaliokunnan jäsen, jossa on kuunneltu asiantuntijoita laidasta laitaan, ja valtiovarainministeriössä nimenomaan on tuntunut aina välillä olevan vähän ideologisiakin asenteita sosiaalista asuntotuotantoa kohtaan.

Nyt tietenkin saatiin nopeasti myös vastaus, mitä tämä tarkoittaisi. Nimittäin muutama päivä sitten julkaistiin Asuntokiinteistö- ja rakennuttajaliitto ASRAn teettämä tutkimus siitä, mitä tarkoittaisi, jos esimerkiksi sosiaalinen asuntotuotanto ajettaisiin alas. Sen nyt tietenkin arvaisi jo ilman tutkimustakin, mutta nyt ihan siitäkin faktatutkimuksesta päätellen sitäkin se tarkoittaisi, että hyvin helposti kaupungit pääsevät slummitutumaan. Syntyisi parempia ja huonompia asuntoalueita, ja tuloksena olisi suoraan sanoen katastrofi.

Tässä oli aika huikeita lukuja siitä, miten itse asiassa me tällä hetkellä pyrimme vastaamaan lisääntyvään tarpeeseen. Otin oikein tämän lehtileikkeen mukaan, että tästä voi katsoa. Tutkijat ovat katsoneet, että pelkästään jo viiden suurimman kasvukeskuksen patoutunut asuntotarve on tällä hetkellä yhteensä 150 000 asuntoa ja vuoteen 2010 mennessä tarve kasvaisi vielä tästäkin eli 227 000 asuntoon. Tällä hetkellä koko maassa tuotetaan vain alle 30 000 asuntoa vapaarahoitteisesti mukaan lukien. Tässä on aika suuri suhdero.

Sen takia mielestäni ei voi tehdä typerää asuntopolitiikkaa ainakaan ideologisin perustein eikä millään muillakaan perusteilla. Nyt mielestäni viimeistään meidän pitäisi vähän havahtua. Ajatelin mieleissäni, että olisi ihan paikallaan — en tiedä, ehtiikö tälle syksyille — jossakin vaiheessa vaikkapa hallituksen tehdä sellainen ohjelma,

asuntopoliittinen ja asumispoliittinen ohjelma, jossa ihan tosissaan keskityttäisiin siihen, millä ratkaisisimme nämä jutut. Toivottavasti se ei tule olemaan saman suuntainen kuin valtiovarainministeriön yhden virkamiehen laatima taustamuisio, vaan päinvastoin.

Minulle tuli myös semmoinen epäily, kun taustamuisiosta kuulin, että onkohan valtiovarainministeriön linja muutenkin, kun joka vuosi pitää näitä rahoja pienentää, systemaattista uuttamista eli meille ututetaan koko ajan ratkaisuja ja perustellaan, että joo joo, kun vapaa-rahoinen asuntotuotanto elpyy, nyt me pienennämme vain sen takia näitä rahoja. Mutta enpä tiedä sitten, onko se ollut tarkoituksellista vai ei.

Sitten asuntopuolesta vielä yksi asia, jonka haluan todellakin todeta pöytäkirjaan, on se, että tätä uuttakin pottia koskee sama vanha muoti, joka keksittiin viime vuonna, eli se, että jätetään osa potista ehdolliseksi, niin että valtioneuvosto myöhemmin päättää siitä. En oikein tykkää tästä järjestelmästä. Periaatteessahan se on ihan oikein, että okei, katsotaan tilannetta, ja jos on tarvetta, myönnetään. Mutta viimeksikin kävi niin, että ympäristövaliokunta otti yksimielisen kannan, että tänä vuonna 1,5 miljardin potti pitää vapauttaa viimeistään huhtikuun lopulla, ja sitä venkslattiin ja venkslattiin ja toukokuussa laitettiin miljardi ulos ja nyt vasta viimeinen puoli miljardia. Mielestäni siinä pikkuisen pompotettiin eduskunnan tahtoa. Jos seuraavana vuonna on 2 miljardia samanlaista ehdollista rahaa, mikä meille takaa sen, ettei silloinen valtioneuvosto — en tiedä, keitä siellä silloin istuu ja mitkä puolueet — samalla lailla rupea pompottelemaan? Vaikka eduskunta haluaisi, että 2 miljardia vapautetaan, hallitus suuressa viisaudessaan päättäisi, että eipä vielä vapautetakaan. Tästä siis kritisoin tätä käytäntöä. Muuten tietenkin ideana se voi olla ihan toimiva, ei siinä mitään, mutta käytännössä se ei toistaiseksi ole toiminut ainakaan yhden kansanedustajan näkökulmasta katsottuna.

Tässä on ihan sellainen filosofinen tausta, jonka olen aikaisemminkin sanonut mutta sanon vielä kerran: Mielestäni meidän täytyy asuntopoliitikassa vihdoinkin huomata se, että ihmisten tarpeet mutta myös asenteet ovat muuttuneet. Nyt entistä enemmän halutaan asua kohtuuhintaisissa vuokra-asunnoissa. Työvoimapolitiikka perustuu liikkuvuuteen. Ei asuntopoliittikka silloin voi perustua paikallaan pysymiseen eli omistusasumiseen, vaan silloin täytyy turvata ihmisille

vuokra-asuntoja. Kun nykyään on hirvittävää muotia puhua siitä, että työttömät ovat laiskoja, eivät halua töitä, osaltaan myös asuntopoliittikka voi vaikuttaa siihen, kun asunnon takia ei päästä liikkumaan. On mielettömän vaikeata, jos ei löydy kohtuuhintaista vuokra-asuntoa, lähteä minäkään työn perässä juoksemaan. Siinä mielessä tämä on mielestäni aika tavalla asia, joka pitää pikaisesti ottaa tosissaan. Tilanne on jo nyt aika katastrofaalinen. Tämä iskee nimenomaan nuoriin perheisiin, nuoriin ihmisiin ja opiskelijoihin. Ei todellakaan ole leikkimistä näillä asioilla, varsinkin kun asuntorahat ovat budjetin ulkopuolisia eli eivät edes menopainetta budjettiin lisäisi vaan voitaisiin ihan hyvin hoitaa tätä summaa ylemmäksi.

Arvoisa rouva puhemies! Ihan lyhyesti muutamasta muusta yksityiskohdasta budjetissa.

Yksi asia, minkä haluan tässä yhteydessä sanoa, on se, että minusta on ihan hyvä, että työvoiman liikkuvuutta kannustetaan sillä, että työmatkakulujen verovähennysten ylärajaa nostettiin ja alarajaa alennettiin osan vuodesta työttöminä olleille. Se on ihan hyvä, ja varsinkin jos pätkätyöntekijöitten asema tästä paranee, pidän sitä hyvänä.

Mutta yksi ongelmakohta, joka on vähän periaatteellinen, sisältyy filosofiaan siitä, että jälleen kerran esimerkiksi opiskelijat jätettäisiin tällaisesta edusta paitsi. En tiedä, kuinka paljon he oikeasti opiskellessaan tällaista käyttäisivät, käyvätkö he työssä vaikka opiskelun ohella, mutta jos sattuisivat käymään, heitä nämä edut eivät koske, koska he eivät ole olleet osaa vuodesta työttöminä. Samalla tavalla, jos on joku ihminen, joka on periaatteessa kotona, ei työttömänä, ja välillä työllistyy pätkätoihin, tähän ei koske myöskään häntä. Toivoisin, että valiokunta käsitellessään asiaa vähän selkeyttäisi sitä ja miettisi tätä problematiikkaa pikkuisen laajemminkin.

Sitten työllisyyspuolesta. Vaikka totesinkin, että yleislinja on ihan ok vihdoinkin ja on ihan hyvä näin, totta kai meillä on vielä suunnattomia ongelmia työttömyyden suhteen. Sanoisin edelleen, että suurimmat ongelmat tosiaankin ovat pitkäaikaistyöttömät, ikääntyvät pitkäaikaistyöttömät ja myös edelleen nuorisotyöttömyys.

Nuorista ensin totean sen verran, että totta kai on hieno juttu, että nuorisotyöttömyys on laskusuunnassa. Se on laskenut reippaammin, ja se on todella hyvä juttu siinä mielessä. Mutta ei saa tuudittautua siihen, että nyt se homma on hoi-

dossa, koska mielestäni yksikin nuori työtön on liikaa. Sen takia pitää edelleen kehittää niitä keinoja, joilla nuoret työllistyvät tätä päivää enemmän. Osa nuorista, joita on onnistunut ja jotka ovat saaneet hyvän koulutuspaikan, on saattanut saada hyvän työpaikan sen jälkeen, ja se on hieno juttu. Mutta sitten on myös marginaali, en tiedä, kuinka iso marginaali tässä tapauksessa, mutta sellaista nuorta porukkaa, joka kerta kaikkiaan ei ole vielä löytänyt omaa tietänsä. Se on ihan hyvä, että siihen sitten kehitellään oppisopimuksia, työpajajuttuja ja kaikkea muuta. Nuorisotyöttömyyttä ei saa kuitenkaan unohtaa, koska se on edelleenkin vakava asia.

Yksi seikka, mikä liittyy tähän — täytyy nyt tässä yhteydessä sanoa, kun kerran puhutaan talousarviosta — on se että uudistin talousarvioaloitteeni nuorisoyrittäjälainoista myös tänä vuonna; minä yritin sitä jo viime vuonna. Toivon, että sitkeä työ jossakin vaiheessa palkitaan ja esimerkiksi tällä tavalla pyritään edistämään nuorten työllisyyttä parempaan suuntaan. Tämä on tosi pieni keino, jos se tulisi, mutta se olisi yksi, ja pienistä puroistahan se iso jokikin syntyy.

Yksi myös nuorisoon, miksei muutenkin yhteiskuntaan, liittyvä ongelmakohta, jonka toivoisin viimeistään seuraavissa hallitusneuvotteiluissa tulevan esille, on se, että kun me nyt elämme pätikäyömaailmassa eli nuoret jatkuvasti useimmiten työllistyvät pätikäyösuhteeseen, eikä sen filosofian kannalta olisi reilua a) pyrkiä tietenkin tekemään entistä enemmän kokopäiväisiä työpaikkoja, mutta b) ainakin vähintään tehdä pätikäelämän edellytykset paremmiksi. Tällä hallituskaudella on jo parannettu näitä edellytyksiä, mikä mielestäni on hyvä, mutta yksi sellainen juttu, joka on vielä hoitamatta, on se, että tällä hetkellähän eläkettä ei kartu nuorille, jos he ovat alle 23-vuotiaita. Mielestäni tällaisessa maailmassa joka ikisen työsuhteen, tehtiin se minkä ikäisenä tahansa, täytyy kartuttaa eläkettä; se on ihan tärkeä asia.

Sitten edelleen on toive siitä, että sukupolvisopimusajattelu siinä suhteessa etenisi, että suositaisiin edelleen osa-aikaeläkkeelle siirtymisiä siinä mielessä, että nuoret palkattaisiin tilalle, ettei tämän tyyppisiä hyviä ideoita jätetä puolitiehen.

Muutama sana vielä pitkäaikaistyöttömyydestä. Mielestäni on todella hyvää se, että tätä yritetään hoitaa jatkuvasti ja tehdään räätälöityjä malleja. Minusta ei ollenkaan sovi hävetä sitä. On vähän omituista se, että kun otetaan tällainen

aktiivinen työvoimapolitiikka ylipäättään käyttöön, jotkut sitten vaan parjaavat ja sanovat: voi, kuinka huono juttu se on. Minusta ainakin tämän tyyppiset asiat ja ongelmat vaativat erityispohdintaa.

Muun muassa ed. Mähönen aiemmin käytti puheenvuoron, jossa hän pontevasti puhui siitä, että ei voi olla pelkästään yhteiskunnan tehtävä hoitaa työllisyyttä ja tiettyä vastuuta pitäisi siirtää myös yrityspuolelle ja erityisesti suuryrityspuolelle. Olen siinä todella paljon ed. Mähösen kanssa samaa mieltä. Olen jokin aika sitten kehittänyt termiä ”yritysten sosiaalinen vastuu”. Kun kerran eräässä paneelissa vaadin, että yrityksilläkin pitää olla sosiaalista vastuuta, minulle sanottiin vastaan, että oletpas sinä naurettava, koska yritysten pitää tuottaa ainoastaan voittoa ja niillä ei voi olla sosiaalista vastuuta. Mutta mielestäni sitä täytyy löytyä varsinkin näinä päivinä joiltakin suuryrityksiltä. Eihän tilanne voi olla niin, että yhteiskunta kouluttaa yrityksille nuorta, hyvää, osaavaa työvoimaa ja sitten sitä käytetään kymmenen vuotta ja heitetään pellolle ja yhteiskunta maksaa viulut. Ei se vaan kerta kaikkiaan toimi.

Tällaista sosiaalista vastuuta yrityksillä on esimerkiksi muissa maissa Euroopassa tällä hetkellä. Saksassa kuulemma on niin, että jos esimerkiksi jokin yritys siirtää tuotantoaan ulkomaille, se joutuu kotimaahan jäävälle irtisanotulle työntekijälle maksamaan korvausta 300 000 siitä hyvästä. Tämän tyyppistä pientä pakotetta täytyy löytyä myös tälle puolelle, että saadaan jollakin tavalla inhimillisesti ja oikeudenmukaisesti yhteiskunta pelaamaan. En ole ihan ainoa, joka näin ajattelee. Nimittäin tämä ajattelutapa on todellakin yleistynyt ympäri maailmaa ja Eurooppaa ja on tosissaan ruvettu huolestumaan siitä, että ei voi olla niin, että yritykset koko ajan vaan ulkoistavat tuotantokustannuksia ja sitten yhteiskunta maksaa viulut.

Arvoisa rouva puhemies! Yksi pieni asia vielä koskien toista talousarvioaloitettani, nimittäin eläinkokeet ja niille vaihtoehtoisten menetelmien etsiminen.

Tässä on taustana sellainen asia, että Suomen valtio on budjetoinut viime vuosina hyvinkin mitättömän pieniä summia siihen, että etsittäisiin vaihtoehtoja koe-eläinten käytölle. Se oli aiemmin 50 000 per vuosi, ja kahtena viime vuonna se on ollut 100 000. Se ei ole todellakaan tässä mitaluokassa mikään iso asia. Mutta hulluksi sen tekee se, että Suomi on samaan aikaan allekirjoittanut Euroopan neuvoston yleissopimuksen, jos-

sa Suomi sitoutuu etsimään vaihtoehtoisia menetelmiä eläinkokeille. Samaan aikaan Euroopan unionissa on tavoite puolittaa koe-eläinten määrä vuoteen 2000 mennessä. Jos me tosissaan haluamme tälle jotakin tehdä, nyt pitäisi enemmän ehkä löytyä budjetista kuin se 100 000 tähän asiaan.

Tämä on siinä mielessä ajankohtainen, että kun nykyään puhutaan eläinsuojelusta, valitettavasti helposti, jos sanoo sanan "eläinsuojelu", leimautuu joksikin minkkien vapaaksipäästäjäksi tai muuta, mitä todellakaan en oikein diggaa. En siis pidä siitä, että näitä päästellään vapaiksi, koska sitten koko hyvä asia leimautuu. Mutta se, minkä yhteiskunta voisi tehdä ja mitä meidän päättäjien pitää nähdä, on se, että jos asenteet muuttuvat ja ihmiset alkavat arvostaa tiettyjä asioita, silloin täytyy myös meidän nähdä se ja reagoida siihen eikä vähätellä niitä asioita. En nyt tarkoita mitään anarkistisia terroritekoja vaan esimerkiksi yleistä maltillisen ja normaalin nuoren asennetta, joka on usein hyvin myönteinen eläinsuojelulle. Muistatte, miten kävi silloin, kun esimerkiksi Euroopasta tuli julmia kuvia eläinkuljetuksista. Koko kansa reagoi siihen. Se oli kaikkien mielestä törkeätä ja väärin. Se oli yksi talousarvioaloiteasia.

Lopuksi, arvoisa rouva puhemies, Pirkanmaasta muutama sana. Meiltä Pirkanmaan edustajilta tulee yhteiset aloitteet, en niistä sen enempää puhu. Minusta on hienoa, että pystymme tekemään puolueisiin katsomatta porukalla yhteiset aloitteet tärkeiksi katsomistamme jutuista. Mutta on kaksi semmoista asiaa, jotka minusta ovat erityisen tärkeitä, jotka asiat eivät ole pelkästään edes alueellisia.

Toinen on tämä sairaanhoitopiirien erityisvaltionosuusasia, mikä tietää Pirkanmaalle esimerkiksi Taysiin 16 miljoonan markan leikkausta. Se ei ole hyvä asia, varsinkin kun samaan aikaan panostetaan siihen, että pitäisi lisätä kouluttaa lääkäreitä.

Toinen on oppisopimuspuoli. Kun nyt ruvettiin kiintöimään ammattitutkintotavoitteista koulutusta, se Pirkanmaalla sattui hyvin ikävästi aiheuttamaan semmoisia takaiskuja, että moni suunniteltu tapauskin jää toteutumatta. Ihmiset kuitenkin yleensä ovat tätä kautta työllistyneet. Eli me olemme kyllä ihan tosissamme koko porukka siitä huolissamme ja olemme myös tästä tehneet talousarvioaloitteen.

Arvoisa rouva puhemies, tässä kaikki tältä erää.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa rouva puhemies! Puutun puheenvuorossani pariin keskustelussa esiin tulleseensa asiaan käymättä toistamaan ryhmäpuheenvuorossamme esitettyjä suurempia linjauksia.

Lähden liikkeelle vihreän eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuorosta, vaikka valitettavasti salissa ei vihreitä kansanedustajia ole läsnä. Mutta tuossa puheenvuorossaan ed. Soininvaara aivan ydinsanomanaan toi esiin perustuloajatusta, jonka keskeisenä ideana hänellä oli se, että työtön voisi vastoin nykyistä käytäntöä hankkia pieniä ansiotuloja perusturvaansa menettämättä. Muutoksen tarpeesta olen hyvin monestakin syystä hänen kanssaan sinänsä samaa mieltä, mutta ihmettelin puhetta kuitenkin sitä taustaa vasten, että tämän hallituksen ratkaisut, joissa vihreät ovat olleet mukana, ovat johtaneet aivan päinvastaiseen suuntaan.

Työttömyysturvalain uudistuksen yhteydessä poistettiin kokonaan sovitellun päivärahan suojaosa eli se 750 markan kuukausiansio, jolla ei aiemmin ollut vaikutusta päivärahan määrään, eli osittain tämä ed. Soininvaaran nyt puheessaan peräänkuuluttama idea oli voimassa ennen nykyisen hallituksen toimia. Vihreät eivät myöskään tuota muutosta vastustaneet, ja esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksessa, jossa lakiesitystä käsiteltiin, ed. Soininvaara ei ollut vastalauseessa mukana. Ajattelenkin, eikö tuoloin olisi tullut pikemminkin nostaa tätä suojaosaa, jolloin olisi itse asiassa päästy juuri siihen malliin, josta ed. Soininvaara käyttää termiä perustulo.

Olisin toivonut tähän budjettiin sellaisia muutoksia, jotka olisivat näitä työllistämisen esteitä, työn teettämisen ja työn vastaanottamisen esteitä, poistaneet. Työllistämiseen liittyvä meillä poikkeuksellisen paljon erilaisia velvotteita. Olemme perheessämme parin vuoden sisällä kahteen kertaan etsineet kotitalouteemme lastenhoitajaa lehti-ilmoituksen avulla. Täytyy todeta, että olin kyllä surullinen siitä havainnosta, että joka ainoa lehti-ilmoituksen kautta työpaikkaan hakeutuja tarjoutui tekemään työtä pimeästi, aivan joka ainoa, sen takia, ettei menettäisi työttömyyskorvauksiaan tai eläkettään joissakin tapauksissa. Olemme kyllä sitten muita teitä, muun muassa työvoimatoimiston ja tuttavien kautta, saaneet aivan rehellisesti verotuksensa hoitavia

ammattilaisia näitä töitä hoitamaan. Mutta tällaisten kokemusten vuoksi olen valitettavasti ja vastentahtoisesti vakuuttunut siitä, että sosiaaliturvien väärinkäyttö on todellakin vakavasti otettava ongelma ja nykyjärjestelmämme, jossa sekä työn vastaanottaminen on kannattamatonta että työn teettämiseen liittyy hyvin monenlaisia velvotteita, ruokkii harmaan talouden houkuttelevuutta. Mielestäni todellakin tulevassa budjetissa olisi tullut tähän ongelmaan puuttua.

Totesin, että työllistämiseen liittyy hyvin paljon erilaisia velvotteita. Jos hyvätuloinen palkansaaja aikoo palkata toisen henkilön, hänen tulee ansaita ennen veroja yli kolminkertainen määrä lisää palkkaa voidakseen maksaa palkan tällä lisätulollaan. Tällaisen henkilön on maksettava oman ja maksamansa palkan perusteella yhteensä kaksitoista erilaista veroa ja maksua. Kaiken lisäksi hänen tulee hoitaa suuri määrä erilaista byrokratiaa: vakuutusten ottamisia, erilaisia pidätyksiä, varojen edelleen tilittämistä ja erilaisten syvontatietojen antamisia. Harmaan talouden syntymistä näissä olosuhteissa ei todellakaan tarvitse ihmetellä.

Mielestäni työllistämisen edellytyksiä tulisi parantaa. Kysymys ei ole vain kohtuuttoman ankaran verotuksen ja maksutason alentamisesta, vaan myös liian monimutkaiseksi päässeen järjestelmän perkaamisesta tavallisen yrityksen ja tavallisen kotitalouden hallittavissa olevaan muotoon. Moni etenkin pienempi yritys ei hyvästä tahdostaan huolimatta voi hallita nykyistä pykäläviidakkoa, ja täytyy todeta, että itselläni on ollut täysi työ pysyä ajan tasalla niiden maksujen suhteen, joita omassa kotitaloudessani olen maksanut esimerkiksi lastenhoitotyöstä tai kodin rakennukseen ja kunnossapitoon liittyvistä töistä. Kun aikoinaan ryhdyin ottamaan näistä maksuista selvää, niin omasta kotikaupungistani ei löytynyt sellaista virastoa, jossa olisi osattu kootusti kertoa kaikki kotitaloustyönantajan velvotteet. Kyselin näitä tietoja Kelasta, verotajalta, työvoimatoimistosta, paikallisen vakuutusyhtiön konttorista mutta missään ei osattu näitä luetella. Näihin eri virastoihin soitellessani kävi ilmi, että olen aika outo kummajainen näitä kysellessäni, koska yleensä pienessä kotiyhteisössä asiat hoidetaan pimeästi.

Maksuja on todellakin maksettava: lääninverovirastolle verot ja sosiaaliturvamaksu, eläkekassoille eläkevakuutusmaksut ja työttömyysvakuutusmaksut, vakuutuslaitoksille työtapaturmavakuutusmaksut ja työntekijän henkivakuutusmaksut. Jos vielä saa jotain tukea työvoima-

hallinnolta tai kotihoidon tukea tai yksityisen hoidon tukea, niin joudutaan tekemään tarvittavat tukihakemukset ja kuukausittaiset selvitykset työvoimatoimistoon ja Kelaan ja lisäksi tarvitaan vielä kunnan sosiaalitoimelta hakemuksesta hyväksyntä yksityisen hoidon työsopimukselle.

Valitettavasti hallituksen toimien ansiosta nyt ei enää riitä edes se, että kotitalous tai pientyönantaja hoitaa velvotteitaan vain yhden vakuutusyhtiön kautta. Hallitushan teki hiljattain sen muutoksen, että kotitalouden on maksettava eläkevakuutusmaksut. Esiintyvien taiteilijoiden eläkekassaan kuukausittain joka kuukauden 20 päivä ja sen lisäksi toiseen vakuutusyhtiöön työtapaturmavakuutusmaksut ja työttömyysvakuutusmaksut sekä henkivakuutusmaksut. Eli nykyisin aivan pienistäkin summista, vaikkapa jos koululaiselle maksaa 100 markan lastenhoitopalkan iltahoidosta, niin 16 markkaa on tilittävä tästä Taiteilijoiden eläkevakuutuskassaan. Ymmärrän hyvin, miksi tällaisia maksuja ei yleensä lähdetä käsittelemään, koska pienistä maksuista tilittävät eläkemaksut saattavat olla jopa pienempiä kuin pankin ottama palvelumaksu.

Eli hallitus on edennyt aivan päinvastaiseen suuntaan kuin mistä on puhuttu ja mitä on vaadittu — yhden luukun periaatetta. On edetty siihen suuntaan, että on lisätty niiden luukkujen määrää, mihin näitä erilaisia maksuja on hoidettava. Suunta on ollut aivan väärä.

Sitten toinen asia, johon haluan puuttua, on sama huoli, joka ed. Viitasella oli puheenvuorossaan, eli yliopistosairaaloiden erityisvaltionosuuksien leikkaaminen 110 miljoonalla markalla, josta leikkauksesta 100 miljoonaa markkaa kohdistuu siis lääketieteelliseen tutkimukseen ja 10 miljoonaa markkaa erikoislääkäreiden koulutukseen.

Tutkimukseen tarkoitettun erityisvaltionosuusrahan kautta suuri joukko lääkäreitä on tähän saakka päässyt irtautumaan omasta päivätyöstään keskittyäkseen päätoimisesti tutkimukseen, ja tämä on huomattavasti parantanut suomalaisen lääketieteellisen tutkimuksen laatua ja kansainvälistä merkittävyyttä. Nyt käsittelyssä olevan budjettisituksen sisältämä 28 prosentin vähennys lääketieteelliseen tutkimukseen tarkoitettua valtionosuudesta ei voi olla vaarantamatta suomalaisen korkeatasoisen ja kansainvälisesti tunnustetun lääketieteellisen tutkimuksen tulevaisuutta, ja kyllä se pitkällä tähtäimellä ja välillisesti uhkaa jatkossa myös väestömme terveyttä. Mielestäni tämä on hyvin lyhytnäköistä säästämistä.

Mikäli nyt sitten kuitenkin näissä sairaaloissa ja yliopistoissa tutkimustoimintaa halutaan nykyisessä laajuudessaan jatkaa, halutaan pitää yllä ne projektit, jotka ovat tälläkin hetkellä käynnissä, se merkitsee sitä, että rahaa täytyy löytää muista lähteistä, lähinnä silloin sairaaloita ylläpitävistä kunnista tai sitten potilailta suoraan. Nykyisen kuntatalouden näkymien valossa tämä vaihtoehto tuntuu kyllä täysin mahdottomalta.

Hallitus on korostanut eri yhteyksissä Suomen tulevaisuuden olevan korkeatasoisen tutkimuksen ja koulutuksen varassa. Mielestäni nämä budjettileikkaukset ovat selvästi tämän periaatteen vastaisia. Terveystieteiden järjestämisvastuu on kunnilla, mutta nyt valtiovalta on vetäytymässä vastuustaan nimenomaan kliinisen lääketieteen tutkimuksen rahoittamisessa.

Sosiaali- ja terveysministeriön lääkäriytyövoiman laskentatyöryhmän ehdotusten mukaan lääkärikoulutuksen aloituspaikkamääriä on nostettu viime aikoina ja tätä lisäystä on tällä hetkellä näköpiirissä olevan tarpeen mukaan suunniteltu jatkettavan edelleen ensi vuonna 470 uuteen opiskelijaan vuodessa. Samalla niin sosiaali- ja terveysministeriö kuin myös opetusministeriö ovat toivoneet erikoislääkärikoulutuksen tehostamista ja lisäämistä, koska lähinnä lääkärinkunnan ikäjakauman perusteella meillä lähi-vuosina on todellakin uhkaamassa spesialistipu-luilla erikoisaloilla. Tämä vaikuttaa aivan käytännössä kansalaisten arkeen, saavatko he niitä erikoislääkäripalveluita, joita he oman sairautensa hoidossa tarvitsevat.

Erityisvaltionosuuden kohdentamista on todellakin ehdotettu nimenomaan koulutuksen lisäämisen välineenä. Nyt ehdotetut budjettileikkaukset vaarantavat sekä lääkärin perus- että jatkokoulutuksen laadun, kun rahoitusta vähennetään ja samalla koulutettavien määrää aiotaan kuitenkin lisätä. Toivonkin, että valiokunnassa hyvin tarkoin tutkitaan tämän leikkauksen perusteet ja vaikutukset, ettei tällaisella lyhytnäköisellä säästämällä itse asiassa aiheutettaisi tulevaisuudessa kasaantuvia kustannuksia.

Ed. R y h ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Räsänen toi esille ajatuksen, että sosiaaliturvan väärinkäyttö on vakava ongelma. Mielestäni tätä ongelmaa on viime päivinä ja täälläkin salissa tämän keskustelun aikana liioiteltu ja paisuteltu aiheuttomasti. Minulla on sosiaalihuollon pitkä kokemus, ja sen perusteella voin sanoa, että sosiaalietuuksien alalla ei

tapahdu sen enempää virheitä kuin muussakaan inhimillisessä toiminnassa tai laajassa massahallinnossa.

Kaikkessa inhimillisessä toiminnassa tapahtuu sellaisia virheitä, joita ei soisi tapahtuvan, tapahtuu pankkimailmassa, liikemailmassa, jopa kirkollisessa toiminnassa, kaikkialla tapahtuu. En sitä sano tietenkään, ettei jokainen väärinkäyttö olisi tuomittava, ei se ole hyväksyttävää, mutta siitä täytyy lähteä, että minkään näköisellä poliisihallinnolla tai kyttämentaaliteetillä me emme voi häivyttää näitä. Sen tähden haluan korostaa sitä, että ei pidä ylireagoida eikä popularisoida tätäkään asiaa.

Eräs asia, joka on tullut esille, on nimenomaan se, että viranomaiset ovat syyttäneet, että lait eivät anna mahdollisuuksia riittävään yhteistoimintaan ja tietojärjestelmien käyttöön. Mielestäni esimerkiksi, jos puhutaan Kelasta, sairausvakuutuslain 68 § antaa täydellisen mahdollisuuden saada kaikkia salassa pidettäviäkin tietoja. Saman sortisia säännöksiä on työelämän lainsäädännössä ja kaikkialla. Kysymys on siitä, että viranomaiset eivät avoimesti ja riittävästi käytä näitä mahdollisuuksia ja tee hyvää yhteistyötä, vaikka kehittynyt tietoliikenne tänä päivänä antaa laajoja mahdollisuuksia poistaa näitä ongelmia. Jos viranomaiset käyttäisivät näitä yhteistyömuotoja ja lakien mahdollisuuksia, paljon voitettaisiin tässä asiassa.

Ed. R i n n e (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Sain ed. Räsänen puheenvuorosta sellaisen käsityksen, että hänelle työhön tulevat ihmiset olisivat halunneet samanaikaisesti nauttia korvauksia. Toivottavasti olen väärässä tässä, tarkoitan ed. Räsänen suhteen.

Jospa todella on näin, että sellainen kuva synnytetään, jos ihminen tulee ja omista oikeuksistaan juttlee. Kysyn suoraan: Olivatko he työttömyyskorvauksen nauttijoita, jotka halusivat olla pimeästi töissä eivätkä ilmoita työvoimatoimistoon, että he ottavat työn vastaan? Tällaisiako he olivat? (Ed. Räsänen: Tämmöisiä!) — Lukematon määrä, niinkö? En usko.

Ed. R ä s ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toistan vielä oman kokemukseni. Kahden vuoden sisällä meillä on ollut kaksi kertaa lehti-ilmoitus lastenhoitajan paikasta, ja joka ainoa työhön tarjoutuja tarjoutui tekemään työn pimeästi niin, että he samanaikaisesti nauttivat työttömyyskorvausta ja tekisivät pimeästi lastenhoitotyötä.

Sen sijaan työvoimatoimiston kautta, kun meillä on siellä ollut haku päällä, on toki tullut rehellisesti ja verokortilla työskentelijöitä. Tällaiseen työsuhteeseen olemme ilman muuta itsekin lähteneet ja tällaista hakeneet. Mutta valitettavasti tämä kuva on minulle tullut. Itsellenikin se on ollut kyllä vastentahtoisesti hyväksyttävä realiteetti.

Sosiaalietuuksien väärinkäytöstä vielä sen verran toteaisin, että en todellakaan ollut peräänkuuluttamassa ed. Ryhäsen mainitsemaa poliisi- tai kyttämentaliteettia, vaan toin asian esiin sen vuoksi, että meillä tällä hetkellä työttömälle työn vastaanottaminen ei ole aina kannattavaa. Mielestäni järjestelmää tulisi muuttaa niin, että työttömyyskorvauksen päälle voisi jonkin verran tienata, ilman että työttömyyskorvaus siitä heti lähtee tippumaan. Siinä mielessä kannatan ed. Soininvaaran perustulomallia.

Ed. J u r o l a : Arvoisa puhemies! Ensi vuoden talousarvio talouden tunnuslukujen valossa näyttää suhteellisen hyvältä. Ensi vuoden kasvuksi on ennakoitu 4 prosenttia. Talousarvio on tasapainossa, eikä uutta velkaa oteta. Vaikka julkinen talous saadaan tasapainoon, valtiontalous kokonaisuudessaan edelleen säilyy jonkin verran alijäämäisenä. Kotimainen kysyntä on edelleen voimakkaassa kasvussa, mikä on laske-massa työttömyyttä kohti puolittumista. Veroaste laskee valtiovarainministeriön mukaan 47:stä 45,8:aan. Talousarvio ei sisällä enää uusia leikkauksia. Hyvinvointivaltion perusteet ovat säilyneet, joittenkin ulkopuolisten arvioitsijoiden mukaan jopa parhaiten Pohjoismaissa. (Ed. Aitonieniemi: Demareilla on kaikilla sama johdantosa!) — Saattaa olla, en ole kaikkia puheita kerinnyt kuunnella.

Tällaisessa tilanteessa oppositiopolitiikka on vaikeaa. Täälläkin kuulluissa puheissa, erityisesti keskustan ryhmäpuheenvuorossa, oli kuultavissa melkoinen falskiuden maku. Toisaalta tänään kuunnelllessani ed. Jäätteenmäen puheenvuoroa täytyy todeta, että vaikka hän lähti varsin pessimististen mielikuvien avulla liikkeelle puhussaan muun muassa sairaanhoidon ja terveydenhuollon vaikeuksista, vanhustenhuollon kurjuudesta ja ihmisten pahoinvoinnista, hän päätyi ajatuksissaan siihen, että kaikki tämä ei ole rahalla ratkaistavissa, vaan on enemmänkin kysymys usein ihmisten ja yhteiskunnan, meidän kaikkien, asenteista.

Kun kesällä käytin aika runsaasti aikaa perehtymällä siihen, missä tilassa oikeasti esimerkiksi

Päijät-Hämeessä ovat sairaanhoito- ja terveydenhuoltopalvelut ja vanhustenhuoltopalvelut, vain aivan hyvällä omallatunnolla todeta, että vanhukset hoidetaan mielestäni hyvin ja erikoissairaanhoito, vaikka se esimerkiksi Päijät-Hämeessä hoidetaan halvemmin kuin missään muussa piirissä, toimii hyvin. Vanhustenhuoltoa olen joutunut seuraamaan usealla muullakin paikkakunnalla, kun edellistä sukupolvea on joutunut haudata saattamaan, joten täytyy rehellisesti todeta, että kuitenkin hyvä palvelujärjestelmämme edelleen on olemassa. Aina voi olla puutteita ja epäonnistuneita hoitoja, mutta peruspilarit ovat kunnossa. Meillä on edelleen kotihoito, meillä on edelleen kaikille avoin peruskoulu, ammatilliset paikat jne.

Mutta sitä tosiasiaa ei voi mitenkään kieltää, etteikö tavattoman moni tässä yhteiskunnassa voi huonosti, ja se, miten sen asian pystymme hoitamaan, on tosi vaikea, laaja-alainen kysymys.

Toissa lauantaina soitin eräälle ystävättärelle, joka oli juuri lomalla psykiatriselta osastolta vaikean masennuksen vuoksi. Hän kertoi yhteisestä tuttavastamme, joka myös oli ollut samassa paikassa. Molemmat saivat masennuskierteen siitä, kun laman aikana menettivät hyvät, pitkäaikaiset työpaikkansa. Tämän jälkeen menin lähikauppaan, jossa kassalta tullessani Securitasin mies oli aseensa kanssa vartioimassa, että kaikki sujuu hyvin. Tämä johtui siitä, että edellisenä lauantaina nuori, kaksikymppinen mies oli katkaistulla haulikolla yrittänyt saada kassasta rahaa ilmeisesti huumeita varten. Illalla, kun lähdin lenkille, lenkkiapolullani jouduin vielä nostamaan pystyyn umpihumalaista miestä, joka ei omin voimin sieltä ylös päässyt, joten samalle päivälle osui tavattoman paljon ikäviä asioita eikä mitenkään voinut välttää pohtimasta, mikä tässä yhteiskunnassa on pielessä, kun niin moni voi huonosti.

Näistäkin tapauksista voi suoraan sanoa, että ehkä masennukset olisi voitu välttää ilman lamaa ja työpaikkojen menoa. Miksi nuori mies tarttuu haulikkoon, on jo paljon monimutkaisempi juttu, ja se, miksi suomalainen juo, on ehkä vielä monimutkaisempi. Tässä ei voi syyttää mitään hallitusta, eikä keinoja löydy yksinomaan talousarvion kautta, vaan on, ikävä kyllä, kysymys yleisestä yhteiskunnallisesta kehityksestä, johon on erittäin vaikea lääkkeitä löytää.

Minäkin siirryn nyt paremmin makrotasolle ja totean, että ryhmien kesäkokouksien aikaan keskusteltiin niin meillä kuin varmasti muissakin

ryhmissä paljon talouden ylikuumenemisesta. Tämän päivän tilanne osoittaa, että tilanteet muuttuvat nopeasti. Nyt ne muuttuvat meidän ulkopuolisessa maailmassamme. Myllerrykset Venäjällä, Japanissa, Aasiassa yleensä ja Latinalaisessa Amerikassa ovat jo nyt vaikuttaneet kylä muun muassa siihen, että raaka-aineiden hinnat ovat laskeneet, ja se on auttanut suomalaista teollisuutta, koska tähän on raaka-aineköyhyä maa ja raaka-aineet saadaan nyt halvemmalla. Tämä on tietysti hillitsemässä inflaatiopelkoja ja estämässä koron nousua. Nyt siis ei enää puhuta ylikuumenemisesta.

Nyt keskustelemme siitä, minkälaiset vaikutukset myllerryksillä on Suomen talouteen ja talousarvion perusolettamuksiin ja minkälaisia epävakauden uhkia erityisesti Venäjällä on. Selväksi on tullut, että suuremmat uhat Suomen talouden tasapainolle tulevat Japanin ja Latinalaisen Amerikan kautta kuin Venäjän, jonka kanssa kauppa on vain 7 prosenttia ulkomaankaupastamme.

Etelä-Suomen Sanomat haastatteli eilen Merita Nordbankenin johtajaa Hans Dahlborgia, joka totesi muun muassa, että Suomi on saanut jo tilin Emu-jäsenyydestään. Hän toteaa muun muassa, että Suomi on saanut ennennäkemätöntä iloa Emu-jäsenyydestään keskellä Venäjän kriisiä. Kansainväliset pääomamarkkinat eivät enää arvioi Suomea maantieteellisen aseman perusteella. Aiemmin korot olisivat tässä tilanteessa nousseet. Tässäkin kysymyksessä näyttää siltä, että keskustan Emu-vastainen kanta on aika vaikeasti perusteltavissa.

Tähän saakka on siis pärjätty hyvin, mikä ei tietenkään merkitse sitä, etteikö huonompaankin kehitykseen pidä varautua. Eri asia on, voidaanko ylipäätään talousarviota rakentaa kauhukuvien varaan ja siten aiheuttaa epävakautta, joka voi itsessään jo johtaa kansalaisten luottamuksen vähentymiseen ja esimerkiksi kotimaisen kysynnän laskuun.

Johtaja Dahlborg kiinnitti huomiota erääseen toiseenkin seikkaan, nimittäin siihen, että pankkien ei pidä antaa luottoja liian halvalla. Huomion kiinnittäminen tähän seikkaan on mielestäni varsin tärkeää, koska missään tilanteessa emme tosiaankaan kaipaa uutta pankkikriisiä. Pankkien kilpailu on kovaa, ja kesällä kuului jo huolestuttavia viestejä marginaalien pienenemisistä kannattavuusrajojen alapuolelle. Jos suositeltavana marginaalina pidetään noin 2:ta prosenttia, Päijät-Hämeessä kesäkuussa jo lainatarjouksien marginaalit vaihtelivat 1,4:stä 1,8:aan.

Dahlborg toteaa, että kun kriisi mahdollisesti tulee, luotot vahingoittavat kaikkein nopeimmin pankkeja. Tämä siis minusta oli varsin aiheellista huolestumista.

On tietenkin toisaalta paradoksaalista miettiä, onko talouskasvumme 4 prosenttia vai 3,5 prosenttia vai pahimmoisillaan 2 prosenttia, kuten Etlä oli arvioinut kriisiennusteessaan, mitä kuitenkin Etläkin pitää epätodennäköisenä. Tämä tuntuu paradoksaaliselta siinä mielessä, että rajamme takana tilanne uhkaa kehittyä äärimmäisen huolestuttavaan suuntaan. Kun rajamme jo nyt on kaikkein suurimman elintason raja maailmassa, tämä ero kasvaa, mikä on tietystikin paitsi huolestuttavaa siinä mielessä, että epävakaudet ovat aina tällaisessa tilanteessa mahdollisia, myös siksi, että siellä monet miljoonat ihmiset ovat aivan erilaisessa tilanteessa kuin me täällä länsimaissa jokapäiväisen elantonsa suhteen.

En kuitenkaan usko, että Suomesta käsin siinänsä ja Suomen resursseilla tätä ongelmaa voidaan paljon mitenkään auttaa, paitsi niillä vanhoilla totutuilla keinoilla, mitä esimerkiksi lähiprojekteissa on jo tehty. Valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaosto oli esimerkiksi tutustumassa ympäristöprojekteihin, kuten jätevesien puhdistamisprojekteihin, lähialueilla. Voin todeta, että ainakin nämä olivat varsin hyvin toimineet. Kaikki muut lähialueprojektit lienevät saman tasoisia.

Arvoisa puhemies! Kiinnitän huomiota vielä kahteen yksittäiseen seikkaan, jotka molemmat mielestäni ovat menneet tai ovat menemässä pieleen nimenomaan tämän eduskuntakauden aikana.

Eläkkeiden osalta on tehty kansaneläkkeiden perusosan leikkaus, joka kokonaisuudessaankin on aiheuttanut paljon tyytymättömyyttä. Tätä säästötoimenpidettä tuskien mitenkään voi muuksi muuttaa. Viime vuonna tein kuitenkin lakialoitteen siitä, että niiden julkisen alan työntekijöiden osalta, joilta käytännössä pohjaosa on leikattu kahteen kertaan — ensiksi pohjaosan suuruinen työeläkkeen leikkaus suoritettiin eläkkeiden yhteensovittamisen yhteydessä ja toiseen kertaan pohjaosaa leikattiin uudistuksen yhteydessä — nykyisen lain voimassa ollessa tämä pohjaosa leikataan kuitenkin vain yhteen kertaan.

Sinisilmäisesti ajattelin viime vuonna, että kun on hyvä aloite, niin se otetaan käsittelyyn, vaikka siinä ei kovin monta nimeä ollutkaan. Kun näin ei ole tapahtunut, olen uudistamassa tätä aloitet-

ta ja tulen hakemaan ja keräämään siihen uusia nimiä. Uskon, että suhtaudutte asiaan myötmielisesti.

Toinen asia, joka uhkaa mennä pahasti pieleen, on täällä äskenkin esille tullut oppisopimuskoulutus. Erityisen suosittuja ainakin Päijät-Hämeessä ovat olleet nimenomaan ammattitutkinnot ja osatutkinnot, joita on suoritettu oppisopimuksen kautta. Oppisopimusten kautta on työllistynyt 90 prosenttia näistä ihmisistä.

Uusien koululakien mukaan ammattitutkinnot ja osatutkinnot siirtyvät lisäkoulutuksen piiriin ja tulevat kiintiöidyiksi. Tämä asia on varmasti mietittävä uudelleen, onko syytä pitää pelkissä perustutkinnoissa vai todellakin vanhaa perinteistä oppisopimuskoulutusta kehittää. Pahinta on, että tätä uudistusta on alettu soveltaa jo tämän vuoden puolella, ja kuten ed. Pia Viitanenkin sanoi, nyt joudutaan perumaan sellaisia oppisopimuksia, jotka on sovittu keväällä ja syksyllä alkaviksi, kun kiintiöissä ei enää ole varaa. Tähän asiaan on pakko palata muun muassa valtiovarainvaliokunnassa.

Minusta tässä asiassa tuntuu siltä, ettei ole niinkään kysymys rahasta, vaan pelkästään asenteesta siten, että opetusministeriö ei arvosta tätä ammattitutkintoa tai osatutkintoa ja on siksi siirtämässä tätä kiintiöitten piiriin.

Koska talousarviosta puhutaan vielä useaan kertaan syksyn aikana ja myös perusteita joudutaan varmasti moneen kertaan miettimään riippuen siitä, miten maailman kehitys tästä menee, minäkään en useampiin asioihin puutu, vaan luulen, että me kaikki kuitenkin toivomme vakaata kehitystä niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa.

Ed. Holopainen: Arvoisa rouva puhemies! Sateenkaarihallituksen neljäs ja tällä kertaa viimeinen budjetti päättyy sikäli hyvään lopputulokseen, että menot ja tulot ovat tasapainossa eikä lisävelkaa budjetin katteeksi tarvitse enää ottaa. Budjetin kasaaminen ei varmaankaan ole ollut helppoa, vaikka hallituspuolueiden linja näyttikin ulospäin jopa pelottavan yksituumaiselta.

Velkaantumiskiirteen katkaiseminen on välttämätöntä ja käsittääkseni sen tosiasian on hyväksynyt myös oppositio. Ristiriitaisen tunteen aiheutti ainakin minulle se, että keskustassa näyttää olevan kahta ilmaa. Ryhmäpuheenjohtaja ed. Saari kävi läpi pitkän listan budjettiin liittyviä asioita, ja ymmärsin, että lukuisiin määrärahoihin keskusta halusi muutoksia. Minulle jäi sellai-

nen kuva, että keskusta olisi kasvattamassa budjettia melko rajusti. Toisaalta ed. Aula kaipasi vastauspuheenvuorossaan ylijäämäistä budjettia, mikä saavutettaisiin joko menoja karsimalla tai tuloja lisäämällä. Näin kahden puheenvuoron välillä vallitsee varsin suuri ristiriita.

Perin vaikeaa on tehdä tyhjäksi sitä tosiasiaa, että budjetin yleislinja on oikea. Hallituksen edeltäjältään saama julmettu velkataakka ja jätityöttömyys ovat antaneet varsin vähän liikkumavaraa ja vaihtoehtoja tämän eduskuntakauden aikana. Lipposen sateenkaarihallituksen harjoittama yhteistyön kolmikantapolitiikka on luonut edellytyksiä pitkäjänteiselle talouspolitiikalle ja asioiden hoidolle, josta koko yhteiskunta on hyötynyt. Näin on jatkettava myös tulevaisuudessa, eikä sanelupolitiikalle ole jatkossakaan tilaa. Kiinnitän puheenvuorossani huomiota muutamiin budjetin sisältämiin ongelmiin ja esitän myös jossakin määrin kritiikkiä.

Arvoisa puhemies! Vuokrasäännöstelyn lakakaamisella toivottiin aikanaan saatavan helpotuksia asunto-ongelmiin. Niin aluksi näytti käyvän, mutta talouden elpessä on asiaan tullut myös sairaita piirteitä ja suoranaista ahneutta. Vuokria on korotettu sumeilematta, minkä seurauksena monet pienituloiset ovat joutuneet suoranaiseen ahdinkoon.

Tämän viikon tiistaina kertoi iltapäivälehti Turussa ilmenneestä tapauksesta, jossa kerrostalon asukkaiden vuokria nostettiin keskimäärin liki 100 prosenttia. Kiinteistösijoittaja totesi lehden mukaan, ettei hän ole mikään sosiaalitoimisto. Niinpä niin, kenenkään rahoja ne sosiaalitoimistot jakavat? Eivätkö ne ole meidän yhteisiä veromarkkojamme? Niilläkö tulisi tukea vuokrakeinottelua? Hurjin korotus kertomassani tapauksessa oli pienessä 29 neliön yksiössä, jossa vuokraa korotettiin peräti 128 prosenttia. Hinnankorotukset aloitettiin kaikkein köyhimmistä, iäkkäistä vanhuksista, joista osa allekirjoittikin uuden vuokrasopimuksen siinä pelossa, että menettävät muutoin asuntonsa. (Ed. Aittoniemi: Mikä mahtoi olla lähtökohta?) Tämän ymmärtää, kun vaihtoehtona esitettiin häätöä. — Mikä, ed. Aittoniemi, lähtökohta lieenee ollutkin, vallitseva olotila varmasti on se, mitä nämä vanhukset saavat eläkettä ja mikä heidän maksukykynsä on.

Yhteiskunnalla, siis meillä päättäjillä, on oltava vastuu, ettei tällaista pääse tapahtumaan. Pienituloisia ja turvattomia ihmisiä ei saa jättää markkinoiden ja ahneiden kiskurien armoille. Tällaisten tapausten estämiseksi on tehtävä pää-

töksiä ja palautettava tarvittaessa jopa jonkin asteinen vuokrasäännöstely.

Itä- ja Pohjois-Suomen työttömyys pysyy edelleen erittäin korkeana. Pohjois-Karjalan työttömyysluvut ovat edelleen yli 22 prosentin lukemissa ja eräissä kunnissa jopa yli 26 prosenttia.

Muuttoliike jatkuu vilkkaana. Kasvukeskukset kamppailevat asunto-, koulu-, terveydenhoito-, liikenne- ym. ongelmien kanssa. Muuttotapioikunnat painiskelevat sen sijaan palvelujen säilyttämisen ongelmien kanssa.

Tämänkin budjetin käsittelyn yhteydessä on puhuttu paljon aluepolitiikasta. Ymmärrän hyvin, että aluepolitiikka on nykyisin EU-painotteista ja EU:n myötä muuttunut yhä enemmän maakunnalliseksi ja ohjelmapainotteiseksi, jolloin EU-rahoituksen lisäksi on käytettävissä myös kansallista rahoitusta. Tästä huolimatta olen jo aiemmin peräänkuuluttanut kohdennettua aluepolitiikkaa EU-ohjelmapolitiikan rinnalle.

Nyt käsiteltävänä olevassa budjetissa on kuljetustukia leikattu huomattavassa määrin. Mielestäni se on väärin, sillä esimerkiksi pohjoiskarjalaisten tuotteiden pääsy markkinoille tulee paljon kalliimmaksi kuin rintamailla sijaitsevien yritysten tuotteiden. Yritysten välillä on 400—500 kilometrin eriarvoisuuden matka. Jotta yritykset voisivat lähteä kilpailuun samalta lähtöviivalta, ovat kuljetustuet välttämättömiä. Ihmettelenkin, miksi kuljetustukiin on käyty käsiksi.

Korkealla pysyvän työttömyyden alentuminen vaatii kuljetustukien lisäksi myös monia muita toimenpiteitä. On tehtävä yrittäminen houkuttelevaksi myös Itä- ja Pohjois-Suomessa. Olemme saaneet huomata, etteivät yrittäjille pelkästään kaunis asuinympäristö ja kalaisat vedet riitä.

Arvoisa puhemies! Hallitus on yksimielisesti tunnustanut Itä-Suomen erityisaseman ja luvannut myötätuntoa sen hankkeille. On tunnustettava, että jotakin näyttöä on. Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa hotelli Kolin 60 miljoonan peruskorjaus ja luontokeskushanke toteutuu. Suunnittelu on käynnissä ja hankkeen pitäisi olla vihkimiskunnossa ensi syyskuussa. Tästä erityisen kiitoksen ansaitsevat pääministeri Lipponen ja työministeri Jaakonsaari. Myös Joensuun tiedepuisto purjehtii myönteisissä tuulissa. En tiedä, olenko ollut liian optimistinen, mutta odotukseni ovat Itä-Suomi-painotteisuudesta olleet huomattavasti suuremmat.

Hallitus ja eduskunta ovat joutuneet toteutta-

maan tiukkaa taloudenpitoa, säästämistä ja leikkauksia. Näiden toimenpiteiden seurauksena tulevaisuuden näkymät ovat nyt entistä valoisammat, elleivät kansainväliset myllerrykset asioita toisiksi muuta. Tätä valoisuutta kaipaamme koko Suomeen. Jo nyt Suomen kuuluminen eurooppalaiseen perheeseen on luonut taloudellista vakautta, ja yhteinen raha vahvistaa sitä edelleen.

Positiivisista signaaleista huolimatta on kuitenkin muistettava, mitä kaikkea tiukasta taloudenpidosta on seurannut ja mitä se peittää alle. Yksi sellainen asia on se, että alempiasteisen tieverkoston kunto rapautuu vauhdilla. Samoin on käymässä yksityisteiden kunnan, ellei määrärahoja lisätä. Henkilöliikenne ja puutavarakuljetukset syövät teihin investoitua pääomaa hyvin nopeaan tahtiin, ja tiestö alkaa olla paikka paikoin tavattoman huonossa kunnossa. On välttämätöntä, että alempiasteisen tieverkoston kehittämiseen ja peruskorjaamiseen varataan jatkossa tuntuvat määrärahat.

Kuntien valtionosuuksien pieneneminen on aiheuttamassa monissa kunnissa monenlaisia ongelmia. Kunnat ovat jo ilmoittaneet vähentävänsä henkilökuntaansa, ja lisää vähennyksiä on odotettavissa. Tämä tietää sitä, että työttömyys paremminkin lisääntyy kuin vähenee jo ennestään korkean työttömyyden kunnissa.

En malta jälleen kerran olla muistuttamatta hoitohenkilöstön väsymisestä ylisuuren työtaakan alle, eivätkä tulevaisuudennäkymät alalla ole kovin hyvät. Hoitoalalla olisi tarvetta palkata lisää henkilöstöä, mutta siihen ei kunnissa yksinkertaisesti ole varaa, pikemminkin päinvastoin. Avuksi on valtion työllisyysrahoilla otettu kortistossa olevia ammattitaitoisia ihmisiä, mutta tietenkin alemmilla palkoilla. Toivon, että ministeri Backmanin työryhmä löytää oikeat lääkkeet, jotta palvelut voitaisiin turvata kaikkialla maassa.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan kritisoida pienimpien lääninoikeuksien lakkauttamissuunnitelmia, joista pari päivää sitten puhui myös ed. Karpio. Suunnitelmassahan on yhdistää kolme pienintä lääninoikeutta muihin lääninoikeuksiin. Kysymyksessähan ovat Mikkelin, Keski-Suomen ja Pohjois-Karjalan lääninoikeudet. Toimenpiteellä ei ole säästövaikutuksia. Myös muut perustelut ontuvat, sillä esimerkiksi Pohjois-Karjalan lääninoikeus on osoittautunut ratkaisuisaan tehokkaaksi, nopeaksi ja ammattitaitoiseksi. Yhdistyminen aiheuttaa eriarvoisuutta, kun päätöksenteko menee kansalaisista

yhä kauemmaksi. Tämähkö lie sitä läheisyysperiaatetta? Toimenpide aiheuttaa myös lääninoikeuksien henkilöstölle murheita. Sivutoimipisteiden korostamisella ei ole käytännössä mitään merkitystä, sillä niissä ei tulla pitämään kuitenkaan istuntoja.

Ed. Jari Koskinen: Rouva puhemies! Paljon on puhetta budjetista piisannut. Kun on kuunnellut osaa puheista, niin on tullut mieleen hämäläisen ja hattulalaisen Jaakko Juteinin sanat: "Ken vaivojansa vaikertaa, on vaivojensa vanki." Tässä maailmassa on vähän sillä tavalla, että jos näkee mörköjä joka paikassa, niin lopulta ehkä uskookin, että mörköjä on olemassa. Kuitenkaan kaikki eivät ole syylistyneet valittamiseen ja yhden positiivisen piirteen minä haluaisin tuoda esille!

Eilen illalla yhdentoista aikaan viimeisenä puhui ed. Suhola. Hänen puheenvuoronsa opposition puheenvuoroista oli erittäin iloinen poikeus. Siinä tuli, totta kai, kritiikkiä hallitusta kohtaan, niin kuin pitääkin, mutta kritiikki oli positiivista ja asenne oli oikea — oli positiivinen asenne. Puhetta oli oikein ilo kuunnella. Siinä mielessä terveisiä vain ed. Suholalle. Ylipäättään positiivisuudella ehkä voi voittaa tässä maailmassa enemmän hyviä asioita kuin pelkästään aina olemalla negatiivinen ja kaivamalla ilkeitä asioita esille.

Jos vielä jatkaa positiivisella linjalla, niin iloisia ja positiivisia me kai voimme olla sikäli, että valtion pitkäaikainen velkaantuminen loppuu ensi vuoden budjetissa. Voi sanoa, että Suomineestä tappi on ollut irti ja vettä on tullut veneeseen niin paljon, että äyskäröimään emme ole ehtineet. Nyt tämä velkaantumisen pysäyttävä tappi on kiinni, ja tästä lähtien meidän on syytä ruveta yhdessä äyskäröimään vettä pois veneestä ja sen jälkeen lähteä soutamaan kohti oikeaa suuntaa. Soutamisessa ei kyllä kaivata veneen keikuttajia eikä niitä, jotka soutavat väärään tahtiin tai väärään suuntaan. Tarvitaan yhteistä tahtia kohti yhteistä taivaanrantaa.

Toinen positiivinen asia on tietysti se, että verotus kevenee, ei paljon, mutta kuitenkin. Sehän on myös se tie, jolla meidän pitää jatkaa kohti eurooppalaista suuntaa, koska ei voi olla niin, että tässä maailmassa, missä pääomat, ihmiset ja tavarat liikkuvat vapaasti, koko ajan entistä vapaammin, olisi kovin suuria eroja esimerkiksi verotuksessa.

Täällä on puhuttu myös, voi sanoa, ikuisuusaiheesta eli yhteisöverokannasta, joka tällä het-

kellä on siis 28 prosenttia. Sekin on hyvä, mitä pidemmälle se pysyy samana, sillä sitä paremmin yritykset pystyvät ennustamaan tulevaisuuden, ja myös tämä luo vakautta. On myös esitelty erilaisia lukuja siitä, minkälaisia yhteisöverokantoja eri puolilla Eurooppaa on. On totta, että prosentit ovat erilaisia, mutta on myös erilaisia käytäntöjä, miten päädytään tulokseen, josta näitä prosentteja otetaan. Esimerkiksi Saksassa yhteisöverokanta on reippaasti yli 50 prosenttia, mutta kuitenkin yhteisöverot tuottavat vain noin 1 prosentin verran bruttokansantuotteesta. Suomessa taas tilanne on se, että 28 prosentin yhteisöverokannalla kerätään noin 3,5 prosenttia bruttokansantuotteesta veroja. Siinä mielessä voi miettiä, kumpi on oikeaa politiikkaa.

Jos me haluamme päästä eteenpäin työllisyyden parantamisessa, mikä on tietysti kaikkien tavoite — keinoja on tietysti erilaisia — yrittämiseen ja yrittäjyyteen pitää kannustaa. Meidän pitää kannustaa ihmisiä yrittämään, sillä vain terveet ja hyvät yritykset pystyvät työllistämään. Yhtenä, voisiko sanoa, viimeaikaisimpana ilmiönä ovat olleet uusyrityskeskukset, joita on Suomeen perustettu. Tällä hetkellä Suomessa on 30 uusyrityskeskusta. Esimerkiksi Hämeessä sellainen perustettiin keväällä. Neljän kuukauden toiminnan aikana tämän yrityskeskuksen alueelle syntyi 40 uutta yritystä ja noin 60 työpaikkaa. Tällä hetkellä jo näyttää siltä, että aika moni näistä uusista yrityksistä aikoo laajentaa toimintaansa ja jopa melko nopeasti, mikä taas lisää työpaikkoja.

Yrittäjyyden ilmapiiri on tärkeä siinäkin mielessä, että pitää kannustaa nuoria yrittämään, nuoria opiskelijoita yrittämään. Voi tietysti kysyä, onko tarpeeksi yrittäjyyskoulutusta eri oppilaitoksissa. Mielenkiintoinen esimerkki on se, että suomalaisista korkeakouluopiskelijoista vain muutama prosentti haluaa tai tavoittelee yrittäjäksi, kun taas yrittämisen luvatussa maassa, maassa, jossa kaikki on mahdollista, USA:ssa, on useita kymmeniä prosentteja opiskelijoista, jotka haluavat ryhtyä yrittäjiksi. Ehkä kulttuuri on siellä erilainen ja historia on erilainen, mutta joka tapauksessa Suomessakin pitää päästä siihen, että yrittäjyydessä päästään eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Maataloudesta täällä ed. Pulliainenkin jo puhui ja puhui myös siitä, että oli maatalouspoliittinen työryhmä. Se, mitä ed. Pulliainen puhui satovahingoista, oli ihan totta joka sana. On toinen asia myös, mistä pitää sanoa vähän maatalouspoliittisen työryhmän raportin

osalta, ja se on sukupolvenvaihdot. Työryhmän raportissa lueteltiin muutamia toimenpiteitä, joilla sukupolvenvaihdoksia voitaisiin suomalaisilla maataloilla edistää, mutta ne eivät valitettavasti ole menneet eteenpäin, valmistelu on edelleenkin kesken. Tässä on enää seitsemisen kuukautta vaaleihin. Toivotaan, että joitain esityksiä vielä tälle eduskunnalle tulee, koska tosiasiahan on tällä hetkellä se, että nykyisellä sukupolvenvaihdosten vauhdilla viimeinen maatala Suomessa lopettaa vuonna 2017. Siihen ei ole kuin 20 vuotta aikaa; se on lähempänä kuin luulaankaan.

Maataloudesta mielenkiintoinen esimerkki on budjetin sivulla 256, jolla esitellään laskelmia siitä, miten maataloustulo tilaa kohti on noussut. Tulos johtuu siitä, että kun tilojen määrä on vähentynyt, niin sitten lasketaan, että kun maataloustuki on tietyllä tasolla ja jakajia on vähemmän, niin maataloustulo olisi noussut. Tämä on eräänlainen tilastokikkailu. Tilastotiedettä opiskelleena voin todeta sen, että jos vaikka muutamakin maatalo lopettaa, joilla ei ole yhtään maataloustuloa, niin tämän perusteella jakajia on entistä vähemmän, mutta kuitenkin tulot eivät ole lisääntyneet yhtään.

En ymmärrä, millä tavalla tulot voisivat lisääntyä, jos ajatellaan, että tällä hetkellä maatalouden tulot muodostuvat kahdesta asiasta: ensinnäkin maataloustuesta, joka on noin 42 prosenttia maatalouden tuloista, ja taas toisaalta tuotteiden myyntihinnoista. Kun sekä tuet ovat vähentyneet että tuotteiden hinnat ovat pudonneet ja kun taas kustannukset ovat nousseet, niin sitä taustaa vasten tuntuu aika ihmeelliseltä, että ylipäätään maatalouden tulokehitys on ollut positiivinen.

Maataloudessa on monenkinlaisia uhkakuivia. Puhutaan Agenda 2000:sta ja siihen myös osittain liittyvistä vakavien vaikeuksien, 141 artiklan, neuvotteluista, jotka ovat myös meidän edessämme. Näistäkin uhkista uskon voivamme selviytyä. Sekin vaatii sitä kansallista yhteistyötä, missä meidän kaikkien pitää olla siinä samassa veneessä, ei keikuttamassa vaan soutamassa samaan suuntaan. Kysymys on joka tapauksessa maataloudessa laajasti ymmärrettyä koko suomalaisesta elintarvikeketjusta, kaikista niistä noin 300 000 työpaikasta, jotka ovat ketjussa pellostä pöytään.

Arvoisa puhemies! Lopuksi vielä vähän liikunnasta ja veikkausvoittovaroista. Koko 90-luvun ajan, jos tarkastelee sitä rahamäärää, mikä veikkausvoittovaroja on tullut ja miten niitä on

jaettu eri momenteille, niin kulttuuri on jatkuvasti kasvattanut osuuttaan, liikunta on pysynyt koko ajan suunnilleen samassa ja nuorisotyö myös. Prosentteina ottaen kulttuurin osuus on kasvanut huikeasti. Esimerkiksi vuonna 1991 kulttuuri sai veikkausvoittovaroista reippaat 500 miljoonaa markkaa. Nyt ollaan tasossa 1 200 miljoonaa markkaa eli reippaasti kaksinkertainen summa. Liikunnan osuus oli vuonna 1991 vajaat 500 miljoonaa markkaa. Ensi vuonna ollaan suunnilleen tasossa 450 miljoonaa markkaa.

Jos kerran aloitin positiivisuudella, niin ajattelin myös päättää positiivisuuteen. Jos edelleen Veikkauksen tuloskehitys menee hyvin ja jaettavaa syntyy lisää, olisiko vaihteeksi liikunnan ja nuorison vuoro? Eli pidetään kulttuurirahat siinä, missä ne tällä hetkellä ovat, mutta jos tulee uutta jaettavaa, se suunnataan ja ohjataan nuorisolle ja liikunnalle. Suomesahan on menossa monenlaisia kampanjoita, on Kunnossa kaiken ikää -kampanjaa, on Miljoonan kilon keikkaa jne. Kuitenkin tilanne on tällä hetkellä se, että me suomalaiset olemme ylipainoisia. Nuorisolla, niin koululaisilla kuin myös varusmiehillä, kunto on huono; se on heikentynyt koko ajan. Myös perinteisiä suomalaisia tauteja, puhutaan liikunta- ja tukielinten sairauksista tai sydän- ja verisuonitautien sairauksista, voitaisiin ehkäistä liikunnalla. Puutteita monissa suorituspaikoissa on olemassa, ja sen takia toivoo, että tulevaisuudessa voidaan satsata entistä enemmän niin vapaaehtoisen työn tukemiseen liikunta- ja nuorisjärjestöissä kuin myös erilaisten liikuntatilojen rakentamiseen.

Ed. J. Kukkonen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. C. Andersson (vastauspuheenvuoro):
Arvoisa puhemies! Halusin vain kommentoida ed. Jari Koskisen ajatuksia siitä, että kulttuuri on saanut enemmän rahaa kuin liikunta. Tosiasia on kuitenkin se, että koska valtion budjetti on ollut niin alijäämäinen, sellaiset kulttuurihankkeet, jotka aikaisemmin saivat budjetista rahoituksen, on siirretty veikkausvaroihin. Se on johtunut rahapulasta. Markkamääräisesti kulttuuri ja liikunta ovat pärjänneet suurin piirtein yhtä hyvin, joten näissä suhteissa ei ole mitään muutoksia liikunnan haitaksi ollut. Voi sanoa, että tänä vuonna ensimmäistä kertaa mutta ensi vuonna vähän enemmän liikuntamäärärahat ovat absoluuttisesti myöskin nousseet.

Ed. Jari Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. C. Anderssonin havainto oli osittain oikean suuntainen, mutta voisi tietysti heittää vastakysymyksen: Onko ed. Andersson samaa mieltä siitä, että tulevaisuudessa olisi liikunnan vuoro, jos kerran meillä meillä on näitä erilaisia kampanjoita: Kunnossa kaiken ikää ja Miljoonan kilon keikka ja mitä seuraavaksi keksitään? Ei se itsestään mene eteenpäin. Jos tehdään kampanjoita eikä ole sitten mitään, millä niitä viedään eteenpäin, kampanjat eivät onnistu.

Ed. Huutola: Arvoisa rouva puhemies! Valtion talousarvio on laadittu niin, että valtion velkaantumiskierre on katkaistu. Nyt on pääpuut olemassa jollekin uudelle. Tämä näyttäisi olevan ainut asia, johon oppositiokin on voinut yhtyä.

Lipposen hallituksen valitsema linja sopimusyhteiskunnan jatkamiseksi on antanut mahdollisuuden talouden ja hyvinvoinnin kasvuun. Keskustan kertaalleen romukoppaan heittänyt tulopoliittinen kokonaisratkaisumalli osoitti jälleen toimivuutensa. Ilman laajoja, koko yhteiskuntaa sitovia sopimuksia ei maattamme olisi nostettu suosta, jossa uimme korvia myöten. Lipposen hallitukselle on annettava tämän yhteistyön edistämistä kaikki tunnustus.

Olipa seuraava hallitus minkäläinen tahansa, tulee jatkossakin maattamme kehittää sopimusten kautta. Voimakas hyökkäys ammattiliittoja kohtaan johtaa vain huonoon tai erittäin huonoon lopputulokseen. Tämä kannattaisi muistaa myös Suomen keskustan markkinoidessaan työreformiansa. On turha luulo, että työntekijä on tasavertaisessa asemassa pienissä yrityksissä paikallista sopimusta tehtäessä. Itse olen ammatikseni hoitanut nimenomaisesti pienissä yrityksissä työsuhteisiin liittyviä asioita yhdeksän vuotta ayliikkeen toimitsijana. Täällä salissa ei viitsi kertoa ääneen niitä tekoja ja niitä sanoja, millä tavalla pienyrittäjät, hyvin monet monet pienyrittäjät, kohtelevat työntekijöitään. (Ed. Aittoniemi: Lapissa!) — Joka puolella, ed. Aittoniemi.

Uskon, että työntekijä ei ole tasavertaisessa asemassa eikä tasavertainen sopimuskumppani. Kysymyksessä ei ole sopiminen, vaan kysymyksessä on alistaminen. Käsitykseni mukaan tämän kaltainen työreformi menee vuosikymmeniä kehityksessä taaksepäin.

Toivoa sopisi, että myöskin jatkossa, jo ensi kevään aikana, käynnistetään uusi laaja tulopoliittinen kokonaisratkaisu, joka edelleen paran-

taa maan talouden tilannetta ja työllisyyskehitystä. Uskon, että se on se ainut oikea vaihtoehto, ja sitä varten on tehtävä toimia seuraavan talven aikana, jotta se myöskin onnistuisi.

Täällä on käyty kovaa keskustelua myöskin siitä, onko työttömyys alentunut ja minkä verran. Joka tapauksessa työttömyys on alentunut, vaikka tavoiteltuun työttömyyden puolittamiseen ei ole päästykään. Kasvukeskusten kehityksensä on ollut suhteellisen hyvä.

Edellä olen kertonut niistä asioista aika lyhyesti, joissa katson hallituksen onnistuneen mielestäni vähintäänkin kohtuullisesti ja joissakin asioissa jopa suhteellisen hyvin. Mutta seuraavaksi käsittelen niitä ongelma-alueita, mitä minun mielestäni tämäkään talousarvio ei täysin kata ja mitä tulevaisuudessa on katsottava tarkemmin.

Työttömyysturvan lainsäädännön osalta ei ole pystytty poistamaan niitä sammakoita, jotka selvästi estävät työllistymisen. Pätkätoiden tekeminen ei tietenkään saisi olla työmarkkinapoliittinen tavoite. Tosiasia on kuitenkin se, että pätkätyöt lisääntyvät tulevaisuudessa.

Palkan ja päivärahan yhteensovittamisen tulisi olla huomattavasti nykyistä joustavampaa. Käsitykseni mukaan kysymyksessä ei olisi kovin merkittävästi budjettia kasvattava toimenpide, vaan työllistämistä edistävä toimenpide. Lisäksi lomarahan jaksottamiseen liittyvät ongelmat olisi voinut poistaa niin, että työttömät olisivat tasavertaisessa asemassa. Tämäkään muutos ei kasvattaisi kovin merkittävästi valtion budjettia. Lomarahan jaksottamisesta on tehty aloite ed. Huotarilta. Toivoisin, että aloite saisi kannatusta keskuudessamme.

Hyvästä työllisyyskehityksestä huolimatta työpaikat eivät ole jakautuneet tasapuolisesti maan eri osien kesken. Lapissa on edelleenkin työttömänä yli 20 prosenttia työikäisestä väestöstä ja osassa kuntia lähes 50 prosenttia. Uskon, että meillä olisi ollut mahdollisuus kehittää ja laajentaa teollisuutta muuallakin kuin kasvukeskuksissa. Maamme luonnonvarojen, kuten Lapin malmioiden, hyödyntäminen on jäänyt vaille riittävää markkinointi- ja tutkimustoimintaa. Toivonkin, että kauppa- ja teollisuusministeriö osoittaisi Lapin liiton esityksen mukaisesti määrärahoja kaivostoimiston perustamiseksi Lapin te-keskuksen yhteyteen.

Näyttää siltä, että joka tapauksessa varoja on käytettävissä vähemmän kuin viime vuonna työllisyysperusteisiin määrärahoihin te-keskuksissa ja työvoimapiireissä. Jakoperusteita tulisi tar-

kastella uudelleen niin, että vaikeuksissa olevia te-keskuksia tuettaisiin entistä enemmän. Tämä siitäkkin huolimatta, että tiedän, että Lapin ja Itä-Suomen te-keskukset ja työvoimapiirit saavat kohtuullisen osan ja huomattavasti suuremman osan kuin monet muut piirit. Mutta on muistettava, että samanaikaisesti siellä myöskin ongelmat ovat suurimmat. Elikkä kyllä, totta kai, työvoimapolitiittisia toimia on suunnattava sinne, missä ovat ongelmatkin.

Arvoisa puhemies! Budjettiesityksessä on esitetty kuljetustuen poistamista, joka on ollut suuruudeltaan 16,3 miljoonaa markkaa. Tuolla ei ole valtiontalouden kannalta kovin suurta merkitystä, mutta yksittäisille pienyrittäjille, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin yrittäjille, sillä on joskus jopa ratkaisevakin merkitys. Kuljetustuen määrä on pienentynyt vuosittain vuoden 1991 jälkeen 165 miljoonasta 16,3 miljoonaan markkaan, vuosittain suurin piirtein tasavertaisin summin, siis myöskin Esko Ahon hallituksen aikana. Tukea on myönnetty pääsääntöisesti pienille ja keskisuurille yrityksille. Vuonna 1997 kuljetustukea oli myönnetty 460 yritykselle. Pääosa kuljetustuesta kuitenkin on myönnetty nimenomaisesti pienille yrityksille, siis enintään kymmenen työntekijää työllistävälle yritykselle. Toivonkin, että budjetissa otettaisiin uudelleen huomioon kuljetustuen merkitys aluepoliittisena tukena syrjäisten alueiden teollisuudelle ja yrittäjille. Uskon, että pienillä ja keskisuurilla yrityksillä on mahdollisuus käydä kaupaa ja suuntautua myös vientisektorille.

Arvoisa puhemies! Meidän tulee jatkossa suunnata varoja maamme uusteollistamiseen. Me emme voi jäädä katselemaan sivusta, kun markkinat jylläävät ja vievät maamme eteenpäin. Maatamme on jatkossakin pystyttävä kehittämään tasapuolisesti. Tutkimus- ja kehitystyötä on tehtävä valtion tukemana toimintana. Uusteollistaminen on parasta aluepolitiikkaa. Uskon, että kohteita löytyy maamme joka kolkasta. Valtionyhtiöiden myynnistä saatuja varoja tulee siirtää riskirahoitukseen, joka edesauttaa työllistämistä.

Arvoisa puhemies! Useissa puheenvuoroissa on myöskin viitattu Venäjän tämänhetkisiin ongelmiin ja siihen, miten ne vaikuttavat maamme talouteen. Lähestyisin ongelmaa myöskin teollisuuden ja sen toimintaedellytysten kannalta.

Suomessa käydään jatkuvasti keskustelua siitä, miten jatkossa maamme energiahuolto tulisi järjestää. Yhtenä vaihtoehtona on ollut maakaasun toimittaminen Venäjältä. Maakaasu onkin

varmasti yksi energiamuoto, jonka käyttömahdollisuuksia tulee lisätä. Mutta arvioitavaksi kuitenkin tulee, voiko teollisuus rakentaa energiahuoltonsa Venäjän kaasuväylien varaan joutuksen jatkuvasti ja alati epävakasta Venäjän ilmapiiristä.

Seuraavan hallituksen tulisi ratkaista mitä pikimmin energiahuoltoon liittyvät seikat turvaamaan maamme teollisuus. Ainakin osittain teollisuutemme odottaa energiapolitiittisia ratkaisuja, jotta investoinnit voitaisiin käynnistää. Esimerkiksi Tornion terästehtaan laajennushanke, suuruusluokaltaan 8,5 miljardia markkaa, on ainakin osittain kiinni energian saannista ja myös sen hinnasta.

Arvoisa puhemies! Ihan lopuksi oppisopimuskoulutuksesta ja useissa puheenvuoroissa puhutusta koulutuksen merkityksestä. EU-komissio julkisti vuoden 1996 elinikäisen oppimisen vuodeksi. Olemme Suomessa omaksuneet sen myös oikeaksi linjaksi. Olemme olleet huolissamme myös teollisuutemme ammattitaitoisen työvoiman tulevaisuudesta. Esimerkiksi rakennusalan järjestöt Rakennusliitto ja Rakennusteollisuuden keskusliitto ovat tehneet vuosia töitä alan ammattitaidon kohottamiseksi ammatillisen tutkintorakenteen kautta. Tutkintoja on suoritettu eri aloilla jo jonkin verran, mutta homma on kaiken kaikkiaan vasta alussa. Peruskoulutus pitää antaa ammatillisissa oppilaitoksissa. Tämän jälkeen paras jatko- ja täydennyskoulutusmuoto on oppisopimuskoulutus oikein hoidettuna.

Nyt budjettiesityksessä esitetään, että myös peruskoulun päättäneistä oppisopimuksin koulutettaisiin niin sanotun toisen asteen koulutuksen myötä noin 10 prosenttia. Minusta tuo linjaus on väärä. Oppisopimuskoulutusta tulisi lisätä nimenomaisesti toisen asteen koulutuksen päättäneille ja jo työelämässä oleville henkilöille niin, että oppisopimus tähtää tutkintoon, perustutkintoon, ammattitutkintoon tai erikoisammattitutkintoon. Ammattitaitoinen työvoima, laatu, on tulevaisuudessa yksi maamme kilpailutekijä.

Ed. T a h v a n a i n e n : Arvoisa puhemies! Ensi vuoden talousarvio syntyi ilman suurempia tuskia hallituksessa ja varmastikin juuri sen vuoksi, että se ei sisällä mitään suuria leikkauksia tulonsiirtoihin eikä myöskään muuten mullista ihmisten elämää kovinkaan kummoisesti. Toki välillisesti sillä voi olla vaikutuksia kuntatalouden kautta. Eduskuntakäsittely tulee varmasti

myös tämän vuoksi olemaan huomattavan paljon ripeämpi kuin aiemmin, ellei oppositio pääse jarruttamaan jossakin kohtaa asioita.

Valtion talousarvio on tasapainossa, ja jos talousarvio toteutuu suunnitellusti, ei velkaa ensi vuonna enää oteta. Tämä on hirvittävän hyvä asia, ja siksi on syytä tyytyväisyyteen hyvän yleisen talouspolitiikan toteutumisen suhteen. Oppositioakaan ei voi tätä linjaa moittia.

Alhaiset korot ja valtiontalouden tasapainotus ovat tuoneet työtä ja ihmisille uskoa tulevaisuuteen. Työttömyys puolittuu monilla alueilla maassamme, ja etenkin pääkaupunkiseutu on päässyt jaloilleen. Paljon on kuitenkin tehtävää. Maamme eri osat ovat nousseet laman kuristuksesta eri tahtiin. Taloudellinen ja työllisyystilanne on eteläisessä Suomessa hyvin erilainen kuin esimerkiksi Pohjois-Karjalassa, Kainuussa tai Lapissa. Kun pääkaupunkiseudulla tullaan työttömyys tavoitteiden mukaisesti puolittamaan, ei samaa tavoitetta voida pitää realistisena kotimaakunnassani Pohjois-Karjalassa vielä vuosikausiin.

On luonnollista, että kehitys markkinoille soveliaimmilla alueilla on nopeampaa kuin maamme reuna-alueilla. Junan veturin käyntiin saattaminen on ollut välttämätöntä, mutta seuraavana tulee vuoroon myös vaunujen liikkeellepano. Siihen tarvitaan kohdennettua uudenlaista aluepolitiikkaa. Maakuntakeskuksia on kannustettava kasvuun. Valtion on toimenpiteillään huolehdittava riittävistä resursseista. Maakuntien ja meidän päättäjien siellä taas on huolehdittava hyvien ja kehityskelpoisten hankkeiden synnyttämisestä.

Kuntien asema on tänä päivänä hyvin erilainen. Osa kunnista saavuttaa jatkuvan positiivisen vuosikatteen, toiset taas ovat jatkuvassa säästökierteessä. Valtionosuuksilla on tilannetta pyritty tasoittamaan. Harkinnanvaraiset valtionosuudet ovat olleet hyvä lisä kunnille, ja siksi hallitus teki viisaan päätöksen korottaessaan harkinnanvaraisten avustusten määrää ensi vuodelle. Harkinnanvaraisia avustuksia on haettu ensi vuodelle noin miljardin markan arvosta. Tarkoitettu määräraha ei tule riittämään korotuksestakaan huolimatta. Siksi valtiovarainvaliokunnan tulisi vielä harkita määrärahan korottamista budjettia käsitellessään. Myös jakopuusteet on syytä punnita hyvin tarkkaan.

Ministeri Backman toi esille viime viikolla kyselytunnilla, että harkinnanvaraisia määrärahoja tullaan jakamaan harvemmille kunnille ja hyvin harkituin perustein. Mielestäni tämä linjaus

on hyvä, sillä tukea tarvitsevat sellaiset kunnat kuin esimerkiksi Joensuu ja Vantaa, jotka joutuvat takaamaan palveluita laajalle väestöjoukolle hyvin niukoilla resursseilla.

Esimerkkinä voin kertoa Joensuusta, että 50 000 asukkaan kunnassa on 60 miljoonan markan vaje katettavana olosuhteissa, joissa veroäyri on 18,5 penniä ja työttömyys 22 prosenttia. Jos nämä luvut suhteutettaisiin Helsinkiin, olisi pääkaupungillamme 600 miljoonan markan vaje katettavana ja yli kaksi kertaa nykyistä enemmän työttömiä. Helsingillä tosin olisi mahdollisuus korottaa veroäyriään toisin kuin Joensuulla.

Koska taloudellinen tilanne on erittäin hyvä ja tulevaisuuden näkymät ovat positiiviset, on aika keskittyä tulevaisuuden haasteisiin. Pessimismin ja olemattomien uhkakuvien lietsonta keskustapuolueen tapaan on vastuutonta, etenkin kun uhkailuilla ei ole minkäänlaisia perusteita. Sen sijaan että uhkakuvia luotaisiin jatkuvasti, voidaan harrastaa tervettä kriittisyyttä niiden epäkohtien poistamiseksi, jotka kuitenkin nyky-Suomessa vallitsevat.

Asuntopolitiikkaan tulee keskittyä entistä intensiivisemmin, sillä asunto-ongelmat ovat kärjistyneet kasvun ja muuttoliikkeen myötä. Asunnoista on pulaa, ja tilannetta käytetään härskesti hyväksi. Vuokra-asuntojen hinnat ovat pilvissä, ja asuntojen välitykselläkin tehdään pelkkää bisnestä. Vuokralla asuminen ei yksinkertaisesti kannata.

Matala korkotaso on ollut maallemme hyvästä, mutta vuokra-asumiseen se on vaikuttanut vapaan hinnoittelun vuoksi negatiivisesti. Asuntolainan maksun ja vuokran erotus on nykyään minimaalisen pieni. On kannattavampaa ostaa asunto kuin muuttaa vuokralle asumaan, jos vain suinkin saa lainaa pankista. Mitä suuremmaksi perhe kasvaa, sen kannattavampaa omistusasuminen näyttää olevan.

Omistusasuminen on ollut suomalaisten ihanne ja tullee säilyttämään suhteellisen suuren osuuden asumisesta myös tulevaisuudessa. Omistusasuminen ei voi kuitenkaan olla määräävä asumismuoto tämän päivän patkutyöyhteiskunnassa. Siksi meidän tulee suosia erilaisia asumismuotoja ja saattaa ne kilpailukykyisiksi omistusasumisen kanssa.

Asuminen on myös yksi työelämän joustotekijä, vaikkei sitä työnantajapuoli aina näy ymmärtävän. Henkilö, jolla on asuntolainaa, on varmasti vastahakoisempi luopumaan eduistaan tai muuttamaan toiselle paikkakunnalle töihin kuin esimerkiksi hänen vuokralla asuva kollegansa.

Asuminen toimii tämän vuoksi myös työhön läh-dön esteenä.

Arvoisa puhemies! Hallitus on kaiken kaik-kiaan toiminut johdonmukaisesti ja viisaasti ja hoitanut talouspolitiikkaa hyvin kunniakkaasti eteenpäin. Työn tuloksena syntyvät hedelmät ovat alkaneet kypsyä, ja hyvä kehitys on kaik-kien nähtävissä.

Talouspolitiikan keskeisiä linjauksia ei voi kuitenkaan arvostella vääriksi, koska varteen-otettavia vaihtoehtoja ei näytä löytyvän. Ainakin suurimman oppositiopuolueen ryhmänjohtajalla oli keskiviikon tv-haastattelussa eväät vähissä. Luulisi, että oppositiopuolueen ryhmänjohtaja tietäisi, mitä ryhmän talouspolitiikan vaihtoehto tarkoittaa tai mitä kyseinen työreformi tarkoittaa. Mutta vastauksia näyttää tulevan hyvin vä-hän.

Hyvän talouspolitiikan toteutumisen rinnalla löytyy maastamme vielä korjattavaa, ja aiemmin mainitsinkin asuntoasian. Toisena kokonaisuutena on ehdottomasti köyhyyden ongelmaan puuttuminen ja sitä kautta pienimmillä eläkkeillä elävien ihmisten tilanteen korjaaminen.

Asumisen suhteen korkea vuokrataso on saa-tava tasaantumaan, ja keinona tulee käyttää vuokrankorotusten säätelyä ja sosiaalisen asun-totuotannon lisäystä. Me emme voi lähteä valtio-varainministeriön ehdottamalle linjalle, jonka mukaan koko asuntopolitiikka hoidetaan yksi-tyisen sektorin toimesta. Valtion on osallistutta-va sekä nyt että tulevaisuudessa aktiivisesti asun-totuotantoon ja asumisen tukemiseen.

Ed. Polvi: Arvoisa rouva puhemies! Kun tähän mennessä budjetista on käytetty jo runsaat sata puheenvuoroa ja muutama sata vastauspu-heenvuoroa, on varmaankin vaikea löytää mi-tään erityistä uutta tarkastelukulmaa. Sen sijaan erilaisia painotuksia varmaankin voidaan vielä esittää.

Hallituksen esitys ensi vuoden talousarvioksi jatkaa johdonmukaisesti hallitusohjelmassa so-vittua talouspoliittista linjaa, jolla pyritään kes-tävän talouskasvun edellytysten turvaamiseen, valtiontalouden vakauttamiseen ja työllisyyden parantamiseen. Harjoitettu talouspolitiikka on rakentunut kestäväälle pohjalle.

Edellisen hallituksen rapakuntoon jättämän valtiontalouden tervehdyttämisessä hallitus on saavuttanut tavoitteensa. Matala inflaatio on tu-kenut kilpailukykyä, alentanut korkotasoa ja sa-malla vauhdittanut investointeja ja helpottanut myös työttömyyttä. Työttömyys ei kuitenkaan

ole alentunut ennakoidulla nopeudella. Niinpä työttömyyden alentamisen tulee olla myös seu-raavan hallituksen keskeisin tavoite.

Harjoitetun talouspolitiikan tulokset antavat nyt ympäristössä tapahtuvien muutosten aikana edes hivenen selkänöjää, joskin hyvin vähän. Liikkumavara on edelleen verrattain kapea. Val-tion velkaantuneisuus on alentunut asetettujen tavoitteiden mukaisesti nopean kasvun ja toi-saalta myös mittavien leikkausten ansiosta.

Talouden tervehdyttämisessä saavutettua tu-losta himmentääkin osaltaan se, että osa aikai-semmasta vajeesta siirtyy kuntien harteille. Se joudutaan kattamaan lähinnä tasaverolla tai maksujen korotuksella. Se siirtää samalla rasi-tusta enemmän pienituloisten harteille.

Saavutettua tulosta himmentää myös se, että kehitys maan eri alueilla on voimakkaasti eriyty-nyt eikä kielteisen alueellisen kehityksen pysäyt-tämiseen löydy erityisiä lääkkeitä nyt käsittelyssä olevasta esityksestä. Valtiontalouden samaten kuin tuotannon kasvun vaikutukset laita-alueille ilmenevät hyvin hitaasti.

90-luvun alun talousromahdus on jättänyt seurauksensa myös talousarvion valmisteluprosessiin. Valmistelua hallitsee valtiovarainminis-terin virkakoneisto ja sen edustama ahdas, mil-tei pelkästään ekonomistinen näkökulma, jolle miltei koko yhteiskuntapolitiikka alistetaan. Se näyttää soveltuvan hyvin myös valtiovarainmi-nisteriölle, jonka asema tässä järjestelmässä ko-rostuu luonnollisestikin mutta minusta aivan pe-rusteettomasti.

Taloudellisen liikkumavaran kavennuttua ta-lousarvion valmistelussa käyttöön otettu niin sa-nottu kehysmenettely on kaventanut ja näivettä-nyt talousarvion valmistelun yhteydessä käytä-vää yhteiskuntapoliittista linjakeskustelua ja pai-nopisteiden valintaa. Sektorikohtainen ajattelu ja ministeriöiden välisten pelisääntöjen kunnioit-taminen näyttävät johtavan siihen, että yhteis-kuntapoliittiset linjaukset vetää lähinnä valtio-varainministeriö sopimalla asioista asianomai-sen substanssiministerin kanssa ilman, että siihen muut juurikaan hallituksessa puuttuvat. Nämä kahdenväliset linjaukset näyttävät muodostuvan sitten pääosin samalla koko hallituksen yhteisek-si tahdoksi, johon on enää vaikea myöhemmin puuttua, vaikka siihen näyttäisi olevan laajakin, melko yhtenäinen tahto. Minusta tuota väitettä-ni tukee tähän mennessä käyty keskustelu valtion tukeman asuntotuotannon rahoitusvaltuuksista.

Vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuorossa ai-van perustellusti arvosteltiin asuntorakennusra-

hojen myöntämisvaltuuksien riittämättömyyttä. Saman suuntaista kritiikkiä on esitetty myös monien muiden hallitusryhmien ja myös yksittäisten edustajien puheenvuoroissa. Tuo kritiikki on täysin perusteltua ja aiheellista.

Mistä johtuu myöntämisvaltuuden leikkaus nykytasoon verrattuna? Käydyk keskustelun aikanaan se on selvinnyt. Puheenvuorossaan ministeri Mönkäre totesi sopineensa asiasta yhdessä valtiovarainministeri Niinistön kanssa, joka puolestaan puheenvuorossaan kuittasi asian ja totesi, että kun asiasta oli budjettineuvotteluissa asianomaisen ministerin kanssa sovittu, siis Mönkäreen kanssa, ei asiasta tarvinnut enää budjettiriihessä väentää kättä.

Kun valtion tukeman asuntotuotannon rahoitusvaltuuksilla ei ole suoranaisia budjettitaloudellisia vaikutuksia, jää valtuuksien supistamisen ainoaksi perusteeksi ylikuumenemisen pelkääminen. Ylikuumeneminen näyttää muodostuneen lähinnä valtiovarainministeriön pelkäämäksi möröksi.

Minusta on selvää, että asuntotuotantomäärärahojen valtuuksien korottaminen on perusteltua. Se on välttämätöntä niin opiskelupaikkakuntien kuin muuttovoittoistenkin kuntien vuokra-asuntotarjonnan lisäämiseksi, mutta se on välttämätöntä myös monilla muilla paikkakunnilla vuokra-asuntokannan aikaansaamiseksi, koska painopiste asumisessa on selvästi siirtymässä vuokra-asumisen suuntaan. Se on välttämätöntä myös kohtuuttomien vuokrienkorotusten hillitsemiseksi lisäämällä vuokra-asuntotarjontaa.

Pelättyä ylikuumenemistä voidaan tarvittaessa ehkäistä asuntorahoituksen ja erityisesti perusparantamisrahoituksen ohjaamisella. Sillä voidaan helpottaa myös työttömyystilannetta erityisesti niillä alueilla, joilla ylikuumenemisestä ei ole merkkiäkään näkyvissä eikä myöskään työttömyys ole viime vuosien aikana merkittävästi alentunut vaan on jämähtänyt sille korkealle tasolle, jolle se edellisen hallituksen aikana saatettiin.

Myös on syytä todeta, että aravarakentaminen on Asuntorahaston kustannuskontrolloimaa rakentamista, joten se ei voi olla syyllinen rakennuskustannusten nousuunkaan. Lisäksi on syytä muistaa, että asuntorakentaminen lisää myös valtion tuloja niin arvonlisäveron kuin palkka- ja yhteisöveronkin muodossa eli periaatteessa valtiontalouden kannalta valtuuksien lisääminen on edullista ja perusteltua.

Puolitoista vuotta sitten valtioneuvosto totesi,

että Itä-Suomen asema muuhun maahan nähden on viime vuosina heikentynyt, ja päätti samalla kehityserojen kasvun pysäyttämiseksi edistää alueen taloutta ja työllisyyttä erityistoimenpitein. Samalla se edellytti, että asianomaiset ministeriöt huomioivat Itä-Suomen erityisaseman valtion talousarviota sekä muita päätöksiä tehtäessä. Hallitus nyt toistaa talousarvioesityksensä sanataarkasti vuosi sitten esittämänsä kannan, jonka mukaan hallitus tukee kehitykseltään heikompien alueiden, kuten Itä- ja Pohjois-Suomen, kehittämistä jne.

Mitään merkittävää erityisesti Itä-Suomeen kohdennettua panostusta on budjetista kuitenkin vaikea löytää. On kai kuitenkin syytä toivoa, että eri ministeriöt noudattavat tuota valtioneuvoston periaatepäätöstä niin, että jo moneen kertaan luvattu erityispanostus toteutuu kohdennettaessa varoja eri alueille näiden pitkien momenttien sisällä. Itä-Suomen muuhun maahan verrattuna taantuvan kehityksen katkaiseminen edellyttäisi väistämättä valtiotaloudelta oleellisesti järeämpiä toimenpiteitä kuin tähän mennessä on käytetty.

Pääministeri Lipponen ja myös työministeri Jaakonsaari ovat aivan oikein työttömyystilanteesta keskusteltaessa painottaneet myös työllisten määrän merkitystä ja sen kehitystä. Ne luvut antavat entistä suuremman aiheen huoleen nimenomaan Itä-Suomen osalta, erityisesti Pohjois-Savon osalta. Pohjois-Savon alueella huhtikuusta 95 viime vuoden huhtikuuhun mennessä työllisten määrä aleni 8,6 prosenttia, suurin alenus koko maan maakuntien alueella, ylivoimaisesti suurin. Samanaikaisesti kuitenkin maassa lisääntyivät työpaikat Tilastokeskuksen mukaan 120 200:lla muilla alueilla. Tosin menettäjiä oli myös Lappi aika suurena mutta erityisesti Pohjois-Savo.

Niin sanottu Itä-Suomi-työryhmä esitti joukon käyttökelpoisia keinoja. Työryhmän esittämät verotukselliset ratkaisut, kuten alueelle siirtyville yrityksille myönnettävä määräaikainen vapaa poisto-oikeus, voitaisiin toteuttaa nopeasti, eikä se muutaman vuoden aikajänteellä rasitaisi valtiontaloutta lainkaan. Sen sijaan se kohdalaisen nopealla aikataululla vähentäisi alueella työttömyyttä ja siitä aiheutuvia kustannuksia ja lisäksi myös verotuloja.

Esitykset näyttävät kuitenkin kilpistyneen yleensä lähinnä valtiovarainministerin vastustukseen. Kielteisen kannan perusteluna on mainittu muun muassa se, että eri alueilla ei voida soveltaa erilaisia verosäännöksiä. Tuo väite ja

perustehan on sinänsä täysin kestävä. Tällä hetkelläkin maassa noudatetaan eri alueille kohdennettuja erilaisia säännöksiä verotuksen osalta, ja niitä on laadittu myös tämän hallituksen aikana. Perustelu esitettyä tuossa muodossa on täysin kestävä ja aiheellinen.

Talousarvioesityksen mukaan valtionyhtiöiden omistajapolitiikassa tavoitteena on yhtiöiden pääomahuollon turvaaminen siten, että omistajarakennetta kehitetään yhtiöiden vakautta kehitystä ja työllistämismahdollisuuksia tukevalla tavalla ja myyntituloja kohdennetaan tutkimus- ja tuotekehitystoimintaan ottaen huomioon pk-sektorin tarpeet ja mahdollisuudet. Lähtökohta on aivan oikein ja kauniisti muotoiltu.

Tuota periaatetta käytäntöön sovellettaessa on kuitenkin pidettävä lähtökohtana, että tukea kohdennetaan myös alueellisesti tietyllä tavalla tasapainoisesti. Sen lisäksi osa valtionyhtiöiden myyntituloista tulee jatkossa kohdentaa myös infrastruktuurin rakentamiseen, jolla voidaan tukea alueellisten kehityserojen tasoittamista. Hyväksyttävänä sen sijaan ei voi pitää yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukemiseen osoitettavan määrärahan leikkaamista eikä myöskään alueellisen kuljetustuen lakkauttamista. Niiden säilyttäminen on vähintään, millä voidaan edes osaksi rajoittaa kehityserojen kasvua eri alueilla.

Suurin huolenaihe talousarvioesityksessä liittyy julkisten palvelujen rahoituksen turvaamiseen ensi vuonna ja myös pidemmällä aikavälillä. Niin sanottujen hyvinvointipalvelujen tuottamisesta ja järjestämisestä vastaavat pääsääntöisesti kunnat, joiden talous on nyt voimakkaassa syöksykierteessä. Niinpä talousarvioesityksessä todetaan aivan oikein, että kuntien ja kuntayhtymien talous heikkeni vuonna 97 valtionosuusleikkausten ja kunnallisveron vähenemisen ja toisaalta lisääntyneiden velvoitteiden seurauksena. Yhteensä laskettu vuosikate laski 11 miljardista 7,5 miljardiin markkaan. Edellä mainittu pitää varmaan paikkansa ja osoittaa samalla, että syöksy on ollut verrattain nopea.

Tämän vuoden osalta esityksessä arvioidaan, että kuntien vuosikate pysyy toteutetuista valtionosuuksien leikkauksista, yhteisöveron jakoperusteiden muutoksista ja kuntien lisääntyvistä velvoitteista huolimatta edellisen vuoden tasolla. Sitä arviota rohkenen epäillä. Ehkä tarkemman analyysin kunnallistalouden tilasta, kuin budjet-tiesityksestä ilmenee, esitteli ed. Manninen puheenvuorossaan.

Ensi vuotta koskevassa arviossa aivan oikein todetaan, että kuntien ja kuntayhtymien talous heikkenee ja eriytyy entisestään. Valitettavasti talousarvioesitys ei tarjoa ratkaisua tuon kielteisen kehityksen katkaisemiseen. Niinpä monissa kunnissa ensi vuoden aikana peruspalvelujen saatavuus vaikeutuu ja myös taso laskee. Se tulee väistämättä näkymään muun muassa sairaanhoitoon pääsyä jonottavien pitenevinä odotusaikoina.

Myös arviota siitä, että kunnallisen henkilöstön määrä alenisi ensi vuoden aikana 10 000 hengellä, pidän alakanttiin tehtynä. En usko, että kunnissa on valmiutta niin suuriin veroprosentin korotuksiin, että henkilöstön kevennykset kyettäisiin rajaamaan tuohon määrään. Joka tapauksessa tällä hetkellä on nähtävissä, että kunnallisten palvelujen rahoitusta ei kyetä pidemmällä aikavälillä turvaamaan mahdollisilla maksujen tai kunnallisveroprosentin korotuksilla eikä vähäisillä tehtäväjakojen tarkistuksilla. Sen vuoksi viimeistään seuraavassa hallitusohjelmassa on sovittava pysyvällä tavalla kuntien ja valtion välisestä tehtäväjaosta ja kuntien tuottamien peruspalvelujen rahoitus pohjan turvaamisesta. Se edellyttää väistämättä puuttumista niin kunnallisveron kuin muidenkin verojen rakenteeseen ja niiden tuoton uudelleenjakamista.

Talousarvioon sisältyy myös myönteistä.

Veroratkaisut ovat nyt oikean suuntaisia, myös aikaisempaa oikeudenmukaisempia. Kevennykset painottuvat jonkin verran pienituloisten suuntaan, ja myös edellisen hallituksen aikana käyttöön otettua eläkeläisten ylimääräistä sairausvakuutusmaksua puretaan edes osittain.

Vähäisenä mutta myönteisenä yksityiskohtana on myös syytä todeta, että takausvelan koron vähennyskelpoisuus verotuksessa toteutuu, josta asiasta myös aikaisemmin tein toivomusaloitteen. Vähennyskelpoisuus tosin rajautuu vain elinkeinotoimintaan otetun takausvelan korkoon. Sekin on kuitenkin jonkinasteinen helpotus niille, jotka edellisen hallituksen aikana talousromahduksen ja konkurssiaallon seurauksena jäivät kohtuuttomaan takausvastuuseen, jota maksavat vielä vuosia tästä eteenpäin.

Ed. M ö l s ä : Arvoisa puhemies! Heti alkuun täytyy todeta, kun olen kuunnellut näitä puheenvuoroja, että ihmettelen, että kritiikki budjettia kohtaan koetaan pessimismin luomiseksi. Sitähän se ei välttämättä tietenkään ole. Minusta on kysymys siitä, että ne, jotka kritisoivat talousnä-

kymmiä, jotka budjettiin liittyvät, ovat enemmänkin realismin kuin pessimismin kannalla.

Oma lähtökohtani budjettiarvioon on siinä, että se on tämän hallituksen viimeinen, se on sen neljäs budjettiesitys ja sitä kautta tuloksia voidaan arvioida entistä kriittisemmin. Toisena lähtökohtana minulla on nimenomaan se, että tämän hallituksen aikana ja jo sitä ennen vuodesta 1993 lähtien maassa on vallinnut ennätyskasvu. Tämä kasvu keskimäärinkin yltää 5 prosenttiin, joka on juuri sama kasvuvauhti, jonka avulla presidentti Ahtisaaren valitseman työllisyysryhmän johtaja Pekkanen ilmoitti sanoen, että sillä Suomen työttömyys pystytään hoitamaan.

Tämän hallituksen yleinen ja julkinen teema lähdetessä työhön oli, että se on työllisyyden ja yhteisvastuun hallitus. Tukeudun tässä yhteydessä Suomen Pankin arvioon siitä, miten tässä on onnistuttu. Se kaavio, jonka Suomen Pankin tutkijat ovat esittäneet, osoittaa, että yhteiskunnan tukivaroin hoidettavia ihmisiä tänä päivänä on noin 600 000, toisin sanoen yhteiskunnan varoin hoidettavia. Ja kun tämä hallitus aloitti, vastaava vertaileva luku oli 670 000. Tietenkin tilastoja on monenlaisia, mutta tämän tilaston valossa voidaan sanoa, että puolittamisurasta, johon on tähdätty, ollaan toki kaukana.

Toinen seikka, joka oli erinomaisen keskeisenä, on tietysti valtion velan kuriin saaminen. Teoriassa minusta hallitus on siinä onnistunut, koska tämä viimeinen budjettiesitys osoittaa, että valtion lisävelkaantumisen on saatu hallintaan. Kysymyksiä ja pessimismiä tätä arviota kohtaan kuitenkin lisää se, että hallitus on itse ilmoittanut, että budjetissa on kuitenkin edelleen 5—7 miljardin markan rakenteellinen alijäämä. Toisin sanoen budjettia tältä osin on tasapainotettu keinotekoisikin kautta.

Itse muistan sen ajan, kun sinipunahallitus teki viimeisen budjetin, jonka piti olla ylijäämäinen muistaakseni 20 miljardia markkaa. Kun se toteutui vuoden 90 aikana, niin tosiasia oli valitettavasti kyllä se, että budjetin alijäämä kasvoi 30 miljardiin markkaan. Väistämättä tämä asia tulee mieleen, kun tätäkin budjettia arvioi. Jokainen tietää, mihin vuoden 91 budjetti johti. Se johti ennätysyävään lamaan, pankkikriisiin ja moniin muihin inhimillisiin kärsimyksiin.

Tämän päivän tilanteeseen täytyy lisätä se, että minusta täällä on ihan aiheellisesti ja vakavasti pohdittu myös ulkoisia uhkia, jotka ovat koko ajan kasvamaan päin. Kun edellisen kerran 90-luvulla lama Suomen tavallaan yllätti, niin kyllä valitettavasti nyt olemme hiukan samassa

tilanteessa. Muistan, kuinka silloin Kalevi Sorsa eräässä haastattelussa totesi, kun Euroopassa lama jo vallitsi, että Suomi taitaa selviytyä lamas-ta kuin koira veräjästä. Edelleen korostan, että jokainen muistaa, miten tässä asiassa kävi.

Myös sillä, että 90-luvun aikana Suomi on liittynyt EU:n ja viimeksi Emun jäseneksi, on ymmärtääkseni haettu sekä taloudellista että muunlaista turvaa Suomelle. Mutta kun ajattelee näitä uhkia, jotka meitä tänä päivänä ympäröivät, niin valitettavasti näyttää siltä, että enemmänkin sekä Emu että EU ovat muodostumassa puskuriksi näille uhille. Ja kun tämä puskuri murtuu ja jos Suomessa ei ole tätä asiaa ymmärretty, niin kyllä seuraukset ovat vielä kauheammat kuin 90-luvun alun laman aikana.

Edelleen tässä yhteydessä viitataan taloudelliseen kasvuun, joka on vuodesta 93 lähtien jatkunut erittäin voimakkaana. Mutta kyllä minusta tässä talossa kaikkien täytyy tietää ja ymmärtää se, että tällainen tilanne ei jatku ikuisesti. Oma muistikuvani on se, että tällaisten taloussyklien vaihtelu on 6—7 vuotta, jolloin nousukaudesta siirrytään jonkin asteisen laman aikakauteen. Jos näissä olosuhteissa, kun nyt on pitkään jatkunut noususuhdanne, siirrytään laskusuhdanteen kauteen ja meillä työttömyys on edelleen sitä luokkaa kuin on — vaikka valtio ei toisaalta enää ota lisää velkaa, edelleen kuitenkin on 400 miljardin markan velkataakka jäljellä — minusta ihan aiheellista ja oikein on myös sitä asiaa arvioida, miten Suomen niissä olosuhteissa tulee käymään.

Oikeastaan tässä on kooste siitä, mitä ymmärtääkseni keskusta on tämän budjetin osalta kritisoinut. Se ei ole ollut pessimismin luomista, vaan nimenomaan tosiasioden huomioon ottamista, jotka toki saattavat tulla vaikuttamaan Suomen tulevaan kehitykseen.

Kun me olemme kritisoineet sitä, että rakenteellisia uudistuksia ei ole tehty, niin se on tarkoittanut sitä, että jos meidän taloutemme on kasvanut ja meillä on ollut mahdollisuus hoitaa asioita eri tavalla, tehdä rakenteellisia uudistuksia, niin jostakin syystä tämän hallituksen aikana näitä kuitenkin ei näissä olosuhteissa ole tehty. On aivan selvää, että vaikeammassa tilanteessa laskusuhdanteen aikana uudistusten tekeminen on entistä vaikeampaa.

Sen sijaan uudistusten tilalle on tarjottu vuositaisia säästöjä, joita tämäkin budjetti pitää sisällään, leikkauksia ja edelleen ehkä jonkinlaisena porkkanana verohelpotuksia. Mutta sanoisin kyllä päinvastoin kuin edellinen puhui, että verohelpotukset ovat kohdentuneet suurituloisille,

eikä minusta sen sanominen ole politiikantekoa tässä yhteydessä vaan nimenomaan tilastollisesti nähtävissä oleva asia.

Leikkausten ja säästöjen seurauksena on tietysti ollut se, että julkisten palvelujen taso on heikentynyt. Minusta nimenomaan ed. Polvi äsken ansiokkaasti kertoi kuntien tilanteen. Kunnat ovat peruspalvelujen järjestäjiä, ja nimenomaan kuntien taloudellinen tilanne on erinomaisen vaikea ja entisestään huonontuva. Minusta säästölinja on johtanut aivan todistettavasti siihen, että suomalaisten tuloerot ovat kasvaneet ja nimenomaan alueellinen kehitys on eriarvoistunut. Tämä ei ole opposition katteetonta kritiikkiä. Jos oikein kuulin, niin kaikki äskeiset hallituspuolueiden edustajat olivat tässä asiassa samaa mieltä. Tämä on johtanut siihen, että meillä on käynnissä varsin epäterve muuttopolitiikka, mikä taas on johtanut siihen, että ylimääräisiä, turhia infrakustannuksia on tullut alueille, joille muutto kohdentuu. On selvää, että näilläkin alueilla sillä rahalla olisi ollut muun muassa peruspalveluissa toki tärkeämpääkin käyttöä.

Arvoisa puhemies! Ottaisin yhtenä yksittäisenä pääluokkakohdana esille varsin murheellisen pääluokan, joka on maatalouspääluokka. Monista puheista huolimatta on varsin selvää, että leikkauslinja jatkuu todella rajuna tämän pääluokan kohdalla. Kansallisesta tukipaketista on leikattu 258 miljoonaa markkaa, joka johtuu siitä, että alun perin tässä sopimuksessa, jonka Suomi EU:n kanssa teki, sovittiin siirtymäkauden tukien leikkauksesta. Tämän lisäksi tämä hallitus ensi töikseen tästä pohjasta karsi pois 750 miljoonaa markkaa.

Kaikki tämä leikkausfilosofia perustui siihen, että EU-jäsenyydessä oletettiin maataloudessa toteutuvan tietty hinta- ja kustannustaso. Tämä oli oletus, jonka tänä päivänä tiedämme pettäneen pahasti. (Ed. Rinne: Se tiedettiin jo silloin!) — Se ehkä tiedettiin silloin, mutta siitä huolimatta tällainen oletusratkaisu tehtiin. — Tämä on johtanut siihen, että viljelijäväestön tulot ovat alentuneet 10 prosentilla, kun juuri äsken tulleen tiedon mukaan muun väestön tulotaso on nousut 3 prosenttia.

Ministeri Hemilä on valinnut sellaisen taktikan, että kun hänelle näistä epäkohdista puhuu, hän kääntää viisaasti asian siihen, että hyökkäys on paras puolustus. Hän on vedonnut siihen, että valtiovallan tehtävä on huolehtia tuista ja sekä viljelijöitten että markkinointijärjestöjen markkinahinnoista. Mutta edelleen muistutan siitä, että kun markkinahinta- ja kustannusarvioita

tehtiin, ne olivat puhtaasti poliittisia arvioita, joista tänä päivänä ei vastuuta kann enää kukaan. Tuntuu siltä, että mitä pitemmälle tämänkin hallituksen toiminta tässä suhteessa on mennyt, niin entistä todennäköisemmäksi käy se, että sitoutumattoman ministerin kyky kantaa vastuuta tehdyistä päätöksistä on osoittautunut erinomaisen huonoksi. Tällaisena vuotena, kun maata on kohtaamassa, voisiko sanoa, historiallinen kato, joka on johtanut entistä korkeampaan kustannuskehitykseen, niin olisi ollut erinomainen tilaisuus oikaista ne virheet, joita tältä osin on tehty ja palauttaa jo leikattuja rahoja näihin EU-sopimuksen mukaisiin kansallisiin tukivaroihin.

Arvoisa puhemies! On selvää, että budjetti pitää sisällään kritiikin aihetta, ja se on sitä tietysti saanutkin. On selvää, että kun budjetti on laajan hallituspohjan valmisteleva, niin täällä vallitsee pieni epäsuhta siinä, että kritiikki tulee hyvin kapealta sektorilta. Mutta se ei tietenkään kritiikin merkitystä saa vähentää ja varsinkaan summentaa hallituspuolueitten edustajien näkemystä budjetin sisällöstä. Sisäisiä muutoksia budjetti olisi vaatinut. Itse pidän tätä melko selvänä vaalibudjettina syistä, jotka alussa mainitsin, mutta sanoisin kuitenkin, että pahinta nimenomaan on se, että jos tämän budjetin niin sanottu pohja pettää, joudumme kokemaan mallin 91, joka sekin oli täällä talossa tehty vaalibudjetti.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. R i n n e : Rouva puhemies! Meillähän ei ole mitään kiirettä. Eikö se niin ole, edustajatoveri Aittoniemi, että minun puheeni on melkein kuin musiikkia siihen nähden, mitä voi kotona tulla, kun tältä reissulta tullaan takaisin.

Aloittaisin lainauksella, joka on tämän lyhyen puheenvuoroni johdanto, ja tämä on suora lainaus lehdestä: "Kaupunginosaamme on ilmaantunut työttömien paskasakki. Toivon, ettei kukaan tee mitään heidän työllistämisekseen." Tähän on siis tultu. Tästä ei ole kovin pitkä matka paljon pahempaan. Täällä edustajatoveri Räsänen otti tämän päivän aikana esille, että hän oli lehti-ilmoituksella hakenut työntekijöitä, ja sitten paljastui, että nämä ihmiset olisivat halunneet tehdä pimeästi töitä.

Minulle tuli sellainen kuva vähän, että on muodostunut sellainen tietty yläluokka, joka ha-

kee työntekijöitä, palvelijoita, ja sieltä löytyy sellaisia, jotka vähän ökköttelevät, etteivät ole niin kuin orjat otettavissa heti töihin. Se tuntuu kovin pahalta. Tässä on sellaista yläluokkaista ajattelua. Tämä lehtisitaatti, jonka luin, ei ollut minikäänlainen viittaus edustajatoveriin, tästä ei ollut kysymys; sanon, ettei tule väärinkäsityksiä.

Jonkin näköinen uussosiaalinen rasismi tai halveksunta on kyllä levinnyt selvästi tähän yhteiskuntaan. Se on 90-luvun ilmiö. Sitä ei aikaisemmin ole kyllä ollut. Vieläkin palaisin siihen, koska se on tätä budjettia, jolla ei tätä kierrettä ole katkaistu, vaan jatketaan sitä, mitä tässä on tällä vuosikymmenellä tapahtunut. Nimittäin oli se väite jäävuoren huipusta. Jos esitetään, että sosiaalirikollisuus tukien käytössä on jäävuoren huippu, niin se on aika kova väite, ja kun se levitetään kaikelle kansalle, siihen sisältyy myöskin sellainen piiloviesti, jota ei suinkaan kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja tarkoittanut, ei varmasti tarkoittanut.

Meillä on hyvin paljon maahantulijoita, joitten työttömyysaste on jopa 90 prosenttia, eräitä etnisiä ryhmiä, joissa työttömyys on niin korkea, mutta muillakin se on puolet. Tästä tulee se piiloviesti, että kun suomalaiset ovat muka tällaisia sosiaalituen väärinkäyttäjiä, millaisia ne ulkomaalaiset oikein ovatkaan. Ei tätä ole tietenkään tarkoitettu, mutta näin se kansan syviin tuntoihin uppoaa. Eli liikutaan äärimmäisen vaarallisilla alueilla.

Tämä metodi, että valitaan puolustuskyvytön kohderyhmä ja esitetään siitä epäilyjä ja otetaan joitakin konkreettisia esimerkkejä, joita aina on, nostetaan ne kepin nokkaan ja annetaan ymmärtää, että kaikki ovat samanlaisia, on äärimmäisen vaarallista vihan lietsontaa ja tuntuu kyllä hyvin huonolta. (Ed. Aittoniemi: Pitäisikö niitä salailla?) — Ei mitään salailla; totuudessa täytyy pysyä kaikesta huolimatta. Siis on kaikenlaista vihjailua, ja minä en sitä hyväksy. Jos ja kun on konkreettisia tapauksia ja on joku prosenttimäärä, se sitten on ja se yritetään korjata.

Minusta ei saa näitten väärinkäytösten puolustajaa millään. Kun olin työvoimatoimikunnan puheenjohtaja, minä sain jatkuvasti syytöksiä siitä, että olen liian kova, karenssimies viimeisen päälle. Tämä on tässä vaarallista juuri, kun se kääntyy niin, että se, joka vaatii totuutta esiin, leimautuu ikään kuin väärinkäyttäjien puolustajaksi. Se on erittäin viheliäinen tilanne. Minä olen saanut erittäin paljon kirjeitä ja puhelinsoittoja. On haukuttu, että jaha, sinä puolustat rikollisia väärinkäyttäjiä. Näitä viestejä on tullut paljon.

Eräs soittaja muun muassa sanoi, että minä häpäisen pienipalkkaisia, työssä käyviä ja että ainut työntekijöiden puolustaja on kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja. Se on aika rankkaa kuultavaa, kun on nyt koettanut toisella puolella olla kuin kiviäita.

Mutta sitten minä sanoisin, minkä takia näin on. Tässä on se pahinta, että ne aivan samat piirit esimerkiksi poistivat työllisyyslaista velvoitteen. Minä kyllä ymmärrän, minkä takia porvarit näin tekevät. Minä käytän tällaisia suomenkielisiä sanoja. En tiedä, onko se suomen kieltä; taitaa olla vähän eri merkitys ”porvarilla” suomen kielessä. Mutta kuitenkin minä luulen tietäväni, mistä se johtuu, että porvarit eivät minun mielestäni riittävällä vakavuudella suhtaudu työttömyyskysymykseen ja siitä aiheutuvaan yhteiskunnalliseen vihaan.

Kokoomuksen kannattajista vain 14 prosenttia tutkimuksen mukaan arvioi, että seuraavan 12 kuukauden aikana työttömyys kohtaa heidän perhettään, vain 14 prosenttia. Kepun ydinkannattajakunnasta, viljelijäväestöstä, on työttöminä 1 prosentti. Ei ole hyväksyttävä millään tavalla tämä syy, mutta se on jollakin tavalla ymmärrettävä.

Se mikä minulla on ollut kaikkein pahin pettymys, on ehdottomasti ollut se, että työväenliike ei ole tätä asiaa ottanut tosissaan myöskään. Minä tein kuin hullu vaalityötä ja uskon, että varmasti viimeinen poliittinen reservi taistelee. Mutta se ei ole taistellut, niin kuin sen olisi pitänyt taistella, ja se oli valtava pettymys. Minulle kyllä sanottiin, että älä sinä, poika, tällaisia luule, että kaikki jatkuu entisellään. Minun vastikään edesmennyt äitini ei ollut kai niin makeasti nauranut koskaan, kun nauroi, että älä sinä, poika, tällaisia, kaikki jatkuu entisellään. Minä sanoin, että minä en usko. Ei se ihan entisellään ole jatkunut, mutta sellainen kiinniotto ei ole ollut riittävä. Se on sanottava.

Sitten, rouva puhemies, ihan lyhyesti. Minä en ole koskaan täältä mitään sellaista sanonut, että se olisi sen arvoista, että se olisi pöytäkirjaan pitänyt merkitä. Mutta minä aivan lyhyesti haluan sanoa sen, koska tämä lähetekeskustelu on ainut mahdollisuus hiukan poiketa tästä budjetista. Kyllähän kansa parhaat poikansa taas valitsee tietysti seuraavallekin kaudelle, mutta jos jää viimeiseksi, niin minä haluan pöytäkirjaan tapahtumat, jotka tapahtuivat kesällä 1993, jolloin minulle lyötiin keskitysleirin komendantin koppelakki päähän. Minä en ole koskaan niin loukatuksi itseäni tuntenut. Tänne eduskuntata-

lolle marssi Suomen juutalaisten seurakuntien keskusneuvosto.

Minä olin, en tässä salissa, mutta olin heittänyt huulta, koska se minun tapaani kuuluu. Heitän itsestäni ja heitän kaikista. Enkä minä ymmärtänyt, että leikinlasku voidaan ymmärtää sillä tavalla, niin uskomattoman traagisella tavalla. Toisin sanoen, että minä olisin — toivotettiin 30-luvulle minua — rasisti ja antisemitisti. Kaikki viat minussa on, mutta ei koskaan niitä. Minä lyhyesti perustelen.

Minun setäni koki omakohtaisesti natsi-Saksan keskitysleirien kauhut Böltzin keskitysleirillä, Hegervullen leiri, jossa kuolleisuus oli 75 prosenttia. Hän kieltäytyi siellä haavoittuneena uskollisuuden lupauksesta Hitlerille ja natsi-Saksan lipulle sekä myöskin työpalvelusta. Minä olen veistetty aivan samasta hirrestä. Salliiko puhemies?

P u h e m i e s : Arvoisa edustaja, toivon, että tämä solmitaan sitten budjettiin.

P u h u j a : Kyllä solmitaan. Mielestäni on hyvä olla pöytäkirjassa myös totuus.

Sen lisäksi otan vain toisen esimerkin. Voisin luetella pitemminkin. Olen osallistunut Venäjällä vainottujen juutalaisten auttamiseen Exoduksen kautta. Siis kaikkea muuta olen paitsi en antisemitisti enkä rasisti, kaikki muut viat on.

Minkä takia sosiaalisesta rasismista pitää puhua budjetinkin yhteydessä? 30-luvulla oli aivan samanlainen tilanne keskisessä Saksassa, ei kukaan uskonut, mitä mahdollisesti voi tulla. Nimitäin sosiaalinen rasismi, jota Suomessa on, voi johtaa myös rasismiin karkeimpiin muotoihin. Kyllä tältä paikalta voi ja pitää se sanoa, jos näkee niin, että yhteiskunta on ajautumassa sosiaaliseen vihaan, ja se kuuluu kyllä budjettiin.

Päätän tähän. Olen sanonut sen, mikä on totuus tässä asiassa, ja se on hyvä, että se on myös pöytäkirjassa.

Ed. M. M a r k k u l a : Arvoisa puhemies! Täysistuntopuheenvuorolle suositellussa maksimi-asiassa ei valitettavasti voi käsitellä kovin monia asioita, ja siksi pää keskitynkään maamme tulevaisuuden perustan vahvistamiseen.

Lisävelkaantumisen vuositaso oli 60 miljardia markkaa, kun Lipposen hallitus aloitti toimintansa. Ensi vuonna emme enää velkaannu. Eduskunta edellytti viime vuonna hyväksyessään Suomen tulevaisuutta koskevan mietinnön muun muassa, että hallitus kehittää bruttokansantuot-

tekeskeistä mittaristoa laaja-alaisemman järjestelmän yhteiskunnallisen päätöksenteon pohjaksi.

Nyt ensi vuoden talousarviota koskevassa lähetekeskustelussa olisivat kansanedustajat voineet esittää omat analyysinsä maamme nykytilasta sekä vaatimuksensa tulevista linjauksista perustuen faktoihin ja perusteltuun arvioon Suomen tilasta verrattuna muihin maihin. Mahdollisuuden tällaiseen analyysiin tarjoaa valtiovarainministeriön viime kevään lopulla valmistunut raportti nimeltään Suomi taloudellisena toimintaympäristönä. Sen ja budjettikirjan tarkastelu rinnan on hyvin mielenkiintoista.

Raportti antaa kuvan Suomen nykyisestä kilpailukyvyistä ja koostuu paitsi vahvuuksista myös heikkouksista. Suomella on kilpailukykyä ajatellen lukuisia vahvoja ominaisuuksia, mutta myös heikkouksia, jotka edellyttävät toimintaympäristön jatkuvaa kehittämistä. Vahvuuksien ja heikkouksien tunteminen on tärkeää.

Lähivuosien talouspolitiikassa tulee pyrkiä paitsi karsimaan toimintaympäristön heikkouksia myös hyödyntämään Suomen vahvuuksia tähänastista painokkaammin. Maailmalle on mentävä reippaasti keskittyen meille luonteviin toimintamuotoihin ja tuotealoihin.

Mitkä ovat Suomen edellytykset vetää puoleensa kannattavaa yritystoimintaa ja pitää yllä kasvua sekä korkeata elintasoa? Vastaisin lyhyesti, että edellytykset ovat hyvät, kunhan rakenteellisia uudistuksia edelleen jatketaan ja kunhan toiminnan painopistettä siirretään entistä enemmän tulojen lisäämiseen.

Ed. Rinteen äskeisen puheenvuoron johdosta haluan korostaa, että vääristä kohdista tapahtuva karsinta aiheuttaa aina eriarvoisuutta, heikentää yhteiskunnassa vallitsevaa ilmapiiriä ja vähentää työmoraalia. Turvaverkko kaikille kansalaisille sekä yrittämiseen, ahkeruuteen ja myös yhteisvastuuseen kannustavat toimenpiteet ovat välttämättömiä. Meillä on varmasti paljon tehtävää tältä osilta yhteisvastuun ja meidän yhteisen, kaikista kansalaisista huolta pitävän toimintapolitiikkamme kehittämiseksi myös tulevinä vuosina.

Kun edellä mainitsemaani Suomen kilpailukykyraporttiin on täällä viitattu vain muutamissa, lähinnä ministerien, puheenvuoroissa, joita kansanedustajat ovat kommentoineet, haluan paneutua asiaan eräiltä osin vielä hieman syvällisemmin.

Valtiovarainministeriön selvityksen ydinaineistona on laaja kansainvälinen tilastovertai-

lu, jossa erillisiä tarkastelukohteita ovat talouden kasvuedellytykset, toimintaympäristön väkäs, koulutus, työmarkkinat, palkkataso, verotus, infrastruktuuri, teknologiaympäristö, yhteiskunnan turvaverkko sekä myös ympäristön tila. Raportissa Suomea verrataan kahdeksaan maahan, joita ovat Saksa, Iso-Britannia, Yhdysvallat, Hollanti, Ruotsi, Tanska, Irlanti ja Uusi-Seelanti. Paljon on muilta opittavaa, mutta paljon meillä on myös muille annettavaa.

Suomen vahvuuksia ovat ennen muuta moderni teknologiaympäristö, tasokas ja käyttäjälleen edullinen viestinnän infrastruktuuri, kilpailukykyinen yritys- ja pääomaverotus sekä nuorten ikäluokkien hyvä koulutustaso. Vanhempien, siis aikuisväestön, osalta meillä on koulutuksessakin erittäin paljon parannettavaa ja tehtävää. Myös kansantalouden suotuisat kasvuedellytykset, kansalaisten hyvä perusturvallisuus sekä oikeusvaltion periaatteiden toteutuminen ovat piirteitä, jotka painottuvat tässä vertailussa, ja Suomi siis pärjää tältä osin vertailumaita paremmin.

Yritysten toimintavapaudet ovat lisääntyneet Suomessa kymmenen viime vuoden aikana tuntuvasti. Muistuttaisin teitä muutamia paikalla olevia kansanedustajia siitä, että tuo kymmenen vuotta on aika, jonka kokoomus on ollut vaikuttamassa maamme hallituksessa, ja tuloksia siis syntyy. Perusta tulevaisuudelle on nyt huomattavasti vankempi kuin ennen.

Pääosa edellä mainituista vahvuuksista on tulosta Suomen omista panostuksista ja omasta aktiivisuudesta, ei niinkään tapahtumista maailmalla eikä juurikaan edullisista luonnonolosuhteista tai runsaista luonnonvaroista, joita meillä juurikaan ei ole. Kehittäminen on vaatinut monilla osa-alueilla runsaasti julkisin ja myös yksityisin varoin tehtyjä investointeja, jotka ovat useilla sektoreilla vasta nyt kypsymässä menestykseksi, hyvinvoinnin perustaksi.

Ajatellaanpa vaikka panostuksia koulutukseen ja innovaatiotoimintaan. Olemme viime vuodet rakentaneet kansallista innovaatiojärjestelmää. Koulutus ja tutkimus ovat tulevaisuuden määrätietoista rakentamista. Tämä on siis vastaavaa toimintaa kuin kymmeniä vuosia sitten oli raskaan metalli- ja puunjalostusteollisuuden synnyttäminen valtion vahvan taloudellisen panoksen myötävaikutuksella.

Yksi viime vuosien määrätietoinen linjaus ovat osaamiskeskukset eri puolilla Suomea sekä niiden yhteydet ja vahva myönteinen vaikutus tutkimukseen ja alueensa työelämän kehityk-

seen. Tutkimus- ja kehitystoiminnalla Suomi nostetaan johdonmukaisesti maailman kärkiluokkaan.

Julkisella sektorilla erityisesti Tekesillä ja Suomen Akatemialla on oma hyvin keskeinen roolinsa, mutta jotta näkisimme kokonaisuuden oikeassa valossa, haluan korostaa viime vuoden kehityksessä sitä, että yksityisen sektorin, siis lähinnä yritysten, suhteellinen osuus tutkimus- ja kehitystoiminnan investoinneista on kasvanut ja on maailman huippua. Valtion raha on hyvä ja välttämätön siemen ja kannustin.

Toimintaympäristön pahimmat puutteet liittyvät valtiovarainministeriön raportin mukaan verotukseen. Tämä ei varmasti ole suuri yllätys yhdellekään kansanedustajalle. Pitkän aikavälin linjausten kannalta ainakin minun näemyksiäni vahvistaa se, että pääoma- ja yritysverojarjestelmä todetaan raportissa kilpailukykyiseksi ja samalla ongelmaksi kansainvälisesti vertaillen nostetaan korkea kokonaisveroaste ja varsinkin työhön kohdistuva korkea verotus. Uskon edelleenkin eduskunnassa jo aiemminkin toteamaani linjaukseen, että tuloverotason laskeminen kaikissa tuloluokissa kaikille suomalaisille merkitsee talouselämän ja toimintamme huomattavaa viriämistä. Se merkitsee lisää työtä, kulutus lisääntyy, kaikki toiminta vilkastuu, työttömyys vähenee.

Kilpailukykyraportin mukaan muut Suomen haasteet liittyvät muun muassa ikääntyneen väestön työmarkkina-aseman parantamiseen, työmarkkinoiden toiminnan edelleenkehittämiseen, innovaatioiden tehokkaaseen kaupallistamiseen sekä koulutuksen sisällön osittaiseen kehittämiseen. Tehtävää siis riittää. Mutta oleellista on, että viime vuosien, siis Lipposen hallituksen, toimenpiteet ovat kiistatta oikean suuntaisia ja ne ovat vaikuttaneet ja edelleen vaikuttavat myönteisesti Suomen tulevaisuuteen ja suomalaisten hyvinvointiin.

Kysynkin ed. Mölsältä, joka äsken veti omaa linjaansa, siis erityisesti keskustalta: Miksi oppositio pyrkii johdonmukaisesti murentamaan kansalaisten uskoa tulevaisuuteen? Perustaltaan vahva elinkeinotoiminta ja kansalaistemme osaaminen ovat tulevaisuuden kestävä perusta. Tulevaisuuden vahvistaminen on tämän budjetin rakenteellinen linja.

Elinkeinopolitiikassa on nostettu esille toimenpiteitä, joilla myös palvelusektori entistä enemmän hyödyntää teknologisia innovaatioita. Budjettipolitiikassa on aivan oikein nostettu elinkeinopolitiikan tehtäväksi velvoite edistää

markkinoiden tehokasta toimintaa sekä, korostan, näin samalla poistaa kilpailua vääristäviä tekijöitä. Viime vuosien elinkeinopolitiikan muutos, siis passivoivien tukimarkkojen tuntuva vähentäminen, on oikeaan osunut.

Budjettiesitys korostaa aivan oikein myös riskipitoista tutkimusta sekä ennen kaikkea tutkimus- ja kehitystoiminnan tuloksena saavutettujen tulosten levitystä ja leviämistä yhä laajemmin kaikkialle hyödynnettäväksi. Viime vuosien suunta avoimuuteen ja yhteistyöhön on onnistunut.

Arvoisa puhemies! Opetusministeriön hallinnon osalta haluan ajan säästämiseksi tässä yhteydessä nostaa esille vain kaksi, mutta, uskon, sitäkin tärkeämpää kysymystä, joissa tähänastiset toimenpiteet ovat olleet riittämättömiä ja osin jopa virheellisiä.

Tietotekniikka- ja elektroniikka-alat vaativat nopeasti ja paljon lisää osaavia ammattilaisia. Tekniikan alalla jo tehtyjen toimenpiteiden lisäksi tulisi nopeasti aikaansaada koko korkeakoulutuksemme laatutason nostaminen. Erityisesti toimenpiteiden kohteena, tai pitäisikö sanoa välineenä, tulisi olla ne yli 10 000 potentiaalista DI:n tai filosofian maisterin tutkinnon suorittajaa, jotka syystä tai toisesta ovat keskeyttäneet yliopisto-opintonsa tai joiden opinnot ovat aivan liikaa viivästyneet. Huomattava osa näistä on aikoinaan opiskellut oppiaineita, jotka nyt ovat vanhentuneet. Heillä on kuitenkin hyvä perusta, jolle muutaman vuoden intensiiviset opinnot voisi rakentaa. Koulutukseen tarvitaan siis laatua eikä vain yliopistojen sisäänottojen nostamista.

Toinen aihepiiri, jonka haluan opetusministeriön osalta nostaa esille, on yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen verkostotoiminnan lisääminen. Tarpeellisia kansallisia hankkeita lähivuosille olisivat erityisesti yliopistot ja tutkimuslaitokset yhdistävän tietoverkkotoiminnan, Funetin, kehittäminen ja ammattikorkeakoulujen roolin vahvistaminen siinä, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteisen kirjastojärjestelmän kehittäminen ja kansallisen elektronisen kirjaston toteuttaminen, kansallisen virtuaalisen verkstokorkeakoulun luominen. Nämä hankkeet palvelisivat merkittävästi myös yhteistyötä työelämän kanssa sekä erityisesti pienen ja keski-suuren yritystoiminnan ja palvelusektorin mahdollisuuksia saada käyttöönsä uusinta tietoa ja osaamista tiede- ja korkeakoulumaailmasta. Laajojen tietoverkkohankkeiden kustannukset on ehdottomasti järkevää hoitaa keskitetysti val-

tion toimesta. Näin ei valitettavasti ole tällä hetkellä suunniteltu tehtävän.

Arvoisa puhemies! Rakenteelliset uudistukset, joita tämä budjettiesitys pitää sisällään, ovat oikeita. Ongelmiakin toki vielä on. Jotta Suomi ja suomalaiset menestyisivät entistä paremmin, tulisi kaikkien, myös opposition, tunnustaa tosiasiat. Viime vuosien linjaukset ovat olleet onnistuneita, eivät kaikilta osiltaan vielä riittäviä, mutta myönteisesti tulevaisuuden perustaa rakentavia.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Lipposen hallitus on pelastanut valtakunnan. Monet makromittarit osoittavat tämän. Maamme kansantalous toimii nyt lähes maksimaalisella potentiaalisella tasolla. Näin on, koska nykyinvestoinnin ei enempään juuri pystyttäisi edes teoriassa. Suurtyöttömyyden jatkuminen ei muuta tätä kuvaa.

Onko taloudellisesta ympäristöstä tehty sitten oikeat arviot ensi vuoden talousarviossa? Toiset edustajat täällä ovat väittäneet, ettei talouden ylikuumenemista ole otettu riittävästi huomioon. Toiset taas ovat väittäneet, että Venäjän ja Aasian tilanteitten mahdollinen eskaloituminen on jäänyt huomioimatta. Tältä väliltä tämä budjetti varmasti tämän ympäristön on ottanut huomioon.

Talouden ylikuumenemisvaara on tosiasiaa aivan viime aikoina vähentynyt. Kansainvälinen tilanne on päinvastoin vaikuttanut siihen suuntaan, että raaka-aineiden ja tuontitavaroiden hinnat ovat laskeneet. Mielestäni on täysin selvää, ettei mitään tarkkoja skenaarioita voida tehdä, kun kansainvälisessä tilanteessa on voimakasta turbulenssia. Tällaisilla skenaarioilla ei olisi yksinkertaisesti mitään käyttöarvoa. Valtiovarainministeriön talouden kasvuennuste tulee sitä paitsi hyvin lähelle esimerkiksi Etlan ennustetta. Erot ovat enää marginaalisia, puolisen prosenttia.

Mielestäni on kaikkein tärkeintä kuitenkin tiedostaa, että kansainvälinen turbulenssi on nyt käynnissä ja on kyettävä varautumaan nopeasti keinoihin, joilla Suomeen mahdollisesti kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia voidaan ennalta ehkäistä ja minimoida. (Ed. Aittoniemi: Mitä se tarkoittaa?)

Monet ovat viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana siunanneet, että Suomi lähti mukaan Emuun. Tämä ratkaisu on merkinnyt taloudellemme suurempaa vakautta vaikeissa oloissa kuin muutoin olisi ollut asianlaita. Kukapa tie-

tää, vaikka Venäjän romahdus olisi ottanut imuunsa suojattoman Suomen ilman Emua.

Toisaalta pörssikurssien voimakas sahaus ulkomaille ja kotimaassa heikentää kyllä kotitalouksien luottamusta tulevaisuuteen. Tähän minä suurimman kysymysmerkkini haluaisin asettaakin. Kaikki ei siis näytäkään olevan ihan hyvin, ei näytä kuitenkaan niin hyvältä kuin olisi toivonut. Nähtäväksi jää erityisesti se, miten kotitaloudet reagoivat tässä suhteessa. Kotimaisen kysynnän heikkeneminen onkin tässä uhkana, ja sehän olisi erittäin turmiollinen vaihtoehto.

Korkotasoa näyttää pysyvän alhaalla myös lähitulevaisuudessa, mikä tarkoittaa, että intressit pörssisijoittamiseen periaatteessa säilyvät korkealla ja näin ollen myös edellytykset kotimaiseenkin tuotantoon.

Teollisuuden investoinnit kotimaahan eivät ole lisääntyneet merkittävästi, vaikka yritysten kannattavuus ja rahoitusasema ovat olleet hyviä, kapasiteetin käyttöasteet korkeita ja suhdanne- näkymät myönteisiä.

Sen sijaan investoinnit ulkomaille ovat pysyneet suurina. Tätä ilmiötä pidän kyllä epäisänmaallisena. Näyttää siltä, ettei Suomen vaurastuminen ole mikään kysymys yrityksillemme. Tuntuu joskus jopa siltä, että samalla kun yhteisin ponnistuksin yritämme koota voimia selvittämme, yritysmaailma katselessaan omasta horisontistaan asioita toimii jopa vastakkaiseen suuntaan tai sen toimien tulos johtaa vastakkaiseen suuntaan.

Arvoisa puhemies! Monet kansalaiset ovat maksaneet valtakunnan pelastamisesta kovan henkilökohtaisen hinnan. Vaikka työllisyys on ansiokkaasti kohenemassa, liian monet ovat vielä sataprosenttisesti työttömiä.

Olen havainnut, että työttömyyden sijasta EU:ssa ja Suomessakin puhutaan nyt työllisyydestä. Tämä on oikea ja positiivinen näkökulma elämään. Työllisyys kohenee. Työllisyysprosentit mittaavat kuitenkin vain sitä, kuinka monella kuukauden sisällä on ollut edes tunnin verran sidettä työelämään. Korkeastakaan luvusta ei voida tehdä johtopäätöstä, että asiat olisivat hyvin. Esimerkiksi USA pärjää tällaisissa tilastoissa hyvin, mutta työllisyys on käytännössä sellaista vajaatyöllisyyttä, joka ei elätä. Tärkeä viesti on kuitenkin, että työlliseksi tilastoitu on päässyt kiinni työn syrjään.

Valtionosuuksien leikkaukset ovat heikentäneet kunnallisia palveluja ja väsyttäneet työntekijöitä. Sosiaaliturvan leikkaukset ovat paitsi är-

syttäneet, myös tosiasiallisesti kiristäneet monen arkisia mahdollisuuksia selviytyä. Minua on koskettanut erityisesti sairaitten ja vammaisten tilanne.

Muuttoliike on myös jälleen saanut vauhtia aiheuttaen ongelmia niin lähtö- kuin tulokunnissa.

Täystyöllisyyden tavoite on upea, mutta en usko, että sitä voidaan entisin säännön enää saavuttaa. Kuulun niihin, jotka vaativat yleisen työajan lyhentämistä, koska pidän sitä kaikkein solidaarisimpana keinona jakaa osallisuutta tässä yhteiskunnassa. Tietysti kannatan myös erilaisia työnvuorottelumalleja, joita on ansiokkaasti saatu meillä aikaan. Suomi on tässä suhteessa jopa EU-maiden kärjessä. Vapaaehtoisuuteen perustuvat työnjaon mallit ovat kuitenkin usein säännöksiltään varsin konstikkaita. Ihmisten täytyy täyttää varsin monenlaisia erikoisehtoja voidakseen päästä etujen piiriin.

Ylipäätään sosiaaliturvaa koskeva lainsäädäntö näyttää kehittyvän päinvastaisesta tahdostamme riippumatta koko ajan yhä monimutkaistuvaan suuntaan. Olemme luoneet yhä uusia ja uuden nimisiä etuuksia, joiden hiuksenhieno ero on vain olosuhteissa. Perusturvan eri lajit tulevat tosiasiallisesti ja markallisesti niissä lähelle toisiaan. Tätä viidakkoa on meidän pakko siivota.

En hyväksy sitä, että toimeentulo-ongelmat ovat levittäytyneet myös sinne, missä paiskitaan töitä täysiä päiviä pienillä palkoilla. On ehdottoman välttämätöntä, että tehtyä työtä asiaankuuluvalla tavalla arvostetaan. Verotusta on edelleen muutettava siihen suuntaan, että pienipalkkaisten rasitusta vähennetään. Olisi mielestäni lähdettävä siitä, että sellainen palkkatulo, joka alittaa verottoman toimeentulotuen tason, olisi veroton niin valtion kuin kunnankin verotuksessa. Tämä tarkoittaa, että verotettavan tulon alarajaa on nostettava.

Periaatteellisella tasolla pidän kuitenkin tärkeänä, että kaikki tulolähteet verotetaan mahdollisimman samalla tavalla, on se sitten palkkatuloa tai sosiaaliturvan puolelta saatua tuloa. 80-luvulla toteutettu sove-uudistus pitäisikin mielestäni saattaa loppuun eli toimeentulotukea olisi ensin korotettava ja se olisi sitten laitettava verolle. Asumistuen kanssa tulisi mielestäni menetellä samoin. Näin tuloloukkuja voitaisiin vähentää. Myös perustulomalleja on mielestäni syytä edelleen kehittää. Tässähän on kyse ennen muuta erisyyden kokoamisesta yhdeksi silloin, kun liikutaan alhaisilla tuen tasoilla.

Tässä yhteydessä haluan minäkin sanoa pari sanaa kesäleijonasta, joka esiintyi tänä vuonna sosiaaliturvan väärinkäyttäjien nimellä. Mielestäni oli hyvin ikävää, että tällaisella sävyllä asia meni julkisuuteen ja syntyi tällainen eipäs — juupas-tilanne. Tässä sormea heristeltiin nimenomaan Kansaneläkelaitoksen suuntaan ja väitettiin, että siellä maksetaan väärin perustein näitä etuuksia. Etuuden maksatus Kansaneläkelaitoksella perustuu asiakkaiden osoittamiin tuloihin. Nopean maksatuksen aikaansaamiseksi — siellä pelataan tietysti lipuilla ja lapuilla — myös ehkä joissakin tapauksissa uskotaan puheeseen. Vasta jälkikäteen tulee mahdollisuus tarkistaa, ovatko asiakkaan antamat ennakkotiedot tai edes palkkakuitit antaneet oikean kuvan kokonaistilanteesta. Näin ollen liikamaksutilanteita on voinut syntyä. Tämä on ihan toiminnallinen ongelma siinä mielessä, ettei ole mitään teknisiä keinoja olemassa, en ainakaan vielä tiedä, joissa voitaisiin ihan saman tien päästä lopputuloksen oikeellisuuden kannalta ihan tarkkaan tulokseen. Kansaneläkelaitoksessa on tällaisista syistä johtuvaa takaisinperintää harjoitettu, se on täysin normaali toimenpide, eikä tätä voida kutsua sosiaaliturvan väärinkäyttämiseksi.

Jos on väärinkäyttäjiä, se ei johdu Kansaneläkelaitoksen toimista ja syistä, vaan se on harmaan talouden ongelma. Tästä syystä Kansaneläkelaitos on haastanut laajemmin selvittämään, mikä harmaan talouden laajuus on. Nimenomaan halutaan, että katsotaan sinne puolelle. Jos tämä pystytään ylipäättään selvittämään koskaan — sehän on metodien osalta ongelmallinen kysymys — sehän ei voi riittää, että naapurilta kysytään, luuleeko hän, että naapuri tekee harmaata työtä tai ei. Pätkätöiden aikana varsinkin silmähavainnot voivat antaa hyvin väärää todistusta lähimmäisistä. Yhtenä päivänä voi tosiaan mennäkin töihin ja toisena päivänä hän ei enää olekaan töissä. Eli tässä pitäisi nyt ottaa suhteellisuustaju käyttöön.

Arvoisa puhemies! Näyttää edelleen siltä, että kaikkein korkeimman yhteiskuntamoraalin vaatimukset esitetään niille, joilla vähiten on, nimittäin toimeentulotukiasiakkaille ja erilaisilla peruspäivärahoilla oleville. Tätä en hyväksy. Tällaista menettelyä perustellaan sillä, että ansiosidonnaiset etuudet ovat vakuutusperusteisia, kun taas perusturva rahoitetaan verovaroin. Näin toki voidaankin sanoa. Minua kuitenkin taas kerran hymyilytti, kun luin vuoden 1999 talousarviosta, että niin sava- kuin kevamaksuakin pi-

detään siellä veroina. Tämäkin on totta, koska kyse on pakollisista maksuista. Mutta edellä olevasta epämääräisyydestä teen jo sen johtopäätöksen, että velvoitteissa ei saisi olla eroja, kuuluu kansalainen kumman turvan piiriin tahansa.

On väitetty, että Lipposen hallituksen aikaansaannosta olisi, että yhteiskunta on polarisoitunut, esimerkiksi että väestöryhmien terveyserot tämän seurauksena lisääntyvät. Tämä sama väite esitettiin jo silloin, kun pääministeri Aho aloitti leikkauksensa. Oikeaa näissä väitteissä on se, että erot ovat kasvaneet, väärää se, että kyse olisi ainoastaan hallitusten politiikoista. Tietysti kohdalokkain yksittäinen tapahtuma on ollut Ahon hallituksen aikainen suurtyöttömyyden synty. Työttömyys on pitkittyessään laajoja ongelmia aiheuttavaa. Sillä on yhteyttä köyhyyteen ja yhteyttä terveyden menetykseen. Samoin kuitenkin on ollut seurauksensa ylivelkaantuneisuudella ja ylipäättään aina sairaudella ja vammalla. Mielestäni meidän onkin jatkossa huolehdittava siitä, että voimme alleviivaten edelleenkin puhua pohjoismaisesta hyvinvointipolitiikasta. Me emme saa tyytyä tällaisiin köyhyyden torjuntaohjelmiin, jonkalaisia puheenvuoroja olen yllättävinäkin tahoilta tämän illan aikana kyllä jo ehtinyt kuulla.

Vakavampi paneutuminen ylipäättään väestöryhmien välisiin eroihin paljastaa mielestäni ongelmista suurimman. Meiltä itse asiassa näyttää puuttuvan tehokkaita keinoja vaikuttaa esimerkiksi terveyserojen kasvuun, siis vähentää terveyserojen kasvua. Uskoimme aikanaan esimerkiksi vakaasti siihen, että peruskoulu ja terveyskeskus olisivat instituutiona niin vahvoja, että niillä pystyttäisiin lisäämään tasa-arvoa. Asia näyttää paljon monimutkaisemmalta. Mahdollisuuksien tarjoaminen ei ole johtanut tasa-arvoiseen lopputulokseen. Tutkimusten perusteella näyttää myös siltä, että elämäntavat ratkaisevat esimerkiksi terveydentilaa enemmän kuin institutiot.

Lipposen hallituksen makrotaloudellisia saavutuksia on opposition puolelta yritetty mitätöidä esimerkiksi sillä perusteella, että muuttoliike tyhjentää provinssit. Muuttoliike onkin voimistunut, mitä todistaa sekin, että esimerkiksi oman vaalipiirini kansanedustajamäärä vähenee ensi kaudella yhdellä. Muuttoliikettä ei voida tänään selittää, edes sitä, kovin yksinkertaisella tavalla. Näyttää siltä, ettei muuttoa ole vain sieltä, missä on nälkä ja työn puute. Muutto johtuu yhä useammin siitä, että tehdään myös aktiivisia ura-

suunnitelmia. Sellaisilla paikkakunnilla, jotka eivät sijaitse kiinnostavien keskusten ympärillä, on ja tulee olemaan vaikeuksia pitää uraa suunnittelevat nuoret kotikunnassaan.

Tervehdin ilolla budjetin 1999 sitä kohtaa, jossa työmatkakustannusten verovähennystä on hieman lisätty. Olen sitä mieltä, että koko Suomi on pidettävä asuttuna. Tämä edellyttää kyllä joitakin porkkanoita. Perustuslakimme lupaukset yhtäläisistä oikeuksista ovat aina asettuneet suhteelliseen asemaan. Näkevähän silmämmekin, etteivät palvelut ole koskaan jakautuneet tasaisesti maan eri osiin. Pohjoisen ja sivukylien ihmiset ovat aina tottuneet hakemaan palvelunsa kauempaa kuin kaupunkien väki, ja näin myös jatkuu.

Aluepolitiikassa on jatkettava mahdollisuuksien tasa-arvon linjalla. 70-luvullahan keksittiin kasvukeskusidea. Oikeastaan se, mitä nyt tapahtuu, on se, että kasvukeskusidea toteutuu. Se suunnitelma mitätöitiin, mutta elämä kuljettaa juuri siihen suuntaan.

Täsmäinstrumentteja tarvitaan nyt yhä enemmän myös aluepolitiikassa. Sen takia tervehdin ilolla kuntien harkinnanvaraisen valtionosuuden lisäämistä. Se on kipeästi tarpeen. Mielestäni on kiinnitettävä huomiota myös esimerkiksi Tekesin ja Keran resurssijakoon. Alueellinen jakautuma esimerkiksi Tekesin rahoituksessa on hyvin epätasainen, ja sitä on erittäin vaikea hyväksyä.

Asuntopolitiikka on ollut täällä keskustelussa paljon esillä. On tärkeää sanoa selvästi, ettei sosiaalista asuntotuotantoa saa lopettaa. Markkinavoimat eivät asumista hoida. Tuloksena olisi laadullinen katastrofi. Murehdin sitä, ettei Suomessa ole koskaan löytynyt mitään pitkäjänteistä ratkaisua asuntopolitiikkaan, löytyneekö vieläkin hyvistä yrityksistä huolimatta. Pelkään pahoin, että tämä linjattomuus ja poukkoilu on ollut liian monen etu. Yhteiskunnan olisi pitänyt ottaa suurempi vastuu asuntorakentamisesta jo kauan sitten. Sellaisena aikana, jolloin korkotasot on alhainen, valtion korkotuet eivät ole parhain keino tukea asuntojen rakentamista.

Aran jäykät säännökset yhdistettynä alhaiseen markkinakorkoon ovat kääntäneet monet aiotut aravahankkeet kovan rahan asunnoiksi. Esimerkiksi meillä Vaasassa yhtäkkiä keskustan taloista hävisi suuri potentiaali, kun rakentaja päätti näin. Näin vuokralle pyrkijät ovat jääneet nuolemaan näppejään. Näkisinkin, että työeläkerahastojen olisi sijoitettava tulevaisuudessa yhä enemmän kotimaiseen asuntotuotantoon.

Arvoisa puhemies! Valtion talousarvion 99 yksityiskohdissa minua kenkuttaa moni asia, niin kuin varmasti kollegojanikin.

Otan ensiksi esiin Merenkurkun talviliikenteen jatkumisen tax-freen lopettamisen jälkeen. Vaikka asia on kesken Ruotsin kanssa, olisi mielestäni talousarviossa pitänyt varautua kotimaiseen julkiseen tukeen, sillä ilman sitä Sininen tie Venäjän rajalta Norjaan Mo i Ranaan ei toimi talviaikaan. Olenkin keräämässä tätä koskevaan aloitteeseeni nimiä ja toivon saaliin olevan kyllin näytävä, jotta asian tärkeys todella ymmärrettäisiin. Kyseessä ei todellakaan ole paikallinen asia vaan siis koko keskeisen Pohjolan asia.

Toinen ihmetyksen aihe on sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa. Se on se, että hallitus on kokonaan luopunut rahoittamasta suuria terveydenhuollon hankkeita. Tämä periaatepäättös aiheuttaa nyt kestäättömiä tilanteita, koska monet hankkeet on jo suunniteltu valmiiksi. Provinseissa ei voida puhua mistään rakentamisen ylikuumenemisesta, joten ainakin niiden hankkeet olisi tullut säilyttää budjettisuunnitelmissa.

Haluan myös ihmetellä sitä, että rahoja niistetään erikoislääkärien koulutuksesta ja yliopistosairaaloitten lääketieteellisestä tutkimuksesta. Lääkärikuntamme on jo nyt varsin ikääntynyt. Lääkärivaje on jo nyt tosiasia monilla alueilla. Uusien erikoislääkärien koulutus vaatii useita useita vuosia. On nurinkurista, että juuri kun meidän tulisi varautua sukupolvenvaihdokseen tällä alalla, rahoitusta kiristetään. Tämä uhanalaistaa erikoistason sairaanhoidon varsinkin yliopistosairaalapainotteisella.

Nyt kun valtiontalous ollaan Ahon hallituksen jäljiltä saamassa tasapainoon, olisin toivonut, että eläkeläisten ylimääräisestä sairausvakuutusmaksusta olisi luovuttu kokonaan jo vuonna 99. Myös sairausvakuutuksen peruspäivärahan ja kansaneläkkeen osalta odotan uudelleenarviota seuraavassa hallitusohjelmassa.

Arvoisa puhemies! Seuraava hallitus — toivon, että se on Lipposen toinen hallitus — saa paljon paremman perinnön kuin tämä hallitus sai. Maailma tuskin koskaan on muuttunut niin nopeasti kuin menneen neljän vuoden aikana. Mielestäni nyt on jo tullut todistetuksi, että Emujäsenyys oli viisas ratkaisu. Monet tässä salissa tulivat myönteiseen tulokseen lähes pakosta. Noidenkin kansanedustajien uskon nyt iloitsen, että lähtivät mukaan.

Toivon, että jatkossakin ymmärretään laajalaisen yhteistyön merkitys. Keskustapuolueen työreformilla ei voida edetä, sillä se on perusteil-

taan väärä pyrkiessään ohittamaan työntekijöiden tarpeet. Työmarkkinajärjestöjen mukanaolo on rauhallisen kehityksen elinehto Suomessa. Meillä se on jo todistettu.

Lopuksi en voi olla puuttumatta ministeri Niinistön sosiaalitalanteille osoittamaan letkautukseen, jossa hän totesi: "Jakopoliitikoilla ei ole nyt tilaa. He joutuvat odottamaan tällä velkojen kuolestahdilla vielä joitakin satoja vuosia, ennen kuin lisätoivomuksia voidaan kovinkaan paljon esittää." Pihvi on siinä, että valtiovarainministeri ei tarvitse sosiaalipoliittikoja. Hän toimii tälläkin alueella itse alan eksperttinä ja unohtaa, että joka vuosi budjetit ovat jakopoliittikan tuloksia.

Ed. L a i n e : Arvoisa rouva puhemies! Taiteen, kulttuurin, museon ja kirjastotoimen, liikkunnan ja nuorisotyön valtionrahoituksen määräksi vuodelle 1999 ehdotetaan 2 184,5 miljoonaa markkaa, mistä 1 795,3 miljoonaa eli 82 prosenttia myönnetään veikkausvoittovaroista. Vielä vuonna 1990, vajaat 10 vuotta sitten, veikkausvoittovaroista tuettiin kulttuuria ja taidetta 30 prosentilla ja budjettivaroista 70 prosentilla.

On kaiketi esimerkiksi taiteelle sama, mistä rahat tulevat, mutta mitä sitten, jos Veikkaus ei enää saavutakaan samanlaisia tuloksia tai Veikkauksen monopoliasema jotenkin romuttuisi? Pitemmällä tähtäimellä kehityssuunta ei voi olla oikea. Kulttuurin onni on ollut, että lotto ja muut Veikkauksen pelimuodot ovat tuottaneet ja siten ei ole tarvinnut leikata taiteen tukea samalla tavoin kuin muuta.

Se, että kunnilla on entistä enemmän sananvaltaa ja päätäntävaltaa, on sekä hyvä että huono asia. Hyvää on siinä, että kunnat itse parhaiten tietävät omat tarpeensa, ja huonoa se, ettei asiantuntemusta esimerkiksi kulttuuriasioissa ole riittävästi eikä kulttuuria pidetä pienissä kunnissa tarpeeksi tärkeänä asiana.

Budjetti on kulttuurimielessä kohtalainen, mutta on myös muutamia asioita, jotka olisi pitänyt saada mukaan jo monta vuotta sitten mutta viimeistään nyt. Sellaisia ovat muun muassa pitkäaikaiset, 15-vuotiset, apurahat. Lyhytaikaiset apurahat ovat tärkeitä ja kannustavia nuorille taiteen harjoittajille ja pitempiaikaiset apurahat täysin välttämättömiä jo taiteellisen huipputason saavuttaneille taiteilijoille. Pitkistä apurahoista luovuttiin 1994, ja se oli suuri kulttuuripoliittinen virhe, joka pitäisi nopeasti korjata. Kysymys on kuitenkin vain 817 000 markasta vuosittain. Muistan myös, että samoihin aikoihin silloisen

kulttuuriministerin toimesta lakkautettiin kymmenen taiteilijaeläkettä per vuosi.

Vuoden 1999 budjetti on siis kulttuurimielessä kohtalainen, mutta vastaisuudessa olisi kuitenkin voimavaroja, siis rahaa, käytettävä kansainvälisten suhteiden luomiseen ja kulttuurin ja taiteiden markkinointiin. Meillä on tuote valmiina, nyt se pitäisi saada myytyä. Taidetta ei voi ikuisesti säilöä, se pitää saada liikkeelle ihmisten arvioitavaksi ja kulutettavaksi.

Onneksi opetusministeriö on asettanut talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä taiteen keskustoimikunnalle vuodelle 1999 alustavasti muun muassa seuraavat tulostavoitteet: välittömän taiteilijatuen ja taiteellisen tuotannon edellytysten kehittäminen, monitaiteellisen toiminnan ja uusien taidemuotojen edistäminen, laajalaisen taidepolitiikan edistäminen, taiteen alan kansainvälisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen edistäminen. Toivottavasti näistä tulostavoitteista pidetään myös kiinni.

Lopuksi, arvoisa rouva puhemies: Kiitos ministeri Anderssonille hyvästä työstä kulttuurin ja taiteen hyväksi!

Ed. R i m m i : Arvoisa puhemies! Lipposen hallituksen viimeistä budjettia on luonnehdittu aika värikkäästi erilaisin ilmauksin. Yksi aika keskeinen ilmaus on se, että oppositio on syyttänyt budjettia epärealismista ja ennustanut pohjan pettämistä lähinnä naapurimaamme talousvaikeuksiin viitaten.

Mutta vahvaa realismia on kuitenkin se, että uutta velkaa ei budjetin katteeksi enää oteta, ja rehellisesti haluan sanoa, että se on mielestäni yksi parhaita tämän budjetin asioita. Jokainen kansalainen, ainakin jokainen, joka on omassa taloudessaan esimerkiksi velkaa hoitanut, voi ymmärtää sen, että jatkuva velan lisääminen on mahdoton asia. Nyt valtion kohdalla, kun uutta velkaa ei enää oteta ja velkakierre on pystytty katkaisemaan, alkaa kertyä myöskin uutta jaettavaa vuosien mittaan eikä suinkaan niin, kuten valtiovarainministeri Niinistö budjettia esitellessään totesi, että jakopoliitikoille ei ole vuosikautsiin, vallan puhuttiin sadoista vuosista, sijaa tulevaisuudessa. Tätä sijaa jakopoliitikkalle tulevaisuudessa on ja vallankin, jos ei aleta kovin yltiöpäisellä vauhdilla lyhentää velkataakkaamme. Samanaikaisesti kun toivon mukaan myös työllisyys edelleen paranee, sitäkin kautta uutta jaettavaa muodostuu.

Haluan muistuttaa siitä, että kun Lipposen hallitus aloitti, oli kolme isoa päätavoitetta: työt-

tömyyden vähentäminen, hyvinvointiyhteiskunnan perustan säilyttäminen ja valtiontalouden vakauttaminen. Hyvinvointiyhteiskunnan perusta on säilytetty, valtiontalous on nyt vakautettu ja työttömyyskin on koko lailla hyvin lähtenyt vähenemään, vaikka ei kai nyt puolittamistavoitteeseen ole kuitenkaan ihan päästy.

Tätä tilannetta vasten tarkasteltuna jakomahdollisuutta todella on, ja tänä vaikeana aikana, kun taloutta on kuntoon laitettu, monia ihmisiä ovat koskettaneet ikävät asiat ja myöskin hyvinvointiyhteiskunta ja meidän palvelujärjestelmämme on saanut murtumia. Näiden murtumien paikkaamiseen, ihmisten elintason parantamiseen — nimenomaan heikompiosaisten elinolojen: työttömien, eläkeläisten, vammaisten, monien lapsiperheiden ja lasten sosiaalista turvallisuutta koskevien asioiden parantamiseen — toivon seuraavassa eduskunnassa ja seuraavalta hallitukselta voimavaroja ja ymmärtämystä.

Budjettiehdotusta on luonnehdittu myöskin uskoa antavaksi ja tulevaisuuden näkymiä avaavaksi, ja näinhän varmasti onkin. Kuitenkaan kaikilla ihmisillä ei vielä mene hyvin, ja suurin ongelma on vielä se, että työttömiä on erittäin paljon huolimatta siitä, että heidän määränsä kohtalaisen hyvin on laskenutkin. Esimerkiksi kotikaupungissani Tampereella työttömyys pysyy sitkeästi 20 prosentin pinnassa. Se on asia, jolle pitää jotakin voida tehdä, ja ponnistelua tässä kohdin todella kovastikin riittää.

Täällä on moneen otteeseen sanottu, että pitkäaikaistyöttömien tilanne on paranemassa, ja se osittain pitää paikkansa. Mutta sitten on kuitenkin niitä pitkäaikaistyöttömiä, joiden tilanne ei näytä paranevan minkäänlaisella konstilla. Heille on tehty selvityksiä, joita ministeri Andersson aikanaan vaati, ja on selvitetty työllistämismahdollisuuksia. Kunnossa olevia, mieleltään kaikella tavalla työhaluisia ihmisiä on kurssitettu ja koulutettu, mutta sitten nämä ihmiset eivät kuitenkaan saa mistään töitä, pyörivät siellä rattaissa edelleen. Mikään ei ole sen turhaannuttavampaa kuin se, että olisi halukas työelämään, mutta ikä on este.

Vetoan, että tähän asiaan saadaan joku ratkaisu. Jos kerran minkäänlaiseen työelämään ei ole mahdollisuutta iän puolesta päästä, ei ole oikein pyöritellä näitä ihmisiä byrokratian rattaissa, vaan pitää tätä joukkoa varten räätälöidä joku erikoinen eläkemalli, että joku turvallisuus näille ihmisille saadaan. Ihmisarvoinen käsittely pitää näille ihmisille saada ja tämä pallottelu lopettaa.

Arvoisa puhemies! Täällä on myöskin useaan otteeseen puhuttu siitä, että alueellinen eriarvoisuus on lisääntynyt ja maa on jakautumassa kahtia. Alueellista eriarvoisuutta ja siihen johtaneita tekijöitä vasemmistoliiton eduskuntaryhmän puheenvuorossa ed. Laaksonen käsitteli hyvin selkeästi. Siihen ei liioin ole mitään lisättävää, enkä halua siihen käyttää aikaa.

Totean kuitenkin sen seikan, että kaikilla kunnilla ei todellakaan mene tällä kertaa hyvin. Kunnat ovat hyvin epätasaisessa asemassa. Meillä on nyt lisätty budjettiesityksessä harkinnanvaraista valtionapua, ja se on hyvä asia. Ed. Backmanin työryhmälle haluan nyt jo lähettää terveisiä, että omassa vaalipiirissäni Parkanon kaupunki on se, joka tällaista valtionapua ehdottomasti tulee tarvitsemaan. He tarvitsevat tällaista väliaikaista apua ja pääsevät varmasti sitten jaloilleen.

Muutama sana yliopistosairaaloitten tilanteesta. Budjetissa esitetään leikattavaksi 110 miljoonalla yliopistosairaaloitten erikoisvaltionosuutta. Tämä on erittäin kova isku yliopistosairaaloille. Erittäin kova isku se on Tampereen yliopistolliselle sairaalalle. Tähän liittyy myöskin lääkärikoulutuksesta leikkaaminen. Pelkästään sairaanhoitopiirin erityisvaltionosuus tämän esityksen mukaan vähenisi 16 miljoonaa markkaa. Pirkanmaan kansanedustajat ovat hyvin huolissaan tästä asiasta, ne ainakin, jotka yhteiseen toimintaamme ovat osallistuneet. Olemme tehneet myöskin siitä talousarvioaloitteen ja olemme varmasti yhteydessä myöskin muiden yliopistosairaaloitten alueilta oleviin kansanedustajiin, jos tätä asiaa vielä jotenkin yhteistuumin saatettiin budjetissa korjattua, koska huoli ja hätä on yhteinen.

Arvoisa puhemies! Lastensuojelun tasausrahasto näyttää olevan semmoinen kummallinen peikko, jonka aikaansaaminen on ihan käsittämättömän vaikeaa. Tämä asia on ollut ministeri Huttu-Juntusen esityksestä esillä useimmissa budjettiriihissä, ja aina se on tyrmätty valtiovarainministeriössä. Niin on tapahtunut tänäkin vuonna. Tässä yhteydessä haluan korjata sellaisen väärän tiedon, joka eilen keskustelussa tuotiin esille, että ministeri Huttu-Juntunen ei olisi koko asiaa edes esittänyt. Olen asian vielä tänään tarkistanut eilisiltaisen hämmästelyn jälkeen. Asia on todella nytkin ollut esillä, mutta edelleen se on tyrmätty.

Kysynkin, ollaanko valtiovarainministeriössä täysin tietämättömiä tämän asian kaikenpuolisista vaikutuksista tämän päivän ja huomisen

lastensuojelutyöhön ja siihen, miten tervehdyttävä vaikutus tällä on koko valtakunnan lastensuojelutapausten hoitamiseen. Näyttää siltä, että valtiovarainministeriössä ei ymmärretä, miten kalliiksi pitkälle menneet lastensuojelutapaukset tulevat yhteiskunnalle. Aikaisessa vaiheessa asioihin tarttuminen näkyy suoraan kuntien ja valtionkin kukkarossa, ja mitä aiemmin ongelmat ratkaistaan, sitä halvempaa se on. Ennen kaikkea tietysti näissä asioissa on kyse lapsen edusta ja hänen tulevaisuudestaan. Sen on oltava aina ensisijainen lähtökohta.

Kansanedustaja Biaudet totesi myös samasta asiasta puheenvuorossaan, että tämä asia pitää hoitaa sosiaali- ja terveysvaliokunnassa. Tiedän, että tällaista liikehdintää asian osalta nyt on. Todella vilpittömästi toivonkin sitä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta kykenisi asian vielä yhteisin voimin hoitamaan. Sehän tietysti on mahdollista silloin, kun hallituspuolueiden kansanedustajat valiokunnassa asiasta yhtä mieltä ovat.

Arvoisa puhemies! Rakentamisesta on puhuttu poikkeuksellisen runsaasti ja erikoisesti valtion tukeman sosiaalisen asuntotuotannon kohtelusta. Siitä puhui tänä iltana viimeksi vasemmistoliiton ed. Iivo Polvi, ja monet muutkin vasemmistoliiton kansanedustajat ovat ryhmäpuheenvuoron lisäksi asiaan kantaa ottaneet. Vaikka tarkoitukseni oli siitä enemmän puhua, tyydyn toteamaan vain sen seikan, että voin täysin yhtyä esitettyihin näkemyksiin. Totean sen, että tuntuu jotenkin kummalliselta, että vaikeassa tilanteessa, jossa esimerkiksi vuokra-asuntoja tarvittaisiin niin työn perässä liikkuville ihmisille kuin opiskelijoillekin, painetaan jarrua, kun pitäisi kaasuttaa.

Sitten yksi kommentti tähän väliin ed. Jari Koskisen puheenvuorosta siltä osin, kuin se kosketti maatalouden ja elintarvikeketjun tilannetta. Yhdyn täysin tältä osin ed. Jari Koskisen näkemyksiin ja totean vielä sen seikan, että suomalaiselle elintarviketeollisuudelle on äärimmäisen tärkeä se seikka, kuinka suomalainen maatalous pärjää, maatalous laajasti otettuna, koska elintarviketeollisuus haluaisi käyttää tuotannossaan suomalaisia raaka-aineita ja elintarviketyöläiset haluaisivat niitä jalostaa. Olen ymmärtänyt myös niin, että yhä useammat suomalaiset kuluttajatkin haluavat näitä tuotteita käyttää. Tähän liittyy myös yhtenä pienenä osana kuljetustukiasia, josta itse olen myös erittäin huolestunut. Olisin toivonut, että kuljetustuki olisi kyetty säilyttämään. Tervehdin lämmöllä niitä ajatuksia,

joissa toivotaan, että tähän asiaan jotenkin vielä korjausta saataisiin.

Vielä muutama sana Pirkanmaan näkökulmasta.

Budjetissa on monia hyviä asioita maakunnallemme, esimerkiksi tärkeissä liikennekohterahoituksissa, vaikka puutteitakin on. Näistä puutteista mainitsen esimerkiksi Valtatie 9:n osuudella Orivesi — Jämsä sekä Kantatie 65:n, osuudella Ylöjärvi — Kuru. Molemmat ovat hyvin vilkkaasti liikennöityjä, ja niillä todella varsin nopeasti kohennusta tarvittaisiin.

Poikkeuksellisen hankala ja ikävä asia meillä on rataverkon osuus Orivesi — Vilppula — Haapamäki. Tämä on sellainen rataosuus, jolla metsäteollisuus, puutavarateollisuus, kuljettaa varsin raskaita kuormia. Siellä on jo pitkään jouduttu ajamaan vajailla kuormilla ja hidastetuilla nopeuksilla. Se on erittäin vaikea asia; siinä hintataso nousee, kuljetukset hidastuvat jne. Todella rohkenen toivoa, että viimeistään seuraavassa budjetissa tälle rataosuudelle rahoitusta saataisiin.

Sen sijaan myönteistä on, että meidän pääratamme rahoituksessa ollaan saamassa sitä aika-aulua kiinni, joka laman aikana vähän hidastui. Myös moottoritien rahoitus on varmistettu, joten se saadaan valmiiksi.

Arvoisa puhemies! Sitten yksi pieni kiitos. Moitteita en ole kovasti minnekään suuntaan jakanut. Mutta on yksi oikein hyvä kiitoskin, jonka haluan osoittaa ympäristöministeriölle ja ympäristöministeriön virkamiehille. Se on sellainen asia, että Tampereen naapuripitäjässä Lempäälässä on pitkään ollut ongelmajätekaatopaikka, missä suuri, vaikea ja vaarallinen aikapommi on tikittänyt. Se on Hulauden happotervakaatopaikka. Se on pitkään pyörinyt aloitteenani, oikeastaan koko ajan, kun olen eduskunnassa ollut. Aloitteen kahtena muuna allekirjoittajana ovat olleet edustajat Arja Ojala ja Markku Vuorensola. Me kolme kansanedustajaa yhdessä lempääläisten kanssa jaamme nyt suuren ilon siitä, että hanke on päässyt budjettiin ja saanut arvoisensa kohtelun. Työ siinä ja lobbailu ympäristöministeriön virkamiesten suuntaan ei onneksi ole mennyt hukkaan. Kustannusarvio kokonaisuudessaan on 4 miljoonaa, josta valtion osuus on 2 miljoonaa. Aloituserahoitus, ensimmäinen vaihe, kuten budjetissa todetaan, on vaatimaton 300 000, mutta on suuri periaateratkaisu, että työ nyt saadaan alkuun ja ongelma on poistumassa. Tästä asiasta voi yhdessä lempääläisten kanssa iloita.

Ed. Filatov: Arvoisa puhemies! "Jos voimme harjoittaa vähemmän äänijänteidemme käyttöä ja enemmän syvimmän mielemme toimintaa, voimme ehkä saavuttaa jotakin kertomisen arvoista. Puhe on apukeino eikä pakollinen toimenpide. Oleminen on ihmisen päävelvollisuus. Totuus on olotila eikä joukko sanoja." Näin on sanonut Paul Burton kirjassaan Salainen tie. Salaisuudet pysyvät salassa, ja meidän edustajien työ on osittain puhetta.

En malta olla kommentoimatta tässä yhteydessä ed. Aittoniemen välihuutoja, joiden logiikka ontuu aika pahasti. Kun ed. Rimmi sanoi työttömyyden laskeneen, hän huusi väliin, että ihmiset ovat vain koulutuksessa. Kun keskustelu jatkui ja ed. Rimmi puhui huolestuneena ikäntyneiden ihmisten työttömyysongelmasta, ed. Aittoniemi huusi väliin, että kyllä töitä saa, jos haluaa. Kumpaakohan mieltä te olette, ed. Aittoniemi? (Ed. Aittoniemi: Jos minä joudun työttömäksi vanhana äijänä, minä saan heti töitä!) — Te olette varmasti poikkeus. (Eduskunnasta: Te olette erikoistapaus!) — Me olemme etuoikeutetussa asemassa kaikki tässä salissa.

Budjettia voi kiittää makrotalouden näkökulmasta. Talous on vakaa, korot alhaalla ja inflaatio olematonta. Maailmantaloudessa on kuitenkin heilureita, jotka voivat satuttaa meihin kipeästi — Venäjän tilanne, Japanin talousvaikeudet, puhumattakaan niistä uhkista, jotka liittyvät Latinalaisen Amerikan tulevaisuuteen. Tämä puhaltava viima on syytä tiedostaa, ja sitä pitää seurata. Mutta vielä ne eivät anna aiheita budjetin pohjan muuttamiseen.

Emu-ratkaisua tehdessämme pohdimme tässä salissa päätöksen vaikutuksia. Ajattelin itse silloin, että ratkaisuun liittyy sekä uhkia että mahdollisuuksia. Kukaan ei voinut varmasti tietää, onko päätös oikea vai väärä, eikä varmasti tiedä vielääkään. Mutta nyt voi vain todeta, että kolmen kuukauden markkinakorko oli kuun vaihteessa Suomessa 3,59 prosenttia; Ruotsissa 4,39; Tanskassa 4,56; ja Norjassa 7,82. Suomen ja Norjan välillä ero on siis 4,23 prosenttiyksikköä Suomen eduksi. Tulevaisuus voi tuoda yllätyksiä, mutta tällä hetkellä ratkaisu tuntuu oikealta.

Uusia työpaikkoja syntyy jatkuvasti. Ei tarvitse riidellä tilastoista. Vaikkapa oman maakuntalehden Avoimet työpaikat -kohta tai Hesarin Palvelukseen halutaan -palsta kertovat omaa totuuttansa. Yhteispohjoismaisen tutkimuksen mukaan Suomi selvisi talouden rajusta sukelluksesta paremmin kuin Ruotsi. Elinolomme ovat

kehittyneet Pohjoismaista parhaiten, vaikka talousvaikeutemme ovat olleet kovimpia.

Arvoisa puhemies! Hyvän kuvan antamaan rauhaan ei silti saa tuudittautua, koska ongelmiakin on. Mielenveysongelmat ja ihmisten pahoinvointi eivät seuraa kansantalouden hyviä ennusteita. Itse asiassa juuri nousukauden aikana ihmisten eriarvoistuminen tapahtuu herkemmin kuin lamassa. Nousu lähtee liikkeelle, mutta automaattisesti kaikki eivät hyödy kehityksestä. Tuloerojen kasvua on siis ehkäistävä tietoisella politiikalla.

Verotusratkaisumme eivät ole toimineet solidaarieen suuntaan. Vaikka valtionverotus on huomioinut kohtuullisesti pieni- ja keskituloiset, painopisteen siirtyminen kunnallisveron suuntaan vähentää progressiota ja johtaa pitkänä trendinä tuloerojen kasvuun. Verotuksen painopistettä ei voi jatkossa ohjata kuntiin ilman, että kunnallisveroon tulee progressiivisia ja tuloeroja tasoittavia elementtejä.

Kuntatalouden rakenteellisten uudistusten tekeminen olisi tarpeen, mutta se on äärimmäisen vaikeaa, koska budjettia tehdään vain vuodeksi kerrallaan. Jos ajattelee esimerkiksi ketjua erityissairaanhoidon — terveyskeskus — vanhustenhuolto ja lähtökohtana on se, että ihmiset pitää hoitaa oikeassa paikassa ja oikeaan aikaan, usein hinnaltaan edullisin vanhustenhuollon kapasiteetti ontuu. Sen lisääminen vaatii rahaa nyt mutta säästäisi rahaa jatkossa. Näitä rakenteellisia säästöjä ei saada aikaisiksi, koska liikkumavara on niin pientä ja budjetit pitää saada tasapainoon vuodeksi kerrallaan ja hallintokunnat ovat usein raamiensa vankeja. Joskus toivoisi, että eri hallintokunnat voisivat tehdä pitemmän ajan talousarvioita, voisivat panostaa nyt, jotta tulevaisuudessa syntyisi säästöä. Rakennemuutoksia ei voi tehdä vuosibudjetoinnilla.

Vaikeuksissa ovat myös ryhmät, jotka eivät kovaaäänisesti vaadi palveluita itse, kuten mielenveysongelmaiset, alkoholistit ja esimerkiksi lastensuojelu. Yleensäkin ennalta ehkäisevät toimet on talousvaikeuksissa supistettu minimiin.

Minun on vaikea ymmärtää samaa asiaa, josta ed. Rimmi puhui, sitä miksi valtiovarainministeriö ja kuulemani mukaan kokoomus vaativat, että lastensuojelun tasausrahasto pudotetaan pois budjetista, vaikka eduskunta jo viimevuonna puuttui asiaan. Kokoomuksen kansanedustaja ja puoluesihteerini Perho on julkisuudessa puhunut sen puolesta, että tasausrahasto on seuraavien hallitusneuvottelujen kysymys. Minusta tämä logiikka on aika kummallista, koska eduskunta

on selvästi ilmaissut tahtonsa rahaston perustamiseksi.

Tasausrahastossa ei ole kyse lisärahasta vaan siitä, että heikoimmassa asemassa olevat lapset eivät joudu eriarvoiseen asemaan. Tasausjärjestelmä on välttämätön lastensuojelun edistämiseksi. Uskon ja toivon, että valiokunta tekee budjetin perusteluihin muutoksia siten, että tasausrahasto voidaan perustaa.

Yksi huostaanotto tai huumeongelmaisen lapsen hoitoon sijoittaminen voi maksaa vuositasolla 200 000—250 000 markkaa. Mitä pienempi kunta tai köyhempi, sitä raskaampi hoitoon sijoittaminen on taloudellisesti kantaa. Huostaanoton tai hoidon kustannukset saattavat johtaa kunnallisveron korotukseen jopa 1 prosenttiyksiköllä. Kalliiden lastensuojelutoimenpiteiden tekemättä jättäminen voi taas koitua pitkällä aikavälillä hoitoa ja huostaanottoa kalliimmaksi. Nuori syrjäytyy ja joutuu jatkuvien yhteiskunnan tukitoimien varaan. Erilaiset laitosjaksot ja erilaisten etuuksien turvin eläminen tulevat moninkertaisesti kalliimmiksi kuin oikein suunniteltu hoito tai sijoitus, jonka avulla nuori kuntoutuisi takaisin yhteiskuntaan. Mikä surullisinta, kyse ei ole vain rahasta vaan lasten ja nuorten elämästä.

Ennaltaehkäisyn merkityksestä haluaisin kertoa toivoa herättävän esimerkin omasta kotikaupungistani Hämeenlinnasta. Alvari-projektin nimissä vaikeuksissa olevia perheitä on pyritty tukemaan pitkäjänteisellä työllä. Kodinhoitajia on irrotettu yhden perheen tueksi jopa kuudeksi viikoksi kerrallaan. Vanhempia on ohjattu mielensterveyshoitoon tai alkoholiongelmaan on etsitty yhdessä apua. Lapsille on etsitty harrastuksia ja vaikkapa leivottu, jotta kotona joskus tuoksuisi pulla. Pitkäaikaisella tuella on synnytetty luottamusta ja halua selviytyä ongelmista. Lasten huostaanottoja on kyetty vähentämään merkittävästi. Ennaltaehkäisy maksaa, mutta se estää tulevaisuudessa syntyviä kustannuksia, ja mikä parasta, lasten tulevaisuus on aurinkoisempi.

Viime aikoina on puhuttu paljon toimeentulotuen siirtämisestä Kelalle. Uudistus tuntuu järkevältä ja yksinkertaiselta, mutta en voi silti sitä kannattaa, koska pelkään, että se lopettaa ennaltaehkäisevän sosiaalityön, sen mitä Suomessa vielä joissakin kunnissa ihan oikeasti tehdään. Sosiaalitoimi ei ole pelkkää rahanjakoa, eikä sitä saa pelkäksi rahanjaoksi typistää.

Perheiden ja ihmisten elämäntilanteet vaihtelevat. Viime aikoina on hämmästely kovasti synnytyksen laskua. En usko, että syynä on sinänsä

lapsiperheiden tukien taso, vaan se heiluminen, mitä tuissa on tapahtunut sekä erityisesti synnytysikäisten naisten pätkätyöt. Viimeaikaisista tilastoista äiti-ikäiset ihmiset ponnahtavat pätkätyöläisinä, ja naiset myös kärsivät pätkätyöstä enemmän kuin miehet.

En ole keskustan työreformin kannattaja, mutta rakenteellisia uudistuksia työnantajamaksuihin tarvitaan silti. Esimerkiksi äitiyslomakustannusten tasaisempi jako on välttämätön tasa-arvokysymys.

Lopuksi voin sanoa, että suunnitelmallisuus, pitkäjänteisyys ja päättäväisyys pitää meidät maailman parhaana paikkana asua. Yksikään valtio ei ole koskaan valmis. Kehitys ja pinnalla pysyminen on jatkuva prosessi.

Ed. L e k m a n : Arvoisa puhemies! Olen pahoillani siitä, että vaalikauden viimeistä budjettia usein nimitetään vaalibudjetiksi. Haluaisin sitä kutsuttavan vastuubudjetiksi monestakin syystä.

Me jakelisimme täältä mielellämme yltäkylläisyyttä kaikille, mutta kun olemme jakamassa sitä muiden rahoilla, on meidän tunnettava vastuumme. Ei myöskään ole vastuullista jättää uudelle eduskunnalle perinnöksi pesää, jonka selvitteilyyn kuluu koko uusi vaalikausi, ehkä vielä monia seuraaviakin. Tämän vuoksi olen iloinen, että saan ensimmäisenä kansanedustajakautenani olla päättämässä harvinaislaatuisten vastuubudjetin hyväksymisestä. Kansalaiset tervehtivät ilolla tietoa, jonka mukaan velkataakan kasvataminen vihdoin loppuu. Edellytän, että tiukka talouslinja jatkuu ja pääsemme pikavauhdilla lyhentämään valtion velkaa. Hyvinä aikoina on ymmärrettävä maksaa pois vanhoja velkoja.

Usein päättäjiltä riittää ylenmäärin ymmärrystä erityisryhmien ongelmille. Niin pitääkin. Mutta jos vuodesta toiseen ja vuosikymmenestä toiseen ainoastaan erityisryhmien olot kohenevat, alkaa tavallinen palkansaaja ihmetellä, tuleeko hänen vuoronsa koskaan. Maassamme on arkisten ahertajien suuri joukko huolehtimassa lapsista, sairaista, vanhuksista tai vammaisista. He tekevät pitkää päivää pankeissa, kaupoissa ja virastoissa. He ovat ansainneet tuloverotuksen kevennyksen.

Tulevalla vaalikaudella on jatkettava tuloverotuksen keventämistä. Työn tekemisen on oltava aina houkuttelevampaa kuin joutenolon. Tuloloukkujen purkamista on edelleen jatkettava. Haluan olla omalta osaltani tukemassa hallituksen budjettiesitystä.

Arvoisa puhemies! Tiedän kyllä, että tällä foo-

rumilla ei ole sijaa kyläpolitiikoinnille. Mutta olen kuunnellut suurimman osan täällä pidetyistä budjettipuheista tiistaista lähtien ja totean, että maakuntien miehet ja naiset kyllä puhuvat omien maakuntiensa asioista. Niinpä rohkenen esittää huolestuneisuuteni oman maakuntani eli Helsingin osalta. Kuten täällä olevat hyvin tietävät, Helsinki tulee menettämään merkittävän määrän verotuloja viimekeväisen yhteisöveropäätöksen vuoksi. Viimeisten laskelmien mukaan menetyksen on vuosina 1999–2000 noin 400 miljoonaa markkaa vuodessa ja vuodesta 2001 eteenpäin noin 800 miljoonaa markkaa vuodessa. Lopputilanteessa menetyksen summa tulee jäämään vähän yli 600 miljoonaan markkaan vuodessa.

Helsingin väestönkasvu tulee lähivuosina olemaan noin 3 000–4 000 asukasta vuodessa. Tämä aiheuttaa ennennäkemättömän rakentamistarpeen lähivuosina. Pian valmistuvaan taloussuunnitelmaan vuosille 1999–2003 sisältyy 32 peruskoulun ja 33 päiväkodin rakennushankkeet, joiden kustannukset ovat yhteensä noin 1 000 miljoonaa markkaa eli reippaan miljardin verran. Esitänkin, että valtio valmistautuisi mak samaan Helsingille kuuluvan 25 prosentin valtionosuuden näistä koulu- ja päiväkotihankkeista.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ennen kuin unohdan, niin näistä työttömyysluvuista on syytä palauttaa tuollainen riisuttu totuus esille tässä salissa. Nimittäin siinä vaiheessa, kun Lipposen hallitus aloitti työskentelynsä, tämä laaja työttömyys, joka käsitti myös työvoimakoulutuksessa ja työttömyyseläkkeellä olevat, oli 670 000. Nyt tuo lukumäärä on 600 000. Toisin sanoen työttömyys on alentunut 10 prosenttia Lipposen hallituksen aikana eikä sitä voi pitää kovin mahtavana saavutuksena. Ei sitä voi ainkaan käsittää sillä tavalla, että työttömyys olisi lähellekään puolittunut, niin kuin Lipposen hallitus aikanaan tavoitteekseen asetti.

Rouva puhemies! Täytyy sanoa, että tämän hallituksen on syytä onnitella itseään siitä, että se harsi kokoon tämän vuoden 1999 talousarvion varsin nopeassa ajassa ja ainakin ulkoapäin tarkastellen suhteellisen riidattomasti. Näin voidaan sanoa. Hallitusta voi myös onnitella siitä, että tämän budjetin kasaamisen yhteydessä otettiin poliittis-psykologisesti irti kaikki, mitä voi tällaisesta tapahtumasta ottaa. Taustalla oli tietysti äärettömän älykäs mies, kaikella kunnioituksella, valtiovarainministeri Niinistö.

Tilannehan oli se, että vielä muutama päivä ennen budjetin kasaamista annettiin ymmärtää, että budjettia joudutaan rahoittamaan 2 miljardin markan lainasummalla. Kuinkas ollakaan, siinä vaiheessa kun astuttiin tiedotustilaisuuteen kertomaan tätä suurta ilouutista kansalle, todettiin, että budjetti onkin 300 miljoonaa markkaa ylijäämäinen. Jos mikä niin tämä vetoaa kansaan, ja se nähdään tietysti gallupluvuissakin. Ei tällaisten pulavuosien jälkeen se, että joillekin ryhmille jaetaan markka, kaksi tai kolme vaalibudjetin muodossa, vetoa kehenkään. Mutta näiden kärsimysten jälkeen, kun voidaan tuoda esille sellainen asia, että valtion budjetti saadaan kokoon ensimmäistä kertaa ilman velkarahaa, niin se on se, mikä menee kansakuntaan kuin häkä. Siitä täytyy onnitella. Poliittikka on psykologiaa, ja aivan oikein tässä mielessä hallitus on onnistunut tavattoman hyvin.

Kun totesin sen, että tämä budjetti koottiin riidattomasti, niin minä kyllä henkilökohtaisesti tiedän, että eivät nämä budjettiriihet aikanaan kovin riidattomia olleet. Minä olin 80-luvun loppupuolella neuvotteluissa mukana kaksi kertaa. Toisella kertaa Suomen maaseudun puolue lähti hallituksesta kesken budjettiriihen. Tiedän, mitä on oikein todella kova riitelemine. Siinä mielessä tälle asialle on tietysti annettava arvo, mutta syykin, minkä vuoksi minkäänlaisia riitaisuuksia ei ollut, löytyy hallituksesta sisältä.

Nimittäin koko hallituskoalitio on samaistunut etupäässä kokoomukseen. Vasemmistoliitto, joka puhui ennen köyhän ihmisen puolesta katkeralla äänellä täällä salissa, on täysin hampaaton ja selkärangaton. Se on kokoomuksen talutettavissa oleva syrjäisryhmä. Ainoastaan edustajat Tennilä, Puhjo ja Kuoppa puhuvat vielä tänä päivänä köyhän ihmisen puolesta katkeralla äänellä, sillä tavalla kuin täällä salissa näitten vuosien aikana on kuultu. He ovat hampaattomia. Ei ole vastaansanojaa. Niinistö saneli ehdot, ja se oli sillä siisti. Mutta se on taito tietysti sekini. Sääliittää vaan vasemmistoliiton kohtalo ja ne ihmiset Suomessa, köyhät ihmiset, vaikeuksissa olevat ihmiset, jotka joskus haluaisivat kuulla ehkä katkerallakin äänellä puhuttavan puolestaan. Sitä puhetta ei enää kuulu kuin muutamalta, ja sitten keskustasta saattaa joku puhua. Muualta ei kuulu, paitsi näiltä kolmelta musketisoturilta, jos näin voidaan, rouva puhemies, sanoa, edustajilta Tennilä, Kuoppa, Puhjo, jotka vielä jonkun verran tätä asiaa pitävät yllä, laimeasti kyllä hekin.

Minkälainen tämä budjetti sitten on, tämä paljon mainostettu budjetti? Se ei ole ongelma, että se on koottu tietynlaisilla kertakäyttöerillä, harsittu kokoon sillä tavalla, että siitä on saatu 300 miljoonaa markkaa ylijäämäinen. Ongelma on se, että se on perustettu liian suurten kasvu-odotusten varaan, liian suurten kasvuodotusten varaan, eikä siinä ole pelivaraa lainkaan. Näin ollen jos pitävät paikkansa ne ennusteet, joihin kyllä itse ihan tavallisena känsäkourana yhdyn, eli että ensi vuoden alussa tulee maailmaan suurempi lama kuin on tullut koskaan sitten vuoden 1928, silloin tällainen budjetti hajoaa kuin korttitalo. Ja pienemmätkin vaikeudet — ei tarvitse olla niinkään suuri romahdus, jos puhutaan jostain vuoden 1928 pörssiromahduksesta — tai aika paljon pienempikin taloustaantumaa murtaa tämän budjetin perusteet. Me emme tietysti toivo keskustassa sitä, koska me yhteiskunnassa kannamme myös vastuuta, vaikka oppositiosta käsin ja marmatamme ehkä vähän, mutta me toivomme, että budjetti pitää. Mutta se ei pidä, olen sitä mieltä.

Ehkä juuri tästä syystä sekä Lipponen että Niinistö ovat koko ajan toistuvasti sanoneet: Jos tapahtuu jotakin odottamatonta, meillä on heti valmius reagoida ja ryhtyä toimenpiteisiin budjetin perusteiden kokoamiseksi ja pönkittämiseksi. Kun minäkin ministeri Niinistöltä täällä kysyin kahteenkin kertaan ja muutkin ovat kysyneet, mitkä ovat ne keinot, joihin te ryhdytte, jos tämän budjetin perusteet eivät pidä, ei sanaakaan ole tullut vastaukseksi. Tämä asia on kierretty hyvin liukkaasti, ei mitään vastausta ole annettu.

Nyt kuitenkin hallitusryhmät arvostelevat ed. Aapo Saaren haastattelua A-studioissa, missä hän ei pystynyt antamaan vastausta siihen, mitä keskustasta tekisi siinä tapauksessa, jos näin tapahtuu. Miten te, hallitusryhmät, voitte oppositiolta vaatia tällaisia vastauksia, ellei pysty antamaan ministeri Niinistö, pääministeri Lipponen eikä kukaan ministereistä, vaikka toistuvasti sanotaan, että jos näin tapahtuu, meillä on heti valmius reagoida? Me olisimme halunneet tietää, mitä tapahtuu, miten reagoidaan, leikataanko lapsilisä, opintotukea, eläkkeitä ja tällaisia vai otetaanko lisää velkaa. Jompikumpi, muuta mahdollisuutta ei ole. Toivotaan, että näin ei tapahdu, mutta huomautan eduskunnan pöytäkirjaan, että ensi vuoden alussa saattaa romahtaa pahan kerran. Enkä minä matki tässä ed. Kuosmasta, jota suuresti arvostan. Hän on esittänyt oman näkemyksensä näistä asioista. Minun näkemysteni pohjalla ovat vanhat känsäkouraiset

talousmiehet, jotka sanovat, että näin tulee tapahtumaan. Toivottavasti ei tapahdu.

Rouva puhemies! Pari asiaa, joista toinen on suurempi, toinen pienempi. Suurempi ensin, ja se on eläkeläisten asia.

Eläkeläisten tulotaso on 90-luvulla merkittävästi laskenut yleiseen tulotasoon verrattuna. Minä myönnän, että Ahon hallitus oli yksi sellainen, joka aikanaan sitä laski erilaisilla leikkauksilla — kyllä, totuus täytyy todeta, että näin se on. Joka tapauksessa eläkeläisten reaalitytulot ovat laskeneet lähes 5 prosenttia 90-luvulla — riippuu vähän, miten lasketaan — kun taas palkansaajien ja muiden tulonsaajien tulotaso maanviljelijöitä lukuun ottamatta on merkittävästi kasvanut. On ihmeellistä, että nämä eläkeläiset pystyvät kantamaan tällaista iestä päällään ryhtymättä mihinkään vastatoimiin. He ovat suuri poliittinen tekijä mutta pahasti hajallaan, mutta ärtyneitä tässä vaiheessa. He tietävät, että eläkeläisten asiat ovat huonosti eikä siihen näy mitään korjausta tässä vaiheessa.

Täälläkin eduskunnassa on nyt puhuttu siitä, että kun kansaneläkkeen pohjaosaa leikattiin, se oli niin mahdollittoman oikeudenmukainen asia. Aikanaan keskusta sitä kyllä kovasti vastusti ja itsekin vastustin, koska tiesin, että se alentaa eläkkeitä. Nyt täällä on jonkinlaisia haikailuja siitä, tehdään lakialoitteita, että kansaneläkkeen pohjaosa palautettaisiin uudelleen. Se ei tule tapahtumaan, ne ovat vaalipuheita. Eläkeläisten asiat eivät todennäköisesti täällä tule paranemaan, vaan heidän alamäkinsä jatkuu. Se on hyvin huono asia ainakin pienituloisten eläkeläisten osalta, jotka saavat vähän eläkettä. Eri asia ovat suurituloiset, he pärjäävät aina. Pienituloiset eläkeläiset ovat todella ahtaalla ja epäoikeudenmukaisen kohtelun kohteina.

Rouva puhemies! Lopuksi eräs asia, joka on aivan erillinen eläkeläisistä: Niinisalon varuskunta ja Niinisalon varuskunnan kuuluisa ruokala, jossa itsekin olen 1956—57 hernekeittoa syönyt. Niinisalo on maan ehdottomasti kansainvälisin varuskunta, jossa on opetettavia 45 maasta. Siellä on yleensä kaikki putsplank laitettuna, mutta se ruokala: ruostunut, likainen ruokala keittiöineen. Sellaista ei hyväksyttäisi siviilipuolelle enää lainkaan, vaan se määrättäisiin suljettavaksi. Puolen metrin mittaiset rotat juoksestelevat taloa ympäri, ja sen tietää, minkälainen on myös talo, jota ne ympäri juoksevat.

Siitä huolimatta ei nytkään anneta korjausmäärärahoja Niinisalon varuskunnan ruokalaan, vaikka se on eräänlainen näyteikkuna kan-

sainvälisille vieraille, jotka käyvät siellä rauhan-turvaopetuksessa. He vievät mukanaan kotimaa-hansa varmasti kuvia tästä paikasta, minkälainen se on. Vaikka Niinisalo muuten on hyvä ja kansainvälinen, kyllä tämä ruokala pitäisi korjata, koska se pilaa kaiken muunkin.

Ed. R. Oja 1 a : Arvoisa rouva puhemies! Ilmeisesti aloitan kuitenkin toisella tavalla kuin ajattelin ensin: kommentoimalla lyhyesti ed. Aittoniemen puhetta. (Ed. Aittoniemi: Se on ilo minulle!) — Minä uskon sen, ja kun edustaja kuulee, mitä minä sanon, ilo ilmeisesti sen kuin kasvaa vain.

Kun puhuttiin budjetin pohjan pitävyydestä, ed. Aittoniemi väitti, että hallitus ilmoittaa, että kaikki valmiudet on tehdä jotain, jos pohja pettää. Mutta hallitus on koko ajan väittänyt, että hallitus uskoo tämän pohjan pitävyyteen. Oppositioista on väitetty, että pohja ei pidä, ja ministeri Norrback kysyi silloin, mitä oppositio tarkoittaa, sitäkö, että hallituksen pitää ilmoittaa, mitä leikataan, tai otetaanko lisää velkaa. Siinähan ne mahdollisuudet ovat. Mutta minkä takia keskustaoppositio ei sitten ilmoita näitä vaihtoehtoja, kun on kerran varma, että tämä pohja pettää? (Ed. Aittoniemi: Teidänhän ne on sanottava!) — Ei, kun hallitus ilmoittaa, että hallitus uskoo tämän pohjan pitävyyteen, ja siitä se johtuu.

Kun puhutaan eläkeläisistä, olen samaa mieltä, että kysymyksessä on suuri asia. On totta, että 90-luvulla eläkeläisten reaaliensiot ovat laskeutuneet, vuosikymmenen alusta vuoteen 1994 saakka. Sen jälkeen eläkeläisten reaaliensiot ovat nousseet, vaikkakin vain vähän markkamääräisesti. Muutamia harvoja on, joilla on sattumanvaraisesti alentunut, mutta voidaan sanoa, että yleisesti ottaen eläkeläisten asema on parantunut siitä lähtien, kun Lipposen hallitus aloitti.

Arvoisa puhemies! Sitten takaisin sinne, mistä piti aloittaa.

Suomen valtion taloudenhoidon merkitys ja sen arvo näkyvät nyt hyvin, kun vertaillaan Suomen talouden tilaa ulkopuolella Suomen muihin valtioihin. Täällä vähäteltiin Oecd:n raporttia, mutta kyllä se kertoo sen oleellisen. Suomalaisen talouden kasvu on ollut ylivoimainen muihin maihin nähden. Myös työllisyys on kehittynyt myönteisemmin kuin muualla, vaikkakin liian hitaasti. On ihan selvää, että erittäin vaikeiden vuosien jälkeen, koko 90-luku, meillä on paljon erilaisia ja erisuuruisia epäkohtia, jotka odottavat parannusta.

Eläkeläisten ja nimenomaan pientä eläkettä

saavien asia on yksi, joka pitää hoitaa, ja täällä jo tänään mainittu lastensuojelun tasausrahasto jne. Ne odottavat, sellaista aikaa, toivon mukaan lähitulevaisuudessa, että ne voidaan ottaa huomioon, mahdollisesti osa niistä jo tämän budjetin yhteydessä. Ja tiedetään, että esimerkiksi eläkeläisten kohdalla hallitus on antamassa esitystä, jolla ainakin jossakin määrin parannetaan pientä eläkettä saavien asemaa ja varmistetaan se, että kenenkään eläkkeensaajan tulo ei varmasti laske.

Kun oppositio, palaan tähän aiheeseen vielä, on sanonut, että hallituksen esitys ei ole uskottava, ja perustellut sitä sillä, että budjetin pohja pettää, ja on vaatinut, että rinnalla pitäisi olla vaihtoehtoinen esitys, (Ed. Aittoniemi: Koska se tulee?) niin olisiko sellainen hallitus uskottava, joka toisi kaksi talousarvioesitystä eduskunnalle, että otetaanko tämä tai tämä esitys, kun hallitus ei tiedä? — Sen takia, ed. Aittoniemi, tällaisia on turha puhua. Uskotaan tähän asiaan.

Arvoisa puhemies! Muutama yksityiskohta budjetista.

Yksi täällä on jo monesti esillä ollut: erityisvaltionosuusrahat erityissairaanhoidon. Tässä tapahtuu sellainen hassu ja ikävä asia, että viime vuonna päätettiin lisätä lääkäreiden koulutusta ja tänä vuonna päätetään, että siitä vähennetään rahaa. Se on yhtälö, joka ei pelaa. Sen takia siihen pitää eduskunnan puuttua. Kaksi eri ministeriötä on hoitanut asioita; ilmeisesti tieto ei riittävän hyvin ole ministeriöiden välillä kulkenut. Tämä on asia, joka pitää eduskunnassa hoitaa. Se voidaan hoitaa budjetin sisällä ilman uusia rahoja. Siellä on erilaisen tutkimustoimintaan huomattava määrä rahaa. Viime kevättalvella me näimme, kuinka tutkittiin muun muassa sitä, kuinka koppakuoriaiset oppivat käyttämään kännykkää tutkimuslaboratorio-olosuhteissa. Sellaisista voidaan varmasti vähentää silloin, kun kyseessä ovat ihmisen terveydenhoidon menot.

Liikenneolot maassa tarvitsevat tulevaisuudessa nykyistä enemmän rahaa, koska jatkuvasti vuosi vuodelta on ollut liian vähän rahaa käytettävissä. Se tietää sitä, että tiet ja radat rappeutuvat ja tulevaisuudessa tulee entistä kalliimmaksi niiden hoitaminen. Tien- ja radanpitoon voitaisiin miettiä myös uusia rahoitusmahdollisuuksia. Kun esimerkiksi tutkimukseen ja kehitykseen halutaan laittaa rahaa, niin minusta tieverkoston ja rataverkoston kunnossapito on selvää kehitystä ja sitä tarvitaan suomalaisen elinkeinoelämän hyvinvoinniksi. Silloin voidaan miettiä myös kehitysrahoja suunnattavaksi liikenteen puolelle.

Työllisyysmäärärahoja on aikanaan paljonkin käytetty liikenteen hyväksi. Nyt se rahoitustapa näyttää olevan vallan loppumassa. Minusta niitä rahoja voitaisiin jatkuvasti ohjata myös liikenteen hoitamiseen niin kauan kuin rahoja on.

Pirkanmaan kannalta on tietysti hyvä, että Hämeenlinna — Tampere-tie saadaan kuntoon ja ohjelmassa on myös Tampereen läntinen ohiestie, joka huomattavasti helpottaa liikennettä Pohjanmaalle Vaasan suuntaan.

Liikenteen suhteen pieni yksityiskohta, arvoisa puhemies. Viime keväänä käytiin kovaa keskustelua siitä, että Valmetin kartonkitehdas Tampereelta siirretään pois ja 600 uutta työtöntä tulee kaupunkiin tai Pirkanmaalle. Asia on kuitenkin voitu hoitaa niin, että Messukylän alueelle on saatu korvaavia työpaikkoja noin 400 ihmiselle. Siellä on hyvin monenlaista teollisuutta, myös raskasta teollisuutta, ja sinne menee teollisuusraide. Nyt kun asia on muuten saatu kuntoon, Ratahallintokeskus ilmoittaa, että tämä raide puretaan vuoteen 2000 mennessä, siis ensi vuoden aikana. Raide on kuitenkin elintärkeä uudelle teollisuudelle, jota sinne on saatu. Minusta siinäkin ei taas oikea käsi tiedä, mitä vasen tekee. Tällaiset ajatukset pitää tietysti saada muutettua.

Arvoisa puhemies! Se asia, minkä takia olen täällä tänäkin iltana pitkään odottanut, on taloudellisesti sinänsä pieni asia, mutta muuten hyvin suuri ja liittyy sananvapauteen. Budjetissa esitetään lehdistötuen vähentämistä 5 miljoonalla markalla. Alun perin vähennys oli esitetty 10 miljoonaksi markaksi, mutta vähennys on hallituksen riihessä puolitettu, mutta 5 miljoonan vähennyksin on liikaa. Lisäksi siihen liittyy esitys siitä, että siinä ei enää noudateta valikoivaa tukea, vaan jaetaan pelkästään poliittisin perustein. Esitetty muutos merkitsee lisää ongelmia juuri puolueisiin sitoutumattomille, aatteellisille lehdistöille, jotka suhtautuvat kriittisesti puolueiden parlamentaaristen elinten tekemiin ratkaisuihin. Puoluelehdistönkin osalta on pelättävissä, että journalistinen riippumattomuus kaventuu.

Tukijärjestelmää luotaessa tavoitteena oli säilyttää lehdistö mahdollisimman moniäänisenä. Perusteiden mukaan määrärahaa suunnattiin aatteellisille ja vaikeuksissa oleville sanomalehdille niiden kuljetuskustannusten keventämiseksi. Tarkoitus ei siis ollut tukea elinkeinoa vaan sananvapautta ja kulttuuria. Määrärahoihin jo aiemmin tehdyt rajutkin leikkaukset ovat aiheuttaneet sen, että maassamme on viime vuosikym-

meninä kuollut monia viestintäkulttuurisestikin merkittäviä lehtiä ja lehdistömme monipuolisuus on jo näin kaventunut huomattavasti. Tukimuo-
tosta esittänyt lautakunta, joka nyt on tarkoitus lopettaa, on koottu puolueitten edustajista. Ilmeisesti sen enemmistö on lyhytnäköisesti ajatellut vain edustamansa puolueen etua. Kriittikin vaientaminen ei kuitenkaan kuulu demokratian peruseräpäätteisiin.

Arvoisa puhemies! Odotan, että eduskunta palauttaa tuen 75 miljoonaan markkaan ja niin, että siinä on sekä harkinnanvaraista tukea että parlamentaarista tukea mukana.

Ed. Sjöblom: Arvoisa puhemies! Hallitus ansaitsee suuren kiitoksen tästä budjettiesityksestä, joka symboloi ylijäämällään maamme myönteistä talouskehitystä. Presidentti Paasikiveä mukaillen voisi kansantalouden tilaa kuvaila yhdellä lauseella seuraavasti: "Olemme nousseet ylös kuilun syvästä rotkosta ja käymme nyt kohti valoisampia aikoja." Syytä riemuun ja huolettomuuteen ei kuitenkaan ole, vaan tarkan markan politiikkaa ja säästöjen linjaa on jatkettava eikä paluuta vanhaan, 80-luvun hurjastelemaan menoon ole.

Suomen työttömyysaste on saatu painetuksi neljässä vuodessa Euroopan unionin keskiarvon vaiheille, vaikka hallitusohjelman kunnianhimoinen tavoite työttömyyden puolittamisesta ei toteudukaan. Ensi vuodelle arvioitua työttömyysastetta voidaan pitää kuitenkin erinomaisena saavutuksena. Työllisten määrän arvioidaan lisääntyvän seuraavan vuoden aikana peräti 58 000:lla. Vertailun vuoksi mainittakoon, että kun Lipposen — Niinistön hallitus aloitti työskentelynsä, työttömyysasteemme oli liki Espanjan tasoa. Espanja rämpiä valitettavasti edelleenkin tuotakin lukua suuremmissa prosenteissa.

Listaan tässä vain muutamia esimerkkejä ensi vuodesta. Kun julkiset menot olivat hallituskauden alkaessa 59,3 prosenttia bkt:stä, luku on enää 49 prosenttia, tarkemmin 49,9. Korollinen ulkomainen nettovelka bkt:stä saadaan painettua 35,7:stä peräti 10 prosenttiin. Inflaatio on alhainen, ja korot ovat alhaiset ja vakaat. Julkisia menoja on kyetty supistamaan, mutta samalla kaikki kansalaisten perusturvallisuuden kannalta keskeiset tulonsiirrot on pidetty kohtuullisesti ennallaan. Tuloveroaste on laskenut, ja investointien kannalta merkittävä pääomaveroaste on kilpailukykyisellä ja samalla tuottoisalla tasolla. Vaihtotase prosentteina bruttokansantuotteesta on ennätyksellisen korkea, ja markkamääräisesti

plussaa tulee lähes kaksinkertaisesti verrattuna hallituskauden alkuun.

Näiden lukujen valossa on outoa, että eräät ryhmät kylvävät kansalaisten ja yritysten keskuuteen epäluuloa. Lieneekö kysymyksessä pelko siitä, että hallituspuolueet pitävät suosionsa hyvien saavutusten ansiosta. Turhien uhkakuviin maalailu vaalivoiton toivossa on vastuutonta. Elämme maailmassa, jonka taloutta ohjailevat osaltaan niin sanotut markkinavoimat, joiden ohella yhtä lailla kansalaiset voivat säikähtää aivan turhaan ja tehdä valintoja, jotka hidastavat tai tyrehdyttävät talouskasvua ja myönteistä kehitystä.

Vaikka budjettimme onkin pitkästä ajasta ylijäämäinen, tosin vain lievästi, ja talouskasvu näyttää jatkuvan ensi vuonna kohtuullista vauhtia, toki on myönnettävä, että horisontissa on näköpiirissämme joitakin tummia pilviä. Niiden kulkua pitää seurata tarkkaan ja varautua myös negatiiviseen kehitykseen, juuri niin kuin hallitus lupaa tehdä. Syytä paniikkiin tai ylireagointiin ei kuitenkaan missään tapauksessa ole.

Aasian ja Etelä-Amerikan talouksilla on ollut vaikeuksia, ja Venäjän poliittinen tilanne on tällä hetkellä epävakaa. Mutta onneksi taloutemme ei ole niistä liian riippuvainen. Me emme voi muuta kuin toivoa, että naapurimaamme demokratia, talous ja sisäinen rauha vahvistuvat. Siitä olisi huomattavaa etua Suomelle ja kansantaloudellemme. Venäjän talouden kasvu toisi Suomelle väistämättä uusia markkinoita ja sitä kautta kansalaisillemme lisää varallisuutta. Venäjällä on jälleen taloudellinen ja poliittinen kriisi. Niinpä on onni, että Suomessa on lännessä voimakas sidosryhmä ja tuki. EU- ja Emu-jäsenyys ovat Suomen taloutta vakauttavia tekijöitä vaikeissakin kansainvälisissä kriiseissä.

Vastaavasti Suomen turvallisuuspoliittinen asema on integraation myötä vahvistunut. Meillä ei ole tarvetta hätiköintiin puolustuspolitiikkamme sektorilla. Olemme kehittäneet määrätietoisesti ja voimakkaasti maanpuolustustamme, ja se näkyy riittävän tasoisina investointeina sekä tämän että ensi vuoden budjetissa. Meillä ei siis ole juuri nyt vakavia ulkoisia uhkia, mutta totta kai jokaisen vastuullisen hallituksen velvollisuus on pitää silmät auki ja reagoida tarvittaessa kansakunnan kannalta parhaalla tavalla.

Arvoisa puhemies! Haluan nostaa tässä yhteydessä esiin ensi vuoden budjetista muutamia pöytäkirjoja, jotka liittyvät oleellisesti Etelä-Suomen infrastruktuuriin.

Uudenmaan liikenteen toimivuus on koko

maan talouden kannalta ensiarvoisen tärkeää. Etelä-Suomen tarpeet on otettava huomioon. Onkin valitettavaa, että Suomen ja koko EU:n laajuisen tieverkoston kannalta merkittävä hanke, E18-tieprojekti, ei edisty toivottavalla tavalla. E18:n osuus välillä Porvoo — Loviisa ei saa tässä budjetissa varoja. Toivoo on kuitenkin siitä, että ainakin rahoituksen valmistelu saadaan käyntiin jo ensi vuoden aikana.

Toisaalta on myönteistä, että Uudellamaalla on jo käynnissä tärkeitä alueen infrastruktuuria palvelevia hankkeita. Niitä ovat muun muassa pääradalla Keravan neljäs raide, Leppävaaran ratahanke, Helsinki-Vantaan lentoaseman kolmas kiitorata sekä Helsinki-Vantaan tiejärjestelyt. Niin ikään tärkeitä ovat Lahden moottoritie ja Hanko — Skogby-tie.

Koko maan tulevaisuuden kannalta on niin ikään tärkeää, että budjetissa korostuu tieteen ja teknologian merkitys. Hallitusohjelmassa asetettu tavoite eli 2,9 prosentin osuus bkt:sta on toteutumassa. Se antaa meille hyvät mahdollisuudet ylläpitää kilpailukykyämme ja markkinoida korkealaatuisia suomalaisia tuotteita ja palveluita.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan lyhyesti tuoda julki yhden sydäntäni lähellä olevan, kotiseudullani sijaitsevan budjettiasian ja -hankkeen sekä kannatukseni sen edistämiseksi: Ympäristöministeriön sivuilla on budjetissa mainittu kulttuurihistoriallisesti arvokkaan Tuusulanjärven kunnostus ja suojeleminen. Pidän erittäin tärkeänä sitä, että Tuusulanjärvi saa arvonsa mukaisen kohtelun ja sen kunnostamiseen ja puhdistamiseen panostetaan ja tämän kansallismaisemamme parannusta kiirehdytään.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kaksi viimeistä puheenvuoroa ovat olleet erinomaisia. Poimin ed. R. Ojalan puheesta kysymyksen lehdistötuesta. Minun on aivan pakko olla hänen kanssaan samaa mieltä. Kun tiedotus keskittyy, niin sen yhteiskunnallinen, sosiaalinen ja sosiologinen merkitys on verrattomasti enemmän kuin esimerkiksi silloin, kun vaikkapa rehuteollisuus keskittyy ja tämä ei tarkoita sitä, että aliarvioisin rehuteollisuuden merkitystä. Kun ed. R. Ojala otti puheeksi lehdistötuen, niin silloin me puhumme suomalaisen yhteiskunnan yhdestä fundamentista, sananvapaudesta, siitä, että voi olla valinnanvaraa ja pitää voida olla valinnanvaraa. Olen erinomaisen samaa mieltä ed. R. Ojalan kanssa tästä asiasta.

Kun ed. Sjöblom hetki sitten puhui uhkakuviista, joita tässä salissa on tämän viikon aikana

luotu, niin olen erinomaisen samaa mieltä hänen kanssaan siitä, että se on täysin vastuutonta uhkakuvien luomista. Me kaikki tiedämme, että maailma ei ole valmis, ja me kaikki tiedämme, että maailmassa tapahtuu asioita, jotka eivät ole ennakoitavissa. Viisas se, joka osaa ennakoida, mutta tyhmä se, joka jää näiden ennakkointien vangiksi. Tässä mielessä, ed. Aittoniemi, teidän edustamanne puolue on ollut jotenkin avuton tämän keskustelun aikana. En ole kuullut yhtään järkeviä vaihtoehtoja ajatusta siitä, mitä tässä budjettikirjassa tällä kertaa esitetään.

Mitä tässä tällä kertaa esitetään? Tässä esitetään se aivan perustavaa laatua oleva tosiasia, että ensimmäisen kerran vuosikautsin me olemme tasapainotetussa budjetissa, (Ed. Aittoniemi: Hokkus pokkus!) se on jotain sellaista, mihin me emme ole tottuneet ja minkä kanssa me itse asiassa olemme vähän ihmeissämme itsekkin. Onko tämä mahdollista? Valtion velan taittuminen on, ed. Aittoniemi, suoritus ja saavutus, jota te ette sinänsä nokkelalla hokkuspokkus-vertailulla pysty muuksi muuttamaan. (Ed. Aittoniemi: Valtion omaisuutta myydään!) Kysymys on siitä, että Suomen valtio tällä hetkellä tässä ja nyt on tasapainossa itsensä kanssa. Mutta vanhat synnit toki meitä painavat, se on ihan selvä, ja se rasite on olemassa, enkä yhtään epäile, ettei sitä rasitetta voitaisi hoitaa kunnialla niin, että kun kaksi vaalikautta tästä eteenpäin on kulunut, me olemme velattomassa, turvallisessa vakaan valuutan maassa. (Ed. Aittoniemi: Katso-taan!)

Kun budjetin tasapaino on nyt saavutettu ja kun ennusteet, jotka ovat yhtäpitäviä erilaisten tutkimuslaitosten ja valtion välillä, kertovat 5 prosentin vuotuisesta talouskasvusta, meillä on kaikki mahdollisuudet paitsi budjetin tasapainoon jatkossakin myös siihen ihanaan taka-ajutukseen, että työttömyys puolittuisi joka vaalikaudella.

Nyt me olemme noin puoli vuotta jäljessä tästä tavoitteesta, ja sen selitykset löytyvät vuodenvaihteesta 95–96, jolloin tapahtui eurooppalainen notkahdus, joka vaikutti Suomessa sillä tavoin, että ne projektit, jotka työllisyyden suhteen oli rakennettu, eivät päässeet käyntiin sillä tavalla kuin odotettu oli. Mutta voisin kuvitella, että kun ed. Aittoniemi — tämä on teoreettinen malli, rouva puhemies — työvoimaministerinä puolentoista vuoden kuluttua katselee listoja, hän huomaa, että kas, työttömyys on puolittunut, ja siten ed. Aittoniemen henkilökohtaisesta moraalista on kiinni, ottaako hän sen asian omaan

piikkiinsä vai johonkin vähän pitemmän linjan hyvään taloudenpitoon ja sen piikkiin.

Rouva puhemies! Kansainväliset asiat ovat vilahdelleet täällä. Olisi kovin suotavaa, että täällä olisi oppositiosta muitakin kuin ed. Aittoniemi, lainkaan väheksymättä hänen läsnäoloansa täällä. Minusta on ollut jotenkin kummallista, että kun meidän lähinaapurustossamme, lähinnä Venäjällä, tapahtuu kaikkea sitä, mitä tapahtuu, niin yks kaks syntyykin tähän saliin semmoinen keskustelu, että eikös tähän nyt ollenkaan ole varauduttu tai eikös tähän edes aiota varautua. Kun pääministeri Lipponen käytti täällä puheenvuoron, jossa hän puhui niin taloudellisesta kuin turvallisuuspoliittisesta ympäristöstä, niin tässä suhteessa nämä asiat käytännössä ovat sama asia. Nämä kysymykset ovat sama pulma.

Sen takia minusta on ollut hiukan epämiellyttävää, rouva puhemies, että täällä on leikailtu tällä kansallisesti äärimmäisen tärkeällä asialla, joka on meille viiden miljoonan kansakuntana niin tärkeä asia kuin asia voi tärkeä olla, niillä uhkilla, joita meidän lähinaapurustostamme saattaa tulla. Kun pääministeri kaikella sillä arvovallalla, mikä pääministerillä ja Suomen suurimman puolueen puheenjohtajalla on, käsittelee tätä kysymystä taloudelliselta ja turvallisuuspoliittiselta kannalta, niin on käsittämätöntä, että oppositio tekee tämmöisestä asiasta ikään kuin vitsin, ikään kuin leikin, ikään kuin semmoisen hedelmäpeliasian, jossa odotetaan jotain sellaista, mikä ei tiedetä tulevaksi. Esimerkiksi teidän lähes kaikki puheenvuoronne ovat näyttäneet tänne saliin sillä tavalla, että te olette ikään kuin vahingoniloisia siitä, että meidän ympäristössämme tapahtuu niin pahoja asioita, kun teidän mielestänne tämä hallitus ei ikään kuin olisi osannut niihin varautua. Se edustaa niin vastuutonta, niin täydellisesti vastuutonta politiseeraamista, pikkupolitiikointia, että en lainkaan ihmettele teidän gallup-numeroitanne viime aikoina.

Arvoisa rouva puhemies! Kun puhun kansainvälisistä yhteyksistä, ei kysymys ole tietysti pelkästään Venäjästä. On olemassa myös Aasian kriisi, jolla on merkitystä Suomelle, koska Suomi on laajentanut taloudellisia toimintojaan siellä niin voimakkaasti kuin on. On kysymys Latinalaisen Amerikan kriisistä, joka ei suoraanaisesti meihin vaikuta, mutta Amerikan yhdysvaltojen kautta saattaa jo vaikuttaa.

Maailma on muutoksessa, johon Suomen täytyy varautua, ei niin, että se rakentaa synkempiä uhkakuvia kuin mihin on aihetta, mutta ei myöskään niin, että se ei näitä tiedostaisi. Toistan

edelleen sen, ed. Aittoniemi, että minusta pääministerin puheenvuoro taannoin tältä paikalta oli erinomainen muistutus siitä, että Suomessa tällä hetkellä on vastuullisten voimien hallitus, joka pitää mielessänsä vähän laveamman näkökulman, kuin mikä avautuisi esimerkiksi Ikaalisista vaikkapa Kotkaan tai päinvastoin.

Arvoisa rouva puhemies! Emusta kaksi sanaa. Minusta juuri näissä valuuttaheilahteluissa on ollut tärkeätä havaita, mikä on ollut Emu-ratkaisun panssaroiva vaikutus meikäläiseen valuuttaan. Kun Norjan kruunu heittelehtii, kun Ruotsin kruunu heittelehtii ja kun Venäjän ruplaa ei edes noteerata, voimme vain kuvitella, mikä olisi lopputulos, jos meillä olisi täysin mihinkään ankuroitumaton valuutta tällä hetkellä. Minusta nämä viikot, tämä ajanjakso, ovat osoittaneet, kuinka erinomainen oli se Emu-ratkaisu, jonka me teimme. (Ed. Aittoniemi: Ei pidä innostua liikaa!)

Rouva puhemies! Jottei ed. Aittoniemikään innostuisi, saati innostaisi liikaa, menen harkitsemaani tekstiin. Keskusta on hyvin voimakkaasti nostonut esille oman työreforminsa myös tässä budjettikeskustelussa lääkkeeksi lähes kaikkiin heidän mielestensä maassa vallitseviin ongelmiin. Jos olen yhtään oikein ymmärtänyt sitä vähän sekavaa liturgiaa, mitä keskusta on harjoittanut, niin se, mihin se ilmeisesti sopisi, on kaiketi pk-yritysten toimintaedellytysten parantaminen ja sitä kautta keskustan kummallisten ajatusten mukaan myös työllisyyden kohentaminen.

Tämä hyvin paljon julkisuudessa huomiota saanut ehdotus on kuitenkin mitä voimakkaammassa ristiriidassa niin yrittäjäjärjestöjen itsensä kuin kauppa- ja teollisuusministeriönkin selvitysten kanssa. Tutkin Suomen Yrittäjien tutkimusta. Heidän barometreistään ei löydy minikäänlaista näyttöä siitä, että esimerkiksi työn sivukulut merkittävästi haittaisivat yritysten edistämistä ja kehittämistä. Tämän lisäksi kauppa- ja teollisuusministeriön pk-yritysbarometrin tulokset vahvistavat, että työsuhteasiat ja työlaainsäädäntö eivät todellakaan ole esteenä yritystoiminnan edistämisessä ja kehittämisessä.

Näissä molemmissa tutkimuksissa suurimmaksi ongelmaksi on koettu rahoitusvaikeudet ja eräiltä osin myös ammattitaitoisen henkilökunnan puute. Näitä asioita työreformilla tuskin voidaan korjata, olen ymmärtänyt, että ei yritetäkään. Rahoituksen puutekin on paljon enemmän vakuusongelma kuin rahan hinta eli korkotaso, joka muuten tämän hallituksen aika-

na on historiallisesti alimmillaan tällä vuosisadalla.

Muistutan vielä siitä — olisi kovin mukavaa, jos oppositiosta joku edustaja istuisi paikallansa, mutta en ole havainnut heitä täällä — että jopa yrityselämää edustava Kauppalehti on kiinnittänyt tähän asiaan huomiota ja ihmetellyt tänään tarpeetonta julkista keskustelua tästä asiasta.

Edellä olevan perusteella ei voi tulla muuhun johtopäätökseen kuin että keskusta on aivan muissa, ilmeisesti hyvin omissa tarkoituksissaan kehitellyt työreformin nimellä kulkevan asian, uudistuksen, niin kuin he itse sitä kutsuvat. Tai sitten voidaan tehdä sillä tavalla provokatorinen kysymys, luuleeko keskusta todella tietävänsä paremmin yrittäjien ongelmat kuin yrittäjät itse.

Herra puhemies! Loppuun haluaisin sanoa vielä sen historiallisen merkityksen tästä budjetista, että sen tasapaino on tärkeätä. Sen tietynlainen alhaiseen korkotasoon liittyvä tulevaisuusskenaario on hyvin tärkeä, se on hyvin turvallisuutta lisäävä. Minusta kaikkein olennaisinta suomalaisen tavallisen ihmisen, kansalaisen, kannalta on se, että sillä on luotu aivan selvästi turvallisuutta, turvallista ilmapiiriä suomalaiseen yhteiskuntaan. Tässä myllerryksien maailmassa, jonka myllerryksistä olen tässä puhunut, tämä on tärkeämpää kuin me luultavasti tässä salissa osaamme kuvitellakaan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Tämä talousarvio antaa veteraaneille ja eläkeläisille vain pahaa mieltä. Me kansanedustajat sen sijaan aiomme kaapata 20 miljoonaa omiin tarpeisiimme uuteen rakennukseen. Pitäisiköhän nyt paneutua nuorison kasvatukseen, monien äskeisten traagisten tapahtumien vuoksi? Eduskunnan uudisrakennusrahojen suuntaaminen nuorten kasvatukseen olisi 20 miljoonan markan panos tulevaisuuden Suomelle.

Arvoisa puhemies! Eikö ollut muuten aika lyhyt puhe?

Ed. V. K o s k i : Arvoisa puhemies! Yli kolme vuotta sitten laadittu hallitusohjelma on muodostunut tämän hallituksen toiminnan ytimen. Näin on luonnollisesti ollut myös muiden hallitusten kohdalla, mutta harvoin, jos koskaan, ohjelmaa on noudatettu yhtä tinkimättömästi ja

onnistuneesti kuin nyt. Hyvissä ajoin ennen hallituskauden loppua ohjelma on käytännössä toteutunut tai toteutumassa.

Hallitusohjelmasta nousee kaksi asiaa ylitse muiden: työttömyyden puolittaminen ja valtionvelan kasvun taittaminen. Nämä tavoitteet olivat heti alusta alkaen erittäin kovia. Käsiteltävänä oleva ensi vuoden talousarvioesitys kuitenkin osoittaa, että tavoitteet ovat pitkälti toteutumassa, velan kasvun osalta erittäin hyvin budjettiesityksen ollessa lievästi ylijäämäinen. Työttömyydenkin osalta kehitykseen voidaan olla tyytyväisiä, kun otetaan huomioon ne lähtökohdat, joista Lipposen hallitus aloitti. Valtion velkaantumisen kasvu näyttää siis pysähtyvän ensi vuonna, ellei ympäröivä maailma aivan radikaalisti muutu, mikä sekin on tietysti mahdollista.

Pääasiassa edellisellä hallituskaudella syntynyt velka ja velan korkomenot ovat vielä pitkään suuri rasite kansantaloudelle. Ahon hallituksen alkutaipaleella velkaa oli noin 64 miljardia markkaa ja vuosittaiset korkomenot vajaa 5 miljardia markkaa. Vuoden 1995 alussa eli edellisen hallituksen kauden lopussa velkamäärä paisui lähes 360 miljardiin markkaan. Velan määrä siis yli viisinkertaistui neljässä vuodessa. Vastaavasti korkomenot nousivat 24 miljardiin markkaan. Jokaista suomalaista kohti velkaa oli vuoden 91 alussa 12 800 markkaa, mutta vaalikauden lopussa jo huimat 72 000 markkaa per asukas. Usean henkilön muutenkin velkaisessa perheessä tällainen määrä on varmasti tuntunut ikävänä lisänä.

Nykyisen hallituksen aikana velan kasvu on hidastunut merkittävästi, ja niin kuin totesin, ensi vuonna sen pitäisi pysähtyä jo kokonaan. Tähän mennessä tällä kaudella velkamäärää on kasvatettu noin 60 miljardilla markalla. Näin ollen henkeä kohti laskettu velkamäärä on hieman lisääntynyt. Toisaalta yleisen korkotason laskun myötä perheiden omien velkojen hoito on keventynyt aiempaan verrattuna useilla tuhansilla markkoilla, mikä on puolestaan keventänyt valtionvelan nousun aiheuttamia rasitteita.

Lipposen hallituksen toinen keskeinen tavoite on ollut työttömyyden puolittaminen vaalikauden aikana. Vuoden 1995 alun korkeasta tasosta työttömyys onkin laskenut tämän vuoden heinäkuuhun verrattuna vajaalla 120 000 henkilöllä. Samalla ehkä työmarkkinoiden kaikkein vaikein ongelma, pitkäaikaistyöttömien määrä, on myös kääntynyt laskuun. Mikäli talouskasvu jatkuu edelleen kohtuullisena, niin kuin olettaa sopii,

työttömyyden laskunkin voidaan olettaa jatkuvan nykyvauhdilla.

Ennen lamaa työttömyys painui Suomessa erittäin alhaiselle tasolle. Ahon hallituksen aikana koettiin Suomen oloissa ennennäkemätön työttömyyden kasvu. Hallituskauden lopulla, keväällä 1995, työttömyysaste oli noussut mitaustavasta riippuen noin 18 prosenttiin ja työttömien määrä lähenteli puolta miljoonaa henkeä.

Keskeinen syy massatyöttömyyden syntyyn oli harjoitettu linjaton ja epäuskottava talouspolitiikka, jonka keskeisimpiin tavoitteisiin ei kuulunut työllisyyden hoito, mistä kaikkein parhaiten kertoo pitkäaikaistyöttömyyden raju kasvu. Ennen Ahon hallituskautta pitkäaikaistyöttömien määrä oli olematon eikä koko käsitettä edes yleisesti tunnettu.

Paljon on siis tehty, mutta paljon on vielä edessä. Työttömyyteen täytyy jatkossakin suhtautua yhtä vakavasti kuin tällä vaalikaudella. Tulevien vuosien tavoitteeksi tulee asettaa työttömyyden painaminen niin lähelle kuin mahdollista lamaa edeltävää tasoa. Tämä ei varmasti-kaan onnistu opposition esittämillä eväillä, tarvitaan aivan jotakin muuta.

Yleisesti ottaen nykyistä vakauttavaa politiikkaa täytyy jatkaa sekä finanssi- että tulopolitiikassa. Valtionvelan rasiitetta on niin ikään kyettävä keventämään. Aiemmin esittämäni pelkät velan korkomenot ovat kasvaneet niin suuriksi, että ne kaventavat talouspolitiikan liikkumavaraa hyvänäkin aikana, saatikka sitten huonona, mikäli sellainenkin sattuu eteen tulemaan.

Jotta työtä voidaan jatkaa, muun muassa teollisuuden toimintaedellytykset täytyy voida turvata. Tässä keskeisessä asemassa on teollisuuden energiansaannin varmistaminen. Parhaiten ja varmimmin se onnistuu ydinvoiman lisärakentamisella, josta päätös täytyy tehdä välittömästi ensi vaalikauden alussa.

Vähän koulutettujen työllistämiseksi tulee välillisiä työvoimakustannuksia porrastaa työntekijän palkkatason mukaan. Perusturvan rahoitukseen käytettävät työnantajan kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksut ovat palkkaporrastukseen soveliaita välineitä. Palkkaporrastus alentaisi välittömästi työvoimakustannuksia alimmilla palkkatasoilla ja lisäisi työvoiman kysyntää. Toimenpide edistäisi matalapalkkaisten työllistymistä yrityksestä tai toimialasta riippumatta, mutta kohdistuisi erityisesti pieniin yrityksiin ja palvelualoille, koska siellä työvoimakustannuksilla on merkitys palkattaessa uusia työntekijöitä.

Työllisyyden hoidossa pk-yritystoiminnan alueelle on paljon pantu toivoa. Pk-yritysten tuotteiden markkinointiin ulkomaille tuleekin jatkossa kiinnittää erityistä huomiota. On luonnollista, että pienissä yrityksissä markkinoiden etsiminen ja markkinointi ovat usein varsinaisen toiminnan ohella ylivoimainen tehtävä. Suomalaisen pk-yritysten tuotteet ovat korkeatasoisia sekä kilpailukykyisiä, ja niille varmasti löytyisi sopivia markkinoita Suomen ulkopuolella. Kyse on yksinkertaisesta resurssista, joita yrityksistä ei tällä hetkellä löydy. Tämän vuoksi jo olemassa olevia vientiorganisaatioita ja muita vienninedistystoimia tulee voimakkaasti edelleen kehittää.

Arvoisa puhemies! Olen aiemminkin esittänyt näkemykseni, että talousarvioasiakirjan pitäisi antaa kansanedustajalle vastaus kysymykseen, minkälaista yhteiskunnallista tilaa sillä tavoitellaan. Koska en tätä vastausta löydä nyt käsitellyssä olevastakaan talousarviosta ja tiedän oman rajallisuuteni, olen yhä samaa mieltä ja jään kaipaamaan tällaista kokonaisvaltaista näkemystä. Yhtä hyödyllistä olisi, jos voisimme asiakirjasta lukea, miten tähänastiset tavoitteet ovat toteutuneet, miten se on toiminut yhteiskuntapolitiikan ohjauksena. Asiakirja on täynnä monenmoista numero- ja tekstitietoa, mutta toisaalta monet asiat jäävät ainakin minulle avautumatta.

Tarkastellessani lopuksi oman maakuntani Kymenlaakson kannalta talousarvion antia se vastaa jokseenkin niitä näkemyksiä, joita osasin siltä odottaakin. Monet asiat jäävät kuitenkin erilaisten alueviranomaisen päätettäväksi, ja vasta talousarviovuoden lopulla näemme, miten ne ovat palvelleet alueemme kehitystarpeita. Tärkeätä kuitenkin mielestäni on, että alueelle suunnataan lisää panostuksia sen kehittämiseksi.

Kymenlaakso on perinteisesti savupiipputeollisuuden ja siihen liittyvien satamatoimintojen, maatalouden sekä voimakkaiden varuskuntien toiminta-alue. Se on ollut sellainen jo vuosisadan, ja edelleenkin sen merkitys on kiistaton.

Teollisuuden ja osin myös hallinnon rakennemuutos on koetellut maakuntaa viimeiset kymmenen vuotta varsin raskaasti. Lähinnä sen seuraukset ovat tuntuneet työpaikkojen menetyksenä sekä kuntien verotulojen vähentymisenä. Alueen työttömyysaste onkin tästä johtuen pysynyt aina lamakauden alkuvuosista lähtien varsin korkeana. Vaikka nousukausi on vilkastuttanut monia toimintojamme, ei teollisuutemme rakenne ole perinteisestä savupiipputeollisuudesta riittävästi muuttunut, vaikka rakennemuutos olisi toki ollut toivottavaa.

Kiitos kuitenkin nykyisen hallituksen olemme saaneet enenevässä määrin voimavaroja maakuntamme kehitykseen, mikä edesauttaa muun muassa äsken mainitun teollisuuden pohjan monipuolistamista sekä luo työpaikkoja alueemme asukkaille, erityisesti hyvin koulutetuille nuorille, jotka aiwan liian usein ovat joutuneet muuttamaan työn ja toimeentulon saamiseksi kotipaikkakuntansa ulkopuolelle.

Hyvänä myönteisenä esimerkkinä tästä uudesta tulemisesta on Kouvolan seudulle äskettäin perustettu, nyt rakenteilla oleva ja pian toimintansa aloittava, idänkauppaan liittyvä suomalais-amerikkalainen yritys. Merkittävää tämän yrityksen kohdalla on, että sen omistuspohjan kautta olemme saaneet huomattavan taloudellisen panostuksen EU:n ulkopuolista rahaa sekä amerikkalaisen yrityksen lähialueyhteistyöhön. Uskon, että tämän kaltainen esimerkki hälventää myös niitä epäluuloja, joita muun muassa amerikkalaisilla teollisuuspiireillä on ollut maamme idänkaupan suhteen. Tätä osoittaa jo nyt sekin, että hankkeen käynnistämisessä ja valmistelussa oleviin osapuoliin on luotu useita kontakteja idänkaupan uusista mahdollisuuksista. Tämän yrityksen toimintapolitiikalla on merkitystä myös naapurimaamme talouden suhteen sen toiminnan liittyessä energiatuotantoa palvelevan toiminta-alueen kehittämiseen.

Kouvolan seutu, joka on ehkä kaikkein kiipeimmin kokenut laman ja rakennemuutoksen seuraukset, ei ole kuitenkaan jäänyt valittelemaan kurjuuttaan. Jo 1990-luvun alussa hahmotunut kuntayhteistyö on muun muassa jalostunut sellaiseksi käytännön toiminnaksi, joka on luonut edellytyksiä uuteen nousuun. Kunnat ovat perustaneet muun muassa elinkeinotoimintojen omarahoitusosuuden varmistamiseksi teollistamisrahaston. Seutukunnalla on myös monia rakenneuudistukseen sopivia hankkeita, joihin valtion talousarvion kautta haetaan lisäpanostuksia.

Alueelle on sijoittunut maamme suurin varuskunta Valkealan Vekaranjärven alueelle. Viimeaikaiset päätökset Puolustusvoimien strategiassa merkitsevät mittavaa siirtymistä lakkautetuista varuskunnista Vekaranjärvelle. Toivottavaa olisi, että tämän varuskunnan alueelle sijoittuvalle henkilökunnalle voitaisiin myös tarjota nykyistä parempia asuntoja osoittamalla tarvittavat määrät rahat vanhan asuntokannan peruskorjaukseen. Toivottavaa olisi myös, että avoinna olevat helikopterihankintoihin liittyvät sijoituspäätökset tukisivat omalta osaltaan alueen vahvuuksia

ja mahdollistaisivat täten uusien työpaikkojen syntymisen alueelle.

Kouvola seutukunta on ollut pitkään niin sanottua valkoista aluetta, josta johtuen sinne osoitetut valtiovarain määrärahat ovat aiemmin jääneet vähäisiksi. Kotimaisen tuen osalta tilanne muuttui myönteiseksi äskettäin. Kun uusi rakennemuutosohjelma tulee hyväksyttyä, seutukunta tulee saattaa kotimaisen aluetuen lisäksi myös EU-rakennepolitiikan tukialueeksi, jotta alueen sijainti, valmiit suunnitelmat yritystoiminnan tehostamiseksi ja monipuolistamiseksi sekä logistiikkaan liittyvät hankkeet mahdollistuisivat.

Kymenlaakso on porttina lähialueyhteistyölle. Siksi sen merkitys idänkaupan kannalta tulee koko valtakunnassa korostumaan. Aluepolitiikkaa arvioitaessa valtiovarain toimenpitein tulisi tukea alueen itsensä valmistamaa rakennemuutosohjelmaa samaan tapaan kuin on tehty Itä-Suomen ja Pohjois-Suomenkin osalta.

Arvoisa puhemies! Vuodet 1991—1995 muodostuivat Suomen kansalle lähes katastrofaalisiksi. Tuolloin harjoitetulla politiikalla synnyttiin monta sellaista ongelmaa, jotka jäivät vielä pitkään suomalaista yhteiskuntaa. Kaikkien ratkaiseminen tai korjaaminen ei kuitenkaan onnistunut ongelmiin nähden lyhyessä, neljän vuoden, vaalikaudessa, vaikka olisi kuinka halua ja tahtoa. Laajasti kiitosta saanut Lipposen hallituksen talouspolitiikka on onnistuneesti kyennyt monia asioita korjaamaan. Tämä on myös näkynyt myönteisen ilmapiirin leviämisenä kautta Suomen. Se on selvästi näkyvissä sekä kuluttajien että yrittäjien piirissä. Ilman tätä mielialojen muutosta ei mikään talouspoliittinen keino olisi purrut eikä purisi jatkossakaan. Muutoksen voimakkuutta ja syvällisyyttä kuvaa hyvin se, että ympärillä riehuvat kriisitkin eivät ole sitä toistaiseksi voineet vaimentaa.

Ed. Kekkonen: Herra puhemies! On ihan heti tuoreeltaan pakko kommentoida ed. V. Kosken puheenvuorosta sitä kohtaa, jossa hän sanoi, että budjettikirjasta tulisi näkyä yhteiskunnallinen tila sillä tavalla, mihin suuntaan yhteiskuntaa viedään. Olen aivan samaa mieltä hänen kanssaan. Kirja on erinomainen, mutta tämä, sanoisinko filosofinen, ulottuvuus sopisi minusta tällaiseen kirjaan myös erittäin hyvin. Olen siis ed. Kosken kanssa ihan samaa mieltä tästä asiasta.

Mitä tulee tähän tasapainoiseen budjettiin, niin edelleen ed. Kosken inspiroimana sanon,

että juuri sellaista seutua, mistä me olemme hänen kanssaan kotoisin, kuten myös herra puhemies on, juuri sellaista seutua hyödyttää paljon enemmän tasapainotettu budjetti kuin jotkut pikkuiset määrärahat. Sillä elinkeinorakenteella, mikä meillä siellä on, tasapainoisesta budjetista, joka ei perustu velkaan, sille seudulle on epäilemättä hyötyä.

Mutta miksi pyysin, herra puhemies, tämän puheenvuoron, on tietystikin E18-tiehanke, jonka valitettavasti unohdin varsinaisessa puheenvuorossani, ei sen takia, ettei se olisi tärkeä asia, vaan siksi että yksinkertaisesti sen unohdin. E18-hanke on välttämätöntä pitää koko ajan hengissä, ei vähiten sen takia, että kyseinen tiehanke voi olla yksi käytännön väylä lähialueyhteistyön ja sitä kautta vähän laajemminkin kansainvälisen yhteistyön kannalta. Siinä suhteessahan me olemme tietysti avainasemassa täällä Pohjolassa juuri nyt.

Ed. V. Koski (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ehkä ei olisi tarvinnut enää tätä puheenvuoroa käyttää. Haluan vain kuitenkin todeta, että on miellyttävää todeta, että ed. Kekkonen ja puhuja saman vaalipiirin edustajina olemme näin yksimielisiä alueen kehittämistarpeesta.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ed. Kekkonen ei tällä kertaa inspiroi minua lainkaan, mutta totean kuitenkin sen omalta osaltani lopuksi, että tämä on vaalibudjetti. Tämä ei ole sellainen perinteinen vaalibudjetti, jossa annetaan markka toisensa jälkeen vaalien ja äänten kalastamistarkoituksessa, mutta tämä budjetti on koottu liian optimististen kasvuodotusten päälle keinotekoisesti ja saatu sillä aikaan, niin kuin aikanaan puhujakorokkeelta sain, ihmisten keskuudessa tietty turvallisuuden tunne siitä, että nyt velkaantuminen on loppunut. Tästä on tässä asiassa kysymys. Hallitus tietää sen itsekin, ja sekä Lipponen että Niinistö ovat myöntäneet, että budjetin ulkopuolella on eräitä vaaratekijöitä, jotka saattavat vaikuttaa budjetin kestävyys-teen. Mutta he ovat sanoneet näin: Hallituksella on kyky nopeasti ja välittömästi reagoida ja ryhtyä toimenpiteisiin asioiden korjaamiseksi.

Olen täällä kysynyt, niin kuin monet muutkin: Herra valtiovarainministeri, mitä ovat ne toimenpiteet, joihin teillä on heti valmius ja joiden täytyy olla teidän tiedossanne, totta kai, jos on valmius? Vastausta ei ole tullut. Kuinka silloin voi vaatia, että opposition ryhmänjohtajan ed.

Aapo Saaren olisi A-studiossa pitänyt lausua hallituksen puolesta, mitkä ovat ne keinot, kun valtiovarainministeri ja pääministeri eivät itse niitä tiedä? Minä en tätä asiaa ymmärrä, mutta en minä ymmärrä monta muutakaan.

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Kun ed. Aittoniemi esittää kysymyksen, mitä ovat ne toimenpiteet, niin vaikka en nyt ministeri olekaan, tohdin hänelle kuitenkin vastata. On maailmassa tilanteita, jotka ovat ennakoimattomia. Ja ymmärrän, että ed. Aittoniemi on käynyt sotaväen. Ymmärrän, että hän tietää sen, että on myös asioita, joita ei huudella etukäteen, vallankaan sellaisessa tilanteessa, jossa ympäristömme on niin muuttuvassa tilanteessa kuin se tällä hetkellä on.

Herra puhemies! Minusta on erittäin tärkeätä ja tähdellistä se varmuus, jolla hallitus ilmoittaa valmiutensa. Mutta samalla minusta on erittäin tärkeätä ja tähdellistä se, että jokaista mahdollista kauhuskenaariota ei tuoda julkisesti reposteltavaksi. Tämä ei ole asioiden salailua, tämä on varautumista pahimman mahdollisen varalle, ja pahimman mahdollisen varalle varautuminen ei koskaan ole sellainen asia, josta tehtäisiin huutokauppatavaraa missään paikassa.

Ed. S a a r n i o : Herra puhemies! Jo hetken toivoin, että ed. V. Kosken puheenvuoro olisi ollut viimeinen. Se olisi jättänyt hyvän kuvan tästä budjetista ja siitä keskustelusta, joka eduskunnassa on käyty. Mutta kun ed. Aittoniemi intoutui puhumaan, on tietysti valitettavaa, että se filosofian puute, mikä tässä kirjassa näkyy, on korvautumassa tällä ontolla kuminalla, jota olemme kuunnelleet monta päivää tämän viikon aikana. Tässä mielessä toivon, että myönteisenä seikkana tämän budjetin osalta merkattaisiin nimenomaan se linja, joka ed. Kosken puheenvuorosta tuli minusta hyvin esille.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys vaalilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 48/1998 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 5/1998 vp
Lakialoite 47, 50/1998 vp
Toivomusaloite 2, 4—7/1995 vp, 1/1997 vp, 4/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

4) Hallituksen esitys laiksi elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 21 kohdan kumoamisesta

Hallituksen esitys 81/1998 vp
Talousvaliokunnan mietintö 16/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

5) Hallituksen esitys laiksi aravalain, vuokra-asuntolainojen korkotuesta annetun lain ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 90/1998 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 2/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 21.23.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio

